SVENSKA SMÅFÖRETAGS ANVÄNDNING AV RESERVERINGAR FÖR RESULTATUTJÄMNING OCH INTERN FINANSIERING

Umeå School of Business
Umeå University
SE-901 87 Umeå
Sweden

Studies in Business Administration, Series B, No. 57.
ISSN 0346-8291.
ISBN 91-7264-024-3
© 2006 Håkan A. Andersson

Print & Media, Umeå University 2006:2001668

All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

SVENSKA SMÅFÖRETAGS ANVÄNDNING AV RESERVERINGAR FÖR RESULTATUTJÄMNING OCH INTERN FINANSIERING

Håkan A. Andersson
Pol. Mag.

Studier i företagsekonomi nr. 57.
Umeå School of Business
Umeå University

SWEDISH SMALL FIRMS' UTILIZATION OF ALLOWANCES FOR INCOME SMOOTHING AND INTERNAL FINANCING

Swedish text with a summary in English,
Håkan Andersson, Umeå School of Business, Umeå University, S-90187 Umeå, Sweden.

Abstract

Small firms often have inadequate access to the capital necessary for sucessful management. The Swedish Government introduced in the mid-1990s allowance rules that facilitate retention of profit for sole proprietorships and partnership firms. The tax credits arising from the allowances give certain benefits as a source of financing compared to traditional forms of credits. Among the more essential benefits are that the payment for some parts of the tax credit can be put on hold almost indefinitely, or alternatively never be paid. The firms are free to use these means, and the responsibility of future payment of the postponed tax debt stays with the individual firms. The comprehensive purpose of the dissertation may be stated as

to increase the understanding of small Swedish firms, especially sole proprietorships, utilizing possibilities for allowances for income smoothing and internal financing.

At the beginning the dissertation describes case studies, comprising a smaller selection of microfirms. With a starting-point from the accounted and reported income-tax returns, alternative calculations are made where additional positive tax and finance effects appear possible to obtain. One purpose of these studies is to increase the insight regarding the possibilities of income smoothing and internal financing that arise from utilizing these allowances. These studies also illuminate, to what extent and in what way they are being used in reality. Another objective of these studies is to give a more substantive insight into the technics behind the different allowances,

appropriation to positive or negative interest rate allocation
appropriation or dissolving of tax allocation reserve
appropriation or dissolving of "expansion fund"

Theories regarding the creation of resources, through building of capital, and theories on financial planning and strategy are studied. The purpose is to find support for the choice of theoretical grounded underlying independent variables that can be used in cross-sectional studies to explain the use of the possibilities of appropriations. Theories of finance that are of greatest interest, in the operationalisation of these variables, are theories that discuss the choices of different financing alternatives for small firms. The "pecking order theory", describes the firm's order of priority when choices of finance alternatives are made. The concept of "financial bootstrapping" expands the frame for different forms of financing choices that especially very small firms have at their disposal. The last part of the theoretical frame deals with the phenomenon of "income smoothing," which can be translated as leveling out profits/losses.

A number of financial and non-financial variables are supported by and operationalised from these financial theories e.g., return on sales, capital turnover, quick ratio and debt-to-equity ratio, respectively age, gender and line of business. Cross-sectional studies are implemented for the taxation years of 1996 and 1999, on databases that have been extracted from Statistics Sweden. The group of 87,276 sole proprietorships included in the study were required to complete tax returns and pay taxes for the business activity according to the supporting schedule, N2, information from the sole proprietorships' income statement and balance sheet in an accounting statement that comes with the income tax return form. The possibilities of allowances are considered as dependent variables. The intention of the cross-sectional studies is to survey and describe the utilization of possible allowances, with the support of the financial and non-financial independent variables.

The connection of these variables to the decision of sole proprietorships to appropriate to the tax allocation reserve is also summarized in a logistic regression model. A number of theoretically based propositions are made for the purpose of observing how the variables are connected to the chances that sole proprietorships actually appropriate to this form of allowance.

Appropriation to the tax allocation reserve stands out as the most practiced form of allowance. The studies also clarify that utilization varies among different forms of allowances, but that not all firms that have the prerequisites to utilize the possibilities really do so to the full. A further utilization of the different possibilities of allowances is often conceivable. For the sole proprietorships that are not utilizing these possibilities, the allowances should be considered eligible as a contribution to internal financing and to increase access to capital.

Key words: allowance rules, tax credits, sole proprietorships, income smoothing, internal financing, tax allocation reserve, cross-sectional studies, financial and non-financial variables, logistic regression model.

Studier I företagsekonomi serie B, nr 57. ISBN 91-7264-024-3, ISSN 0346-8291.

FÖRORD

Anledningen till att jag i början av ”mitt i livet - fasen” återkom till den akademiska världen var möjligheten att som lärare anta nya utmaningar. Att undervisa visste jag sedan tidigare att jag tyckte om, men i den akademiska världen förväntades parallellt även en vetenskaplig förkovran. Livscykelns mognadsfas beskrivs ofta som en form av kulmen. Jag hoppas att den dessutom är lång. Det är med glädje och tacksamhet jag ser på denna nya livserfarenhet. Att i ett avhandlingsarbete få förena erfarenheter från mitt tidigare liv med ett nyvunnet akademiskt perspektiv har varit mycket stimulerande och är få förunnat. Det slutliga applicerandet föregås av en process från den första kunskapsfasen till den slutliga implementeringsfasen. Detta gäller, enligt Rogers, innovationsprocesser och följaktligen måste det även gälla något så innovativt som en avhandlingsprocess.

Under denna process har jag vägledds av ett antal mycket kunniga och kompetenta personer. Under ”den trevande introduktionsfasen” guidades jag av lektor Maj-Britt Johansson Lindfors och professor Håkan Boter, som på förtjänstfulla sätt bidragit till angivande av färdriktning. I ”den försiktiga igångsättningsfasen” med ett beledsagade mot ett vetenskapligt skrivande handleddes jag av lektor Claes- Göran Larsson. CG som jag sedermera även har haft nöjet att undervisa tillsammans med. ”Den intensiva huvudfasen” startade i och med professor Lars G. Hassels ankomst till Handelshögskolan i Umeå. Under tider med svängningar från enkätutveckling till hanterande av stora databaser från en inriktning mot sammanläggningsavhandling till monografi har jag hela tiden vägletts med insiktsfulla kommentarer och en konstruktiv uppmuntran. Under den senare delen av ”den intensiva huvudfasen” har även lektor Kerstin Nilsson och lektor Lars Lindbergh väglett mig fram till processens slutskede. Lars G. Hassels och Lars Lindbergh har även varit medförfattare till papper som presenterats under avhandlingsprocessen. Mitt varma tack till Kerstin, Lars och Lars för det engagerade och värdefulla arbete ni har lagt ned på att granska manuset i dess olika faser av färdigställande.

I ett tvärvetenskapligt avhandlingsarbete med inslag från flera discipliner löper man risken att visa sina begränsningar inom fler områden än ett. Av den anledningen har det känts tryggt att erhålla värdefull hjälp under vägen. Skatteinformatör Anders Johnsson har engagerat hjälpt mig att ur deklarationer ta fram nödvändig information från de näringsverksamheter som inledningsvis studerats. Access till den studerade empirin i tvärsnittsstudierna har erhållits via statistiker Leif Svantesson på SCB, som tålmodig hjälpt mig i framtagandet av de speciellt för avhandlingen anpassade databaserna. Värdefull och pedagogisk statistisk hjälp har under avhandlingsarbetets tvärsnittsstudier erhållits av lektor Birgitta Törnkvist och i ett tidigare skede även av docent Xavier de Luna.

Dessutom har under avhandlingsprocessen tankar kritiskt brutits kring skatterättsliga spörsmål med lektor Asbjörn Eriksson och redovisnings - och skattekonsult Curt Hemmingsson.

Ett kvantitativt arbete med mycket databearbetning kräver uppdaterade program och en fungerande datamiljö. Här har datateknikerna Anders Hellquist och Mattias Johnson genom tillgänglighet och problemlösarinställning givit starkt support. Ett tack går också till Katarina Pousette för all hjälp med de praktiska arrangemangen kring disputationen. Slutligen ett varmt tack till alla lärarkollegor och all administrativ personal, som alla bidragit till en positiv miljö för såväl undervisning som avhandlingsarbete. Tack till lektor Birgitta Törnkvist och lektor Siv Nyquist, samt professor Fre´de´ric´ Delmar som ingick i granskningsgruppen vid slutseminariet, för era synpunkter av vilka många varit av stort värde. Finansiellt bistånd under forskningsprocessen har huvudsakligen erhållits via Jan Wallanders och Tom Hedelius Stiftelse, men även av Sparbanksstiftelsen i Norrland, ÖhringsPriceWaterHouseCoopers, samt Borgerskapets i Umeå Forskningsstiftelse.

Slutligen riktar jag mitt varma tack till min hustru Cristine, som med sin bakgrund som lärare i företagsekonomi intresserat och engagerat följt och tillsammans med mina söner Peter och Tobias, uppmuntrat och tålmodigt stöttat mig under hela avhandlingsarbetet.

Umeå i februari 2006

Håkan A. Andersson

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRTECKNING ÖVER TABELLER ..... **VI**
FÖRTECKNING ÖVER FIGURER ..... **VII**

1. INTRODUKTION **1**
1.1 SMÅ FÖRETAGS FINANSIERINGSMÖJLIGHETER 1
1.2 AVHANDLINGENS PROBLEMOMRÅDE OCH SYFTE 4
1.3 TEORETISKA REFERENSER OCH FORSKNINGSMETODER 8
1.4 AVHANDLINGENS DISPOSITION 12
2 REDOVISNING OCH BESKATTNING I SMÅFÖRETAG **15**
2.1 SAMBANDET REDOVISNING OCH BESKATTNING 15
2.2 RESERVERINGAR UNDER AVVECKLING 20
2.3 RESERVERING KOPPLAD TILL REDOVISNINGEN 21
2.3.1 Överavskrivning *21*
2.4 RESERVERING KOPPLAD TILL REDOVISNINGEN RESPEKTIVE BESKATTNINGEN 22
2.4.1 Periodiseringsfond *22*
2.5 RESERVERINGAR KOPPLADE TILL BESKATTNINGEN 25
2.5.1 Räntefördelning *26*
2.5.2 Expansionsfond *30*
2.6 SAMMANFATTNING AV RESERVERINGAR KOPPLADE TILL BESKATTNINGEN 33
2.7 KONSEKVENSER AV RESERVERINGAR 36
2.8 FÖRETAGSFORMENS BETYDELSE FÖR SMÅFÖRETAGS FINANSIERINGS- OCH RESULTATUTJÄMNINGSMÖJLIGHETER 39
3. RESERVERINGARNAS UPPBYGGNAD OCH ANVÄNDNING **46**
3.1 BAKGRUND 46
3.2 FALLSTUDIERNAS EMPIRISKA DATABAS 46
3.3 NÄRINGSIDKARES FAKTISKA RESPEKTIVE TEORETISKT MÖJLIGA ANVÄNDNING AV RESERVERINGAR OCH DESS SKATTEEFFEKTER 47
3.3.1 Enskilda firmor *50*
3.3.2 Handelsbolag *63*
3.4 SKATTEKONSEKVENSER FÖR DE OLIKA RESERVERINGARNAS FAKTISKA RESPEKTIVE MÖJLIGA ANVÄNDNING 66
3.4.1 Användningen av positiv räntefördelning *67*
3.4.2 Användningen av periodiseringsfonder *68*
3.4.3 Användningen av expansionsfond *70*
3.5 SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER 71
4 TEORETISK REFERENSRAM **75**
4.1 TEORIER OM FÖRETAGENS FINANSIERING 75
4.1.1 Teorier om kapitalstrukturer *75*
4.1.2 Finansiell planering och strategi *78*
4.2 TEORETISKA MODELLER OM SMÅ FÖRETAGS VAL AV FINANSIERINGSFORMER 83
4.2.1 Turordning i val av finansieringsform *83*
4.2.2 Okonventionella finansieringsmetoder *85*
4.2.3 Resultatutjämning *87*
4.2.4 Sammanfattning av den teoretiska referensramen *91*
4.3 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ANVÄNDNING AV RESERVERINGAR 93
4.3.1 Finansiella variabler *94*
4.3.2 Kontextuella variabler *100*

4.3.3 Reserveringar ... *107*
4.4. SAMMANFATTNING. ... 108
5 UTFORMNING AV TVÄRSNITTSSTUDIERNA ... 110
5.1 VAL AV TAXERINGSÅR ... 110
5.2 VAL AV FÖRETAGSFORM ... 111
5.3 ENSKILDA NÄRINGSIDKARE VID DE STUDERADE TAXERINGSÅREN ... 112
5.4 DATABASERNAS FRAMTAGANDE OCH SYSTEMATISERING ... 114
5.5 KONTROLLER OCH AVSTÄMNINGAR AV DATABASERNA ... 115
5.5.1 Kontroller av deklarationsblanketter ... *115*
5.5.2 Kontroller av balansräkningar ... *118*
5.5.3 Sammanfattning av genomförda kontroller ... *119*
6 DE EMPIRISKA STUDIERNA ... 121
6.1. INDELNINGAR OCH AVGRÄNSNINGAR AV DATAMATERIALET ... 121
6.2 KONTEXTUELLA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ANVÄNDNING AV RESERVERINGAR. ... 124
6.2.1. Reserveringarnas användning i olika branscher. ... *127*
6.2.2. Reserveringarnas användning och verksamheternas ålder ... *135*
6.2.3. Reserveringarnas användning och näringsidkarnas kön. ... *138*
6.2.4. Sammanfattning och slutsatser ... *141*
6.3 FINANSIELLA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ANVÄNDNING AV RESERVERINGAR. ... 144
6.3.1. Vinstmarginal och bransch. ... *145*
6.3.2. Kapitalomsättningshastighet och bransch. ... *146*
6.3.3. Avkastning på totalt kapital och bransch. ... *147*
6.3.4. Kassalikviditet och bransch. ... *148*
6.3.5. Skuldsättningsgrad och bransch. ... *149*
6.3.6. Sammanfattning och slutsatser ... *150*
6.4 MULTIVARIATA STUDIER AV EN RESERVERINGSFORM. ... 152
6.4.1. Oberoende finansiella variablers oberoende ... *152*
6.4.2 Val av metod och form av reservering. ... *153*
6.4.3 Logitmodellens grundkomponenter ... *154*
6.4.4 Logitmodellens direkta samband. ... *159*
6.4.5 En utvecklad logitmodell med interaktiva samband. ... *160*
6.4.6 Skattningar av grundmodellen med respektive utan interaktioner ... *163*
6.4.7 Resultat och analys av interaktionseffekter ... *164*
6.4.8 Sammanfattning och slutsatser ... *173*
7. AVSLUTANDE SAMMANFATTNING ... 175
7.1 ANALYS OCH DISKUSSION ... 175
7.2 SLUTSATSER ... 183
7.3 FORTSATT FORSKNING ... 190
SUMMARY ... 194
REFERENSER ... 207
BILAGOR ... 222
BILAGA 1 VARIABELLISTA FÖR FALLSTUDIERNA ... 222
BILAGA 2 FALLSTUDIERNA. ... 224
Bilaga 2 A Enskilda näringsidkare ... *224*
Bilaga 2 B Handelsbolagsdelägare ... *227*
BILAGA 3 VARIABELLISTA ÖVER DATA FRÅN SCB ... 230
BILAGA 4 RESULTATSTEGEN FRÅN DEKLARATIONSBLANKETTEN N2 SID 2 ... 233
BILAGA 5 VARIABLER FRAMTAGNA OCH FRAMRÄKNADE FÖR TVÄRSNITTSSTUDIERNA. ... 234

FÖRTECKNING ÖVER TABELLER

(SIDHÄNVISNINGAR)

Tabell 3.1 Sammanställning av ursprungliga respektive alternativa taxeringar 1995 och 1996.	51
Tabell 3.2 Ursprunglig taxering 1995.	52
Tabell 3.3 Beräknad skatteeffekt till följd av den ursprungliga taxeringen 1995 (identisk med tabell 3.2).	53
Tabell 3.4 Alternativ taxering 1995.	54
Tabell 3.5 Beräknad skatteeffekt till följd av den alternativa taxeringen 1995 (identisk med tabell 3.4).	55
Tabell 3.6 Ursprunglig taxering 1996 och beräknad skatteeffekt till följd av denna.	56
Tabell 3.7 Alternativ taxering 1996.	57
Tabell 3.8 forts. alternativ taxering 1996.	58
Tabell 3.9 Beräknad skatteeffekt till följd av den alternativa taxeringen 1996 (identisk med tabell 3.8).	59
Tabell 3.10 Deklarerade resultat för enskilda näringsidkare.	61
Tabell 3.11 Enskilda näringsidkares användande av reserveringsmöjligheter.	62
Tabell 3.12 Deklarerade resultat för handelsbolagsdelägare.	63
Tabell 3.13 Handelsbolagsdelägares användande av reserveringsmöjligheter.	65
Tabell 3.14 Sammanställning över antalet ursprungliga, samt antalet respektive andelen alternativa deklarationer.	71
Tabell 3.15 Minskad skatt till följd av alternativa taxeringar fördelade efter företagsform och avsättningsform.	73
Tabell 5.1 Kontroller av balansomslutningar.	118
Tabell 5.2 Kontroller av positiva balansomslutningar.	119
Tabell 5.3 Avgränsningar och bortfall vid kontroller av deklarationsblanketter och balansräkningar.	119
Tabell 6.1 Antalet enskilda näringsidkare inom respektive verksamhetsinriktning.	122
Tabell 6.2 Fördelningen av etablerade respektive nyligen etablerade verksamheter taxeringen 1996.	123
Tabell 6.3 Avgränsningar och bortfall vid kontroller av deklarationsblanketter och balansräkningar, samt exkluderande av verksamheter som saknar SNI-kod respektive registreringsår.	123
Tabell 6.4 Antalet näringsverksamheter med positiva inkomster i de olika resultatstegen taxeringarna 1996 och 1999.	124
Tabell 6.5 Medianvärden från N2-blanketterna för de enskilda näringsverksamheter som uppvisar positiva resultat (inkomster före räntefördelning).	125
Tabell 6.6 Antal verksamheter som genomfört reserveringar.	126
Tabell 6.7 Antal verksamheter fördelade på respektive bransch.	127
Tabell 6.8 Avsättning till positiv räntefördelning i olika branscher.	127
Tabell 6.9 Avsättning till negativ räntefördelning i olika branscher.	129
Tabell 6.10 Återföring av periodiseringsfonder i olika branscher.	130
Tabell 6.11. Avsättning till periodiseringsfonder i olika branscher.	131
Tabell 6.12 Avsättning till expansionsfonder i olika branscher.	133
Tabell 6.13 Minskning (Återföring) av expansionsfonder i olika branscher.	134
Tabell 6.14 Reserveringarnas användande av etablerade respektive nyetablerade verksamheter.	135
Tabell 6.15 Reserveringarnas användande av män respektive kvinnor.	138

Tabell 6.16 Män respektive kvinnor i olika branscher.	140
Tabell 6.17 Samtliga reserveringsmöjligheter totalt för samtliga branscher.	141
Tabell 6.18 Antal verksamheter med fördelningsunderlag som överstiger 50000 kr vid de båda taxeringarna.	142
Tabell 6.19 Antal verksamheter med fördelningsunderlag som understiger -50000 kr vid de båda taxeringarna.	143
Tabell 6.20 Vinstmarginal (medianvärden) och reserveringar i olika branscher.	145
Tabell 6.21 Kapitalomsättningshastighet och reserveringar i olika branscher.	146
Tabell 6.22 Avkastning på totalt kapital och reserveringar i olika branscher.	147
Tabell 6.23 Kassalikviditet och reserveringar i olika branscher.	148
Tabell 6.24 Skuldsättningsgrad och reserveringar i olika branscher.	149
Tabell 6.25 De variabelkategorier där man kan förvänta sig högre (+) respektive lägre (-) odds för avsättning till periodiseringsfond. För de finansiella variablerna ställs oddsen i förhållande till referenskategorin ”normala” företag.	159
Tabell 6.26 Variabler i grundmodellen för taxeringen 1996 och 1999.	159
Tabell 6.27 Den utvecklade logitmodellen med interaktioner.	161
Tabell 6.28 Variabler i grundmodellen för taxeringen 1996 och 1999. MED påverkan av interaktioner och UTAN påverkan av interaktioner.	163
Tabell 6.29 Finansiella variabelkategorier där man kan förvänta sig högre (+) respektive lägre (-) oddskvoter för avsättning till periodiseringsfond i förhållande till referenskategorin ”normala” företag, för de finansiella variablerna i den utvecklade modellen.	165
Tabell 6.30 Kontextuella variabelkategorier där man kan förvänta sig högre (+) respektive lägre (-) oddskvoter för avsättning till periodiseringsfond, samt de kontextuella variablerna i den utvecklade modellen.	166
Tabell 6.31 Interaktioner mellan bransch och de finansiella variablerna i den utvecklade modellen.	168
Tabell 6.32 Interaktioner mellan kön och de finansiella variablerna i den utvecklade modellen.	171
Tabell 6.33 Interaktioner mellan ålder och de finansiella variablerna i den utvecklade modellen.	172
Tabell 7.1 Kvinnor respektive mäns val av företagsform (i procent).	180

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

Figur 1.1 Modell för små företags användning av reserveringsmöjligheter.	12
Figur 2.1 Reservering i form av avsättning till periodiseringsfond.	25
Figur 2.2 Reservering i form av avsättning till positiv alternativt negativ räntefördelning.	30
Figur 2.3 Reservering i form av avsättning till expansionsfond.	32
Figur 2.4 Sammanställning av möjliga reserveringsformer för enskilda näringsidkare år 2005.	34
Figur 3.1 Modell för små företags användning av reserveringsmöjligheter.	74
Figur 4.1 Modell för små företags användning av reserveringsmöjligheter.	92
Figur 4.2 Sammanställning av ingående variabler.	108
Figur 4.3 Modell för små företags användning av reserveringsmöjligheter	109
Figur 6.1 Ekvation nr.1. Den grundläggande logitmodellen.	154
Figur 6.2 Direkta och indirekta effekter på avsättning till periodiseringsfond	158
Figur 6.3 Ekvation nr.2 .Den utvecklade logitmodellen.	161

1. INTRODUKTION

1.1 Små företags finansieringsmöjligheter

Kapital krävs såväl för företagens behov av investeringar som för företagens möjligheter att expandera sina verksamheter. Små företag[1] har ofta mindre tillgång till nödvändigt kapital. För denna typ av företag har samhället infört regler som underlättar bibehållandet av intjänade vinster. Reglernas införande bidrar till att öka kapitaltillgången för de små företagen och är viktiga som finansieringskälla.

Trots att småföretagare ofta har problem med finansieringen har dessa naturligtvis ett antal olika möjligheter att öka kapitaltillgången i företaget. De möjligheter som finns till kapitalförstärkning är förutom intjäning i företaget bland annat tillskott av ägarkapital, stöd och bidrag från statliga organisationer, krediter från leverantörer eller lån från banker och andra kreditgivare. Absolut största betydelse för företagen har egna intjänade vinster och därefter kommer banklån (jfr. Myers 1984; Holmes & Kent 1991). Intressant att konstatera är, som Cressy & Olofsson (1996) finner, att ju mindre företag desto större betydelse har intjänade vinster som finansieringskälla.

Kreditinstituten kräver säkerheter för att bevilja lån. Säkerheter finns inte alltid i små företag och säkerheter betyder dessutom ofta mer vid kreditbedömning av små företag jämfört med medelstora företag. Detta trots att företagens framtida betalningsförmåga är viktigare för bedömningens utfall än säkerheternas värde utifrån institutionella kreditgivares perspektiv. Säkerheter löser dessutom, konstaterar Svensson (2003), inte några problem för kreditvärdiga företag som inte har någon egentlig kreditmassa. Småföretagarna framför dock ofta en relativt kritisk bild av banken som partner. Bankerna anses ha relativt dåliga kunskaper om de små företagens arbetsvillkor och de anses vara relativt dåliga på att lösa deras problem. Här finns skillnader i uppfattningar mellan olika typer av företag. Den bild som tecknas, av t.ex. Johannisson & Lindmark (1996), är bland annat att företag med ej tillgodosedda investeringsbehov är mer kritiska till banker än andra. Vidare konstateras att tjänsteföretag i allmänhet är mer kritiska till bankers agerande än tillverkande företag.

Under hösten och våren 2001/2002 genomfördes en riksomfattande studie av NUTEK och SCB[2] byggd på enkäter i syfte att kartlägga småföretagens villkor i Sverige. Ett urval av 20000 företag med färre än 50 anställda besvarade ett antal

---

[1] De former av små företag som studeras i avhandlingen är enskilda näringsidkare, fysiska delägare i handelsbolag och små aktiebolag enligt SFS 1995:1554 kapitel 3, 8§ s.k. 10/24 företag med färre än 10 anställda respektive högst 24 miljoner i balansomslutning.

[2] NUTEK Verket för näringslivsutveckling och SCB Statistiska centralbyrån.

frågor om företagens villkor. Av svaren i denna studie av NUTEK (Nr: R 2002:09) framgår att endast cirka 60% anser att deras låne- och kreditmöjligheter är att betrakta som tillfredsställande. Svårigheter med anskaffande av krediter framstår som en realitet för närmare hälften av de tillfrågade småföretagen. Genom årens lopp har olika typer av statliga subventioner och krediter erbjudits småföretag, speciellt nystartade företag och i synnerhet företag belägna i glesbygden. En kreditskapande metod, som Eriksson (2003) visar på och som utgör ett generellt finanspolitiskt verktyg, är uppskjutandet av beskattningen som en del av finansiering av företagen.

Skapandet av de idag gällande skattereglerna kan sägas ha tagit sin början 1990-06-13 då regeringens prop. (1989/90:110)[3] antogs gällande en i de allra flesta avseenden ny och genomgripande inkomst- och företagsbeskattning. Här får företagen möjligheter med hjälp av olika skatteregler att öka sina investeringar. Efter denna reform erhöll de enskilda näringsidkarna[4] en form av mellanställning mellan fysiska personer och aktiebolag. Ambitionen att skapa neutralitet mellan de olika företagsformerna uppnåddes inte fullt ut, varför de enskilda näringsidkarnas reserveringsmöjligheter utreddes vidare[5]. Företagens möjligheter att systematiskt använda olika resultatreglerande åtgärder för att skapa skatterelaterade krediter kom att utgöra en viktig del i företagens finansiering. Stora skillnader i möjligheter till kapitaluppbyggnad har dock historiskt funnits mellan olika typer av företagsformer. Möjligheterna var tidigare starkt begränsade hos småföretag som inte drevs i form av aktiebolag. När det gäller enskilda näringsidkare och handelsbolag beskattades hela företagsinkomsten såsom konsumerad inkomst hos företagaren. Ett problem har därför varit att anpassa och likställa enskilda näringsidkares och handelsbolags regler med aktiebolagens regler om reserveringar för att uppnå lägre beskattning. Detta utreddes ett antal gånger under 80-talet, men förändringen trädde i kraft först en bit in på 90-talet.

Reglerna för beskattning av enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag som infördes fr.o.m. 1994-01-01 avsåg att skapa likvärdighet eller neutralitet mellan olika bolagsformer beträffande möjligheter till reserveringar. Syftet med införandet av de nya reglerna var att i görligaste mån likställa beskattningen hos enskilda näringsidkare med beskattningen av ägare i fåmansägda aktiebolag där ägaren klassas som företagsledare i aktiebolaget. Det övergripande målet för lagstiftaren var, att

---

[3] Prop 1989/90:110, Reformerad inkomst- och företagsbeskattning, Del 2.

[4] Med enskilda näringsidkare avses, enligt Andre´n m.fl (2003), att rörelsen drivs av någon person ensam och således inte i handelsbolags-eller aktiebolagsform. En vanlig beteckning på denna företagsform är även enskild firma.

[5] Exempel på sådana utredningar är Neutral företagsbeskattning (SOU 1991: 100) och Fortsatt reformering av företagsbeskattningen (SOU 1992: 67, Prop. 1993/94: 50).

> *”avkastningen på allt i ett företag arbetande kapital bör i möjligaste mån beskattas lika (neutralitetsmålet)”*, samt att *”i möjligaste mån beskatta avkastning av olika slag av investeringar lika”* (SOU 1992:67)[6].

Från denna tidpunkt gavs därmed alla typer av företagsformer likartade möjligheter att med hjälp av olika former av reserveringar bidra till finansieringen av nödvändiga investeringar. I och med räkenskapsåret 1994 skapades regler för hur företag skall kunna skatta betydligt mindre av sina vinster än tidigare och därigenom öka de intjänade vinsterna för företagen. En effektiv användning av reglerna ger lägre faktisk inbetald skatt samma år och på sikt även lägre framtida skatteeffekt. Detta kan även uttryckas som att,

> *”de ekonomiska fördelarna för företagen med att använda sig av avsättning till skattemässiga reserver är att den effektiva skattesatsen blir lägre än den nominella och att kredit med erläggande av skatten uppkommer.”* (Tjernberg, 2004, s14-15)

Med skatteeffekt avses att företagen med hjälp av speciella regler får en lägre framtida skattesats för delar av vinsten. En långsiktig uppbyggnad av obeskattade reserver genom användning av reserveringar medför dessutom omfattande förändringar i kapitalstrukturen. Teoretiska modeller om val av typ av finansieringsform och utjämnande av resultat över tiden ligger bakom reformens införande. Lagstiftningen innebar utökade möjligheter till egenfinansiering för framförallt småföretag.

Företagens egenfinansiering och företagens förmåga att täcka behovet av kapital genom internt intjänade vinster har enligt Myers (1984) och Holmes & Kent (1991) högsta prioritet. Genererade eller intjänade vinster utgörs av de intäkter som inte tas i anspråk för rörelsekostnader och skatter. Bokförda kostnader som inte föranleder utbetalningar, till exempel avskrivningar och pensionsavsättningar, medför att ytterligare likvida medel stannar kvar i företaget. Samma effekt och därigenom ett bibehållande av kapital kan erhållas genom avsättningar eller reserveringar i form av bokslutsdispositioner och som följd att detta ökade obeskattade reserver bestående av eget kapital och skatteskulder. Skatteskulderna är att betrakta som uppskjutna skulder eftersom dessa senare är avsedda att betalas när reserverna upplöses och blir vid det tillfället skattemässiga intäkter. Om de däremot kan upplösas när företaget går med förlust uppstår över huvud taget inte någon skattekostnad. I Sverige har, enligt Johansson & Rabe (2001), av tradition medgivits osedvanligt goda möjligheter till reserveringar i form av bokslutsdispositioner. Därigenom har en

[6] SOU 1992:67 Fortsatt reformering av företagsbeskattningen, Del 1 Stockholm, Allmänna Förlaget.

betydande konsolidering av verksamheter kunnat ske genom skapandet av obeskattade reserver.

De skattekrediter som reserveringarna medför är förmånliga och företagaren kan själv fatta beslut om deras användning under förutsättning att han själv eller via rådgivning kan nyttja regelverket. Reserveringarna har vissa speciella fördelar som källa för finansiering jämfört med traditionella former av krediter. Bland de mera påtagliga fördelarna kan nämnas att för vissa delar av skattekrediterna gäller att betalningen kan skjutas upp på i det närmaste obestämd tid alternativt aldrig behöva betalas. Vidare ställer samhället inga former av krav på säkerheter eller krav på avsättning av medel för att företagen skall ges dessa kreditmöjligheter. Företagen får dessutom fritt disponera de frilagda medlen och ansvaret för att i en framtid kunna betala de uppskjutna skatteskulderna ligger på de enskilda företagen. Därtill kommer att dessa former av krediter ges helt utan att företaget behöver betala några räntor.

1.2 Avhandlingens problemområde och syfte.

Forskning om bokslut och bokslutspolitik har en lång tradition i Sverige. Beskattning och beskattningens effekter har studerats av Mattsson (1974), Grosskopf (1976) och Forsling (1998) i tidigare svensk forskning. Även inom forskning om finansiering och resursskapande i form av kapitaltillväxt finns tidiga exempel som Bertmar & Molin (1977) och Igelström (1988). Dessa områden har utvecklats var för sig och den företagsform som beforskats är genomgående aktiebolag i olika skepnader. Övriga minst lika vanliga företagsformer, som enskilda firmor och handelsbolag, har däremot inte studerats i samma utsträckning. För dessa företagsformer ges i Sverige unika möjligheter till reserveringar, som inte genomförs som bokslutsdispositioner i boksluten utan som avsättningar i deklarationerna. Syftet med användningen av reserveringarna är inte enbart att utjämna företagens resultat och skattekostnader över åren utan även att bibehålla finansiella resurser inom företaget. Detta framhålls av Johansson & Rabe (2001) som det huvudsakliga motivet för att behålla olika former av bokslutsdispositioner för att stimulera företagens finansiering av investeringar med eget kapital.

Företeelsen att företagare i första hand söker finansiera investeringar med internt genererade medel påvisades redan av Donaldson (1961) och att ett företags resurser ökar med det nuvärdediskonterade värdet av inbesparad skatt konstaterades av Modigliani & Miller (1963). Myers (1984) och Holmes & Kent (1991) har utvecklat betydelsen av intjänade vinster som finansieringskälla framförallt för mycket små företag. Senare studier av okonventionella finansieringsformer för mycket små företag har genomförts förutom av Harrison & Mason (1997) även av Winborg & Landström (1997). Fenomenet att latenta

eller uppskjutna skatteskulder ofta värderas för högt framhålls också av Sansing (1998), men forskning som kopplar samman regler och teorier om bokslut med teorier om finansiering är mindre vanliga. Studier av reserveringars betydelse inte bara som ett resultatutjämnande medel utan framförallt som en form av intern finansiering för enskilda näringsidkare innebär att redovisnings- och finansieringsforskning kopplas samman.

I propositionen (1999/2000: 1)[7] anförde regeringen ett antal skäl för en fortsatt utvidgning av de redan existerande reserveringsmöjligheterna. Där framgår bland annat, för att nämna den reserveringsmöjlighet som alla företagsformer kan använda sig av, att systemet med periodiseringsfonder har två huvudfunktioner. Dessa beskrivs på följande sätt.

> *”För det första sänker det skatteuttaget på sådana investeringar som finansieras med internt genererade inkomster. För det andra möjliggör det för företaget att under år av goda inkomster göra avsättningar som kan användas för att täcka förluster under senare år.”* (Prop. 1999/2000: 1).

Reserveringarna har med andra ord en finansieringseffekt genom de skattekrediter de skapar samtidigt som reserveringarna har en inkomst- eller resultatutjämnande effekt. Teoretiska modeller om internt genererade medel och resultatutjämning över åren framgår här som klart bakomliggande faktorer till den fortsatta utvidgningen av reserveringsmöjligheterna. I propositionen framgår vidare att reserveringarna bör vara en betydelsefull källa till finansiering speciellt för små, mindre kapitalintensiva och nyetablerade företag. För dessa typer av småföretag gäller att de ofta inte genererar resultat som ger tillräckligt med pengar för att egenfinansiera produktiva investeringar. Samtidigt finns det tecken som tyder på att reserveringsmöjligheterna inte används fullt ut. Enligt propositionen (1999/2000:1)[8] framställs fördelarna med användningen av reserveringarna på följande sätt.

> *”Reserveringsmöjligheterna torde vara av särskilt värde för kategorin företag som har svårigheter eller begränsade möjligheter att få externt riskkapital. I frånvaro av externt riskkapital är den gruppen av företag hänvisade till att finansiera sina investeringar med vinstmedel som har genererats i den egna verksamheten”.* (Prop. 1999/2000: 1).

I propositionen förtydligas ytterligare vilka kategorier av företag som avses:

---

[7] Prop. 1999/2000:1 Avsättning till periodiseringsfond i stora, medelstora och små företag.

[8] Prop. 1999/2000:1 Avsättning till periodiseringsfond i stora, medelstora och små företag

> *”Detta gäller i särskild hög grad för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag samt generellt för nystartade företag”. (Prop. 1999/2000:1)*

Regeringen framhåller i budgetpropositionen betydelsen av att använda reserveringsmöjligheter och denna grunduppfattning delas även av FAR (1999), intresseföreningen för revisionsbyråbranschen.[9] FAR förklarar innehållet i de för Sverige unika reserveringsmöjligheterna för en internationell publik med följande konstateranden.

> *“Companies are under no obligation to make appropriations to untaxed reserves of the maximum amounts possible. However, it would be rather unusual not to appropriate the maximum possible and thus pay tax earlier than necessary.”*

Även den resultatutjämnande effekten framhålls av FAR.

> *“Should the company incur a loss one year, untaxed reserves created in earlier years are often reversed to cover as much as possible of that loss. Normally this will not result in any taxable income for the company”*. (FAR: 1999, s7)

Sammantaget är reglerna så utformade att företagen i stor utsträckning kan bygga upp skattekrediter genom att beskattningen på vinsten reduceras eller kan skjutas på framtiden. Denna skattekredit innebär enligt Eriksson (2003) i praktiken ett räntefritt lån och finansieringskostnaderna blir därmed lägre i företag som använder sig av avsättningar. Ett faktum som i hög grad borde motivera småföretagare att använda dessa möjligheter. För perioden 1979 till 1993 studerade Forsling (1998) användningen av avsättningar för småföretag med mer än 50 anställda. Resultaten av studien visar att graden av användningen av de reserveringar som gällde under perioden varierade mellan 62% och 86%. Beräkningar gjordes även som indikerade att företag med färre än 50 anställda visade på lägre nivåer av användning av avsättningarna. Ett underutnyttjande av reserveringsmöjligheter speciellt bland små företag konstateras även i likartade studier från våra grannländer (jfr. Aarbu 1994; Kröger m.fl. 1996).

I motsats till vad som ofta tagits för självklart i Sverige och andra industrialiserade länder bör, vilket Davidsson m.fl. (1994) framhåller, inte de stora utan de små företagen tillskrivas den avgörande betydelsen för en positiv sysselsättnings- och välfärdsutveckling. Det är därför viktigt att de små företagen erbjuds lämpliga kreditformer till exempel i form av speciella skattekrediter. Den finanspolitiska målsättningen med de skapade reglerna för

[9] Key to understanding Swedish financial statements: FAR Förlag AB Stockholm, 1999.

avsättning till olika typer av reserver i beskattningen är avsedda att stödja detta företagande. Samtidigt måste konstateras att de komplicerade reglerna gör att småföretag kan ha svårt att utnyttja de möjligheter som finns. I avhandlingen söks därför svar på följande forskningsfråga: *I vilken utsträckning förmår småföretag utnyttja olika former av reserveringar och blir användningen mera optimal en tid efter reserveringarnas införande?*

Användningen av de av skattereduceringar betingade reserveringarna varierar sannolikt mellan dessa små företag, men det kan finnas vissa gemensamma drag eller faktorer som kan förklara en användning. Avhandlingens teoretiska referensram kommer att visa att användningen är beroende av vissa ekonomiska eller finansiella förutsättningar i företaget. Därtill kommer att dessa förutsättningar kan ge olika utslag beroende på företagets verksamhets-omgivning. Den finansiella situationen kan t.ex. ge olika utslag för användning av reserveringar beroende på företagets ålder och branschtillhörighet eller om den som driver företaget är man eller kvinna. Användningen kan med andra ord vara situationsspecifik och inte bara bero på de finansiella förutsättningarna.

Forskningsfrågor som avhandlingen söker svar på är: Vilken roll spelar företagets finansiella situation, såsom lönsamhet, likviditet, effektivitet och kapitalstruktur, då man använder de olika reserveringarna? Kan användningen vara beroende av vissa kännetecken för företaget, såsom, ålder, bransch eller om ledningspersonen är man eller kvinna? Kan slutligen förklaringsgraden ökas genom att kombinera de finansiella förutsättningarna med omgivnings-variablerna? Studien begränsas således inte bara till de direkta finansiella förutsättningarna, utan dessa kan få olika effekter beroende på hur de samvarierar med de omgivande eller kontextuella variablerna. Studien tar således även hänsyn till de indirekta effekterna.

Avhandlingens övergripande syfte är;

att öka förståelsen av svenska små företags, i synnerhet enskilda näringsidkares, användning av reserveringsmöjligheter för utjämnande av resultat och intern finansiering.

Syftet nås genom:

att beskriva möjliga reserveringsformer för små företag, samt att förklara teknikerna för dessa reserveringar, deras funktioner, användnings-möjligheter och skatteeffekter vid reserveringarnas införande i ett antal fallföretag.

att teoretiskt härleda bakomliggande variabler som kan öka förståelsen för förutsättningarna för små företags användning av dessa reserveringsmöjligheter.

att med hjälp av bakomliggande variabler identifiera de enskilda näringsidkare som använder reserveringsmöjlighetererna, samt klarlägga de finansiella och kontextuella förutsättningarna vid reserveringarnas användning, vid tiden för deras införande samt efter en tids användning.

1.3 Teoretiska referenser och forskningsmetoder.

I följande kapitel presenteras datamaterialet som använts, de metoder som tillämpats, samt de teoretiska modeller som legat till grund för de i avhandlingen ingående studierna. Genomförda kontroller, indelningar och avgränsningar i datamaterialet beskrivs för såväl fallstudierna som de efterföljande s.k. tvärsnittsstudierna. I fallstudierna granskas företag där näringsidkare driver sina verksamheter i form av enskilda firmor, handelsbolag och små aktiebolag [10]. I denna studie granskas bokslut och deklarationer för taxeringarna 1995 respektive 1996, dvs. de två första taxeringarna [11] efter det att reglerna börjat gälla. En målsättning med fallstudierna är att öka insikten om de möjligheter till utjämnande av resultat och intern finansiering som uppstår vid användning av de nya formerna för reserveringar. Genom fallstudierna ges möjligheter att studera på vad sätt och i vilken utsträckning små företag verkligen använder dessa reserveringsmöjligheter. Teoretiskt motiverade reserveringar jämförs med de av näringsidkarna faktiskt genomförda. En ytterligare målsättning med fallstudierna är att mera ingående förklara teknikerna i användningen av de olika reserveringarna.

---

[10] Av de företagsformer som inte behandlas i avhandlingen kan kommanditbolag ur beskattningssynpunkt ses som en form av handelsbolag och för ekonomiska föreningar gäller att dessa har beskattningsregler som i mycket överensstämmer med de regler som gäller för aktiebolag.

[11] Med ”tax”, ”taxering” eller ”taxeringsår” avses året efter räkenskapsåret. Under ”taxeringsåret” beräknas skatterna för föregående verksamhets eller räkenskapsår

Studien genomförs av små företag i en mindre tätort, som har den självständiga tätortens hela diversifierade näringsliv. Ett urval av de allra minsta småföretagen eller mikroföretagen studeras. Data hämtas ur företagens deklarationer från ett urval av 34 mikroföretag[12] bestående av 12 aktiebolag, 11 enskilda firmor, samt 11 handelsbolag. Speciella mallar där data från deklarationerna sammanställs konstrueras speciellt för dessa fallstudier. Med utgångspunkt från de av näringsidkarna genomförda och redovisade deklarationerna genomförs alternativa beräkningar där ytterligare positiva skatte- eller finansieringseffekter framstår som möjliga att uppnå. Beräkningarna genomförs för två räkenskapsår för att tydligare kunna påvisa reglernas inbördes beroende och effekter såväl inom som mellan räkenskapsår. Genomgången av de studerade mikroföretagen avslutas med deskriptiva redovisningar över i vilken utsträckning näringsidkarna använt, alternativt kunde ha använt, sig av möjligheterna till reserveringar.

Analyserna av fallstudierna visar på ett betydande underutnyttjande. Studierna motiverar därigenom mera omfattande empiriska studier vid tidpunkten för fallstudierna och användningen en tid efter reserveringarnas införande. Härigenom söks svar på frågor om användningen ökar i omfattning en tid efter det att reserveringarna introducerats och framförallt vilka faktorer förklarar användningen. För att få svar på dessa frågor studeras små företags användning av reserveringsmöjligheter med hjälp av teoretiska bakomliggande variabler som kan förklara användningen.

Ett antal variabler framträder i genomgången av olika teoretiska modeller om finansiering. Teoretiska modeller om företagens uppbyggnad av kapital och om företagens planering och strategier utgör den allmänna teoretiska ramen med speciell inriktning mot de teoretiska modellernas relevans för små företag. Framför allt ligger teoretiska modeller om företags turordning vid val av olika finansieringsmöjligheter (eng. Pecking Order Theory, POT) till grund. Även teoretiska modeller som beskriver mera okonventionella sätt att finansiera mycket små verksamheter ingår. Dessa kan beskrivas under det samlande begreppet “okonventionella finansieringsmetoder” eller “finansiell bootstrapping” (eng. financial bootstrapping). Slutligen ingår inom ramen för olika teoretiska modeller om finansiering företagens möjligheter att genom resultatutjämning (eng. income smoothing) bidra till den interna finansieringen av verksamheten.

Finansiella variabler som beskriver företagens livskraft och förnyelseförmåga *t.ex. vinstmarginal och kapitalomsättningshastighet* respektive variabler som beskriver företagens finansiella styrka och tillväxtförmåga t.ex *kassalikviditet och skuldsättningsgrad* härleds ur teorin som möjliga förklarande variabler.

[12] Vart fjärde företag plockades ut av varje företagsform varvid 34 mikroföretag erhölls.

Situationsspecifika variabler av ickefinansiell eller kontextuell natur är andra möjliga förklarande variabler. Reserveringar kan vara beroende av i vilket stadium i livcykeln företagen befinner sig med avseende på hur länge de bedrivit sin verksamhet. Är de att betrakta som etablerade eller nyligen etablerade företag? Andra förutsättningar kan vara vem som driver företaget, respektive vilken typ av verksamhet som bedrivs. Variablerna *ålder, kön och bransch* kan bestämma små företags användning av möjligheterna till reserveringar. Finansiella variabler kombineras med kontextuella variabler för att ta reda på om de finansiella förutsättningarna är beroende av den omgivning där reserveringar används.

Tvärsnittsstudier genomförs därefter för de båda taxeringarna 1996 och 1999. Det statistiska materialet hämtas ur databaser som tagits fram genom SCB för samtliga enskilda näringsidkare som redovisat fullständiga bokslut. Studierna utformas som jämförande studier mellan enskilda näringsidkares användning av de nya reserveringsmöjligheterna taxeringen 1996 och tre år senare vid taxeringen 1999. Studien avgränsas till att omfatta de enskilda näringsidkare som vid taxeringen 1996 drev näringsverksamhet och som fortfarande drev verksamhet vid den senare taxeringen.

Tvärsnittsstudierna omfattar samtliga enskilda firmor som registrerats som aktiva i företagsregistret CFAR[13] i november 1998. Den grupp av enskilda näringsidkare som studeras måste deklarera företagets verksamhet i näringsbilagan N2[14]. För denna näringsbilaga redovisas informationen från den enskilda firmans resultat - och balansräkning i ett räkenskapsschema som medföljer deklarationen. De i tvärsnittsstudierna framräknade finansiella variablerna eller nyckeltalen är baserade på uppgifter från de räkenskapsscheman som finns i deklarationerna. Validiteten i beräkningarna av dessa nyckeltal är betydligt högre än de som baseras på resultat- och balansräkningar som inte följer den standardisering och likriktning som användningen av räkenskapsscheman medför.

Ett antal kontroller, indelningar och avgränsningar görs i databaserna. Detta genomförs för att möjliggöra ett studium av databaserna med avseende på såväl de finansiella som de kontextuella variablerna. Datamaterialet reduceras i ett antal steg. I huvuddrag kan stegen beskrivas enligt följande. Det totala antalet enskilda näringsidkare som använder huvudblanketten N2 vid taxeringen 1999 var 175175. Taxeringen 1996 var dessa 120784 och 54391 utgör nytillkomna näringsidkare under perioden mellan de båda taxeringarna. Felkodade

---

[13] Företagsregistret tar med jordbruk bland de enskilda näringsidkarna i motsats till Företagsstatistik.

[14] N2 deklarationer med årsbokslutet redovisat i en bilagd räkenskapsschema skall användas när näringsverksamhetens nettoomsättning överstiger tjugo prisbasbelopp (39300 för 2004). För 2004 innebär detta samtliga enskilda näringsidkare som omsätter mer än 786000 kr

deklarationer från den tidigare taxeringen och verksamheter som till den senare taxeringen byter till att deklarera på N1 blankett, medför ytterligare reduceringar av antalet verksamheter till 118287. Några ytterligare ”krav” reducerar antalet studerade verksamheter ytterligare. Datamaterialet begränsas ytterligare då verksamheternas balansräkningar inte skall vara negativa och då de skall balansera. Vidare förutsätter de kontextuella variablerna *bransch och ålder* att SNI-koder respektive startår skall finnas registrerade. Slutligen kvarstår 87276 enskilda näringsverksamheter, som kan studeras med avseende på såväl finansiella som kontextuella varibler vid de båda taxeringarna.

I den deskriptiva redovisningen och analysen sker en fokusering på reserveringsformen avsättning till periodiseringsfond. I en utvecklad modell ställs ett antal teoretiskt förankrade propositioner i syfte att studera hur variablerna kopplas till möjligheterna eller chanserna att enskilda näringsidkare verkligen genomför avsättningar till periodiseringsfonder. Den beroende variabeln att avsätta respektive inte avsätta till periodiseringsfond betraktas, se Fox (1997) och Edling & Hedström (2003), som binär och logistisk regression väljs som en lämplig metod att användas vid denna typ av studie. Logistisk regression visar på chanserna eller oddsen för oberoende variabler att påverka den beroende variabeln. Speciellt lämplig anses metoden vara när den variabel man försöker förklara är kategorisk[15] och inte kontinuerlig.

Kategoriseringen av data genomförs för var och en av de finansiella variablerna, som kategoriseras i tre grupper för att mera detaljerat kunna förklara hur chanserna för avsättning till periodiseringsfonder varierar vid olika värden på variablerna. En indelning i 10/80/10 procent genomförs. Indelningen motsvarar de 10 lägsta och 10 högsta procenten av variabelvärdena, som båda sätts i relation till gruppen 80 ”normala” procenten av de observerade värdena. En sammanfattande modell som beskriver de olika huvudkomponenter som ingår i avhandlingsarbetet beskrivs i figur 1.1.

[15] Med kategorisk menas att variabeln endast kan anta ett fåtal variabelvärden.

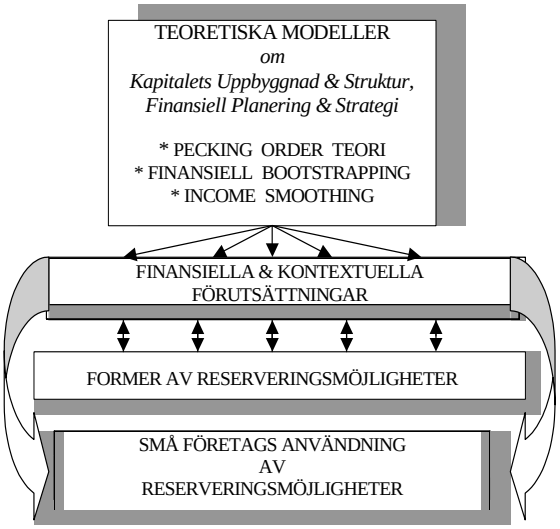

Figur 1:1 *Modell för små företags användning av reserveringsmöjligheter*.

Den första komponenten består av teoretiska modeller om kapitalets uppbyggnad och struktur, samt finansiell planering och strategi. En fokusering görs mot de teoretiska modeller som behandlar företagens val av olika finansieringsmöjligheter som POT, ”finansiell bootstrapping” och ”income smoothing”. Med utgångspunkt från dessa modeller härleds såväl finansiella som kontextuella förutsättningar för hur svenska småföretag använder olika former av reserveringar. Speciellt studeras enskilda näringsidkares användning av reserveringar för intern finansiering och utjämnande av resultat.

1.4 Avhandlingens disposition

Den fortsatta uppläggningen eller dispositionen av avhandlingen kan i korthet beskrivas enligt följande:

I *kapitel 2* redogörs för sambandet mellan redovisning och beskattning i Sverige och i ett internationellt perspektiv. De för de olika företagsformer specifika reserveringarna samt deras kopplingar till redovisningen respektive beskattningen behandlas. Genomgången görs även mot bakgrund av inkomstslagens betydelse för beskattningen, vilken följer av att överskotten kan redovisas i olika inkomstslag. Kapitlet avslutas med att en beskrivning görs av reserveringarnas betydelse för den beskattningsbara vinsten och dess konsekvenser för den interna finansieringen och för möjligheten att utjämna resultat över de olika räkenskapsåren.

Kapitel 3 innefattar en redovisning av fallstudierna. Ett begränsat urval visar i vilken utsträckning olika typer av företagsformer för små företag verkligen använder sig av de möjligheter till reserveringar som infördes i mitten av 90-talet. Reserveringarnas faktiska respektive möjliga användning studeras hos ett mindre urval av företag representerande de olika företagsformerna. Skillnader i skattekonsekvenser analyseras separat för varje företag.

Kapitel 4 ger den teoretiska referensramen. Teoretiska modeller om skapande av resurser genom uppbyggnad av kapital och teorier om finansiell planering och strategier studeras. En fokusering görs mot de teoretiska modellernas relevans för små företag och deras val av olika finansierings-möjligheter. De teoretiska modellerna härleder oberoende variabler, som används i tvärsnittsstudierna för att förklara användningen av reserverings-möjligheterna. Kapitlet avslutas med en presentation av operationaliserade variabler för de reserveringsmöjligheter som studeras.

Kapitel 5 beskriver utformningen av de genomförda tvärsnitts-studierna. Inledningsvis beskrivs den urvalsprocess som legat bakom valet av de studerade taxeringsåren, respektive valet av den företagsform som studeras i tvärsnittsstudierna. Vidare beskrivs framtagandet och systematise-ringen av de empiriska databaserna som tagits fram via SCB. En omfattande kontroll och avstämning av databaserna genomförs, allt för att öka validiteten i de senare genomförda beräkningarna baserade på en sammanslagning av databaserna.

Kapitel 6 presenterar de deskriptiva redovisningarna och analyserna av tvärsnittsstudierna. Företagare som genomför avsättningar analyseras utgående från kontextuella och finansiella bakgrundsvariabler. Analyserna genomförs vid tidpunkten för reserveringarnas införande, samt tre år senare. Avsättning till periodiseringsfond är den av reserveringsmöjligheterna som gäller för samtliga företagsformer och som har en inneboende intern-finansierande och en resultatutjämnande effekt. Ett mera ingående studium av denna reserveringsform avslutar kapitlet.

Kapitel 7 diskuterar och analyserar resultaten av de empiriska studierna. Det empiriska utfallet av studierna om användningen av dessa reserveringsformer eller ”okonventionella finansieringsformer” relateras till de tidigare presenterade teoretiska modellerna. De olika reserveringsmöjligheterna behandlas ingående i den ordningsföljd som de framträder för den enskilde näringsidkaren i dennes deklaration. Slutsatser dras av det som framkommit i avhandlingen. Karaktäristika om de enskilda näringsverksamheter som använder reserveringformerna sammanfattas. Fördjupade kunskaper och en mera ingående förståelse om användningen av de olika reserveringsformerna framträder.

Slutligen presenteras förslag till fortsatt forskning. Här lämnas ett antal förslag över områden där ytterligare forskning kan genomföras. Implikationerna för studier av innehållet i begreppet bransch och ytterligare studier kring bakgrundsfaktorer för analys av kvinnors respektive mäns beteende vid användning av reserveringsmöjligheter presenteras. Vidare introduceras implikationer för studier av enskilda näringsidkares användning av avsättningar till periodiseringsfonder vid olika vinstnivåer relaterade till olika konjunkturförhållanden. Även konsekvenserna för studier av användningen av periodiseringsfonder till följd av de under 2005 införda nya reglerna presenteras. Tvärsnittsstudierna visar avslutningsvis på ett ”underutnyttjande” av de möjligheter till resultatutjämning och intern finansiering som skapats. Detta ger implikationer för studier kring behovet av ökad kvalificerad rådgivning.

2 REDOVISNING OCH BESKATTNING I SMÅFÖRETAG

Redovisningen av reserveringarna i form av bokslutsdispositioner och obeskattade reserver sker för aktiebolagen i årsredovisningarna. (Prop. 1995/96:10) För enskilda firmor och för delägare i handelsbolag görs däremot dessa reserveringar direkt i deklarationerna. (Prop 1993/94:50) Kapitlet inleds därför med en redogörelse av sambandet mellan redovisning och beskattning, samt av inkomstslagens betydelse för beskattningen. Småföretagens reserveringsmöjligheter är beroende av i vilken företagsform verksamheten bedrivs. En genomgång görs därför av de olika företagsformernas betydelse för de olika finansierings- och resultatutjämningsmöjligheterna.

2.1 Sambandet redovisning och beskattning

I Sverige råder traditionellt ett starkt samband mellan företagens redovisning och beskattning. Sambandet innebär att redovisningen utan större justeringar kan ligga till grund för beskattningen. För att vissa avdrag skall kunna medges vid taxeringen krävs att motsvarande avdrag eller avsättningar görs i räkenskaperna. Det finns dock en skillnad mellan de olika företagsformerna beträffande var reserveringarna genomförs.

Sverige i ett internationellt perspektiv

Det starka sambandet mellan redovisning och beskattning fortsätter att bestå, enligt SFS (1995:1554 2 kap. 3§), även efter Sveriges inträde i den Europeiska Unionen. Sambandet mellan redovisning och beskattning bland europeiska länder i stort beskrivs och kategoriseras ingående i en studie av Hoogendoorn (1996) där denne beskriver förhållandena i sammanlagt 13 europeiska länder. I studien framhåller Hoogendoorn (1996) att inkomsten som bestäms ur redovisningssynpunkt eller ur beskattningssynpunkt i hög grad kan harmoniera för vissa länder alternativt vara mycket olika i andra. En grundläggande skillnad görs mellan de sex länder där redovisning och beskattning, på samma sätt som i Sverige, är beroende och de sju länder där redovisning och beskattning är oberoende. Styrkan i relationen mellan redovisning och beskattning uppvisar strukturella skillnader mellan olika länder i Europa, men ökade harmoniserings-ansträngningar pågår från såväl EU som IASC.

Den beroende strukturen kan, framhåller Hoogendoorn (1996), studeras i ett relativt sammanhängande band i mitten av Europa från norr till söder. Från norr representerade av de skandinaviska länderna Finland samt Sverige via Tyskland och Belgien till Frankrike och Italien i söder. *Den oberoende strukturen* mellan redovisning och beskattning kan studeras väster och öster om detta band. Här kan de skandinaviska länderna Norge och Danmark, samt Irland, Storbritannien

och Nederländerna, representera västra Europa och Polen respektive Tjeckien representera östra Europa.

Även inom dessa grupper kan vissa skillnader noteras. Regleringen av uppskjutna skatter kan till exempel variera. Hoogendoorn (1996) betraktar bristen på harmonisering mellan länderna som överraskande. Relationen mellan redovisning och beskattning betraktas av denne som känslig men satt under förändring för länderna i Europa. Den är känslig därför att ur beskattnings-synpunkt är drivfjädern för företaget att minimera rörelsens inkomst i syfte att minimera eller uppskjuta den skatt som skall betalas. Ur redovisningssynpunkt kan drivfjädern för företaget däremot vara att maximera eller utjämna vinsterna över tiden.

Dessa ömsesidiga beroenden mellan redovisning och beskattning gör menar Hoogendoorn (1996) det svårt om inte omöjligt att uppnå båda målen samtidigt. Det senare målet, att maximera eller utjämna vinsterna över tiden, gäller dock främst när företagsledningen ser sig tvingade att tillfredställa aktieägarna eller att stödja priset på företagets aktier. Detta saknar dock relevans för småföretagare som helt kan eller borde kunna koncentrera sig på det första målet, att minimera eller uppskjuta den skatt som skall betalas.

I en internationell studie, där europeiska länder jämförs med USA, klargör Lamb m.fl. (1998) att det förekommer internationella variationer i sambandet mellan skatter och extern redovisning. Jämförelser görs mellan de anglosaxiska länderna USA och England och de tongivande europeiska länderna Frankrike och Tyskland. Graden av påverkan som finns mellan skatte- och redovisningspraxis i beaktande av existerande skatte- och redovisningsregler studeras och författarna frågar om det finns någon klar distinktion mellan länderna i dessa avseenden.

Det visar sig att i England och i USA träder ett relativt stort antal fall fram där skatteregler och skattehänsyn inte styr företagens externa redovisningen i någon högre grad. I Tyskland och i viss mån även i Frankrike träder däremot skattehänsynen klarare in i bilden. Studien visar att företagens skattemässiga hänsyn på redovisningen är minst i England och USA och störst i Tyskland. Frankrike ligger däremellan men skiljer sig klart från Tyskland. Andra slutsatser, som dras av bland andra Robertson (1993) och senare Lamb m fl (1998), är att graden och typen av skattemässig påverkan på redovisningen inte bara skiljer sig mellan länder utan även sett över tiden. Förhållandet eller relationen mellan skatter och extern redovisning redovisas även i ett antal andra studier (jfr. t ex Haller 1992; Radcliffe 1993).

Det starka band som råder mellan redovisning och beskattning i Sverige har en lång historisk förankring. Sambandet kan dateras från 1928, den tid från vilken skattelagstiftningen baserar beskattningen på den periodiserade redovisningen. Principer för utjämning börjar komma till användning. Dessa innebär, vilket såväl Sillen & Västhagen (1961) som senare Artsberg (1996) visar, att reserver skapas under goda tider när företagen skapar vinster och upplöses under dåliga tider. Stora dolda reserver genom överavskrivningar skapas i många företag enligt Artsberg (1996) tack vare skattemyndigheternas generösa attityder till värdering av balansposter t.ex den undervärdering av inventarier som överavskrivningar medför. Skapande av reserver underlättar för företagen att på ett bättre sätt klara av konjunkturvariationer.

Under årens lopp har allt större krav ställts på information kring reserver i form av upplysningar i årsredovisningen. Under 50 och 60-talen ökar, finner Artsberg (1996), upplysningarna i årsredovisningen markant fram till mitten av 70-talet då det blir obligatoriskt att visa reserverna öppet i balansräkningen. Öppenheten i redovisningen accentueras genom FARs förslag att införa en speciell sektion i balansräkningen med rubriken ”obeskattade reserver”. Denna sektion presenteras mellan skulder och eget kapital därför att de obeskattade reserverna till viss del består av eget kapital och till viss del av uppskjutna skatteskulder. Eftersom reserven på detta sätt presenteras öppet i balansräkningen kan årets förändring av reserven öppet redovisas som bokslutsdispositioner i resultat-räkningen. Den dolda specifika värdereduceringen, som posten obeskattade reserver medför, förtydligas i svenska affärsredovisningen SFS (1995:1554) genom att uppskjutna skatter preciseras i tilläggsupplysningarna. Förfaringssättet medför att affärsredovisningen i dag ges möjligheter att visa en, enligt nyare svenska lagstiftnings krav, mer ”true and fair” bild av redovisningen.

Det ömsesidiga beroendet mellan skatter och extern redovisning som förekommer i vissa länder och som Hoogendoorn (1996) presenterar i sin studie kan i den individuella redovisningen uttryckas på många sätt. Speciella skattefria reserver åstadkomna genom framskjutande av beskattningsbara inkomster är ett fenomen som, förutom i Sverige och Finland, förekommer i liknande former i såväl Tyskland och Frankrike som i Belgien. I klassifikationen kring det relativa oberoendet hamnar Sverige tillsammans med Finland i en grupp där redovisning och beskattning fortfarande är beroende. I Finland har, observerar Järvenpää (1996) precis som i Sverige, beskattningen starkt kopplats samman med bokföringen. En omfattande resultatutjämning över tiden har även karaktäriserat finsk redovisning på grund av en praxis med till exempel flexibel avskrivning och möjligheter till undervärdering av inventarier.

Sverige och även Finland betraktar obeskattade reserver i affärsredovisningen som en tydlig länk mellan skatte- och affärsredovisning. Intentioner har i Sverige funnits att, enligt EU´s intentioner, gradvis röra sig mot en mera oberoende struktur. En statlig redovisningskommitté lämnade till exempel, i sitt betänkande från 1995, förslag till ändringar i skattelagstiftningen som innebär en ökad frikoppling mellan redovisning och beskattning (SFS 1995:1554; SOU 1995:43). Kommittens huvudförslag fick inte något gehör utan systemet med bokslutsdispositioner och obeskattade reserver har snarare stärkts i senare svensk lagstiftning (Prop. 1997/98:150; Prop. 1999/2001:1).

Inkomstslag och beskattning

De olika formerna av reserveringar avser att påverka de olika företagsformernas skattekostnader momentant eller på sikt. Skattesatsernas och avgifternas storlek är därför av stor betydelse för den effekt som reservationerna åstadkommer. Vid beräkning av skatteffekterna för företagen i fallstudierna är det viktigt att klargöra att beskattningen sker i olika inkomsslag med olika skattesatser. Både fysiska och juridiska personer betalar skatt, men skattekostnaderna varierar beroende på inkomstslag och skattesatser. Förutom aktiebolag är även handelsbolag juridiska personer, men ett handelsbolag är däremot inget skattesubjekt. Detta innebär att handelsbolag inte redovisar och betalar inkomstskatt utan det gör delägarna. Det svenska inkomstskattesystemet innebär att de skattepliktiga inkomsterna är uppdelade på tre olika inkomstslag: *tjänst, näringsverksamhet* och *kapital*[16]. För aktiebolag hänförs all inkomst till inkomst av näringsverksamhet och ingen indelning görs i olika förvärvskällor. Endast statlig inkomstskatt tas ut och skattesatsen uppgår för närvarande till 28%. För fysiska personer inklusive delägare i handelsbolag sker beskattning av inkomster i olika inkomstslag. Inkomster av näringsverksamhet beskattas på samma sätt som för inkomst av tjänst[17] både statligt och kommunalt, medan däremot inkomst av kapital endast beskattas statligt. För den enskilde näringsidkaren skall löpande avkastning och annan intäkt från egendom beskattas i inkomstslaget kapital endast i den mån intäkten inte är att hänföra till näringsverksamheten. (21 & 31 § SFS 1928:370 (KL) och 1 § 3 mom., 2 § 1 mom., 3 § 1 mom. SFS 1947:576 (SIL) och 3 § SFS 1999:1229 (IL))[18]

---

[16] Till *inkomst av tjänst* hör ersättningar som t ex lön, arvoden, sjukpenning och pension. 31 § KL. Till *inkomst av kapital* räknas räntor, utdelningar på aktier vinster och annan intäkt som härrör från egendom etc. enligt reavinstreglerna i inkomstslaget kapital. Detta gäller oavsett om inkomst ska beskattas hos fysisk eller juridisk person 3 § 1 mom. SIL, numera IL. *Inkomst av näringsverksamhet* uppstår då man yrkesmässigt bedriver försäljning av varor och tjänster samt då man driver jord- och skogsbruk. Hit räknas även, inkomst av kapital i handelsbolag och aktiebolag. 21 § KL.

[17] Om en inkomst skall hänföras till tjänst eller näringsverksamhet har betydelse bl.a. för hur inkomstberäkningen sker, samt för beräkningen av pensionsgrundande inkomst, hur sociala avgifter skall betalas, om mervärdesskatt skall redovisas och om inkomsttagaren skall ha A-skatt eller F-skatt.

[18] Bestämmelserna kring kommunal och statlig inkomsskatt har samlats i en Inkomstskattelag (IL) SFS 1999:1229 & 1230. Denna tillämpas första gången tax. 2002.

I och med inkomståret 1994 slås verksamheter ihop till en och samma förvärvskälla[19]. Därtill kommer att för fysiska personer, inklusive fysiska delägare i handelsbolag, räknas inkomst av näringsverksamhet antingen som *aktiv* eller *passiv*. En bedömning av näringsidkarens aktivitet i förvärvskällan måste genomföras. Detta för att fastställa om inkomsten i förvärvskällan är att betrakta som inkomst av aktiv näringsverksamhet eller inkomst av passiv näringsverksamhet. Bedömningen krävs för att fastställa om näringsverksamheten skall påföras särskild löneskatt som gäller vid passiv näringsverksamhet eller de högre egenavgifterna som gäller vid aktiv näringsverksamhet.[20] Om verksamheten bedrivs aktivt utgår socialavgifter i form av egenavgifter och verksamheten ger ATP-poäng till den enskilde näringsidkaren. Endast aktiv näringsverksamhet är förmånsgrundande och ger möjligheter att dra av pensionsförsäkringspremier. Dessutom är det bara vid aktiv näringsverksamhet rätten finns att kvitta underskott av nystartad verksamhet mot andra förvärvsinkomster. Om verksamheten däremot bedrivs passivt utgår sociala avgifter i form av särskild löneskatt, vilket motsvarar skattedelarna av egenavgifterna. Vidare medför en passiv verksamhet inte rätt till sociala förmåner. Som framgår av RSV (2000)[21] är det ytterst avgörande för vissa förmåner och avgiftsstorlekar om näringsidkarens insats är att betrakta som aktiv eller passiv.

Verksamheter som bedrivs vid sidan av anställning men inom den egna proffessionen betraktas som aktiv från första timmen. I övrigt räknas verksamhet som passiv näringsverksamhet om inte den enskilde näringsidkaren lägger ned minst en tredjedels årsarbetstid per år i verksamheten[22]. Om näringsidkaren har anställda med samma kompetens krävs alltid en egen arbetsinsats på minst en tredjedels årsarbetstid för att verksamheten skall betraktas som aktiv. Vid verksamheten med stort kapital[23] krävs även då alltid en tredjedels årsarbetstid arbetsinsats för att det ska vara fråga om en aktiv insats.[24] (Prop. 1989/90:110)

De reserveringar som kan användas till den interna finansieringen är kopplade antingen till redovisningen eller till beskattningen beroende på reserveringform och företagsform. Genomgången av de olika reserveringsmöjligheterna

---

[19] Indelningen i inkomstslag och förvärvskällor är av avgörande betydelse bl.a. för rätten till kvittning av underskott. Inkomstberäkningen sker för inkomst av tjänst, kapital och näringsverksamhet för sig. Om det i näringsverksamhet finns flera förvärvskällor beräknas inkomsten för varje förvärvskälla för sig.

[20] Den särskilda löneskatten uppgår 2004 till 24,26 % och egenavgifterna till 30,89 %.

[21] Riksskatteverket och de tio regionala skattemyndigheterna bildade fr.o.m. 2004 myndigheten Skatteverket.

[22] Med en tredjedels årsarbetstid avses mellan 500 till 600 arbetstimmar per år.

[23] Med stort kapital menas om balansomslutningen i verksamheten är stor. Fastighetsförvaltning och jordbruk anses alltid vara förknippad med stor balansomslutning. Någon exakt beloppsgräns är inte fastslaget.

[24] Separata självständiga verksamheter i utlandet räknas alltid som passiv näringsverksamhet, vilket även gäller när den enskilde näringsidkaren passerat 65 år.

presenteras därför grupperade efter om de genomförs i redovisningen i samband med boksluten, eller i deklarationerna i samband med beskattningen. Före genomgången presenteras kortfattat några reserveringar som inte finns i dag. Dessa var dock under avveckling vid tidpunkten för de studerade räkenskapsåren och påverkade därmed beräkningarna för de företag som ingick i fallstudierna.

2.2 Reserveringar under avveckling

Att göra avsättningar eller reserveringar är exempel på olika sätt att justera eller reglera det beskattningsbara resultatet. Reserver skapas som består av eget kapital och uppskjutna skatteskulder. Vissa av reserveringarna måste redovisas i företagets bokslut, medan andra redovisas i samband med deklarationen. Reserveringarna för aktiebolag görs i form av bokslutsdispositioner i resultaträkningen efter resultatet efter finansiella och extraordinära poster, samtidigt som motsvarande belopp förs till obeskattade reserver i balansräkningen. För enskilda näringsidkare och för fysiska delägare i handelsbolag genomförs däremot flertalet av reserveringsmöjligheterna inte i bokslutet utan i deklarationen.

Vid skattereformen 1990 tillkom nya former av reserveringar samtidigt som några upphörde. Möjligheterna att avsätta till *resultatutjämningsfond***,** en reserveringsform avsedd för aktiebolag, upphörde. Först vid taxeringen 1996 återfördes de sista kvarstående avsättningarna till beskattning. De sista avsättningarna till *investeringsreserven***,** som tidigare gällde för enskilda firmor och handelsbolag, genomfördes i början av 90-talet och de resterande kvarvarande beloppen för denna reservering återfördes till beskattning först vid slutet av decenniet (SFS 1979:610; SFS 1992:1352). Användningen av dessa reserveringar underutnyttjas enligt Forsling (1998) genomgående av de svenska företagen.

En ny typ av reservering, *skatteutjämningsreserven* (SURV), introducerades 1990. Denna reserveringsform fanns i två varianter en lönebaserad och en kapitalbaserad. Den kapitalbaserade K-SURVEN blev dock, finner Karlsson (1992), mycket komplicerad att beräkna och regler utformades redan efter några år så att genomförda SURVavsättningar återfördes till beskattning. Under en övergångsperiod medförde detta att möjligheten att göra SURVavsättning försvann och fr.o.m. taxeringen 1995 kunde gjorda avsättningar återföras till beskattning till dess att all kvarvarande SURV var återförd till beskattning i och med taxeringen 2001 (Prop. 1989/90:110; SFS 1993:1540).

2.3 Reservering kopplad till redovisningen

I Europa finns enligt Hoogendoorn (1996) olika typer av avskrivningar på anläggningstillgångar, den form av reservering som förekommer i samtliga länder. Även i USA finns denna reserveringsform som ingående studeras bland annat av Skinner (1993). I studien av 500 företag finner Skinner att det är troligare att större företag väljer resultatminskande avskrivningar och att mera högt skuldsatta företag mera troligt väljer resultatökande avskrivningar.

2.3.1 Överavskrivning

Avskrivningar utöver plan på anläggningstillgångar är en internationellt vanlig reserveringsform och det är även den reserveringsform som även i Sverige kan sägas ha överlevt alla skattereformer under senare tid. Grunden är att alla företag enligt SFS (1999:1554 4 kap. 4§) alltid måste göra avskrivningar på sina maskiner och inventarier för att visa att dessa genom förslitning och ålder minskar i värde. Med hänsyn till försiktighetsprincipen måste företagen göra avskrivningar över tillgångarnas förväntade ekonomiska livslängd för att inte övervärdera tillgångar med anskaffningsvärde över 5000 kr[25]. Avskrivningarna enligt plan är den minsta avskrivning som måste göras oavsett om företagen går med vinst eller förlust. Även avskrivningar utöver de som är värderingsmässigt motiverade, *avskrivning över plan*, är möjliga att genomföra. Denna form av ytterligare avskrivningar genomförs enligt FAR (2001) i form av bokslutsdispositioner som uteslutande görs av skatteskäl.

I många mindre företag görs avskrivningen enligt plan och över plan samtidigt i en gemensam avskrivning. Om inte någon uppdelning av avskrivningstyperna genomförs, kan det medföra svårigheter att se om företagen kan anses uppfylla lagens krav på systematisk avskrivning över den ekonomiska livslängden. Sammanfattningsvis kan påpekas att summan av de avskrivningar som den enskilde näringsidkaren får göra bestäms av inventariens anskaffningsvärde och när avskrivningar över plan genomförs är det i princip fråga om en omfördelning eller tidigareläggning av avskrivningar.

Ackumulerade överavskrivningar över plan redovisas öppet i alla företagsformer som en post mellan skulder och eget kapital. Anledningen är att överavskrivningarna består av en del eget kapital och en del uppskjutna skatteskulder. Möjligheten att ackumulera överavskrivningar motiveras med att de bidrar till möjligheterna att utjämna vinster över tiden, samt att de medför en konsolidering av företagen och för aktiebolag att de kan bidra till en minskad utdelning till ägare. Denna typ av reservering är framförallt enligt Andersson m.fl. (2002) aktuell för vissa typer av företag, t.ex. tillverkande företag. Företag

[25] Fr.o.m. tax. 2004 rekommenderar Skatteverket att beloppsgränsen höjs till 5000 kr för små s k 10/24 företag.

som ofta har mycket stora anläggningstillgångar. Under senare tid utgör emellertid huvuddelen av de nyetablerade företagen serviceföretag och dessa kräver ofta en mindre andel av de anläggningstillgångar, som utgör basen för avskrivningar och överavskrivningar.

2.4 Reservering kopplad till redovisningen respektive beskattningen

Avsättningar till de i början av 1990-talet införda skatteutjämningsreserverna upphörde efter bara några år och beslut fattades om upplösande av dessa. I stället för skatteutjämningsreserver infördes, som framgår av Johansson & Rabe (2001), periodiseringsfonder gällande för samtliga företagsformer[26]. Periodiseringsfonder genomförs för aktiebolag i form av en bokslutsdisposition i samband med bokslutet. För enskilda näringsidkare och fysiska delägare i handelsbolag genomförs motsvarande reservering i den enskilde näringsidkarens deklaration, respektive i deklarationerna på delägarnivå för handelsbolags-delägarna. Därtill kommer att underlaget för denna reservering för aktiebolag visserligen redovisas i bokslutet, men att vinstunderlaget för beräkningen av reserveringen först skall skattejusteras i bolagets deklaration.

2.4.1 Periodiseringsfond

Möjligheten att göra avsättning till periodiseringsfonder är, vid sidan av överavskrivningar, den enda gemensamma för aktiebolag, enskilda näringsidkare och fysiska delägare i handelsbolag. Periodiseringsfonderna ersatte 1994 de tidigare införda men kortlivade skatteutjämningsreserverna och gäller från den tidpunkten för samtliga företagsformer. Periodiseringsfonder gör det möjligt för företag att kunna bibehålla egna genererade vinster för investeringar i framtiden. Detta är av betydelse för alla företag och inte minst för de allra minsta företagen. Periodiseringsfonder kan enligt Johansson & Rabe (2001) skapas när företagen gör vinster och upplösas för att hjälpa företagen att klara av nedgångsperioder (SFS 1993:1538, Prop 1993/94:50, s 211). Den huvudsakliga förtjänsten med periodiseringsfonden är möjligheten att jämna ut resultaten mellan olika år och på så sätt få en jämnare beskattning. Reserveringsformen kan även sägas komplettera eller ibland ersätta överavskrivningar, speciellt för företag med liten andel anläggningstillgångar.

---

[26] Undantag har gjorts för schablonbeskattade bostadsföretag, investmentföretag, värdepappersfonder och förvaltningsföretag.

För varje periodiseringsfondsavsättning finns det en inkomstmässig beloppsgräns. En fondavsättning innebär att ett valfritt avdrag upp till det för taxeringen maximala procentavdraget[27] får göras. Varje års avsättning bildar en särskild fond och avsättningarna till periodiseringsfonder skall återföras till beskattning senast det sjätte året efter avsättningen[28]. Den är med andra ord avdragsgill och ger en skattekredit i högst sex år. Avsättningen motsvaras varken av någon tvångsinsättning på bank eller är räntebelagd. Detta medför att avsättningen ger omedelbara effekter i form av att likvida medel bibehålls i de företag som använder sig av denna möjlighet. Som en konsekvens av detta gäller att företaget för närvarande kan ha högst sex periodiseringsfonder avsatta samtidigt. Det står dessutom företaget helt fritt att när som helst under perioden återföra hela eller delar av periodiseringsfonderna i valfri ordning och till vilket syfte en fond skall disponeras. Regeln medför att företaget måste hålla reda på varje års avsättning för sig. Om företaget inte återfört någon av de numera sex fonderna till beskattning, kommer skattemyndigheten automatiskt att återföra den äldsta fonden i samband med deklarationsgranskningen det sjunde året.[29] (Prop. 1993/94:50; SFS 1993:1538 §4)

När en fond upplöses ökar den skattepliktiga intäkten med det påförda beloppet. Återförd periodiseringsfond ökar härmed underlaget för återföringsårets nya avsättning till periodiseringsfond. Detta kan sägas medföra att en del, vars storlek avgörs av den procentsats som gäller vid den nya avsättningen, av den återförda periodiseringsfonden lever vidare i den nya periodiseringsfonden. Även om det står företagen fritt att avgöra i vilken turordning periodiseringsfonderna skall upplösas ger det alltid det största handlingsutrymmet att börja med att upplösa den äldsta först. (SFS 1993:1538 §3; Prop. 1993/94:50, s 240 & 321)

Situationer när avdrag till periodiseringsfond inte är fördelaktigt, är när en enskild näringsidkare önskar deklarera en hög nettoinkomst. Detta kan till exempel vara fallet om näringsidkaren önskar erhålla högsta möjliga sjuk- eller föräldrapenning och inte kan få upp nettoinkomsten tillräckligt högt utan att avstå från avsättningen till periodiseringsfond. Det kan även tänkas att vissa näringsidkare vill visa upp en högre inkomst i sin deklaration för att få fler pensionspoäng vid beräkning av ATP [30]. Mot detta kan hävdas att tryggande av pensioner även kan genomföras på andra sätt. Noteras bör att avsatta ”utgifter

---

[27] Innan man kommer till den inkomst som får multipliceras med denna procentsats skall först positiv alternativt negativ räntefördelning genomföras för enskilda näringsidkare och fysiska delägare i handelsbolag.

[28] Vid tidpunkten för införandet av periodiseringsfonder gällde att avsättningar var möjliga i fem år.

[29] Företaget måste återföra alla dina fonder på en gång om företaget slutar att driva näringsverksamhet t.ex. lägger ned verksamheten, säljer den eller går i konkurs.

[30] Högsta sjuklönegrundande inkomsten (SIG) under 2003 uppgår till 289500 kr och högsta pensionsgrundande inkomsten uppgår till 306700 kr.

för egen pensionsförsäkringspremie i förvärvskällan" reducerar inkomst-underlagen för de olika reserveringsformerna som beräknas i deklarations-blanketten N2, se bilaga 4[31] kod 820. Vidare bör framhållas att nyttjandet av avsättningsmöjligheter till periodiseringsfonder i sig också är ett sätt att spara pengar för framtida bruk.

De gällande procentsatserna tas för enskilda firmor av resultatet av näringsverksamheten före avsättning till periodiseringsfond och före ett antal preciserade deklarationsposter.[32] Ytterligare att märka är att enskilda näringsidkare saknar, till skillnad från aktiebolag, posten egna löner en kostnadspost som minskar vinsten innan periodiseringsfonden beräknas. Detta innebär att periodiseringsfonder beräknas på ett större underlag för enskilda näringsidkare, än vad som är fallet för ett aktiebolag med motsvarande resultat.

Procentsatserna för avsättning till periodiseringsfonder har varierat allt sedan implementeringen av denna reservationsmöjlighet fram till i dag. Från första räkenskapsåret 1994 t.o.m. 1996 var procentsatsen 25% för samtliga företagsformer. (SFS 1993:1538) År 1997 sänktes procentsatserna till 20% (Prop. 1996/97:45), men 1998 höjdes den endast för enskilda firmor tillbaka till 25%. Betydelsen av reserveringsformen framgår tydligt av regeringens motiv till utökade möjlighet till avsättning för enskilda firmor.

> *"Det finns också vissa indikationer på att ett inte obetydligt antal företag väljer att inte utnyttja tillgängliga reserveringsmöjligheter fullt ut. Detta förhållande gör att effekten av en utvidgning kan bli begränsad för dessa företag. Kunskapen om varför vissa företag inte fullt ut utnyttjar reserveringsmöjligheterna är begränsad."…"För de enskilda näringsidkarna medför därför en ökad möjlighet att sätta av till periodiseringsfond att skatten på internfinansierade investeringar sannolikt sänks och därmed förbättras lönsamheten efter skatt på dessa investeringar ."."En sådan utvidgning innebär därutöver en likviditetsförstärkning som kan vara betydelsefull i de fall företagen saknar möjlighet till upplåning"* (Prop. 1997/98:150)

Synen på reserveringsformens betydelse har inte förändrats över åren, vilket framgår vid den senaste förändringen när procentsatserna höjdes med 5 procentenheter för samtliga företagsformer år 2001. Av SFS (1999:1229&1230)

---

[31] Noteras bör att de olika resultatstegen i deklarationsblanketten N2 benämns " inkomst före …….".

[32] Dessa deklarationsposter utgör; avsättning till och återföring av expansionsfond, avdrag för pensionsförsäkringar och särskild löneskatt på pensionsförsäkringar, avstämning av förra årets och avsättningar till årets egenavgifter samt före sjukpenning. Vidare får återförd SURV dessutom ingå i underlaget för periodiseringsfondsavsättning.

framgår att för enskilda firmor och fysiska handelsbolagsdelägare höjdes procentsatsen till 30% och för aktiebolag till 25%. För enskilda näringsidkare och fysiska delägare i handelsbolag finns möjligheten att göra avsättningar till expansionsfond som ett alternativ till periodiseringsfondsavsättningar. Dessa båda avsättningsmöjligheter går även att använda samtidigt, men en följd av detta blir att en genomförd periodiseringsfondsavsättning reducerar möjlig expansionsfondsavsättning.

För enskilda närigsidkare ligger positiv respektive negativ räntefördelning som första avsättningsmöjlighet i deklarationerna. En beskrivning av dessa reserveringsmöjligheter följer i kapitel 2.5.1. Avsättning till periodiseringsfond är den reserveringsfond som för dessa företagsformer följer närmast efter avsättning till räntefördelning och kan sammanfattas i figur 2.1.

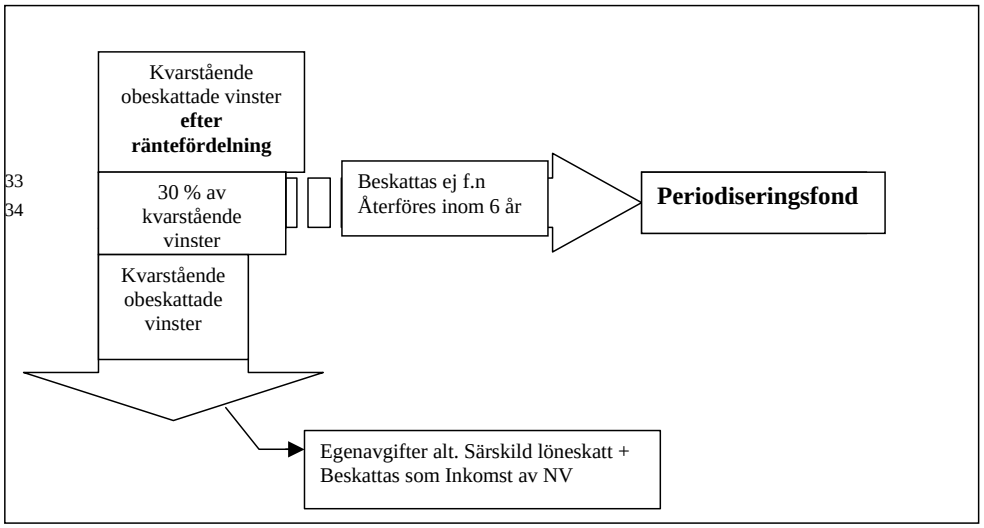

Figur 2.1 *Reservering i form av avsättning till periodiseringsfond.*

2.5 Reserveringar kopplade till beskattningen

De från 1994 införda reserveringsmöjligheterna gäller i första hand utökade möjligheter för enskilda firmor och delägare i handelsbolag. Den beskrivna reserveringsmöjligheten *periodiseringsfondsavsättning* innebär att beskattningen av delar av de årliga överskotten skjuts på framtiden, för att beskattas i inkomst av näringsverksamhet inom sex år efter det att reserveringen genomförts. För

[33] År 2005 utgör denna procentsats 30 %. Vid de taxeringar som studeras uppgick procentsatsen för möjliga avsättningar till periodiseringsfonder till 25% av kvarstående vinster för enskilda näringsidkare.

[34] År 2005 kan periodiseringsfondsavsättningar göras för 6 år. Vid de taxeringar som studeras uppgick antalet möjliga avsättningar till periodiseringsfonder till 5.

enskilda firmor och delägare i handelsbolag genomförs övriga reserverings-möjligheter inte i bokslutet utan i deklarationen.

En möjlighet som direkt kopplas till beskattningen är *den positiva räntefördelningen*. Den medför en definitiv skattelättnad det år som den används. Regelverket kring den positiva räntefördelningen syftar främst till att möjliggöra att delar av de årliga överskotten kan kapitalbeskattas till 30%. Överskottet som oftast beskattas till den betydligt högre skatten vid inkomst av näringsverksamhet minkas i motsvarande grad. Möjligheten till kapital-beskattning kan även sparas eller ”reserveras” till verksamhetsår när delar av överskotten ligger över ”brytpunkten” och därmed, inom ramen för inkomst av näringsverksamhet,”drabbas” av såväl statlig som kommunal beskattning. Räntefördelningen kan främst användas för att fördela inkomster mellan olika inkomstslag, men möjligheten för näringsidkaren att ”spara” användningen till senare år gör att den ur skatteminimerings och därmed finansieringssynpunkt även kan betraktas som ”en form av reservering”.

Genom avsättning till *expansionsfond* ges ytterligare möjligheter att skjuta upp den fulla beskattningen av näringsinkomster över obegränsad tid. Genom att avsätta till expansionsfond kan den enskilde näringsidkaren även genom denna reservering undvika att deklarera delar av överskottet i inkomst av näringsverksamhet där beskattningen är som högst. Den reserverade delen beskattas med 28% och redovisas som en fondavsättning i deklarationen. Nedan följer en mera ingående redovisning av de regler som gäller för såväl räntefördelning som expansionsfonder.

2.5.1 Räntefördelning

Före skattereformen 1990 var skattesatsen densamma för alla typer av inkomster. I och med denna skattereform genomfördes differentierade skattesatser med lägre skattesatser för inkomstslaget kapital än för inkomstslaget näringsverksamhet. Det var under dessa premisser i högsta grad önskvärt för de enskilda näringsidkarna att till exempel få räntekostnader avdragsgilla i inkomstslaget näringsverksamhet. När dessa var att betrakta som avdragsgilla i inkomstslaget näringsverksamhet minskade de inkomstskatten, samt underlaget för beräkning av egenavgifter eller särskild löneskatt. Av motsvarande skäl önskade den enskilde näringsidkaren ta upp ränteintäkter som inkomst av kapital. Detta för att skattebelastningen var lägre i det senare inkomstslaget. Förhållandena medförde att det blev eftersträvansvärt för enskilda näringsidkare att redovisa skulder i så stor utsträckning som möjligt i företaget och att hänföra tillgångar till den privata sfären för att härigenom redovisa ett negativt kapital i företaget.

Det var bland annat dessa och liknande skäl som låg bakom införandet av de nya reserveringsreglerna för enskilda firmor och handelsbolag. Reglerna kring räntefördelning i SOU (1991:100) medför, enligt Matsson (1991) och Eriksson (1999), att intäkter av kapital och kapitalkostnader framgent via schablonräntor kom att styras till rätt inkomstslag. Från denna tidpunkt blir grundprincipen att näringsidkaren drar av räntekostnaderna i inkomst av näringsverksamhet, vilket på marginalen innebär sänkt skatt och sänkta egenavgifter med upp emot 70% om det lånade kapitalet används i förvärvskällan. Övriga räntekostnader skall däremot hänföras till inkomst av kapital som reducerar skatten med maximalt 30%.(SFS 1947:576)

Från 1994 införs regler som innebär att den enskilde näringsidkaren har möjligheter att ta ut vad som bedöms vara "normal avkastning på kapitalet" eller en *positiv räntefördelning*. I aktiebolag råder låneförbud, men i enskilda firmor kan till skillnad från i aktiebolag det egna kapitalet vara både positivt och negativt. Som en följd av detta finns det antingen en positiv eller en negativ räntefördelning att beräkna för den enskilde näringsidkaren och från näringsinkomsten kan genom detta ett avdrag göras med hjälp av den positiva räntefördelningen. En lägre skatt erhålls genom att en del av vinsten i verksamheten dras av från beskattning i näringsverksamhet för att i stället beskattas i inkomst av kapital. Avdraget beräknas på ett kapitalunderlag, fördelningsunderlaget, som den enskilda firman redovisar vid årets slut. Benämningen *fördelningsunderlag* från reformens genomförande är detsamma som från och med år 2000 går under benämningen *kapitalunderlag för räntefördelning* (SFS 1999:1229)[35].

Det är här även viktigt att notera att varje uttag från den enskilda firman påverkar kapitalunderlaget för räntefördelning. När reglerna om räntefördelning infördes tvingades den enskilde näringsidkaren att dra bort de tillskott av kapital, som denna hade gjort till verksamheten under det beskattningsår som låg före det år då beräkning av kapitalunderlaget för räntefördelning gjordes. Regeln infördes för att förhindra att näringsidkaren genom ett tillfälligt tillskott alldeles före årsskiftet skulle öka kapitalunderlaget för räntefördelning och för sedan snabbt plockade tillbaka pengarna direkt efter årsskiftet.[36]

Från och med 1998 års taxering har dock reglerna om kapitaltillskott mildrats. Numera ska endast sådana tillskott som gjorts "i annat syfte" än att varaktigt öka kapitalet i verksamheten räknas ifrån. Reglerna syftar till att endast tillskott som görs i "skatteplaneringssyfte" ska räknas bort. Tillskott som behövs för

---

[35] "Kapitalunderlag för räntefördelning" används i den fortsatta framställningen även om begreppet "Fördelningsunderlag" gällde vid tidpunkten för de studerade taxeringarna.

[36] Det tillskott som gjordes, exempelvis under år 1995, måste stå kvar t o m utgången av påföljande år för att kunna räknas med i underlag för räntefördelning under de kommande åren.

verksamheten får påverka kapitalunderlaget för räntefördelning utan förskjutning (SFS 1996:1400[37]).

En schablonränta[38] beräknas på kapitalunderlaget för räntefördelning och det framräknade positiva räntefördelningsbeloppet beskattas till 30% i inkomstslaget kapital. För att det positiva räntefördelningsbeloppet bara ska ”träffas" av skatt vid ett enda tillfälle dras beloppet av från inkomsten av näringsverksamhet. Härigenom minskar såväl underlaget för egenavgifter som underlaget för inkomstskatt. Avdraget för positiv räntefördelning får däremot inte medföra att det uppstår underskott. Om årets inkomst inte räcker till kan räntefördelningsbeloppet sparas till senare år. Denna möjlighet ger största effekt om den används de år då näringsidkaren inte betalar någon statlig inkomstskatt eller endast betalar statlig inkomstskatt på en mindre del av inkomsten. Väl att märka är att den positiva räntefördelningen enbart kan användas för att minska nya näringsinkomster och en sparad räntefördelning kan gå förlorad om näringsverksamheten går dåligt eller senare måste avvecklas. (SFS 1993:1536 §3)

Den negativ räntefördelning innebär att näringsidkaren alltid måste ta upp en extra intäkt i näringsverksamheten om näringsidkaren har ett negativt kapital. Som en konsekvens följer att även om näringsidkaren inte önskar använda sig av positiv räntefördelning måste näringsidkaren alltid beräkna kapitalunderlaget för räntefördelning, för att därigenom påvisa att någon tvingande negativ räntefördelning inte är aktuell. Beskattning sker här för en schablonränta i inkomstslaget näringsverksamhet, samtidigt som avdrag medges för samma belopp i inkomstslaget kapital. Schablonräntan beräknas på samma sätt som vid den positiva räntefördelningen, men med något lägre procentsats[39] (SFS 1993:1536 § 4).

Reglerna om negativ räntefördelning är till för att förhindra att den enskilde näringsidkaren tar lån vars ränta dras av i näringsverksamheten och sedan plockar ut pengarna ur verksamheten som ett uttag för privat konsumtion. Intentionerna är att förhindra att den enskilde näringsidkaren gör avdrag som har

---

[37] Lagen om tillskott av kapital för räntefördelning. Ändring av lagen SFS 1993:1536 Lagen om räntefördelning vid beskattning.

[38] Denna schablonränta beräknas utifrån statslåneräntan den 30 november året före beskattningsåret plus ett tillägg. Det tillägg som gällde vid reformens införande var på 3 procentenheter.

[39] Tillägget till statslåneräntan ligger på 1 procentenhet vid reformens införande. Räntesatsen vid negativ räntefördelning är 2 procentenheter lägre än vid positiv räntefördelning vid reformens införande t o m taxeringen 1998. Vid taxeringen 1999 ökar skillnaden till 4 procentenheter.

högt värde i näringsverksamhet för att sedan få låg beskattning i kapital.[40] Till grund för beräkning av såväl positiv som negativ räntefördelning ligger tillgångarna och skulderna *vid årets ingång*. Särskilda regler är skapade för att beräkna hur mycket kapital som näringsidkaren har innestående i sin näringsverksamhet. Kapitalunderlaget för räntefördelning ökas med underskott som inte kunnat nyttjas och minskas med kapitaltillskott som gjorts under beskattningsåret före.[41] För att räntefördelning skall få genomföras krävs att det positiva eller negativa kapitalunderlaget för räntefördelning överstiger 50000 kr. Om gränsen passeras räntefördelas hela beloppet inte bara den del som överstiger plus eller minus 50000 kr.[42] (SFS 1993:1536 § 6 & 12)

Om näringsverksamheten uppvisade ett negativt kapitalunderlag för räntefördelning inför reformens genomförande fastställde näringsidkaren en *övergångspost* som var lika stor som det negativa kapitalet. (SFS 1993:1536 § 18) Genom att underskott av näringsverksamhet lades till kapitalunderlaget kunde en del av sådant negativt kapital, som uppkommit p.g.a. dåliga affärer, räddas av näringsidkaren från att drabbas av negativ räntefördelning. Denna ständiga övergångspost, som saknar gränsbelopp, utgjorde det eventuella negativa kapitalunderlag för räntefördelning som räknades fram vid taxeringen 1995**.** Tekniken för att åstadkomma detta var att övergångsposten, en tillgång till kapitalunderlaget för räntefördelning, framgent fick adderas till som en positiv post vid framtida taxeringar inklusive taxeringen 1995.

---

[40] Vid tidpunkterna för studierna finns det olika typer av konton dit reserveringar kan göras men där dessa är av typen att möjligheterna att använda dessa är begränsade till en viss specifik typ av verksamhet. Dessa behandlas därför endast i förbigående i studierna. *Skogskonto och skogsskadekonto, samt upphovsmannakonto och uppfinnarkonto* är exempel på dessa typer av konton. Som krav för att avdrag skall få göras för avsättningen krävs att ett belopp som är lika stort som avdraget sätts in på ett särskilt konto i en vanlig bank. Avsättning till uppfinnarkonto kan inte göras efter taxeringen 1991, men det kan dock finnas belopp på uppfinnarkonton t o m taxeringen 1996. I samband med avyttring av skog eller skogsprodukter kan i vissa fall skogsavdrag erhållas. Motsvarande gäller vid försäljning av t ex grus, jord eller liknande från den egna fastigheten då ett *substansminskningsavdrag* kan erhållas under vissa förutsättningar. I kapitalunderlaget för beräkning av räntefördelning får 50 procent av värdena på dessa konton på tillgångssidan tas med. Detta innebär att på tillgångssidan tas 50 procent av värdet med på skogskonto, skogsskadekonto, uppfinnarkonto och upphovsmannakonto. På skuldsidan i beräkningen av kapitaltunderlaget för räntefördelning tas inget värde upp. Detta innebär att behållningen på skogskonto, skogsskadekonto, uppfinnarkonto och upphovsmannakonto kommer att öka kapitalunderlaget med halva behållningens värde. (SFS 1993:1536 § 13 Lagen om räntefördelning, Övergångsbestämmelserna**)**

[41] Kapitalunderlaget för räntefördelning påverkas även av periodiseringsfonder och expansionsfondsavsättningar som behandlas längre fram.

[42] För tax. 1995 uppgick räntan för den positiva räntefördelningen till 10,56 % och för tax. 1996 till 13,86 %. Räntan för den negativa räntefördelningen var vid dessa år 2 procentenheter lägre. För tvärsnittsstudiens tax. 1999 var den positiva räntan 11,17 % och den negativa räntan 4 procentenheter lägre.

Storleken på fördelningsbeloppet begränsas av det för räntefördelning justerade resultatet och med detta menas resultatet av näringsverksamheten före räntefördelning och före övriga reserveringar[43] (Prop. 1993/94:50; SFS 1993:1536 § 3,5,7). Avsättningar till räntefördelning kan sammanfattas i figur 2.2.

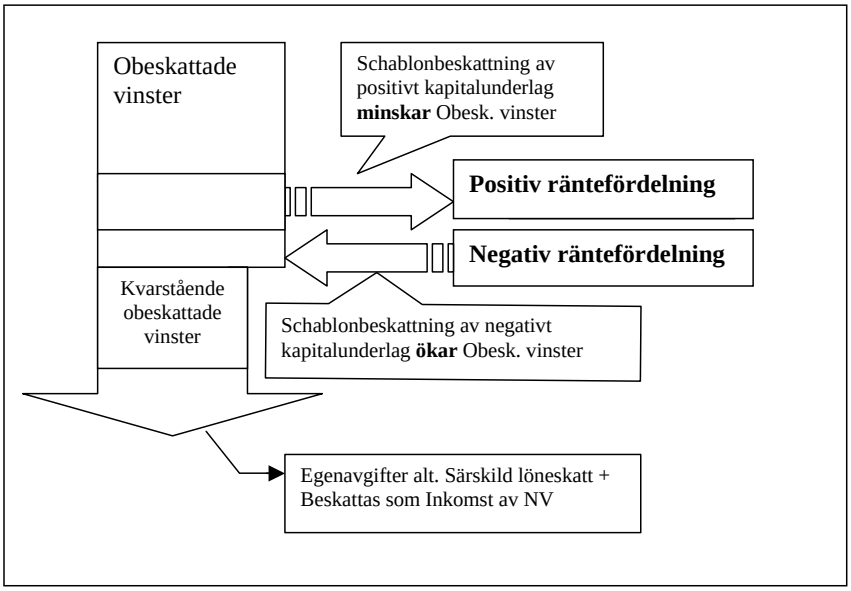

Figur 2.2 *Reservering i form av avsättning till positiv alternativt negativ räntefördelning.*

2.5.2 Expansionsfond

I ett aktiebolag är det möjligt att spara kapital efter det att bolagsskatten betalats. Aktiebolaget kan använda intjänade vinstmedel under obegränsad tid trots att det intjänade kapitalet bara beskattats vid ett tillfälle. Det enkelbeskattade kapitalet i aktiebolaget beskattas andra gången först om vinsten delas ut eller då aktierna säljs. Liknande möjligheten att behålla enkelbeskattat kapital i företaget fanns tidigare inte för den enskilde näringsidkaren.

Genom införandet av reglerna för expansionsfonder[44] kan fr.o.m. 1994 beskattningen för enskilda näringsidkare och fysiska delägare i handelsbolag

[43] Det resultat som avses är resultatet före följande deklarationsposter: återläggning av tidigare avdragen skattepliktig survavsättning (denna post fanns kvar vid de studerade tax. 1996 och 1999) avsättning till och återföring av periodiseringsfond och expansionsfond, avdrag för pensionsförsäkringar och särskild löneskatt, avstämning av förra årets och avsättningar till årets egenavgifter, samt före sjukpenning.

[44] Vid reformen 1994 kallades expansionsfond för expansionsmedel. Reglerna om expansionsfond är intagna i 34 kap. i SFS 1999:1229 (IL). Eftersom underlaget för expansionsfond vid handelsbolag baseras på den justerade anskaffningsutgiften finns dessutom en del av regelsystemet i 50 kap. i SFS 1999:1229 (IL).

jämställas med beskattningen i aktiebolag vad gäller outtagna vinstmedel. Genom att avsätta till expansionsfond kan den enskilde näringsidkaren undvika att deklarera hela eller delar av överskottet i inkomst av näringsverksamhet där beskattningen är som högst. (SFS 1993:1537; SFS 1999:1229)

Avsättningen till expansionsfond ger den enskilde näringsidkaren möjligheter att fondera lågbeskattade vinstmedel i verksamheten. Den statliga expansionsfondskatten uppgår till 28%, vilket för övrigt är samma skatt som gäller för aktiebolag. Avsättningen innebär att beloppet inte träffas av egenavgifter eller särskild löneskatt på förvärvsinkomster och inte heller av den kommunala eller statliga inkomstskatten. Med avsättning till expansionsfond ges möjligheter att skjuta upp den fulla beskattningen av näringsinkomster över obegränsad tid. Detta gäller så länge verksamheten bedrivs och vinsten inte tas ut för privat bruk.(SFS 1993:1537 §2 och § 3)

Efter avsättningen kan dessa vinstmedel återinvesteras i verksamheten utan ytterligare beskattning. Förutom att avsättningen begränsas av inkomsten, begränsas den även av storleken på i näringsverksamheten kvarvarande kapital. *Kapitalunderlaget för expansionsfond*, tidigare benämnt *takbelopp*, som ligger som underlag för avsättning till expansionsfond beräknas efter i princip samma regler som för räntefördelning fast vid beskattningsårets utgång.[45] (Prop. 1993/94:50, s 317)

Denna form av avsättning genomförs som ett avdrag direkt i deklarationen för näringsverksamheten, men det finns inga krav på att pengar skall sättas av på något konto. Om den enskilde näringsidkaren senare tar ut medel avsatta till expansionsfond återbetalas den avsatta expansionsfondsskatten och dessa medel drabbas av full beskattning. Expansionsfondsreglerna ger lägre skatt på medel som står kvar i näringsverksamheten och kan inte användas på medel som tas ut ur verksamheten. Detta innebär för en aktiv näringsidkare såväl egenavgifter som inkomstskatt på de uttagna medlen. Expansionsfonder bör därför om möjligt lösas upp vid förlustår. Inkomsten, som utgör underlag för avsättning till eller ökning av expansionsfond, utgörs av inkomsten efter räntefördelning och efter avsättning till periodiseringsfonder. Det högsta belopp som går att avsätta till expansionsfond utgör resultatet av näringsverksamheten före avsättning till expansionsfond och före några specifika deklarationsposter.[46] (SFS 1993:1537§6)

---

[45] Den maximala summa som expansionsfonden får uppgå till fås genom att dividera kapitalunderlaget för expansionsfond med 0,72. Anledningen till detta är att avsättningen skall vara så stor att man av avsättningen skall kunna använda 28 % till betalning av den statliga expansionsfondsskatten.

[46] Dessa är: minskning av expansionsfond, avdrag för pensionsförsäkringar och särskild löneskatt, avstämning av förra årets och avsättningar till årets egenavgifter samt före sjukpenning.

När den enskilde näringsidkaren väljer eller tvingas minska sin expansionsfond betalar staten tillbaka den expansionsfondsskatt på 28% som tidigare inbetalats**.** Minskningen skall därefter även tas upp som inkomst av näringsverksamhet och beläggas med egenavgifter alternativt särskild löneskatt och inkomstbeskattas (SFS 1993:1537 §2 & 3). Skälen till att en näringsidkare minskar den expansionsfond som ökat vid en tidigare taxering kan vara flera. Som exempel kan nämnas att kapitalunderlaget för expansionsfond kan ha minskat genom att uttagen ur näringsverksamheten varit större än resultatet under året. Vidare kan verksamheten ha avvecklats eller sålts under året. Ytterligare skäl kan vara att kapitalunderlaget kan vara oförändrat, men att verksamheten går med underskott och näringsidkaren kan då välja att självmant minska expansionsfonden för att få tillbaka expansionsfondsskatt som betalats tidigare. En sak att notera är att avsättningar till expansionsfonder även minskar nästa års beräkning av kapitalunderlag för räntefördelning**.** Reglerna om räntefördelning är så utformade att det bara är fullbeskattat kapital som får ingå i kapitalunderlaget för räntefördelning och avsatta expansionsfonder har bara beskattats med expansionsfondsskatten på 28%. Därför skall det ackumulerade beloppet av expansionsfond räknas bort från kapitalunderlaget för räntefördelning. För att uttagen för betalning av expansionsfondskatten inte ska påverka framtida räntefördelning skall endast 72% av de ackumulerade expansionsfonderna dras bort från kapitalunderlaget för räntefördelning. (Prop. 1993/94:50, s 231). Avsättningar till expansionsfond kan sammanfattas i figur 2.3.

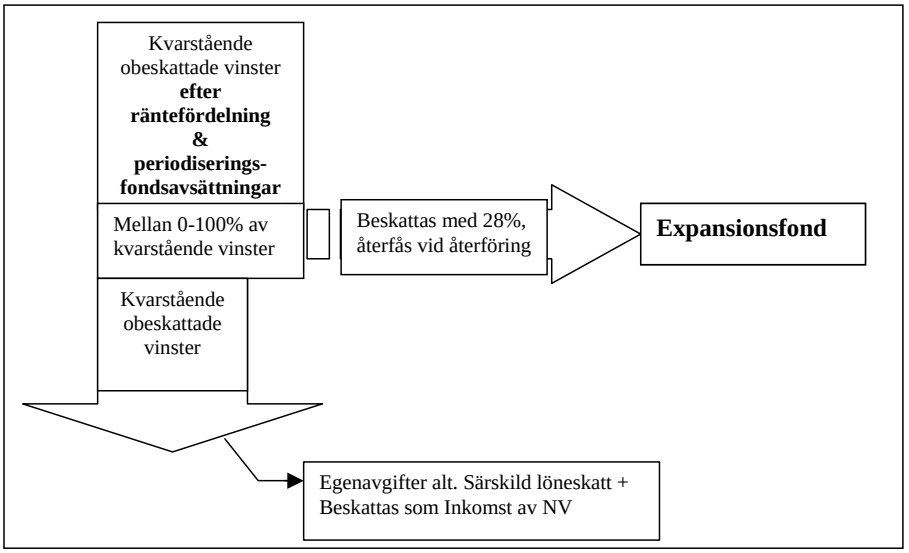

Figur 2.3. *Reservering i form av avsättning till expansionsfond.*

2.6 Sammanfattning av reserveringar kopplade till beskattningen

Den enskilde näringsidkaren och den fysiska delägaren i handelsbolaget har genom de skattemässiga reserveringar som infördes 1994 stora möjligheter att påverka resultatet i näringsverksamheterna. Möjligheter finns att skjuta upp beskattningen till senare år genom avsättning till expansions- respektive periodiseringsfond. Vidare finns möjligheter genom reserveringsmöjligheten räntefördelning till en lägre beskattning, genom att beskatta en del av vinsten i inkomstslaget kapital istället för i inkomst av näringsverksamhet.

De obeskattade vinsterna eller näringsinkomsten som framgår av bokslutet för den enskilda näringsverksamheten förs in i deklarationen och kommer fullt ut att belastas med såväl egenavgifter alternativt särskild löneskatt som kommunal och eventuell statlig skatt. Användningen av olika reserveringsmöjligheter medför dock en minskning av det överskott som får denna höga beskattning. De olika reserveringsmöjligheterna måste emellertid alltid genomföras i en strikt ordningsföljd. De effekter, den inbördes påverkan och de konsekvenser som följer av dessa möjliga reserveringar beskrivs för enskilda näringsidkare år 2005 i följande figur 2.4.

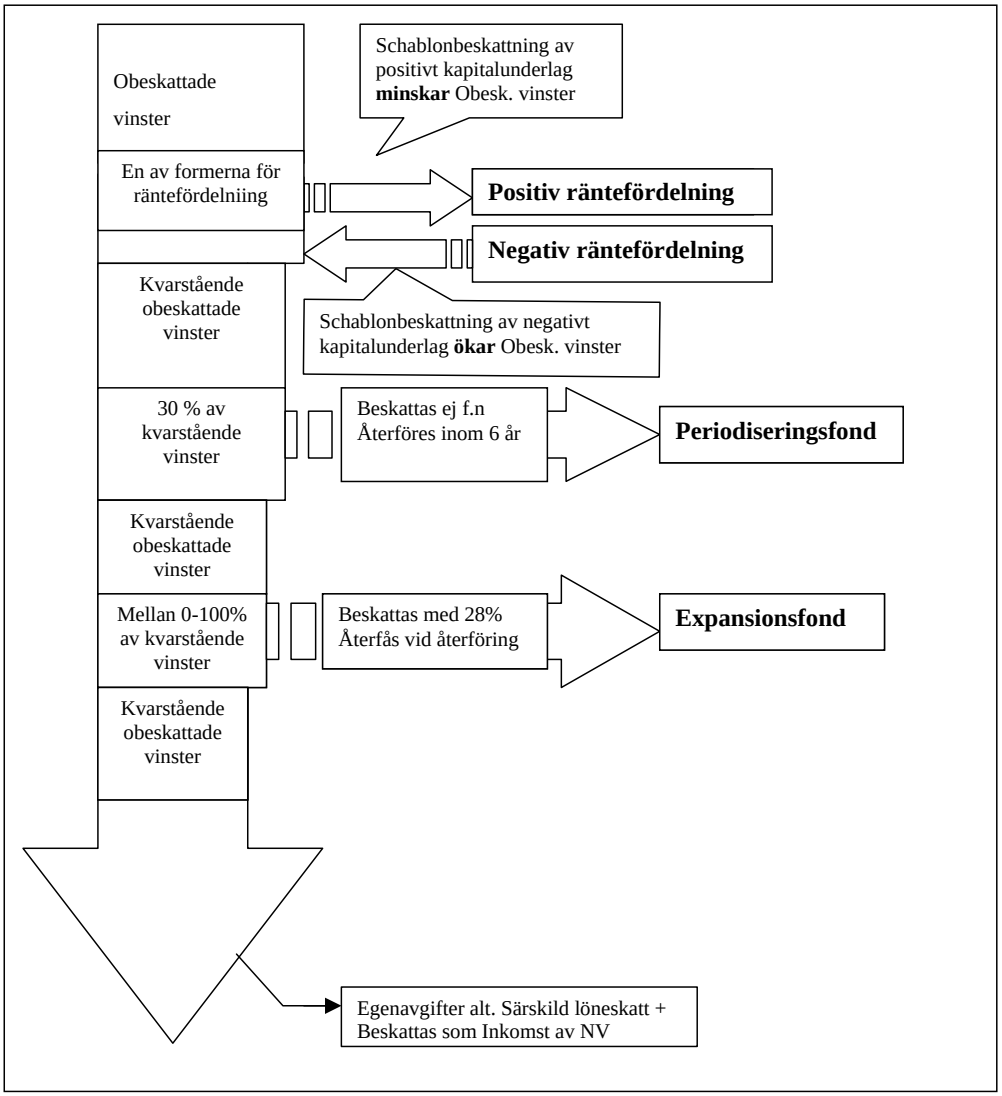

Figur 2.4 *Sammanställning av möjliga reserveringsformer för enskilda näringsidkare år 2005.*

Den första reserveringsmöjligheten för den enskilde näringsidkaren är att genomföra ett avdrag i deklarationen med hjälp av *den positiva räntefördelningen*. Avdraget som beräknas med hjälp av en schablonränta på en form av justerat eget kapital från årets ingång beskattas i inkomstslaget kapital med 30% och reducerar med motsvarande belopp den näringsinkomst som i annat fall fullbeskattas.

Om näringsidkaren däremot har ett negativt kapital läggs detta till som en extra inkomst av näringsverksamheten och beskattas därefter. Samtidigt medges dock ett avdrag för motsvarande belopp i inkomstslaget kapital. Från den därefter kvarvarande vinsten kan *periodiseringsfondsavsättning* genomföras på upp till 30%. Avsättningen är avdragsgill och ger en skattekredit på upp till sex år. När denna så småningom återförs beskattas den som inkomst av näringsverksamhet. Vid reformens införande och vid tidpunkterna för de studerade taxeringarna kunde motsvarande periodiseringsfondsavsättningar genomföras på upp till 25% och gav skattekrediter på upp till fem år.

Den av periodiseringsfond reducerade inkomsten av näringsverksamhet kan därefter helt eller delvis *avsättas till expansionsfond*. Storleken av avsättningen beskattas med en expansionsfondsskatt på 28% och begränsas av storleken på det i näringsverksamheten i slutet av året kvarvarande kapitalunderlaget för expansionsfond. Detta innebär med andra ord att skattekrediten gäller så länge kapitalet finns kvar i verksamheten utan att ha betalats ut till näringsidkaren. Det är även viktigt för den enskilde näringsidkaren att notera att varje uttag från den enskilda firman påverkar inte bara kapitalunderlaget för räntefördelning utan även kapitalunderlaget för expansionsfond**.** Avsättning till expansionsfond ger ett lågt beskattat rörelsekapital i den enskilda firman.

När den enskilde näringsidkaren senare väljer eller tvingas minska sin expansionsfond betalar staten tillbaka expansionsfondsskatten på 28% och de återförda expansionsmedlen tas därefter åter upp som inkomst av näringsverksamhet, fullbeskattas och beläggs med egenavgifter. Vinsten som därefter kvarstår efter användningen av samtliga avsättningsmöjligheter beläggs med egenavgifter och den därefter resterande vinsten skattas som inkomst av näringsverksamhet.

Det kan konstateras att avsättning till expansionsfond ger ett lågt beskattat rörelsekapital på samma sätt som för avsättning till positiv räntefördelning. Dessutom kan avsättning till expansionsfond, på samma sätt som avsättning till periodiseringsfond, användas för den enskilde näringsidkare som vill utjämna den skattepliktiga inkomsten mellan olika år. Inriktningen vid införandet av expansionsfonder är att lågbeskatta överskott i enskild näringsverksamhet i den mån pengarna återinvesteras i företaget. När avsättning sker till expansionsfond kan näringsidkaren investera kvarvarande medel i t.ex. en maskin som skattemässigt skrivs av på exempelvis fem år. Härigenom får näringsidkaren successivt tillbaka det som betalats i expansionsfondsskatt. Detta sker genom att avskrivningen minskar de skattepliktiga inkomsterna. Efter fem år har näringsidkaren genom detta förfarande ”tjänat in” den skatt som betalades för det överskott som satsades i en nyinvestering. Samtidigt återbetalas den tidigare inbetalda expansionsfondsskatten när expansionsfonden så småningom återförs.

2.7 Konsekvenser av reserveringar

De olika typer av reserveringar som företag har möjligheter att genomföra, överavskrivningar i bokslutet och för den enskilde näringsidkaren reserveringar i deklarationen, kan alla ses som skapande av obeskattade reserver bestående till en del eget kapital och till en del uppskjutna skatteskulder. Av de reserveringar som genomförs i samband med deklarationen kan positiv räntefördelning sägas skapa en omedelbar skattelindring det år den tas i bruk. De övriga, periodiseringsfondsavsättningar och expansionsfondsavsättningar, skjuter på samma sätt som överavskrivningen upp hela eller delar av beskattningen framåt i tiden. Det kan därför finnas fog för att påstå att dessa olika former av reserveringar kan användas som komplement till traditionell finansiering. Ett år med en ej utnyttjad möjlighet till periodiseringsfondsavsättning innebär enligt Tjernberg (2004) i princip en missad möjlighet till återföring vid framtida förlust, eftersom avsättning till periodiseringsfond beräknas på varje års skattepliktiga intäkt.

De specifika egenskaper som reserveringarna besitter gör att användningen av dessa kan innefatta såväl fördelar som nackdelar i förhållande till traditionell finansiering. Skattekrediter som en källa för finansiering kan även sägas besitta speciella fördelar jämfört med traditionella former av krediter. Fördelarna kan konkretiseras till följande områden.

Kredittiden är inte avtalsmässigt reglerad och den är i regel långsiktig. Förfallodagen är vanligtvis långsiktig och delar av den är inte reglerad i något kontrakt och kan dessutom skjutas upp på obestämd tid. Reglerna tvingar den enskilde näringsidkaren att senast efter sex år lösa upp en avsatt periodiseringsfond. Denna upplösta reserv plus årets redovisade resultat bildar därefter bas för den efterföljande avsättningen. På detta sätt kan den enskilde näringsidkaren förlänga en avtagande del av en periodiseringsfond för i princip oändlig tid. Även för avsättning till expansionsfond ges möjligheten att skjuta upp delar av beskattningen för i princip oändlig tid så länge som kapitalunderlaget inte minskar i företaget. I de beskrivna exemplen är det den enskilde näringsidkaren som i stor utsträckning själv kan bestämma kredittiden och inte som för till exempel vid en förlängning av en checkräkningskredit där banken ytterst bestämmer villkoren för en förlängning.

Dessa former av krediter ställer inga krav på olika typer av säkerheter. När den enskilde näringsidkaren önskar låna pengar för nödvändiga investeringar kräver banker i regel säkerheter i olika former. I många fall har inte små företag tillräckliga säkerheter och under dessa betingelser kan skattekrediter därför vara ett bra komplement till traditionella finansieringsformer.

En mycket speciell fördel är att *krediterna försvinner om de obeskattade reserverna upplöses under förlustår*. Obeskattade reserver försvinner när de används för att täcka förluster. Den enskilde näringsidkaren har den exklusiva rättigheten att besluta tidpunkten för att upplösa uppskjutna skatter uppbyggda genom periodiseringsfonder, såväl som genom expansionsfonder. Den förra dock begränsad inom en sexårsperiod. Detta gör det möjligt för näringsidkaren att upplösa reserverna när förluster uppstår och därigenom undvika att betala skatt för de avsatta reserverna.

Avslutas näringsverksamheten skall kvarvarande periodiseringsfonder återföras till beskattning. Om versamheten däremot fortsätter i en mycket liten skala behöver denna återföring inte ske. (SOU 2002:52) Det är i sammanhanget enligt Tjernberg (2004) inte helt lätt att avgöra om en enskild näringsverksamhet har upphört definitivt eller endast är att betraktas som vilande. Kvarvarande periodiseringsfondsavsättningar behöver därmed inte återföras på en gång utan kan ”skattas fram” under en längre ”vilande- eller avvecklingsperiod”.

Fenomenet att långtifrån alla uppskjutna eller latenta skatter i en framtid verkligen blir realiserade är inget unikt för Sverige utan förekommer även internationellt, som i till exempel Japan. Även där råder enligt Herrmann & Inoue (1996) ett starkt samband mellan årsredovisningen och skattesystemet varför rådande skatteregler, på samma sätt som i Sverige, utgör en viktig faktor vid val av olika redovisningsprocedurer. Presentationen av fördelarna med dessa former av krediter kan avslutas med konstaterandet att de utgör något så unikt som en form av *räntefria krediter* och i det avseendet går det inte att finna billigare sätt att finansiera sitt företag.

Det finns ytterligare fördelar, men dessa kan inte sägas vara specifika för skattekrediter utan gäller enbart utifrån det faktum att skapandet av skattekrediter i sig utökar möjligheterna till ytterligare krediter. För en ingående diskussion kring kredittider, säkerheter, kreditrisker och kostnader för krediter se t.ex. Barclay & Smith (1995a & b). Av de mera generella fördelarna kan några lyftas fram. En sådan är det faktum att *i en inflationsekonomi urholkas värdet på krediterna*. Under vissa perioder, som t ex fallet var under 1970-talet, kan denna omständighet vara speciellt betydelsefull och motiverande för den enskilde näringsidkaren att bygga upp obeskattade reserver och därigenom skjuta upp skattekrediter.

Ett ytterligare motiv till att skapa krediter via uppskjutande av skattebetalningar är möjligheterna att använda det frigjorda kapitalet på ett lönsamt sätt. En avsättning till obeskattade reserver medför ett uppskjutande av skattebetalningar och som en konsekvens ökar kassaflödet. Tillgången som uppstår tack vare skattekrediten kan därefter investeras och *ge möjligheter till avkastning*.

Härigenom har den enskilde näringsidkaren en möjlighet att använda det ökade kassaflödet på ett aktivt sätt för olika vinstgivande investeringar som kan skapa en positiv avkastning. Tjernberg (2004, s15) sammanfattar att *”ju högre ränteläge eller alternativ avkastning desto större kan kreditvinsten bli”*.

Även om fördelarna med användningen av skattekrediter som finansieringskälla är klart övervägande, bör även de eventuellt negativa konsekvenserna som följer av användningen av skattekrediter jämfört med traditionella former av krediter nämnas. En ökande summa av obeskattade reserver kan *inverka negativt på finansiella mått* och nyckeltal baserade på balansräkningen. Som exempel kan nämnas att när ett företag genom reserveringar ökar obeskattade reserver sker detta på bekostnad av det egna kapitalet i balansräkningen. Om inte avkastning på eget kapital därefter beräknas på det justerade egna kapitalet, med andra ord på det egna kapitalet samt 72% av de obeskattade reserverna, kommer avkastningen på det egna kapitalet att förefalla lägre. Avkastningen på det egna kapitalet kan synas lägre relativt om reserveringarna inte genomförts, vilket i sin tur negativt kan påverka potentiella kreditgivare och investerare.

En annan risk med skapandet av ackumulerade obeskattade reserver är att företaget kan tvingas till en *upplösning av dessa när likviditeten är speciellt dålig*. Ett exempel är när ett företag efter ett antal framgångsrika år av uppbyggande av obeskattade reserver når ett stadium av mognad. Företaget kan befinna sig i en situation där ytterligare reserveringar kan vara svåra att genomföra och företaget kan plötsligt tvingas att upplösa en ansenlig summa av de obeskattade reserverna. Om företaget i denna situation samtidigt uppvisar dålig likviditet kan svårigheter uppstå med att betala de uppskjutna skatterna. I sammanhanget måste det även påpekas det faktum att *skattekrediter betraktas som prioriterade skulder*. Innebörden är att dessa former av krediter måste regleras före traditionella finansieringskrediter när ett företag går i konkurs eller i övrigt drabbas av betalningssvårigheter.

De olika reglerna kring obeskattade reserver förändras över tiden och förändringarna kan i vissa fall *försvåra företagets långsiktiga skatteplanering*. Förändringarna i regelsystemen kan vara mer eller mindre frekventa och de har, jämfört med traditionella finansieringsformer, en tendens att vara mera politiskt drivna än framsprungna ur marknadens krav. Detta kan ses som en nackdel, men tendenserna vad beträffar politiskt drivna förändringar går alltsedan början av 90-talet mot lägre skatter och större reserveringsmöjligheter. En utveckling som medför att det snarare kan ses som en fördel att under den närmaste framtiden använda skattekrediter som källa till finansiering. På det hela taget syns fördelarna med användningen av de olika reserveringsformerna vara klart övervägande.

2.8 Företagsformens betydelse för småföretags finansierings- och resultatutjämningsmöjligheter

Det svenska näringslivet, som endast marginellt avviker mot övriga EU-länders näringslivsstruktur, är till största delen uppbyggd kring en stor mängd mycket små företag. Med små företag avses här företag med få anställda. Mått på ett företags storlek är ofta kopplade till någon av företagets tillgångar t ex personella, finansiella eller reala tillgångar. Andra storleksmått som brukar användas är företagets in- och utflöden exempelvis omsättning per tidsenhet eller förädlingsvärde. Antalet anställda är och har framhåller Bohman & Boter (1984) genomgående varit det dominerande måttet på ett företags storlek. Till skillnad på mått baserade på pengar så är detta dessutom opåverkat av prisförändringar och inflation. I Sverige har ofta 200 anställda satts som övre storleksgräns för vad som betraktas som små eller medelstora företag.[47] I det svenska näringslivet har endast cirka 0,2% av alla företag fler än 200 anställda. Vid mitten av 90-talet, tidpunkten för de första studerade åren, utgjorde små företag med färre än 50 anställda cirka 98% av alla företag i landet. Dessa små företag sysselsatte cirka två tredjedelar av det totala antalet anställda i det privata näringslivet, siffror som framgår i Johannisson & Lindmark (1996) och SOU (1995:6).

En klart övervägande del av alla företag är med andra ord att betrakta som mycket små. Olika medlemsländer inom EU tillämpar dock olika definitioner på småföretag. EU-kommissionen har därför fastslagit rekommendationer för indelningar efter företagsstorlek och vad respektive grupp skall kallas. Den minsta gruppen kallas här mikroföretag och består av företag med mindre än 10 anställda. Räknar man företag med färre än 10 anställda uppgår dessa vid mitten av 90-talet till 94% av alla företag i Sverige och närmare 60% av samtliga företag har mindre än en heltidsanställd inklusive ägaren. Även denna fördelning vad gäller mycket små företag är inte avvikande utan liknar för Sverige i stort den i de flesta andra europeiska länder (jfr. Johannisson & Lindmark 1996; Lundström m.fl. 1998 och NUTEK B 1994:4). De små företagen betraktas ofta enligt Davidsson m.fl. (1994) som betydelsefulla för utvecklandet av näringslivet och därmed för samhällsutvecklingen. Det är därför viktigt att studera den verkliga användningen av de möjligheter till reserveringar som tillkommit under 90-talet och som avses verksamt ska bidra till denna utveckling.

När verksamhetsvolymerna för nyetablerade företag växer krävs att dessa utvecklar sina organisationer, men många småföretagare väljer då ofta att stanna kvar vid inga eller ett fåtal anställda framför att växa. Detta kan bero på ett flertal orsaker. Dimensioneringen av lokaler och maskiner kan vara begränsande

[47] Inom EU går denna gräns vid 500 anställda.

och nyinvesteringar är resurskrävande. Det kan därför vara enklare att till exempel prioritera stabila relationer med befintligt kontaktnät av leverantörer och kunder framför att växa. Företagets ägare kan dessutom genom denna uteblivna expansion bibehålla kontrollen, vilket ofta är ett framträdande önskemål, över verksamheten och administrationen. En tillväxt behöver dessutom automatiskt inte alltid enligt Johannisson & Lindmark (1996) innebära högre lönsamhet och högre inkomster för ägaren. Höga uppstartskostnader, låga intäkter och stor efterfrågan på kapital för att finansiera företagets tillväxt utgör, förklarar Van Auken & Holman (1995), istället vanliga karaktäristika för företag under de första åren.

Utveckling av de allra minsta företagen skapar tillväxt och sysselsättning, men en stor majoritet av alla småföretagare föredrar att behålla sin nuvarande storlek. Orsakerna är flera bland annat svårigheter att ordna kapital för expansion**,** samtidigt som man ofta befarar att främmande kapital medför förlorad kontroll och självständighet. I valet mellan självständighet och tillväxt föredrar, vilket framgår av *"Småföretagen Sveriges framtid?"*NUTEK (B1994:4)**,** de flesta småföretag under dessa omständigheter att förbli självständiga.

Redan då ett företag bildas är valet av företagsform av största betydelse. Företagsformen som sådan påverkar inte enligt SOU (1994:52) företagets verksamhet men väl dess interna bokslutspolitik där olika former av reserveringsmöjligheter måste övervägas. I fallstudierna granskas ett mindre urval av småföretag under räkenskapsåren 1994 och 1995. De två första åren som enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag har möjligheter att genom nya typer av reserveringar minska eller skjuta upp delar av beskattningen. Samhället efterstävar enligt Tjernberg (2004), framförallt genom lagstiftningen från 1994, att skapa likvärdighet eller neutralitet mellan aktiebolag, enskilda firmor och handelsbolag i fråga om möjligheter till reserveringar. Av den anledningen görs en genomgång av de villkor och regler som gäller för de olika företagsformerna.

Aktiebolag

Reglerna kring skatter och reserveringar förändrades mycket för företagsformen aktiebolag i och med skattereformen 1990. Reglerna före skattereformen medförde bland annat, vilket framgår av SOU (1989:34), en kraftig diskriminering av användningen av eget kapital. Skattelagstiftningen kan enligt Lodin m.fl. (2001) ha bidragit till att andelen eget kapital varit påfallande låg i svenska företag, särskilt fåmansföretag. I tiden före reformen inskränktes skattebasen för företagens vinstbeskattning genom en rad olika möjligheter till avdragsgilla reserveringar. Många av dessa reserveringar slopades och härigenom breddades underlaget för beskattning. Denna breddade skattebas möjliggjorde en sänkning av företagets skattesats från tidigare 52% till 30%.

Genom ytterligare breddningar av basen för beskattning kunde skattesatsen sänkas ytterligare till 28% från och med 1994. Genom skattesatssänkningarna förbättrades lönsamheten för användning av eget kapital jämfört med att använda lånat kapital. Under senare år har därför, framhåller Lodin m.fl. (2001), en kraftig uppbyggnad av eget kapital skett i svenska bolag. En uppbyggnad som underlättades framför allt av den mera gynnsamma skattebehandlingen av det egna kapitalet.

Under 1994 lämnade redovisningskommittén ett förslag, SOU (1994:17), som innebar anpassningar av svensk redovisningslagstiftning till EG–direktiv. En följd av denna anpassning är att Sverige fått tre nya årsredovisninglagar. Den allmänna årsredovisningslagen (ÅRL) infördes enligt SFS (1995:1554)[48] för aktiebolag och vissa handelsbolag. Företag som lyder under nämnda ÅRL tillämpade reglerna för första gången i bokslutet för år 1997. Samtidigt infördes speciella årsredovisningslagar dels för kreditinstitut och värdepappersbolag och dels för försäkringsbolag. (Prop. 1995/96:10, SFS 1995: 1554) I ÅRL framgår dessutom att småbolag definieras som bolag med högst tio anställda och högst 24 miljoner i sin balansomslutning. Gränsdragningen har hämtats från EU direktiven och används, vilket framgår av Knutsson (1996), för företag där undantag medges från vissa krav i ÅRL.

För ägare i aktiebolag gäller enligt SOU (2002:52)[49] att de i regel tar ut medel ur sitt företag i form av lön. Anledningarna till att inte lyfta lönemedel kan dock vara flera. En anledning kan vara att företaget inte ger några vinster och därigenom inte möjliggör några löneuttag. Företaget kan även vara i ett uppbyggnads- eller konsolideringsskede varför företagaren väljer att inte ta ut någon lön. Vidare kan företagaren ha andra inkomster för sin försörjning och därför väljer att ta ut överskottet från företaget i form av utdelning. Slutligen är det möjligt att företagaren önskar ackumulera alla medel i företaget under en rad av år för att därefter sälja företaget och då ta eventuell reavinstbeskattning. Det mest vanliga är dock att ägare av mycket små aktiebolag tar ut egen lön ur företaget och i dessa fall betraktas även enmansföretagaren som anställd.

Enskilda firmor

Den vanligaste formen av enmansföretagare finns representerad inom företagsformen enskild firma även kallad enskild näringsverksamhet. De som driver denna företagsform går ofta under benämningen enskilda näringsidkare. Det existerar ingen ekonomisk skiljelinje mellan den fysiske personen som registrerat, äger och driver den enskilda näringsverksamheten och själva

[48] Denna lag avser aktiebolag och handelsbolag och gäller från och med räkenskapsåret 1997.
[49] 3:12 - regler kring skatter för fåmansföretag.

företaget. Denna fysiska person är personligen och obegränsat ansvarig för firmans alla förpliktelser, vilket betyder att näringsidkaren själv måste betala företagets skulder om inte pengarna i företaget räcker till.

En registrering av enskilda firmor kan göras på Bolagsverket[50]. I vissa branscher som till exempel inom jordbruk och fastighetsförvaltning krävs inte registrering, men för vissa verksamhetsområden är detta ett krav. Exempel på sådana verksamheter är enligt Ljungqvist (1995) handel med varor, värdepapper eller fastigheter, samt advokatverksamhet.[51] Många enskilda näringsidkare, som formellt inte har registrerat någon firma hos Bolagsverket, betraktas ändå inneha enskild firma både skatte- och momsmässigt. Den enskilde näringsidkarens egna personnummer fungerar här som näringsverksamhetens identitetsbeteckning och organisationsnummer.

Företagsformen enskild firma utgör, vid sidan av enmansaktiebolag, en av huvudkategorierna bland de s.k. soloföretagen. Denna kategori av företag definieras av Hult m.fl. (2000) som bestående av en enda individ som driver sitt förvärvsarbete vanligen i form av enmansaktiebolag eller enskild firma. Dessutom är denna typ av företag, som saknar någon utomstående anställd, den vanligast förekommande och den i antal mest växande typen av företag i Sverige. Det ser dessutom ut, förklarar Hult m.fl. (2000), att vara en internationell trend mot ett ökat antal soloföretagare. Det kan därför vara av värde att belysa betydelsen av och att mera ingående jämföra de båda formerna av soloföretag.

Soloföretag

Soloföretagare slås ofta samman i statistiken med den stora gruppen småföretag eller med mikroföretag, företag med mindre än 10 anställa. Detta trots den uppenbara skillnaden mellan att som företagare verka enbart med och för sig själv mot att bedriva näringsverksamhet med det arbetsgivaransvar som följer av att ha anställda. I Sverige fanns vid tidpunkten för den senare av tvärsnittsstudierna, taxeringen 1999, totalt 810000 företag. Av dessa var 607000 att betrakta som soloföretagare. Soloföretagaren är enligt Linder (2003) med andra ord den vanligaste formen av företagande och utgör vid tidpunkten 75 procent av alla företag. I en annan studie hävdar Bergström (2003) att statistiskt säkerställda samband rådde mellan förekomsten av soloföretagare 1995 i de svenska kommunerna och den ekonomiska tillväxten mellan 1996 och 2000. Ju högre andel soloföretagare desto högre var den ekonomiska tillväxten mätt i bruttoregionprodukt. Även ökningen av andelen soloföretagare gav under perioden en ökning av den ekonomiska tillväxten.

---

[50] Bolagsverket är en ny statlig myndighet fr.o.m 2004. Tidigare Bolagsavdelningen inom PRV.

[51] Flera verksamheter omfattas av registrering om den enskilde näringsidkaren avser att bedriva sin verksamhet med tre eller flera anställda.

Gemensamt för soloföretagen är att de ofta har svårigheter att finansiera sina verksamheter. Företrädare för dessa företag anser ofta att bankernas krav på säkerheter är alltför stora och detta faktum begränsar företagarens möjlighet att erhålla nödvändiga krediter. Kreditgivarna kan till exempel kräva inteckningar i både kommersiella och privata fastigheter plus en personlig borgen vid ny rörelse och när krediterna skall utökas eller sättas om. Det framgår, av *”Småföretagen Sveriges framtid?”*NUTEK (B 1994:4), att borgensåtagandena även sätter ett aktiebolags funktion med begränsat ansvar ur spel. Detta medför att inte heller aktiebolagets ekonomi hålls skild från företagarens personliga ekonomi och som en konsekvens upphör i detta avseende i praktiken den skillnad mellan den enskilda firman och aktiebolaget, som brukar hävdas innebära en fördel för aktiebolaget.

Vid t. ex ett skede av nyetablering av en näringsverksamhet är riskerna stora att det uppstår förluster. Möjligheter finns då för den enskilde näringsidkaren att kvitta underskott av aktiv nystartad enskild firma mot inkomst av tjänst. Den enskilde näringsidkaren har även enligt SKV (2005:295) möjlighet att rulla underskott framåt i tiden för att kvitta underskottet mot framtida överskott i näringsverksamheten. För aktiebolagsägaren gäller däremot att så snart förlusterna överstiger halva aktiekapitalet skall detta åtgärdas. Ett krav på det egna kapitalet, när det uppstår förluster, som saknas hos enskilda firmor. Om soloföretaget t. ex. är ett tjänsteföretag utan behov av stor maskinpark eller stort lager och därigenom stort kapital kan enskild firma vara en möjlig företagsform som alternativ till aktiebolag.

Det framgår av bestämmelserna i aktiebolagslagen att bolagsstämmor och styrelsemöten måste hållas och protokollföras enligt vissa formella krav. Även i ett enmansaktiebolag sitter ägaren till aktiebolaget i en styrelse även om denne samtidigt kan betraktas som anställd. Ur dessa aspekter måste administrationen betraktas som mindre omfattande för den enskilde näringsidkaren än för företrädaren för ett enmansaktiebolag. Det finns dessutom krav på aktiebolag att upprätta årsbokslut och årsredovisning. Den enskilde näringsidkaren är visserligen bokföringsskyldig, men om omsättningen är liten finns inga krav på upprättande av ett fullständigt årsbokslut[52]. En enklare form av bokslut redovisas eller “återskapas”, på en särskild deklarationsblankett N1, i samband med deklarationen (SKV 2004:2151).

För att få registrera en enskild firma ställs inga krav på startkapital liknande kravet på aktiekapital för registrering av aktiebolag. För enskilda firmor med färre än 10 anställda eller mindre än motsvarande 1000 prisbasbelopp[53] i

[52] Med liten omsättning menas en omsättning under 20 prisbasbelopp. För år 2004 motsvarande 786000 kr.

[53] För 2004 motsvarande cirka 40 miljoner kronor.

tillgångar behöver den enskilde näringsidkaren inte, enligt 6 kap. 1§ BFL (SFS 1999:1078), utse någon revisor[54]. Villkoren innebär att i normalfallet krävs ingen revisor som granskar räkenskaperna för de enskilda firmorna. Den enskilda firman är dessutom inte i sig vad man brukar kalla för eget skattesubjekt och en konsekvens av detta är att den enskilda firman inte behöver lämna någon självständig deklaration. I stället deklarerar den enskilde näringsidkaren i bilagor till den vanliga självdeklarationen för den vinst som uppstår i verksamheten.

För aktibolagsägaren är det förbjudet att låna pengar ur sitt eget bolag. Någon motsvarande regel mot att låna pengar ur sitt eget bolag, liknande det låneförbud som gäller i aktiebolag, finns inte för enskilda firmor. Det bör dock påpekas att uttag från den enskilda firman påverkar möjligheterna att använda räntefördelning och expansionsfond och är exempel på reserveringsmöjligheter som inte är möjliga att använda för aktiebolag. Slutligen bör framhållas att all näringsverksamhet i den enskilda firman betraktas som tillhörande en och samma förvärvskälla. Detta får till följd att underskott och överskott från de olika verksamheterna automatiskt kvittas mot varandra både när det gäller egenavgifter och skatter, vilket i sin tur medför både lägre skatter och lägre sociala avgifter. (jfr. Ljungqvist 1995; Lunde´n 2001; Andre´n m.fl. 2003)

I fallstudierna studeras förutom aktiebolag och enskilda firmor även handelsbolag. Genomgången av de villkor och regler som gäller för olika företagsformer kompletteras därför även med en presentation av handelsbolag.

Handelsbolag

Denna företagsform bildas när två eller flera personer avtalar att gemensamt och solidariskt ansvariga bedriva näringsverksamhet i bolagsform.[55] Handelsbolaget betraktas på samma sätt som ett aktiebolag som en juridisk person. Här är delägarna solidariskt och obegränsat ansvariga för bolagets skulder. Reglerna kring reserveringsmöjligheterna för handelsbolag med fysiska delägare överensstämmer däremot enligt Lunde´n & Svensson (2001) i stort med reglerna för enskild firma. Den stora skillnaden vid jämförelse med enskild firma är att de reserveringar som genomförs inte sker på verksamhetsnivå utan på individnivå.

Inkomsten för enskilda firmor och för fysiska delägare i handelsbolag beskattas enligt Mattsson (1991) på samma sätt som förvärvsarbete med kommunal inkomstskatt och eventuell statlig inkomstskatt[56]. Nivån på de tillkommande

---

[54] När en enskild näringsidkare i medeltal haft över 10 anställda under två räkenskapsår eller innehaft tillgångar som överstiger 24 miljoner kr krävs upprättande av årsredovisning och granskning av revisor.

[55] På samma sätt som för enskilda näringsverksamheter registreras nystartade handelsbolag hos Bolagsverket

[56] Detta innebär att om den beskattningsbara inkomsten är tillräckligt hög läggs en statlig inkomstskatt på 20 respektive 25 % ovanpå den kommunala inkomstskatten för de allra högsta nivåerna

avgifterna beror på om verksamheterna är att betrakta som aktiva eller passiva. Det totala uttaget av skatter och avgifter kan på detta sätt hävdar Eriksson (2003) ligga upp mot 70%. Innebörden blir att det i många fall bara återstår 30% av vinsten oavsett om pengarna används för privat konsumtion eller för finansiering av verksamheten. Detta medför att reserveringsmöjligheterna fyller en viktig funktion för att dessa näringsidkare skall ges möjligheter att bättre kunna finansiera den egna verksamheten.

3. RESERVERINGARNAS UPPBYGGNAD OCH ANVÄNDNING

3.1 Bakgrund

De reserveringsmöjligheter som infördes under 1994 har som syfte att ge enskilda firmor och handelsbolag utökade möjligheter, på liknande sätt som för aktiebolag, att öka tillgången på disponibelt kapital i företagen. Syftet var att i dessa avseenden söka skapa neutralitet mellan de olika bolagsformerna. De införda reserveringsmöjligheterna innebär skattelättnader för företagen om de användes på ett aktivt och för respektive företag effektivt sätt.

I fallstudier analyseras i vilken utsträckning småföretag använder sig av avsättningar till periodiseringsfonder och i vilken utsträckning enskilda firmor och handelsbolag använder sig av positiv räntefördelning respektive expansionsfondsavsättningar. Resultaten av fallstudierna redovisas på aggregerad nivå för respektive företagsform. Teoretiskt motiverade och möjliga reserveringar jämförs med de av näringsidkarna faktiskt genomförda reserveringarna. För att förklara bakgrunden till resultaten redovisas de genomförda beräkningarna för en av de studerade enskilda näringsidkarna i detalj. Genom typexempelet förklaras teknikerna för de olika separata reserveringarna, samt den samverkan som gäller mellan de separata reserveringarna. De enskilda reserveringarnas ömsesidiga beroende av varandra demonstreras, samtidigt som skatteeffekterna och de ekonomiska konsekvenserna av alternativa reserveringsbeslut studeras.

3.2 Fallstudiernas empiriska databas

Ett urval av småföretag gjordes för fallstudierna. De allra flesta företag är som tidigare framgått mycket små. Enskilda firmor samt i stor utsträckning även handelsbolag saknar dessutom ofta anställda. En övre gräns av antalet anställda är dock viktigt att fastställa främst då speciellt aktiebolag kan bestå av ett betydande antal anställda. Vid fastställandet av denna *övre gräns* för vad som är att betrakta som mikroföretag används en definition, som etablerats genom fastställandet av den nya ÅRL. I lagen beskrivs mikroföretag eller sk. 10/24-bolag.

Reglerna utgör en etablerad övre gräns för mycket små företag och härrör ursprungligen från fjärde EG-direktivet. (SFS 1995:1554; ÅRL 3 kap 6§) En övre gräns är ofta inte aktuell för enskilda firmor och handelsbolag med fysiska delägare, men den kan i förekommande fall ur jämförelsesynpunkt tillämpas även på dessa företagsformer. Mikroföretag är enligt Svensson (2003) viktiga i

skapandet av nya jobb och finansieringen av dessa företag kan betraktas som en avgörande faktor för att uppnå ekonomisk tillväxt i samhället.

I fallstudierna granskas småföretags bokslut och deklarationer mera ingående för räkenskapsåren 1994 (tax-95) och 1995 (tax-96). Studien genomförs för småföretag i en mindre tätort, som tidigare utgjort en egen kommun, men som numera enbart utgör en del av en större kommun. Här studeras endast de allra minsta företagen. Primärt studeras företagsformerna enskilda firmor och handelsbolag eftersom de nya reserveringsformerna främst gäller dessa. Reserveringsformen avsättning till periodiseringsfonder är möjlig även för aktiebolag, varför ett studium av mindre aktiebolags användning av periodiseringsfonder utgör en referens till de övriga företagsformerna för denna reserveringsmöjlighet.

Fallstudierna är ett stickprov ur den totala populationen och omfattar totalt 34[57] mikroföretag fördelade på 12 aktiebolag, 11 enskilda firmor, samt 11 handelsbolag. Grunden för fallstudierna utgörs av kvantitativa data i form av insamlande av uppgifter kring företagen från framförallt deklarationer och bokslut i form av SRU-scheman[58]. De direkta informationssökningarna erhålls ur det av skattemyndigheterna framtagna urvalsprogrammet *KONTUR.*[59] I detta program ges möjligheter att med hjälp av koder plocka ut relevant information såväl ur deklarationerna som ur SRU-scheman. En sammanställning av variabler eller koder från deklarationsblanketter för enskilda firmor, handelsbolag och aktiebolag har genomförts. De för fallstudierna nödvändiga koderna har även kompletterats med skattemyndigheternas interna koder för att möjliggöra beräkningarna av de studerade mikroföretagens användning av de olika reserveringarna. Underlaget av variabler framgår av bilaga 1.

3.3 Näringsidkares faktiska respektive teoretiskt möjliga användning av reserveringar och dess skatteeffekter

För att i detalj kunna studera användningen av de olika reservationerna och skatteeffekterna av reservationernas användning genomförs i denna studie en total genomgång och analys av respektive företags deklarationer för två taxeringar. Villkoren och grundförutsättningarna för dessa beräkningar presenteras. Redovisningen startar med en ingående beskrivning av en enskild näringsidkares ursprungliga taxering och vad denna medför ur skattesynpunkt. Därefter genomförs en teoretiskt motiverad alternativ taxering och

---

[57] Vart fjärde företag har plockats ut från varje företagsform.

[58] SRU-schema är en förkortning av ”Standardiserat RäkenskapsUtdrag” och utgör den standardiserade form i vilken balans- och resultaträkningen skall redovisas i deklarationen.

[59] KONTUR står för KOntroll av Näringsverksamhet med Tekniskt Urval.

skatteeffekten av denna beräknas. Slutligen görs en jämförelse mellan den ursprungliga respektive alternativa beräkningen. Detta sker både med avseende på vad som kan vara den direkt likviditetspåverkande skatteinbetalningen och den totala skatteeffekten som inkluderar en eventuell framtida beskattning. Skillnaderna redovisas för varje taxering för sig och totalt för båda taxeringarna. För de övriga enskilda näringsidkarna respektive handelsbolagsdelägarna i studien redovisas användningen och skatteffekterna av användningen på aggregerad nivå, se bilaga 2. I en studie definierar Fallan m.fl. (1995) på ett liknande sätt vad de kallar en ”skatteplaneringspotential” där de beräknade maximala skattefria reserverna och de skattefria avsättningarna för företagen i Norge sätts i förhållande till företagens taxerade inkomst.

För de enskilda firmorna och handelsbolagsdelägarna konstrueras en speciell mall för att möjliggöra en sammanställning av nödvändiga data från deklarationerna. Mallarna utformas i syftet att innefatta de komponenter som krävs för att kunna fastställa i vilken utsträckning de enskilda näringsidkarna respektive handelsbolagsdelägarna använder sig av de nya reserverings-möjligheterna. För vart och ett av taxeringarna 1995 respektive 1996 skapas en kolumn där värdena från deklarationen sammanställs. Vid sidan av denna kolumn skapas en kolumn för att möjliggöra alternativa beräkningar.[60] Dessa beräkningar genomförs i de fall de ursprungliga reserveringarna beräknats felaktigt eller, vilket varit det vanligast förekommande, i de fall de i deklarationen beräknade och införda reserveringarna medfört att den enskilde näringsidkaren inte fullt ut använder de nya reserveringsmöjligheterna. På detta sätt blir det möjligt att beräkna skillnaderna mellan resultat och skatter till följd av de teoretiskt optimala respektive faktiskt använda reserveringarna. När det finns anledning att komplettera den ursprungliga taxeringen med en alternativ taxering medför detta som regel minskade skatter och avgifter samma taxering och som en följd därav förbättras även likviditeten. Samtidigt leder den alternativa taxeringen, där reserveringarna fullt ut används, ofta till att beskattning av inkomster minskar och skjuts framåt i tiden. Användningen av reserveringar leder alltid till en *minskad skatt under beskattningsåret* och trots att delar av denna minskade beskattning kan återkomma i framtiden leder användningen av reserveringar i de allra flesta fall till en *totalt lägre skatt* för företaget.

Innan det slutgiltiga fastställandet av om en enskild näringsverksamhet ger ett underskott eller ett överskott, det senare att beskattas som inkomst av näringsverksamhet, krävs att näringsidkaren fastställer om verksamheten är att betrakta som aktiv eller passiv. Inkomst av *aktiv näringsverksamhet* är förmånsgrundande och ger näringsidkaren ATP-poäng samt möjligheter till

[60] De alternativa beräkningarna görs i kolumnen Alt tax-95 respektive Alt tax-96.

avdrag för premier till pensionsförsäkringar. Inkomsten beläggs därefter med *egenavgifter* som för taxeringen 1995 ger ett schablonmässigt avdrag på 23% på näringsinkomsten och för taxeringen 1996 ett motsvarande avdrag på 25%**.** Inkomst av *passiv näringsverksamhet* är däremot inte förmånsgrundande och ger inte näringsidkaren några ATP-poäng eller ger möjligheter till avdrag för betalning av näringsidkarens pensionsförsäkring. Denna typ av näringsverksamhet beläggs med den något lägre *särskilda löneskatten* på näringsinkomst, som för taxeringen 1995 ger ett schablonmässigt avdrag på 15% och för taxeringen 1996 ett motsvarande avdrag på 18%.[61] För de teoretiska beräkningarna antas kvarstående inkomstbelopp hamna under brytpunkten för statlig skatt och beskattas härigenom enbart med kommunalskatt. En kommunalskatt som i beräkningarna antas uppgå till 32%**.**

Motivet med reserveringarna är att åstadkomma en omedelbar minskad skatteinbetalning för beskattningsåret, samtidigt som en skatteskuld skapas som leder till ökade skatteutbetalningar eller skatteeffekt i framtiden. För att rätt värdera den framtida skatteutbetalningen bör en nuvärdesdiskontering av denna genomföras. Detta stöds av Sansing (1998), som menar att eftersom uppskjutna skatter betalas i framtiden men inte är diskonterade medför detta att värdet i boksluten generellt tenderar att överskattas. Författaren visar att uppskjutna skatter visserligen utgör en reell ekonomisk börda men att dess värde borde vara det noterade värdet multiplicerat med en bråkdel. Anledningen är att skatter i vissa fall kan skrivas av och att man slipper kostnader på det kapital som frigörs.

Avsättningar till periodiseringsfonder återförs vid tidpunkten för studien först efter fem år. För att vid tidpunkten för avsättningen rätt värdera de framtida uppskjutna avgifterna och skatterna nuvärdesberäknas dessa i denna studie på fem år till en antagen *fem procents ränta*. Detta medför att de beräknade uppskjutna skulderna multipliceras med en nuvärdesdiskonteringsfaktor uppgående till 0,7835[62].

Redovisningen av näringsidkares genomförda avsättningar under två taxeringar beskrivs steg för steg i för ändamålet konstruerade mallar. Mallarna utformas separat för enskilda näringsidkare, delägare i handelsbolag respektive aktiebolag.·De har utformats som komprimerade och sammanslagna versioner av deklarationsblanketterna N2 (Inkomst av Näringsverksamhet) och N6 (Räntefördelning och Expansionsfond) för enskild firma och N3A (Andel i Handelsbolag för fysisk person och dödsbon) för delägare i handelsbolag, samt

---

[61] I de beräkningarna som genomförs vid de alternativ taxeringarna har antagits när periodiseringsfonder återförs att det schablonmässigt går motsvarande 18 procent till särskild löneskatt, alternativt 25 procent till egenavgifter.

[62] Nuvärdet av enstaka betalningar om fem år till fem procents ränta beräknas $1/(1+0{,}05)^5 = 0{,}7835$.

SD2 den särskilda deklarationen för aktiebolag. I mallarna har tagits med punkter ur deklarationerna kompleterade med interna koder som erhållits från skattemyndigheterna, se bilaga 1. De konstruerade mallarna innehåller de uppgifter som är nödvändiga för att kunna följa beräkningarna som ligger till grund för de genomförda respektive de alternativt beräknade reserveringarna.

De alternativt beräknade taxeringar för denne enskilde näringsidkare görs för att möjliggöra en förståelse av de relativt omfattande beräkningar som ligger bakom användningen av de olika reserveringarna. Dessa insikter bör senare kunna ligga till grund för en djupare förståelse av bakgrunden till varför näringsidkare inte alltid fullt ut eller möjligen på ett felaktigt sätt använder dessa reserveringsmöjligheter. Efter den detaljerade genomgången av en enskild näringsidkare under två taxeringar, redovisas avslutningsvis en sammanställning av de beräkningar och analyser som på samma sätt genomförts för samtliga i studien ingående enskilda näringsidkare och fysiska delägare i handelsbolag.

3.3.1 Enskilda firmor

Av de studerade enskilda näringsidkarna som driver sin verksamhet i form av enskild firma presenteras samtliga beräkningar kring den först studerade, nedan kallad EF1. Beräkningarna görs som ett exempel på den sammanställning och analys som genomförts av det empiriska underlaget. Mallen visar först de beräkningar som den enskilde näringsidkaren genomfört i sin deklaration avseende taxeringarna 1995 och 1996. De ursprungliga beräkningar följs av alternativa taxeringar för respektive år. De alternativa beräkningarna visar på konsekvenserna av ett scenario där reserveringsmöjligheterna nyttjas mera optimalt. Nedan följer en fullständig sammanställning av de ursprungliga respektive alternativa taxeringarna 1995 och 1996 i tabell 3.1.

Efter sammanställningen i tabell 3.1 inleds redovisningen med en beskrivning av näringsidkarens genomförda beräkningar vid taxeringen 1995 och skatteeffekterna av dessa. Därefter genomförs ett alternativt förslag till deklaration följt av en jämförelse mellan skatteeffekterna av den ursprungliga respektive alternativa deklarationen. Samma redovisning genomförs därefter för taxeringen 1996, följt av en jämförelse mellan de ursprungliga och de alternativa skatteeffekterna för de båda taxeringarna sammantaget.

Tabell 3.1 *Sammanställning av ursprungliga respektive alternativa taxeringar 1995 och 1996*[63].

ENSKILD NÄRINGSIDKARE EF 1/N2	TAX-95	Alt.tax-95	TAX-96	Alt.tax-96
Inkomst*[64] *före räntefördelning	*= 193030*		*= 76180*	***= 76180***
Ränteförd. und. vid besk. årets ingång	89399		123490	**117593**
Positivt fördelningsbelopp	9440		17115	**16 298**
Negativt fördelningsbelopp				
Sparat fördelningsbelopp från tax-95				
S:a positivt fördelningsbelopp				
Negativt belopp				
Utnyttjat positivt belopp	*- 9440*		*- 17115*	***- 16298***
Ev. kvarvarande *positivt* belopp	-			
Ink. före avs. till periodiseringsfond	*= 183590*	***= 183590***	*= 59065*	***= 59882***
Avsättning till periodiseringsfond	*- 40000*	***- 45897***	-	***- 14970***
Ink. före avs. till expansionsfond	*= 143590*	***= 137693***	*= 59065*	***= 44912***
Kapitalunderlag för expansionsfond	171514		38218	**9236**
Expansionsfond vid årets ingång	0		0	**0**
Ökning av expansionsfond				**-9236**
Minskning av expansionsfond				
Expansionsfond vid årets utgång	0		0	**9236**
Justeringar av egenavgifter etc.	*+416*	*+ 416*	*+160*	*+160*
Överskott /	*= 144006*	***= 138109***	*= 59225*	***= 35836***
Ber. avdrag för egenavgifter	*- 33121*	***- 31765***	*- 14806*	***- 8959***
Nettointäkt	*= 110885*	***= 106344***	*= 44419*	***= 26877***

63 *De belopp som anges med kursiv stil i tabellerna 3.1 t.o.m.3.9 visar på resultat och resultatpåverkande poster.*

64 Den kvarstående nettointäkten för de enskilda näringsverksamheterna beskattas som inkomst av näringsverksamhet. Det före varje reservering kvarstående beloppet benämns i deklarationerna som ”inkomst före….” och används därför i texten som synonymt till ”resultat före…”.

Taxeringen 1995

Tabell 3.2 *Ursprunglig taxering 1995.*

ENSKILD NÄRINGSIDKARE	EF 1/N2	TAX-95
Inkomst före räntefördelning		*= 193030*
Ränteförd. und. vid besk. årets ingång	just. eget kapital	89399
Positivt fördelningsbelopp	10,56% x 89399	9440
Utnyttjat positivt belopp		*- 9440*
Ink. före avs. till periodiseringsfond		*= 183590*
Avsättning till periodiseringsfond	max. 25%	*- 40000*
Ink. före avs. till expansionsfond		*= 143590*
Kapitalunderlag för expansionsfond		171514
Expansionsfond vid årets ingång		0
Ökning av expansionsfond		
Expansionsfond vid årets utgång		0
Justeringar av egenavgifter etc.		*+416*
Överskott /		*= 144006*
Ber. avdrag för egenavgifter	schablon 23%	*- 33121*
Nettointäkt		*= 110885*

Den enskilde näringsidkaren (EF1) genomför inre renoveringar i fastigheter och har, i *den ursprungliga taxeringen för taxeringsåret 1995* i tabell 3.2, angivit inkomsten före räntefördelning till *193030*. Räntefördelningsunderlaget som är en form av justerat eget kapital har vid beskattningsårets ingång angivits till 89399. Näringsidkaren har räknat fram och nyttjat det positiva räntefördelningsbeloppet på *9440*.[65] Beloppet reducerar inkomsten före räntefördelning och ger en inkomst före avsättning till periodiseringsfond på *183590*. En avsättning till en periodiseringsfond har därefter genomförts med *40000*.[66] Denna periodiseringsfondsavsättning reducerar överskottet ytterligare och inkomsten före avsättning till expansionsfond uppgår till *143590*. Kapitalunderlaget för expansionsfond på 171514 har räknats fram. Detta är högre än inkomsten före avsättning till expansionsfond och begränsar med andra ord inte möjlig avsättning. Näringsidkaren har dock inte utnyttjat möjligheten till avsättning över huvud taget. En justering av egenavgifter från föregående år på *+416* ger ett överskott på *144006* och efter det schablonberäknade avdraget för egenavgifter på *33121* kvarstår årets nettointäkt på *110885*[67].

[65] Detta har beräknats genom att 10,56 %, den gällande procentsatsen för beskattningsåret, har multiplicerats med fördelningsunderlaget vid beskattningsårets ingång (10,56 % x 89399).

[66] Avsättningen till periodiseringsfond har gjorts med cirka 22 % x 183590.

[67] Nettointäkten på 110885 beräknas enligt följande: (193030-9440-40000+416-33121).

Tabell 3.3 *Beräknad skatteeffekt till följd av den ursprungliga taxeringen 1995 (identisk med tabell 3.2).*

ENSKILD NÄRINGSIDKARE	EF 1/N2	TAX-95
Inkomst före räntefördelning		*= 193030*
Ränteförd. und. vid besk. årets ingång	just. eget kapital	89399
Positivt fördelningsbelopp	10,56% x 89399	9440
Utnyttjat positivt belopp		*- 9440*
Ink. före avs. till periodiseringsfond		*= 183590*
Avsättning till periodiseringsfond	max. 25%	*- 40000*
Ink. före avs. till expansionsfond		*= 143590*
Kapitalunderlag för expansionsfond		171514
Expansionsfond vid årets ingång		0
Ökning av expansionsfond		
Expansionsfond vid årets utgång		0
Justeringar av egenavgifter etc.		*+416*
Överskott /		*= 144006*
Ber. avdrag för egenavgifter	schablon 23%	*- 33121*
Nettointäkt		*= 110885*

Den ursprungliga taxeringen 1995 medför enligt tabell 3.3 en skatt på inkomst av näringsverksamheten eller nettointäkten på 35483[68]. Därtill kommer utnyttjat positivt räntefördelningsbelopp med en därav följande kapitalskatt på 2832.[69] Tillsammans med egenavgifter på netto 32705[70] ger detta en total inbetald skatt inklusive egenavgifter på 71020[71]. En avsättning till periodiseringsfond genomförs dessutom med 40000. Om beloppet i framtiden skattas under brytpunkten ger detta i denna aktiva näringsverksamhet framtida ökade egenavgifter på 10000[72] och ökade skatter på kvarvarande näringsinkomst på 9600[73]. Nuvärdesdiskonterat på fem år till fem procents ränta, beräknat till taxeringen 1995, ger en nuvärdeberäknad framtida skatt och egenavgifter på 15356[74]. Nuvärdesberäknade beloppet tillsammans med den för taxeringen inbetalade skatten inklusive egenavgifterna ger näringsidkare *en total skatt* som en följd av de *ursprungligen genomförda reserveringarna* på 86376[75].

[68] Denna beräknas enligt följande: 0,32 x 110885.

[69] Denna beräknas enligt följande: 0,30 x 9440.

[70] Denna fås genom årets avdrag på 33121 – en justering från tidigare år på 416.

[71] Den totalt inbetalda skatten inklusive egenavgifter fås enligt följande: (35483+2832 + 32705).

[72] Schablonberäknad enligt följande: 0,25 x 40000.

[73] Denna beräknas enligt följande: 0,32 x 30000 (40000- 10000).

[74] Den nuvärdeberäkning fås enligt följande 0,7835 x (10000 + 9600).

[75] Denna består av delsummorna 15356 + 71020.

Tabell 3.4 *Alternativ taxering 1995.*

ENSKILD NÄRINGSIDKARE	EF 1/N2	TAX-95	Alt.tax-95
Inkomst före räntefördelning		*= 193030*	
Ränteförd. und. vid besk. årets ingång	just. eget kapital	89399	
Positivt fördelningsbelopp	10,56% x 89399	9440	
Utnyttjat positivt belopp		*- 9440*	
Ink. före avs. till periodiseringsfond		*= 183590*	***= 183590***
Avsättning till periodiseringsfond	max. 25%	*- 40000*	***- 45897***
Ink. före avs. till expansionsfond		*= 143590*	***= 137693***
Kapitalunderlag för expansionsfond		171514	
Expansionsfond vid årets ingång		0	
Ökning av expansionsfond			
Expansionsfond vid årets utgång		0	
Justeringar av egenavgifter etc.		*+ 416*	*+ 416*
Överskott /		*= 144066*	***= 138109***
Ber. avdrag för egenavgifter	schablon 23%	*- 33121*	***- 31765***
Nettointäkt		*= 110885*	***= 106344***

Av deklarationen för taxeringen 1995 framgår att näringsidkaren fullt ut nyttjat möjligheten att genom positiv räntefördelning kapitalbeskatta delar av näringsinkomsten. Däremot har näringsidkaren endast avsatt 40000 eller cirka 22% av inkomsten till en periodiseringsfond**.** I *en alternativ taxering för taxeringsåret 1995* är det enligt tabell 3.4. möjligt att fullt ut avsätta *45897*[76]. Detta ger en inkomst före avsättning till expansionsfond på *137693*. Kapitalunderlaget för expansionsfond på 171514 visar att endast kvarvarande inkomst begränsar avsättningsmöjligheterna till expansionsfond, men vid nästa taxering är kapitalunderlaget för expansionsfond upptaget till endast 38218[77]. Den ökade avsättningen till periodiseringsfond på 5897 i den alternativa taxeringen 1995 kommer att reducera kapitalunderlaget för expansionsfond för taxeringen 1996 ytterligare. Det betydligt lägre kapitalunderlaget för expansionsfond för nästa taxering indikerar att den enskilde näringsidkaren t.ex. tagit ut ett betydande kapital ur företaget. Det låga kapitalunderlaget för expansionsfond taxeringen 1996 innebär att en expansionsfondsavsättning taxeringen 1995 endast leder till en tvingande ”framskattning” vid följande taxering, varför reserveringsmöjligheten inte nyttjas. Efter en justering av egenavgifter från föregående år på *+416* erhålls ett överskott på *138109.* Det schablonberäknade avdraget för egenavgifter på *31765* medför att årets nettointäkt kommer att uppgå till *106344*[78]**.**

---

[76] Avsättningen till periodiseringsfond beräknas med 25 % x 183590.

[77] Enligt den ursprungliga taxeringen för 1995.

[78] Nettointäkten för den alternativt beräknade taxeringen 1995 fås enligt följande: (183590-45897+416- 31765).

Tabell 3.5 *Beräknad skatteeffekt till följd av den alternativa taxeringen 1995 (identisk med tabell 3.4).*

ENSKILD NÄRINGSIDKARE	EF 1/N2	TAX-95	Alt.tax-95
Inkomst före räntefördelning		*= 193030*	
Ränteförd. und. vid besk. årets ingång	just. eget kapital	89399	
Positivt fördelningsbelopp	10,56% x 89399	9440	
Utnyttjat positivt belopp		*- 9440*	
Ink. före avs. till periodiseringsfond		*= 183590*	***= 183590***
Avsättning till periodiseringsfond	max. 25%	*- 40000*	***- 45897***
Ink. före avs. till expansionsfond		*= 143590*	***= 137693***
Kapitalunderlag för expansionsfond		171514	
Expansionsfond vid årets ingång		0	
Ökning av expansionsfond			
Expansionsfond vid årets utgång		0	
Justeringar av egenavgifter etc.		*+ 416*	*+ 416*
Överskott /		*= 144066*	***= 138109***
Ber. avdrag för egenavgifter	schablon 23%	*- 33121*	***- 31765***
Nettointäkt		*= 110885*	***= 106344***

Vid den alternativa taxeringen 1995 genomförs enligt tabell 3.5 avsättningen till periodiseringsfonden fullt ut, varvid avsättningen ökar med 5897[79]. Om beloppet i framtiden skattas under brytpunkten ger detta ökade egenavgifter på 1474[80], samt ökade skatter på resterande belopp på 1415[81]. Nuvärdesdiskonterat på fem år till fem procents ränta beräknat till taxeringen 1995 ger ökade skatter och avgifter på +2263[82]. Skatten på nettointäkten minskar genom den alternativa taxeringen med -1453[83] och egenavgifterna minskar med -1356[84]. Den ökade framtida periodiseringsfondsskatten på +2263 ger tillsammans med den minskade skatten på nettointäkten på –1453 och de minskade egenavgifterna på –1356 *totalt lägre skatter och avgifter på –546.* I förhållande till beloppet på *86376* framräknat på basis av de ursprungligen genomförda reserveringarna innebär detta att *de alternativt beräknade skatterna och avgifterna endast blir marginellt 0,6 %*[85] *lägre.*

79 Ökningen av periodiseringsfondsavsättningen på 5897 fås enligt följande: (45897-40000).

80 Denna beräknas enligt följande: 0,25 x 5897.

81 Denna beräknas enligt följande: 0,32 x 4423 (5897-1474).

82 De ökade skatterna och avgifterna på 2263 fås enligt följande: 0,7835 x (1474+1415).

83 Skatten tas på skillnaden mellan den ursp. och den alt. nettointäkten 0,32 x 4541 (110885-106344).

84 Minskningen av egenavgifterna mellan den ursprungliga och den alternativa taxeringen blir 33121-31765.

85 Skatte- och avgiftsminskningen enligt den alternativa taxeringen på 546 i förhållande till den ursprungligt beräknade skatte- och avgifterna på 86376.

Taxeringen 1996

Tabell 3.6 *Ursprunglig taxering 1996 och beräknad skatteeffekt till följd av denna.*

ENSKILD NÄRINGSIDKARE	EF 1/N2	TAX-96
Inkomst före räntefördelning		*= 76180*
Ränteförd. und. vid besk. årets ingång	just. eget kapital	123490
Positivt fördelningsbelopp	13,86% x 123490	17115
Utnyttjat positivt belopp		*- 17115*
Ink. före avs. till periodiseringsfond		*= 59065*
Avsättning till periodiseringsfond	max. 25%	-
Ink. före avs. till expansionsfond		*= 59065*
Kapitalunderlag för expansionsfond		38218
Expansionsfond vid årets ingång		0
Ökning av expansionsfond		
Expansionsfond vid årets utgång		0
Justeringar av egenavgifter etc.		*+ 160*
Överskott /		*= 59225*
Ber. avdrag för egenavgifter	schablon 25%	*- 14806*
Nettointäkt		*= 44419*

Vid *den ursprungliga taxeringen för taxeringsåret 1996* har enligt tabell 3.6 inkomsten före räntefördelning minskat till *76180* och räntefördelningsunderlaget vid beskattningsårets ingång ökat till 123490. Möjligheten att använda positiv räntefördelning på *17115*[86] har fullt ut nyttjats, däremot har avsättning till periodiseringsfond inte genomförts vid denna taxering. Detta innebär att såväl inkomsten före avsättning till periodiseringsfond som inkomsten före avsättning till expansionsfond uppgår till *59065*[87]. Kapitalunderlaget för expansionsfond på 38218 ligger under den från föregående års taxering, men möjligheten till avsättning har även vid denna taxering inte nyttjats. En justering av egenavgifter från föregående år på *+160* ger ett överskott på *59225* och efter det schablonberäknade avdraget för egenavgifter på *14806* kvarstår årets nettointäkt på *44419*[88]. Den ursprungliga taxeringen 1996 medför en kapitalskatt på nyttjat positivt räntefördelningsbelopp på 5134[89]. Skatten på nettointäkten blir 14214[90] och egenavgifterna uppgår netto till 14646[91]. Detta ger näringsidkaren en totalt inbetald skatt inklusive egenavgifter på 33994[92].

---

86 Den gällande procentsatsen 13,86 %, har multiplicerats med fördelningsunderlaget (13,86 % x 123490).

87 Beloppet fås enligt följande (76180-17115).

88 Nettointäkten på 44419 beräknas enligt följande: (76180-17115+160-14806).

89 Denna beräknas enligt följande: 0,30 x 17115.

90 Denna beräknas enligt följande: 0,32 x 44419.

91 Denna fås genom årets avdrag på 14806 – en justering från tidigare år på 160.

92 Den totalt inbetalda skatten inklusive egenavgifter för taxeringen 1996 blir (5134+14214+14646).

Tabell 3.7 *Alternativ taxering 1996.*

ENSKILD NÄRINGSIDKARE	EF 1/N2	TAX-96	Alt.tax-96
Inkomst före räntefördelning		*= 76180*	***= 76180***
Ränteförd. und. vid besk. årets ingång	just. eget kapital	123490	**117593**
Positivt fördelningsbelopp	13,86% x 117593	17115	**16298**
Utnyttjat positivt belopp		*- 17115*	***- 16298***
Ink. före avs. till periodiseringsfond		*= 59065*	***= 59882***
Avsättning till periodiseringsfond	max. 25%	-	***- 14970***
Ink. före avs. till expansionsfond		*= 59065*	***= 44912***
Kapitalunderlag för expansionsfond		38218	
Expansionsfond vid årets ingång		0	
Ökning av expansionsfond			
Expansionsfond vid årets utgång		0	
Justeringar av egenavgifter etc.		*+ 160*	
Överskott /		*= 59225*	
Ber. avdrag för egenavgifter	schablon 25%	*- 14806*	
Nettointäkt		*= 44419*	

Inkomsten före räntefördelning uppgår till *76180*. Innan fortsatta beräkningar genomförs i *den alternativ taxering för taxeringsåret 1996* i tabell 3.7 måste förts ett nytt räntefördelningsunderlag beräknas till följd av de alternativa beräkningarna vid föregående taxering. Det ursprungliga underlaget på 123490 reduceras med den ökade periodiseringsfondsavsättningen på 5897. Det alternativa räntefördelningsunderlaget kommer därefter att uppgå till 117593. Detta ger näringsidkaren en möjlighet att nyttja positiv räntefördelning med *16298*[93] vilket reducerar inkomsten före räntefördelning i motsvarande grad och ger en inkomst före avsättning till periodiseringsfond på *59882*. Om därefter periodiseringsfondsavsättningen nyttjas till fullo blir den *14970* och inkomsten före avsättning till expansionsfondfond blir *44912*.

[93] Detta beräknas genom att 13,86 %, den gällande procentsatsen för beskattningsåret, har multiplicerats med fördelningsunderlaget vid beskattningsårets ingång (13,86 % x 117593).

Tabell 3.8 *forts. alternativ taxering 1996.*

ENSKILD NÄRINGSIDKARE	EF 1/N2	TAX-96	Alt.tax-96
Inkomst före räntefördelning		*= 76180*	***= 76180***
Ränteförd. und. vid besk. årets ingång	just. eget kapital	123490	**117593**
Positivt fördelningsbelopp	13,86% x 117593	17115	**16298**
Utnyttjat positivt belopp		*- 17115*	***- 16298***
Ink. före avs. till periodiseringsfond		*= 59065*	***= 59882***
Avsättning till periodiseringsfond	max. 25%	-	***- 14970***
Ink. före avs. till expansionsfond		*= 59065*	***= 44912***
Kapitalunderlag för expansionsfond		38218	**9236**
Expansionsfond vid årets ingång		0	**0**
Ökning av expansionsfond			***- 9236***
Expansionsfond vid årets utgång		0	***9236***
Justeringar av egenavgifter etc.		*+ 160*	*+ 160*
Överskott /		*= 59225*	***=35836***
Ber. avdrag för egenavgifter	schablon 25%	*- 14806*	***- 8959***
Nettointäkt		*= 44419*	***=26877***

Den fortsatta alternativa taxeringen 1996 framgår av tabell 3.8. Det ursprungliga kapitalunderlaget för expansionsfond för taxeringen 1996 på 27517[94] reduceras med den i den alternativa beräkningen för taxeringen 1995 ökade periodiserings-fondsavsättningen på 5897 och med den i den alternativa beräkningen för taxeringen 1996 genomförda periodiseringsfondsavsättningen på 14970. Det kvarstående beloppet på 6650 divideras därefter med 0,72 för att även innehållas av expansionsfondsskatten. Det alternativa kapitalunderlaget för expansionsfond för taxeringen 1996 kommer då att uppgå då till 9236[95]. Näringsidkaren saknar ingående expansionsfondsavsättning och inkomsten före avsättning till expansionsfond överstiger det fastlagda kapitalunderlaget för expansionsfond, varför en avsättning upp till kapitalunderlaget för expansionsfond på 9236 är möjlig. Avsättningen till expansionsfond dras av och en justering av egenavgifter på *+160* läggs till resultatet varvid ett överkott på *35836*[96] erhålls. Det schablonberäknade avdraget för egenavgifter på *8959* medför att årets nettointäkt kommer att stanna vid *26877*.[97]

---

94 Reducerat med expansionsfondsskatt vilket medför 0,72 x 38218 = 27517.

95 Kapitalunderlaget för expansionsfond beräknas enligt följande: (27517-5897-14970) / 0,72= 9236.

96 Detta erhålls enligt följande: 44912-9236+160= 35836.

97 Nettointäkten för den alternativt beräknade taxeringen 1996 fås enligt följande (76180-16298-14970-9236 +160-8959).

Tabell 3.9 *Beräknad skatteeffekt till följd av den alternativa taxeringen 1996 (identisk med tabell 3.8).*

ENSKILD NÄRINGSIDKARE	EF 1/N2	TAX-96	Alt.tax-96
Inkomst före räntefördelning		*= 76180*	***= 76180***
Ränteförd. und. vid besk. årets ingång	just. eget kapital	123490	**117593**
Positivt fördelningsbelopp	13,86% x 117593	17115	**16298**
Utnyttjat positivt belopp		*- 17115*	***- 16298***
Ink. före avs. till periodiseringsfond		*= 59065*	***= 59882***
Avsättning till periodiseringsfond	max. 25%	-	***- 14970***
Ink. före avs. till expansionsfond		*= 59065*	***= 44912***
Kapitalunderlag för expansionsfond		38218	**9236**
Expansionsfond vid årets ingång		0	**0**
Ökning av expansionsfond			***- 9236***
Expansionsfond vid årets utgång		0	***9236***
Justeringar av egenavgifter etc.		*+ 160*	*+ 160*
Överskott /		*= 59225*	***=35836***
Ber. avdrag för egenavgifter	schablon 25%	*- 14806*	***- 8959***
Nettointäkt		*= 44419*	***=26877***

Den alternativa taxeringen 1996 medför enligt tabell 3.9 en kapitalskatt för näringsidkaren på nyttjat positivt räntefördelningsbelopp som är –245[98] lägre än den ursprungligt beräknade p.g.a. det lägre underliggande räntefördelnings-underlaget. I den ursprungliga taxeringen genomför näringsidkaren ingen avsättning till periodiseringsfond. I den alternativa taxeringen däremot har den fullt ut möjliga avsättningen till periodiseringsfond på 14970 genomförts. Om beloppet i framtiden skattas under brytpunkten ger detta ökade egenavgifter på 3743[99], samt ökade skatter på resterande belopp på 3593[100]. Nuvärdesdiskonterat på fem år till fem procents ränta beräknat till taxeringen 1996 ger ökade skatter och avgifter på +5748[101]. Avsättningen till expansionsfonden på 9236 ger en expansionsfondsskatt på + 2309.[102] Skatten på nettointäkten minskar genom den alternativa taxeringen med –5613[103] och egenavgifterna minskar med –5847[104].

[98] Denna beräknas enligt följande: Urspr ber. 5134 – Alt. ber. 4889 (0,30 x 16298) =-245.

[99] Denna beräknas enligt följande: 0,25 x 14970=3743.

[100] Denna beräknas enligt följande: 0,32 x 11227 (14970-3743) =3593.

[101] De ökade skatterna och avgifterna på 5748 fås enligt följande: 0,7835 x 7336 (3.743+3.593).

[102] Denna beräknas enligtföljande: 0,28 x 9236= 2309.

[103] Skatten tas på skillnaden mellan den ursp. och den alt. nettointäkten 0,32 x 17542 (44419-26877)=5613.

[104] Minskningen av egenavgifterna mellan den ursprungliga och den alternativa taxeringen blir 14806-8959=5847.

Den minskade skatten på nyttjat positivt räntefördelningsbelopp på –245, den ökade periodiseringsfondsskatten på +5748 och den tillkomna expansionsfondsskatten på +2309 ger näringsidkaren, tillsammans med den minskade skatten på nettointäkten på –5613 och de minskade egenavgifterna på –5847, *totalt lägre skatter och avgifter på –3648*. I förhållande till beloppet på *33994* framräknat på basis av de ursprungligen genomförda reserveringarna innebär detta att *de alternativt beräknade skatterna och avgifterna blir drygt 10%*[105] *lägre* för näringsidkaren vid taxeringen 1996.

De ursprungliga skatterna och avgifterna för näringsidkarens två taxeringarna uppgår totalt till 120367[106]. *Den totala skatteeffekten* vid genomförande av de alternativa taxeringarna innebär en minskad skatt inklusive avgifter för den första taxeringen på 546 och motsvarande minskning på 3648 för den andra taxeringen. Totalt medför detta ett 4194 lägre belopp, eller *en totalt lägre skatt inklusive egenavgifter på 3,5 %*, ställt i relation till de ursprungligen beräknade taxerade beloppen. Samtidigt skall tas med i bedömningen att denne näringsidkare vid den senare taxeringen tagit ut ett betydande belopp av det egna kapitalet ur verksamheten[107].

Det framgår vid genomgången att den enskilde näringsidkaren tekniskt sett behärskar åtminstonde vissa av reserveringsmöjligheterna. Vad gäller den strategiska användningen av reserveringsmöjligheterna kan däremot några reflexioner göras. De positiva fördelningsbeloppen räknas fram vid båda taxeringarna och möjliggör att delar av inkomsterna får den lägre kapitalbeskattningen. Näringsidkaren genomför avsättning till periodiseringsfond den första taxeringen men inte under den andra. Under den första taxeringen nyttjar näringsidkaren den inte fullt ut, vilket kan synas förvånande särskilt med tanke på att det taxerade överskottet är betydligt högre denna taxering än vid nästföljande taxering. Näringsidkaren beräknar kapitalunderlagen för expansionsfonder för båda taxeringarna men avsättningsmöjligheten nyttjas inte vid någon av taxeringarna. Med ytterligare kunskaper kring den enskilde näringsidkarens framtida investeringsplaner, pensionsförhållanden etc. kan andra varianter av alternativa beräkningar göras. Faktum kvarstår dock att en aktivt användning av dessa reserveringsmöjligheter, förutom att de åstadkommer lägre skatter, även ger näringsidkaren möjligheter till en utjämning av inkomsterna mellan taxeringarna.

---

105 Skatte- och avgiftsminskningen enligt den alternativa taxeringen på 3648 i förhållande till den ursprungligt beräknade skatte- och avgifterna på 33994.

106 Summan för de två taxeringarna = 86376+33994.

107 Detta indikeras av att kapitalunderlagen för expansionsfonder har minskat kraftigt från 171514 till 38218 mellan taxeringarna.

Denna typ av genomgång genomförs i studien för samtliga näringsidkare som bedriver sin verksamhet i form av enskilda firmor. Redovisningen av dessa genomförs och kommenteras i sammanfattande tabeller. En kort sammanfattande genomgång av de övriga enkilda firmorna presenteras i bilaga 2A. I den första sammanställningen visas i tabell 3.10 på de resultat som de enskilda näringsidkarna redovisat i sina deklarationer. De deklarerade resultaten redovisas för båda taxeringstillfällena fördelade efter redovisade överskott, underskott respektive redovisade nollresultat

Tabell 3.10 *Deklarerade resultat för enskilda näringsidkare.*

Antal deklarationer	Tax-95	Tax-96	Totalt Tax-95 & Tax-96
Underskott	6	6	12
Nollresultat	2	3	5
Överskott	3	2	5
Totalt	11	11	22

Av de elva enskilda näringsidkare som bedriver verksamhet i form av enskild firma (EF) gör fyra av dessa nämligen EF1, EF4, EF6 och EF7 det i form av aktiv näringsverksamhet och de övriga i form av passiv näringsverksamhet. Vidare deklarerar verksamheterna EF1 och EF7 på blanketten N2 för Inkomst av Näringsverksamhet, som skall användas av näringsidkare som avslutar sina räkenskaper med fullständiga resultat-och balansräkningar. Övriga näringsidkare som inte gör det deklarerar på blanketten N1. Elva enskilda näringsidkare vid två taxeringar medför totalt 22 redovisade taxeringar.

I de ursprungliga taxeringarna redovisas *överskott* för näringsidkarna EF3 och EF9 vid tax-95, för EF7 vid tax-96 och endast för EF1 vid båda taxeringarna. Detta medför att endast fem taxeringar ger överskott eller med andra ord redovisas överskott vid cirka var fjärde taxering. *Nollresultat* redovisas för näringsidkaren EF2 vid båda taxeringarna, för EF7 vid tax-95 och för EF3 och EF9 vid tax-96. Innebörden blir att varken vinst eller förlust i näringsverksamheten redovisas även det vid fem tillfällen av 22 eller vid cirka var fjärde taxering. *Underskott* redovisas för näringsidkarna EF4, EF5, EF6, EF8, EF10 och EF11 vid båda taxeringarna. Detta medför att vid hela tolv taxeringar av 22 eller vid cirka 50% redovisas underskott i näringsverksamheten. De förändringar i resultaten som inträffar mellan de två taxeringarna består i att för näringsidkarna EF3 och EF9 övergår överskotten till ett nollresultat medan det omvända sker för EF7.

De enskilda näringsidkarna har i olika utsträckning använt sig av reserverings-möjligheterna räntefördelning, periodiseringsfondsavsättning, respektive expansionsfondsavsättning. I sammanställningen redovisas i tabell 3.11 vilken typ av verksamhet de enskilda näringsidkarna bedrivit, om dessa i så stor utsträckning som möjligt använt de nya reserveringsmöjligheterna och om någon förändring i användningen skett mellan de två första taxeringarna efter reformernas införande.

Tabell 3.11 *Enskilda näringsidkares användning av reserveringsmöjligheter.*

	Enskilda Näringsidkare											
	TAX-95						TAX-96					
	Ränte fördelning		***Periodiserings fond***		***Expansions fond***		***Ränte fördelning***		***Periodiserings fond***		***Expansions fond***	
Användning fullt ut	**ja**	**nej**	**ja**	**nej**	**ja**	**nej**	**ja**	**nej**	**ja**	**nej**	**ja**	**nej**
Typ av näringsverksamhet												
EF1 Renovering fastigheter **pos pos** <aktiv	x		**till viss del**		ber.	x	x			x	ber.	x
EF2 Jord- och skogsbruk **0 0** <passiv	x			ej möjligt		ej möjligt	x			ej möjligt		ej möjligt
EF3 Uthyrning lägenheter **pos 0** <passiv	x		x		x		x		x		x	
EF4 Jord- och skogsbruk **neg neg** <aktiv	**ej ber**	**ej sparad**		ej möjligt		ej möjligt	ber.	ej möjligt		ej möjligt		ej möjligt
EF5 Skogsbruk **neg neg** <passiv	ber.	ej möjligt		ej möjligt		ej möjligt	**x**	**ej möjligt**		ej möjligt		ej möjligt
EF6 Okänd **neg neg** <aktiv	ber.	ej möjligt		ej möjligt	ber.	ej möjligt	ber.	ej möjligt		ej möjligt	ber.	ej möjligt
EF7 Fastighetsförvaltning **0 pos** <aktiv	x		x		x		**ber**.	**ej sparad**	x			x
EF8 Skogsbruk **neg neg** <passiv	ber.	ej möjligt		ej möjligt		ej möjligt	ber.	ej möjligt		ej möjligt		ej möjligt
EF9 Försäljn.skogsprodukter **pos 0** <passiv	x		x			x	x		x			ej möjligt
EF10 Skogsbruk **neg neg** <passiv	ber.	ej möjligt		ej möjligt	ber.	ej möjligt	ber.	ej möjligt		ej möjligt	ber.	ej möjligt
EF11 Skogsbruk **neg neg** <passiv	**ej ber.**	**ej sparad**		ej möjligt		ej möjligt	ber	ej möjligt		ej möjligt		ej möjligt

Under typ av verksamhet anges om verksamheten redovisar ett positivt , ett negativt eller ett nollresultat vid den första respektive den andra taxeringen. De enskilda näringsidkarna kan indelas i två grupper. Den större gruppen består av näringsidkare inom jord- och skogsbruk och den mindre har anknytning till fastigheter. Dessutom finns en enskild näringsidkare som inte angivit typ av verksamhet.

Noteringen “ej möjligt” i ovanstående tabell 3.11 innebär att underlag saknats för att denna form av reservering skall vara möjlig att genomföra. När kombinationen “beräknad” och “ej möjlig” står för samma reserveringsform indikerar det att beräkningar genomförts, men att avsättningar ej varit möjliga. Det vanligaste fallet är att näringsidkaren beräknat kapitalunderlag för

räntefördelning, men att resultatet varit lägre än möjlig avsättning. Vid dessa fall kan hela eller delar av det positiva räntefördelningsbeloppet sparas och användas vid kommande taxeringar när resultaten är större och den lägre skatten vid positiv räntefördelning fullt ut kan nyttjas. Direkta felberäkningar har bara konstaterats för E5 där fördelningsbelopp beräknats och felaktigt sparats trots att kapitalunderlaget för räntefördelning var för lågt.

Där "skuggade nej" är markerade för företagen EF1, EF7 och EF9 har avsättningar varit möjliga men inte genomförts. Fallen av ej genomförda avsättningar till expansionsfond kan motiveras av att de ofta är kopplade till investeringar och att investeringar inte behöver ha varit aktuella vid dessa taxeringar. Ur ett resultatutjämnande perspektiv kan det dock synas fördelaktigt för några av de näringsidkare där möjligheterna finns, men tillfällena ej tas, att verkligen genomföra avsättningar till expansionsfond. Av de två möjliga men ej genomförda avsättningarna till periodiseringsfonder för EF1 finns det starkare skäl, bland annat av resultatutjämningsskäl, till att de borde ha genomförts.

Missade möjligheter till lägre skattekostnader gäller fallen där positiva fördelningsbelopp inte har sparats till kommande taxeringar. Både EF4 och EF11 uppvisar vid den första taxeringen negativa resultat, men de positiva förelningsbeloppen har inte sparats för kommande taxeringar där dessa varit möjliga att utnyttjas. Näringsidkaren EF7 beräknar vid den senare taxeringen det positiva fördelningsbeloppet, men sparar det inte för framtiden. Inte heller använder näringsidkaren det vid samma taxering trots att verksamheten uppvisar ett positivt resultat.

3.3.2 Handelsbolag

En sammanfattande genomgång genomförs även för urvalet av handelsbolagsdelägare. Denna presenteras i bilaga 2B. I sammanställningen i tabell 3.12 visas på de resultat som handelsbolagsdelägarna redovisat i sina deklarationer. De deklarerade resultaten redovisas även för båda taxeringstillfällena fördelade efter redovisade överskott, underskott respektive redovisade nollresultat.

Tabell 3.12 *Deklarerade resultat för handelsbolagsdelägare.*

Antal deklarationer	Tax-95	Tax-96	Totalt Tax-95 & Tax-96
Underskott	4	5	9
Nollresultat	0	2	2
Överskott	7	4	11
Totalt	11	11	22

Av de studerade elva handelsbolagsdelägarna, vilket medför totalt 22 redovisade taxeringar, som bedriver verksamheten i form av handelsbolag gör tre av dessa näringsidkare HB 1, HB 2 och HB 4 det i form av aktiv näringsverksamhet. De övriga handelsbolagsdelägarna bedriver sina verksamheter i form av passiva näringsverksamheter.

Överskott redovisas för näringsidkarna HB1, HB2, HB4 och HB10 vid båda taxeringarna och för HB5, HB6 och HB8 vid taxeringen 1995. I studien redovisas 11 taxeringar som ger överskott i näringsverksamheten eller med andra ord redovisas överskott vid varannan taxering. *Nollresultat* redovisas för näringsidkarna HB5 och HB7 vid taxeringen 1996. Detta ger endast 2 tillfällen av 22 eller med andra ord redovisas vid cirka 10% av taxeringarna varken vinst eller förlust i näringsverksamheten. *Underskott* redovisas för näringsidkarna HB6 och HB8 vid taxeringen 1996, för HB7 vid taxeringen 1995 och för HB3, HB9 och HB11 vid båda taxeringarna.

Följden blir att vid hela 9 taxeringar av 22 eller vid cirka 40% redovisar underskott i näringsverksamheten. De förändringar i resultaten som inträffar mellan de två taxeringarna består i att för näringsidkarna HB6 och HB8, som för övrigt är handelsbolagsdelägare i samma handelsbolag, övergår överskotten till underskott mellan taxeringarna. För näringsidkaren HB5 övergår däremot ett överskott till ett nollresultat medan det för näringsidkaren HB7 är ett underskott som övergår till ett nollresultat.

Det är på samma sätt går det att konstatera i vilken utsträckning handelsbolagsdelägarna använt sig av de olika reserveringsmöjligheterna. I sammanställningen i tabell 3.13 redovisas om dessa fullt ut använt de nya reserveringsmöjligheterna och om någon förändring skett mellan de två första taxeringarna.

Tabell 3.13 *Handelsbolagsdelägares användning av reserveringsmöjligheter.*

	Handelsbolagsdelägare											
	TAX-95						TAX-96					
	Ränte fördelning		***Periodiserings fond***		***Expansions fond***		***Ränte fördelning***		***Periodiserings fond***		***Expansions fond***	
Användning fullt ut	**ja**	**nej**	**ja**	**nej**	**ja**	**nej**	**ja**	**nej**	**ja**	**nej**	**ja**	**nej**
Typ av näringsverksamhet												
HB1 Detaljhandel **pos pos** <aktiv		ej möjligt	**till viss del**			x		ej möjligt	**återföre**	**x**		x
HB2 Publicering och utbildning **pos pos** <aktiv	ber.	ej möjligt	x		ber.	x	ber.	ej möjligt		x	ber.	x
HB3 Tävlingsverksamhet med hästar **neg neg** <passiv	**fel ber.**	**ej möjligt**		ej möjligt		ej möjligt		ej möjligt		ej möjligt		ej möjligt
HB4 Transportverksamhet **pos pos** <aktiv	ber.	ej möjligt		x	ber.	x	ber.	ej möjligt		x	ber.	x
HB5 Reklam och marknadsföringskonsult **pos 0**<passiv	ber.	ej möjligt		x	ber.	ej möjligt	ber.	ej möjligt	x		x	
HB6 Behandling och utbildning **pos neg** <passiv	ber.	ej möjligt	x		x		ber.	ej möjligt		ej möjligt	x	
HB7 Uthyrning av lokaler **neg 0** <passiv	**fel ber.**	**ej möjligt**		ej möjligt	ber.	ej möjligt	**fel ber.**	**ej möjligt**	x		x	
HB8 Behandling och utbildning **pos neg** <passiv	ber.	ej möjligt	x		x		ber.	ej möjligt		ej möjligt	x	
HB9 Uthyrn. och försälj. av fastigh. **neg neg** <passiv	ber.	ej möjligt		ej möjligt	ber.	ej möjligt	ber.	ej möjligt		ej möjligt	ber.	ej möjligt
HB10 Framställande av läromedel **pos pos** <passiv	ber.	ej möjligt	x		x		ber.	ej möjligt	**återföres**	**x**	ber.	x
HB11 Uthyrning av lokaler **neg neg** <passiv	ber.	ej möjligt		ej möjligt	ber.	ej möjligt	ber.	ej möjligt		ej möjligt	ber.	ej möjligt

De studerade handelsbolagsdelägarna kan delas in i tre grupper. En grupp består av delägare med anknytning till utbildning som gemensam nämnare och den andra gruppen näringsidkare hyr ut lokaler. Slutligen tillkommer fyra handelsbolagsdelägare verksamma inom fyra olika näringar.

En beskrivning av innebörden av “ej möjlig” etc. finns beskriven under motsvarande tabell 3.11 för enskilda näringsidkare. När kombinationen “beräknad” och “ej möjlig” står för samma reserveringsform indikerar det att beräkningar genomförts, men att avsättningar ej varit möjliga. Där “skuggade nej” är markerade för företagen HB1, HB2, HB4, HB5 och H10 har avsättningar varit möjliga men inte genomförts. De 7 fallen av ej genomförda avsättningar till expansionsfond kan motiveras av att de ofta är kopplade till investeringar och att investeringar inte behöver ha varit aktuella vid dessa taxeringar. I flertalet av fallen har dock handelsbolagsdelägaren visat på medvetenhet av reserveringsformen genom att kapitalunderlagen för expansionsfonder beräknats trots att de ej kommit till användning.

För handelsbolagsdelägarna HB4 vid båda taxeringarna, HB2 vid den andra och HB5 vid den första, är avsättningarna till periodiseringsfonder möjliga men ej

genomförda. För HB1 har avsättningen till periodiseringsfond endast genomförts till viss del under första taxeringen och märkligt nog återförs hela periodiseringsfonden till beskattning redan nästa taxering trots att bolaget redovisar vinst innan återföringen. Detta görs istället för en ny avsättning till periodiseringsfond under den andra taxeringen. Samma märkliga återföring av delar periodiseringsfond kan konstateras för HB10 under den andra taxeringen.

Kapitalunderlag för räntefördelning har genomgående beräknats i handelsbolagen trots att underlagen oftast inte möjliggjort några avsättningar. Direkta felaktigheter kan dock konstateras i några fall. Handelsbolagsdelägare HB7 har vid båda taxeringarna avsatt positiva räntefördelningsbelopp trots att dessa grundats på underlag som understigit 50000 kr. Vidare kan bland de övriga handelsbolagsdelägarna noteras att en delägare HB3, i framräknandet av det positiva räntefördelningsbeloppet, felaktigt behandlar hela kapitalunderlaget till räntefördelning som möjlig avsättning under den första taxeringen och missat att beräkna underlaget kommande taxering. I samtliga av de 22 taxeringarna har handelsbolagsdelägarna saknat möjligheter att genomföra avsättningar till positiv räntefördelning. Av de enskilda näringsidkarna har endast hälften saknat denna möjlighet. Detta tyder på att av de studerade näringsidkarna är handelsbolagsdelägarna genomgående ”kapitalsvagare” än de enskilda näringsidkarna.

I det följande kapitlet presenteras användningen av var och en av de olika reserveringsmöjligheterna. En jämförelse görs mellan användningen hos enskilda näringsidkare och handelsbolagsdelägare. För reservationen periodiseringsfond görs även en jämförelse med aktiebolagen. I de fall alternativa beräkningar är intressanta leder dessa ofta till en utökad användning av reserveringar, vilket i sin tur ofta leder till minskade skatter och ibland även minskade egenavgifter. I den fortsatta framställningen beskrivs minskade skatter och minskade egenavgifter under det samlande begreppet *minskad skatteeffekt.*

3.4 Skattekonsekvenser för de olika reserveringarnas faktiska respektive möjliga användning.

I det föregående kapitlet 3.3 studerades omfattningen och skatteeffekterna av de olika företagsformernas användning av olika reserveringsmöjligheter. I kapitel 3.3.1 avseende enskilda firmor och i kapitel 3.3.2 avseende handelsbolag. Från kapitel 3.4.1 t.o.m. 3.4.3 studeras användningen och skatteeffekterna av användningen för respektive reserveringsform. En sammanfattande analys av fallstudiernas deklarationer görs i kapitel 3.5. Dels redovisas utfallet av alternativa reserveringar under olika resultatbetingelser, dels redovisas reservationernas användning och de därav beräknade skillnaderna i skatteeffekter mellan ursprungligt redovisad och möjlig alternativ avsättning.

3.4.1 Användningen av positiv räntefördelning

Denna reservering innebär att den del av inkomsten som kan sägas utgöra normal avkastning på insatt kapital enkelbeskattas med 30% i inkomstslaget kapital och det kapitalunderlag som ligger till grund för räntefördelningen beräknas på förvärvskällans justerade tillgångar och skulder vid beskattningsårets ingång. I de fall den enskilda näringsidkaren i en enskild firma eller delägaren i ett handelsbolag uppvisar ett negativt kapital måste en extra intäkt tas upp till beskattning. Detta medför att dessa näringsidkare alltid tvingas räkna ut kapitalunderlaget för räntefördelning. Som en konsekvens av detta följer att även om näringsidkaren inte önskar använda sig av *positiv räntefördelning* måste trots detta näringsidkaren alltid beräkna kapitalunderlaget för räntefördelning för att därigenom påvisa att någon tvingande *negativ räntefördelning* inte är aktuell. En genomgång av de enskilda firmornas deklarationer motiverar följande alternativa beräkningar av taxeringar.

För den enskilde näringsidkaren EF4 sker den korrekta beräkningen för den första taxeringen först i samband med den senare. Vid den första taxeringen beräknar inte den enskilde näringsidkaren kapitalunderlaget för räntefördelning vid beskattningsårets ingång och det därav följande positiva räntefördelningsbeloppet på 29600. Beloppet är inte möjlig att användas innevarande taxering p.g.a. att näringsverksamheten visar förlust för denna taxering, men beloppet är möjligt att spara till kommande taxeringar. Detta ursprungligt icke sparade räntefördelningsbelopp medför en vid en senare taxering möjlig *minskad skatteeffekt* på 11174[108]. Vid den andra taxeringen för EF5 har kapitalbeloppet felaktigt sparats. Näringsidkaren EF5 beräknar kapitalunderlaget för räntefördelning till 48441 och missar att gränsen för positiv räntefördelning ligger vid 50000 varvid näringsidkaren härmed sparar en felaktigt beräknad räntefördelning på. Detta medför en *felaktigt minskad skatteeffekt* som skattemyndigheterna bör uppmärksamma.

Vid den andra taxering för EF7 genomförs beräkningar, men den enskilde näringsidkaren sparar inte det positiva kapitalbeloppet för framtiden. Näringsidkaren EF7 räknar fram ett positivt räntefördelningsbelopp på 87088. Trots att kapitalunderlaget för räntefördelning uppgår till 406375 avstår näringsidkaren möjligheten att kapitalbeskatta 87088, vilket i stället för en beskattning i inkomst av näringsverksamhet skulle medföra en minskad skatteeffekt på 32876. Vid den första taxering för EF11 har kapitalbeloppet varken beräknas eller sparats. Näringsidkaren EF11 försummar att beräkna

[108] Beräknad enligt följande: egenavgifter med 0,25 x 29600 = 7400. Resterande beskattas över brytpunkten med 0,57 x 22200 = 12654. Kapitalbeskattning medför 29600 x 0,30 = 8880 i skatt vilket medför en totalt minskad skatteeffekt på 7400+12654-8880=11174. Den minskade skatteeffekten av de övriga ej sparade positiva räntefördelningsbeloppen beräknas på motsvarande sätt.

kapitalunderlaget för räntefördelning och spara föredelningsbeloppet på 5286 vilket skulle medföra en minskad skatteeffekt *på* 1996.

Totalt medför de alternativa taxeringarna en *totalt minskad skatteeffekt* på 46046 och brister i hanteringen av reserveringsformen kan konstateras hos cirka var fjärde av de enskilda näringsidkarna. Okunnigheten finns kring det faktum att det absoluta gränsvärdet för räntefördelningsunderlaget ligger på 50000, samt kring möjligheten att spara framräknad positiv räntefördelning att användas vid kommande taxeringar.

Några av handelsbolagsdelägarna gör smärre beräkningsfel vid beräkningarna av kapitalunderlag för räntefördelning, men inte i något av fallen ger de alternativa justerade beräkningar några påtagligt förändrade skatteeffekter.

Delägare HB1 och delägare HB7 genomför inga respektive felaktiga beräkningar av kapitalunderlag för räntefördelning. De obligatoriska beräkningarna försummas men om dessa genomförts hade det inte medfört några möjligheter till avsättningar. Delägaren HB3 likställer vid den första taxeringen kapitalunderlaget för räntefördelning på 4000 med det positiva räntefördelningsbeloppet och sparar detta felaktigt till kommande taxeringar. Vidare försummar samme delägare att beräkna kapitalunderlaget för räntefördelning för taxeringen 1996. Delägaren HB7 beräknar felaktigt ett positivt kapitalunderlag för räntefördelning på så små underlag som 500 kr och sparar för de två taxeringarna 53 respektive 77 kr vidare till kommande taxeringar. Totalt medför de alternativt beräknade taxeringarna för handelsbolagsdelägarna *inga påtagligt förändrade skatteeffekter*. Den mest påfallande skillnaden mellan bolagsformerna är att de enskilda näringsidkarna i betydligt större utsträckning än handelsbolagsdelägarna sparat positiva fördelningsbelopp för att i framtiden möjliggöra den lägre kapitalbeskattningen av delar av rörelseinkomsterna.

3.4.2 Användningen av periodiseringsfonder

Gemensamt för företagsformerna enskild firma, handelsbolag och aktiebolag, är möjligheten att göra avsättningar till *periodiseringsfonder* där varje års avsättning bildar en särskild fond. Avsättningen är avdragsgill och ger, vid tiden för studien, en skattekredit i högst fem år. Möjligheten finns att göra en avsättning med upp till 25% av den skattepliktiga inkomsten och denna avsatta periodiseringsfond kan därefter återföras till beskattning när som helst men inte senare än under det femte beskattningsåret efter det beskattningsår då avsättningen genomfördes. När periodiseringsfonden sedan återförs till beskattning blir det återförda beloppet en skattepliktig inkomst i inkomstslaget näringsverksamhet. Inkomsten beskattas först vid detta tillfälle med kommunal och över brytpunkten

statlig inkomstskatt samt egenavgifter alternativt särskild löneskatt. På detta sätt ger varje periodiseringsfond en skattekredit på maximalt fem år.

De enskilda firmor som har möjligheter till avsättningar till periodiseringsfonder genomför dessa. Vid den första taxeringen avsätter dock näringsidkare EF1 för 40000 i stället för maximalt möjliga 45897 och vid den senare taxeringen gör denne näringsidkare ingen avsättning mot möjliga 14970. Ytterligare möjliga avsättningar till periodiseringsfonder för de två taxeringarna uppgår således till sammanlagt 20867[109]. Detta betyder att genom att skjuta på beskattningen för beloppet i fem år, med de givna antagandena, medför detta att skatteeffekten endast blir 0,7835 eller 78% av den ursprungliga. I detta fall skulle det medföra en *minskade skatteeffekt* på 2214[110].

Bland *handelsbolagsdelägarna* nyttjar delägare HB1 endast avsättnings-möjligheten till hälften och återför därefter denna avsättning till synes omotiverat till beskattning redan följande taxering. Vid ytterligare fyra av de 22 taxeringarna har delägare möjligheter till avsättningar men använder sig inte fullt ut av dessa möjligheter. För de båda taxeringarna avsätts för sammanlagt 104179 till periodiseringsfonder mot möjliga 301055. Det finns m.a.o. ytterligare 196876 möjliga att avsätta. Detta innebär att handelsbolagsdelägarna totalt sett endast nyttjar cirka en tredjedel av möjlig avsättning till periodiseringsfonder. En följd av detta blir ej nyttjade *minskade skatteeffekter* på 20886, beräknat på samma sätt som för de enskilda firmorna, som dessa avsättningar skulle ha inneburit.

För enskilda firmor är alternativa taxeringar motiverade vid 2 taxeringar (EF1), men för handelsbolagsdelägare vid hela 6 taxeringar (HB1 och fyra taxeringar för lika många handlelsbolagsdelägare). De enskilda näringsidkarna visar på relativt sett högre nyttjandegrad av avsättningsmöjligheterna. Till viss del kan detta förklaras av att relativt sett färre enskilda firmor uppvisar ett resultat som möjliggör en avsättning till periodiseringsfonder, en reserveringsform som även *aktiebolag* har möjligheter att använda.

Vid hälften av samtliga 24 taxeringar har företagen möjligheter att göra avsättningar. Vid 9 av de 12 taxeringarna avsätts det maximala beloppet. Vid resterande 3, samt vid 5 ytterligare taxeringar där ingen avsättning genomförs, utnyttjas inte möjligheten till avsättning fullt ut. ”Underutnyttjandet” av

---

109 Ytterligare möjlig avsättning till periodiseringsfonder för de två taxeringarna uppgår till 20663 beräknad enligt följande (45897-40000+14766).

110 Effekten kan beräknas enligt följande: minskade egenavgifter på 0,25 x 20867 = 5216 och minskade skatter på inkomst av näringsverksamhet på resterande 0,32 x (20867- 5216) =5008. Detta innebär en *minskad totalt inbetald skatt* inklusive egenavgifter på 5216 + 5008 = 10224. Nuvärdesdiskonterat en *skatteeffekt* på 0,7835 x. 10224 = 8010. Totalt ger således en maximal avsättning till periodiseringsfonder en *minskad total skatteeffekt på* 10224 - 8010 = 2214.

avsättningsformen är dock relativt begränsad monetärt sett i denna företagsform. För de båda taxeringarna avsätts för sammanlagt 568549 mot möjliga 602064. Det finns m.a.o. ytterligare 33515 möjliga att avsätta. Detta innebär att aktiebolagen avsätter totalt sett hela 94% av möjlig avsättning till periodiseringsfonder.[111] Den förlorade eller *minskade skatteeffekten* slutar för denna företagsform vid 3555.

Följden blir att aktiebolagen använder sig av reservationsmöjligheten i högre grad än de studerade enskilda näringsidkarna, men framför allt i förhållande till de möjligheter de studerade handelsbolagsdelägarna har att använda dessa avsättningar. De alternativa beräkningarna visar att om de studerade näringsverksamheterna använt sig av möjligheterna till periodiseringsfonds-avsättningar fullt ut skulle detta med givna förutsättningar givit en *minskad skatteeffekt* för EF, HB respektive AB på totalt 2224, 20886, respektive 3555. Med beaktande av den relativt höga nyttjandegraden tillsammans med den relativt sett låga outnyttjade skatteeffekten ser de mindre aktiebolagen ut att vara mer benägna, kunniga eller möjligen mer vana att använda denna form av reservering jämfört med de övriga bolagsformerna.

3.4.3 Användningen av expansionsfond

Den tredje av reserveringsmöjligheterna *expansionsfond* innebär att det intjänade kapital som behålls kvar i näringsverksamheten får en låg tillfällig skatt. Skattesatsen på 28% motsvarar skatten på vinster i aktiebolag. Avsättning till expansionsfond begränsas av den kvarvarande inkomsten av näringsverksamhet efter det att de övriga reserveringarna beräknats. Dessutom begränsas avsättningen av ett *kapitalunderlag för expansionsfond* beräknat på liknande sätt som kapitalunderlaget för räntefördelning men vid beskattningsårets utgång. Den enskilde näringsidkaren EF1 använder sig inte av möjlig avsättning till expansionsfond vid någon av taxeringarna. Även EF9 avstår möjlig avsättning vid den första taxeringen och EF7 vid den senare taxeringen. Totalt medför detta att sammanlagt 98748 beskattas som inkomst av näringsverksamhet i stället för enbart med expansionsfondskatt. Alternativet att avsätta dessa möjliga belopp till expansionsfonder skulle med givna förutsättningar medföra en *minskad skatteeffekt* på 21 procent eller 20738[112].

För *handelsbolagsdelägare* beräknas kapitalunderlaget för expansionsfond vid hela 18 av de 22 taxeringarna. Vid 7 taxeringar genomförs avsättningar och vid

---

[111] Noterbart är att skillnaden mellan använd och maximal möjlig avsättning till periodiseringsfond i de flesta fall enbart rör sig om belopp mellan två till fem tusen kronor.

[112] Om beloppet skattas som inkomst av näringsverksamhet beräknas först egenavgifter 0,25 x 98748=24687. Resterande belopp skattas med 0,32 x (98748-24687)=23700. Motsvarande expansionsfondsskatt blir 0,28 x 98748=27649. Totalt medför detta *mindre inbetalad skatt på* 24687+23700-27649=20738.

6 taxeringar saknas resultatutrymme för avsättningar. Av resterande taxeringar, där beräkningar för kapitalunderlag för expansionsfond genomförs, görs inga avsättningar trots att möjligheter finns. HB2 och HB4 nyttjar inte möjliga avsättningar till expansionsfonder under någon av taxeringarna och HB10 inte under den andra taxeringen. Resultatutrymmet för möjliga avsättningar för taxeringarna i HB1, på samma sätt som för den andra taxeringen för HB10, framkallas dock genom att tidigare avsättningar till periodiseringfonder återförts alternativt att avsättningen till periodiseringsfond endast nyttjats till viss del. Konsekvenserna av att handelsbolagsdelägare som har möjligheter till avsättningar till expansionsfond inte använder sig av dessa, leder till att de tillsammans fullt ut beskattas för en summa av 304715 i inkomst av näringsverksamhet. Med samma beräkningssätt som för de enskilda näringsidkarna skulle användningen av avsättningar till expansionsfond på motsvarande belopp medföra ökade likvida medel i form av *minskad skatteeffekt* på 63990.

3.5 Sammanfattning och slutsatser

Sammanlagt granskas 44 deklarationer för enskilda näringsidkare och handelsbolagsdelägare och skatteeffekterna av de ursprungliga deklarationerna beräknas. Alternativa teoretiskt motiverade deklarationer beräknas i de fall där dessa ger möjligheter till lägre skatt eller mera exakt uttryckt ger möjligheter till totalt lägre skatteeffekt. Detta kan vara konsekvenser av att reserveringar används på ett felaktigt sätt, i begränsad omfattning eller överhuvudtaget inte alls. De olika företagsformernas ursprungliga respektive alternativa deklarationer presenteras nedan i tabell 3.14 uppdelade efter om företagen redovisar överskott, nollresultat eller underskott.

Tabell 3.14 *Sammanställning över antalet ursprungliga, samt antalet respektive andelen alternativa deklarationer.*

Antal deklarationer	Ursprungliga deklarationer	Motiv till Alternativa deklarationer	Andelen Alternativa deklarationer
Enskild Firma			
Underskott	12	3	25 %
Nollresultat	5	4	80 %
Överskott	5	4	80 %
Totalt	**22**	**11**	**50 %**
Handelsbolag			
Underskott	9	6	66 %
Nollresultat	2	2	100 %
Överskott	11	8	72 %
Totalt	**22**	**16**	**72 %**

Av tabell 3.14 framgår att många av dessa mikroföretag går med förlust eller visar nollresultat. Möjligheterna att minska skatten genom reserveringar är

givetvis större när rörelsen visar överskott. Det är visserligen något överraskande att det går att minska skatteeffekten i hela 72% respektive 80% av de taxeringar där rörelsen visar överskott, men kanske än mer överraskar den höga andelen där alternativa beräkningar minskar skatteeffekten för företag som visar nollresultat respektive underskott.

Huvudförklaringen till att andelen alternativa deklarationer är högre för handelsbolagsdelägare, än för enskilda näringsidkare, är att de senare endast uppvisar hälften så många överskott. För handelsbolagsdelägare redovisas i studien 11 taxeringar som ger överskott i näringsverksamhet vid den ursprungliga deklarationen. Med andra ord redovisas överskott vid varannan taxering och faktum kvarstår att resultatutrymmet för alternativa deklarationer ökar betydligt vid förbättrade resultatnivåer. Handelsbolagen genererar förutom fler överskott och följaktligen mindre underskott även mindre nollresultat vid en jämförelse med de enskilda firmor som ingår i studien. Troligen kan det vara lättare för en enskild näringsidkare att uppnå ett exakt nollresultat i jämförelse med handelsbolag där minst två eller fler delägare är involverade i resultatreserveringarna.

Av studien framgår att det är vid flera taxeringar som företagen redovisar förlust än de redovisar vinst. Det framstår därför av synnerlig vikt att även de resultatsvaga företagen rätt kan använda sig av de möjligheter till reserveringar som är möjliga att genomföra i samband med deklarationen, se bilaga 2.[113]. Reserveringsmöjligheterna blir då för dessa företag en möjlighet att i framtiden behålla mer pengar i företaget för att använda i verksamheten. Det på kort sikt påfallande resultatet av en fullt ut användning av reservationerna genom de alternativa taxeringarna är *den för beskattningsåret totalt minskade skatten.* Periodiseringsfonds- och expansionsfondsavsättningar resulterar dock i en *ökad framtida skattebetalning.* Denna framtida skatteutbetalning beräknas och nuvärdesdiskonteras, vilket i sin tur slutligen leder till en *totalt lägre skatteeffekt* för företaget. Skatteeffekten utgör skillnaden mellan den ursprungligt beräknade och alternativt beräknade skatten, som nedan redovisas för de båda taxeringarna. Om reserveringarna använts i den utsträckning som föreslås i de alternativa taxeringarna får detta som konsekvens en totalt lägre skatteeffekt. Den minskade skatteeffekten eller intjänade skatten till följd av de alternativa deklarationerna beskrivs i tabell 3.15 i absoluta tal, per företagsform och per avsättningsform.

[113] Framförallt bör framräknade positiva fördelningsbelopp som inte kan utnyttjas när verksamheterna visar underskott sparas för att nyttjas vid kommande taxeringar.

Tabell 3.15 *Minskad skatt till följd av alternativa taxeringar fördelade efter företagsform och avsättningsform.*

FÖRETAGSFORM RESERVERINGSFORM	EF	HB
Positiv räntefördelning	46.046	0
Periodiseringsfonder	2.214	20.886
Expansionsfond	20.738	63.990
Totalt	68.998	84.876

De alternativa taxeringarna ger minskade skatter eller skatteffekter i förhållande till de ursprungliga taxeringarna. De alternativt beräknade deklarationerna för de 11 enskilda firmorna leder, över de två taxeringarna, till en minskad skatt på 68998. På motsvarande sätt leder de alternativt beräknade deklarationerna för de 11 handelsbolagsdelägarna, över de två taxeringarna, till en minskad skatt på 84876.

Handelsbolagsdelägarna framstår som mer effektiva i användningen av positiv räntefördelning, samtidigt som de enskilda näringsidkarna använder avsättningar till periodiseringsfonder mera fullt ut. En reservation bör dock läggas in när de genomförda alternativa deklarationernas resultat ökar till följd av ökade avsättningar till expansionsfond. Anledningen är att dessa avsättningar negativt påverkar framtida kapitalunderlag för räntefördelning. Samtidigt bör det påpekas att många av företagen uppvisar svaga resultat. Med större andel företag som uppvisar positiva resultat torde skatteeffekterna av alternativa taxeringar varit ännu högre. De företag som studeras är små och många är vad man brukar betrakta som s.k. levebrödsföretag[114] där varje form av kapitaltillskott är välkommet. Ett ytterligare tillskott är det faktum att de genom reserveringar minskade inkomsterna även leder till ökade grundavdrag som får göras vid beräkning av beskattningsbar förvärvsinkomst. Avdraget får göras mot summan av överskott av tjänst och överskott av aktiv näringsverksamhet minskad med allmänna avdrag och avdrag för allmän pensionsavgift[115] (SKV 2004:425).

De teoretiskt motiverade alternativa beräkningarna visar att de för enskilda näringsidkare och handelsbolagsdelägare nya reserveringsreglerna inte alltid används fullt ut, inte alltid till synes genomtänkt och i vissa fall t.o.m. felaktigt. Fallstudierna ger därmed kunskaper att ta med sig in i och motiverar samtidigt de bredare empiriska studierna som genomförs i tvärsnittsstudierna.

---

114 I SOU 1996:69 beteckning på företag med svag tillväxt, begränsat behov och tillgång på kapital. Utvecklingen av denna typ av företag är beroende av en mycket lokal efterfrågan.

115 För inkomståret 2004 är grundavdraget som lägst 11600 kr vid taxerade inkomster över 269200 och som högst 26400 kr vid taxerade inkomster mellan 106900 och 122100.

För att ytterligare öka insikten i och förståelsen av mikroföretags användning av reserveringsmöjligheterna genomförs mera omfattande tvärsnittsstudier. Dessa genomförs förutom för taxeringen 1996, som även gäller för fallstudierna, även för den taxering som infaller tre år senare taxeringen 1999. För att öka förklaringsgraden vid användningen av reserveringsmöjligheterna ingår teoretiskt härledda såväl finansiella som kontextuella bakgrundsvariabler i tvärsnittsstudierna för att belysa användningen i olika situationer. De teorier, se figur 3.1 där dessa variabler förankras, presenteras i följande kapitel 4.

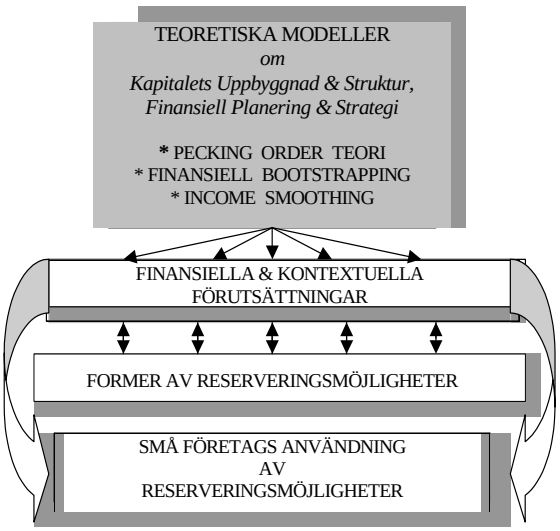

Figur 3:**1** *Modell för små företags användning av reserveringsmöjligheter.*

4 TEORETISK REFERENSRAM

4.1 Teorier om företagens finansiering

4.1.1 Teorier om kapitalstrukturer

Företag kräver resurser i form av tillgångar för att driva sina verksamheter. Detta leder till investeringsbehov och för att kunna genomföra de planerade investeringarna krävs finansiering eller kapital i form av eget, alternativt lånat kapital. De i budgetpropositionen 1999/2000 anförda skälen till fortsatta satsningar på reserveringsmöjligheter var att underlätta finansiering i form av resultatutjämning och att möjliggöra ett ökat bibehållande av eget kapital**.** Finansieringen av en verksamhet eller företagets kapitalstruktur består av olika relationer mellan eget och främmande kapital. Denna kapitalstruktur beskrivs ofta under begrepp som *leverage*, *gearing* eller *trading on the equity*. Ett begrepp som närmast kan översättas med utväxling som sker genom ett utbyte av eget kapital mot främmande kapital. Vid given kapitalvolym och till en ränta som understiger avkastningen på investerat kapital medför detta utbyte en höjning av avkastningen på det egna kapitalet. Denna process ökar riskerna för långivare som i sin tur kräver allt högre ränta på det utlånade kapitalet. Den optimala graden av skuldsättning uppnås precis innan låneräntan överstiger avkastningen på det kapital som investerats.

Inom finansieringsområdet har det under de senaste 50 åren enligt Ryan m. fl. (2002) genererats studier, som skapat en ökad förståelse kring finansiella ledarskapsfrågor. Redan i sin artikel *”The cost of capital, corporation finance and the theory of investment”* från 1958 hävdar Modigliani & Miller (M&M) i motsats till tidigare utgångspunkter att såväl ett företags kapitalkostnad som dess marknadsvärde är helt oberoende av företagets kapitalstruktur. I artikeln bortser M&M helt från transaktionskostnader, konkurskostnader, skatter och andra faktorer som menligt kan påverka en perfekt fungerande kapitalmarknad.

Påståendet om oberoende kom även M&M själva att senare revidera 1963, varvid de uppmanar efterföljande forskare att utveckla och verklighetsanpassa även de i deras tycke förhållandevis extrema antaganden som de tidigare använt i sin analys. Författarnas uppmaningar kom att medföra att mycket av den fortsatta teoretiska forskningen såg sitt ursprung i kritiska analyser och utvecklingar av M&M:s tidiga antaganden. M&M presenterar senare en artikel från 1963 där de tar hänsyn till företagsbeskattning i fråga om den skattefördel skuldsatta företag får. I denna visar de att skulder ger räntekostnader vilka minskar resultatet och därmed skattekostnaden. Detta medför att företagets värde ökar med det nuvärdediskonterade värdet av inbesparad skatt, vilket i sin

yttersta konsekvens leder till en fullständig skuldsättning (Modigliani & Miller 1958; Modigliani & Miller 1963).

Om man relaterar företagets kapitalstruktur till den kontroll som ledningen i företaget har över kapitalet så måste en utökning av de interna resurserna som en följd av reserveringar medföra en ökad kontroll. Denna kontroll som ledningen i företaget enligt Donaldson (1961) uppfattar som positiv. På balansräkningens finansieringssida redovisas de obeskattade reserverna öppet som en post mellan eget kapital och skulder, därför att de består av både eget kapital och en latent skuld. Dessa obeskattade reserver ger till exempel inte gäldenärer rätt att påverka företagen med rösträtt som följer av aktier och de kräver dessutom inte någon form av säkerheter. Den enskilde företagaren bör därför överväga fördelar och nackdelar med obeskattade reserver på samma sätt som de gör när de väljer mellan skulder och eget kapital för finansiering av det egna företaget. Om detta görs borde en i varje situation effektiv användning av reserveringsmöjligheterna ytterligare öka företagets värde om man nuvärdesberäknar effekterna av skapade skattekrediter.

I M&M´ s korrigerade teori vinner alla skattebetalande företag på att låna, ju större marginalskatt desto större vinst. Miller (1977) tar hänsyn till personliga skatter och hävdar att den skattefördel som fås vid ökad upplåning försvinner och till och med kan bli negativ vid en omfattande skuldsättning. Mellan dessa teorier utvecklas kompromissteorier där skatternas effekter på skuldsättningsgraden verkar i olika grad mellan de ovan relaterade extremfallen. I en av dessa modeller visar DeAngelo & Masulis (1980) att företag där man kan förvänta sig högre konkurskostnader bör eftersträva lägre skuldsättningsgrad. Om skuldsättningen däremot utgörs av räntefria skattekrediter bör en högre skuldsättningsgrad kunna eftersträvas i typer av företag där man kan förvänta sig höga konkurskostnader. Även Marsh (1982) visar att såväl företagens som dess finansiärers syn på en optimal relation mellan skulder och eget kapital förändras vid förändringar i företagens skattenivåer. I SOU 1989:34 diskuteras att den reformerade lagstiftningen på lång sikt kommer att påverka företagens kapitalstrukturer, vilket i sin tur får effekter på företagens investeringsbenägenhet. Ett syfte med det nya skattesystemet som infördes i början av 90-talet,hävdar Forsling (1998), var att reducera diskrimineringen av eget kapital som finansieringskälla.

Vid finansieringen eftersträvar företagen en form av optimal skuldsättningsgrad. I denna bör såväl fördelarna som nackdelarna med att låna vägas in där ett genom investeringar alltför högt skuldsatt företag lätt kan hamna i finansiellt trångmål. Fenomenet formuleras i Static Trade Off Hypotesen (STH), där fördelarna i form av de skattefördelar ett företag får vid ökad upplåning vägs mot den ökade risk för kostnader för finansiellt trångmål som uppkommer vid

ökad upplåning. (jfr. Myers 1984; Shyam-Sunder & Myers 1998 och Brealey & Myers 2003) Oron över att högt skuldsatta företag kan hamna i finansiellt trångmål visar sig vid bedömningen av företagets marknadsvärde och i kravet på företagets säkerheter. Om STH stämmer och om det inte skulle kosta något att justera skuldsättningsgraden borde alla företag ha optimal skuldsättningsgrad. Myers (1984) konstaterar att företag med samma mål för sin skuldsättningsgrad i verkligheten inte är på samma nivå. Detta indikerar att det finns faktorer som hindrar eller fördröjer företagen att uppnå sina optimala skuldsättningsgrader. Till sådana faktorer kan räknas bland annat kostnader för finansiellt trångmål, vilka framför allt består av legala och administrativa konkurskostnader. Även övervakningskostnader och kostnader för förlorade kontrakt kan urholka ett företags värde även om en formell konkurs undviks. Studier visar även, publicerade i Brealey & Myers (2003), att riskutsatta high-tech industrier primärt har relativt låg grad av skuldsättning.

Med ökad upplåning följer att företag som är högt skuldsatta ökar sin risk att hamna i finansiellt trångmål. Finansiärer och investerare bör därför innan de tillskjuter ytterligare kapital vara intresserade av att känna till hur pass omfattande ett företags krediter är. Om företagets skulder utgörs av skattekrediter skapade genom reserveringar medför detta att dessa upplöses och försvinner under förlustår när de finansiella trångmålen är som störst. Detta innebär att denna form av krediter utifrån STH-teorin förefaller som en mycket fördelaktig finansieringsform, framförallt för företag som befinner sig i finansiellt trångmål.

Ett företags kapitalstruktur och värdet på företaget har alltid varit nära förknippade med varandra. Teorier har utvecklats om hur ett företags kapitalstruktur verkligen ger signaler till investerare angående ett företags värde. En författare som tidigt lanserade en form av *”signalteorier” eller ”stimulans-signalteorier”* var Ross (1977) i *”The determination of financial structure the incentive-signalling approach”*. Han hävdade att ett högt värde på ett företag var nära associerat med att företaget i hög utsträckning förlitade sig på lånefinansiering.

Samtidigt med Ross hävdade dock Leland & Pyle (1977) att det omvända sambandet gällde mellan grad av låneberoende och ett företags värde. Författarna hävdade i motsats till Ross att rationella investerare ser företagares eventuellt höga grad av eget insatt kapital som trovärdiga bevis på deras tilltro till företagets förmåga att kunna generera framtida vinster och därmed öka företagets värde. Det finns olika sätt att få en investering att öka företagets värde, med lån i Ross (1977) modell och med eget kapital i modeller av Leland & Pyle (1977). Detta senare samband som styrkte det egna kapitalets betydelse bekräftades senare i studier av Titman & Wessels (1988). En hypotes som växte

fram kan sägas vara att företag i stället för att arbeta mot ett enda statiskt mål för skuldsättningsgraden ofta anpassade målet efter situationen. Variationer i tillgångarnas värde, skatter och transaktionskostnader påverkade i de olika modellerna de olika målen.

De presenterade teorierna om kapitalstrukturer är ofta inriktade på större företag, som på grund av större säkerheter har större friheter i valet mellan att finansiera sina verksamheter med skulder eller med eget kapital. För dessa företag anges de obeskattade reserverna som en del i kapitalstrukturen i en post mellan det egna och främmande kapitalet. Teorierna har en generell relevans även för enskilda näringsidkare och handelsbolagsdelägare. För de senare formerna av företag framgår inte sättet att finansiera sina verksamheter, med andra ord kapitalstrukturen, fullt ut av balansräkningen. För dessa företag ligger en betydande del av de reserver som ej beskattas till följd av olika typer av avsättningar och som ingående beskrivits i kapitel 2, i stället i de enskilda näringsidkarnas deklarationer. Reserveringarna bör även de tas i beaktande vid en bedömning av dessa företags värde. Vid studium av enskilda näringsverksamheters förmåga till finansiering eller struktur av kapital bör därför den traditionella kapitalstrukturen kompletteras med de delar av finansieringen som endast framgår av de avsättningar som genomförts i deklarationerna.

4.1.2 Finansiell planering och strategi

Företagets finansiering, eller struktur av kapital, kräver planering såväl på kort som på lång sikt. Denna planering grundar sig i sin tur på att finansiella beslut fattas. I stort kan man säga att det finns två typer av planeringsbeslut, rutinmässiga ofta kortsiktiga respektive mera långsiktiga eller strategiska. Hergert & Morris (1989) ser den strategiska planeringen som ligger bakom strategiska beslut som en metod att formalisera företagets beslutprocess med avseende på viktigare frågeställningar. Syftet med planeringen är att skapa möjligheter att reducera risken för kostsamma misstag. När det gäller redovisningsinformation har den ofta som främsta syfte att ge en sanningsenligt och rättvisande bild över ett företags finansiella prestationer och ställning. Däremot finns det endast en mycket begränsad diskussion kring hur redovisningsinformation skall kunna tillämpas för strategisk planering. Ett problem ligger i tillämpningen av tillförlitliga data. Redovisningsdata tas ofta fram i första hand för den externa rapportering och inte som underlag för en strategisk planering.

I en studie om finansiella planeringsaktiviteter i småföretag ser Winborg (2000) att användningen av formella finansiella budgets är mindre förekommande bland små företag. En fjärdedel av de svenska småföretagen använder inte enligt denna

studie någon formell finansiell planering. I större företag, både i termer av anställda och räknad i omsättning, är användningen av mera sofistikerade finansiella planeringsinstument mer frekventa. På basis av studiens resultat finner Winborg (2000) att engagemanget i formell finansiell planering bland svenska småföretag ser ut att stämma överens med motsvarande företagstyper bland annat i Australien, Storbritannien och USA.

Institutionella betingelser som exempelvis lagstiftning har en stark påverkan på hur ledningen i ett företag arbetar. Samtidigt kräver en ny lagstiftning förutom förändrande värderingar ett längre strategiskt handlande än vad näringsidkare i små företag normalt är vana vid. Även om viljan finns hos företagaren att genomföra en strategisk finansiell planering kan det vara svårt att i praktiken genomföra en effektiv och utvecklande strategiprocess. Många företag, framförallt småföretag, bekämpar enligt Cyert & March (1963) ofta osäkerhet genom att arbeta i mycket korta perspektiv. För varje företag är det därför enligt Burns & Stalker (1961) viktigt att vinster maximeras även i det korta perspektivet därför att detta i sig ger avsevärda bidrag för fortsatt överlevnad.

Nya normer och kunskaper, t.ex. angående användningen av reserveringar, sprids såväl inom som mellan organisationer och företag. Initiativen till att förändra måste initieras från någon part för att ett förändringsbeteende skall observeras. Frågan är hur beteenden förändras med tiden och hur dessa förändringar hanteras hos exempelvis små företag? Frågan väcktes bland annat av en longitudinell australiensisk studie genomförd av Gibson & Cassar (2002). Studien ger stöd för att verksamheternas storlek är starkt positivt associerat till omfattningen av verksamheternas planeringsaktiviteter. Författarna avslutar sin studie med frågorna varför inte relativt små företag planerar i någon större utsträckning och om möjligen initiativ från samhället kunde uppmuntra planering inom småföretagssektorn.

De reserveringar som infördes i Sverige från mitten av 1990-talet kan betraktas som nya finanspolitiska uppfinningar alternativt som olika former av finansiella innovationer. Innovationer som Nationalencyclopedin beskriver som ”förlopp genom vilket nya ideer och tillvägagångssätt vinner insteg i ett samhälle och sedan sprids där”. Vidare slår man fast att ”uppfinningar inte brukar betecknas som innovationer förrän de tagits i bruk”. De enskilda näringsidkarnas beslut att ta till sig och använda dessa innovationer kan enligt Rogers (1995) beskrivas som en form av innovationsprocess. I denna erhåller näringsidkare en första kunskap om innovationerna, följd av en övertygelse om att slutligen implementera de innovativa reserveringsmöjligheterna. Implementeringsprocessen är ofta tidskrävande och diffusionen av innovationer kan vara långsam. Det kan därför ofta gå en avsevärd tid innan majoriteten av näringsidkarna börjar använda reserveringsmöjligheterna. I studier som

framhäver spridning av redovisningsnyheter ser man dessutom ofta förändringar i beteenden som en konsekvens av ekonomiska nödvändigheter. Det senare framhålls av bland annat Björnenak (1997).

Samhället har med hjälp av de nya reserveringsmöjligheterna skapat förutsättningar för näringsidkare att behålla mer av det skapade resultatet i näringsverksamheten. Reglerna kring användningen av reserveringarna kan ses som relativt komplicerade. En förutsättning för att de verkligen används är att näringsidkarna själva överger tidigare synsätt där dessa reserveringar inte varit möjliga, ökar sitt eget kunnande och lär sig tillämpningen av reglerna. En annan möjlighet är att när näringsidkaren nås av kunskapen om de nya reglerna anlitar de extern kompetens för att kunna använda de nya reglerna. Vid studium av i vilken utsträckning den enskilde företagaren applicerat kunskap om nya reserveringsmöjligheter kan det därför vara av intresse att särskilja i vilket utvecklingsstadium företaget befinner sig och i vilken bransch det verkar samt om detta påverkar användningen av reserveringsmöjligheterna.

Ett företags finansiella strategier varierar beroende på i vilket utvecklingsstadium företaget befinner sig. Dessa stadier, beskrivna av såväl Govindarajan (1984) som av Langfield-Smith (1997), kan betraktas som stadier av uppbyggnad, bibehållande, skördande eller nedåtgående. Här kan företagens effektivitet ofta sägas bero på hur väl företagen anpassat sig till rådande förhållanden. Företag som följer en *uppbyggnadsstrategi* försöker enligt Langfield-Smith (1997) förbättra sin marknadsandel och konkurrensposition även om detta minskar den kortsiktiga vinsten. Under ett *bibehållande* skede strävar företaget till att upprätthålla marknadsandelen till rimliga vinstutsikter och under en *skördestrategi* stävar företaget i högre grad att maximera den kortsiktiga vinsten än att öka marknadsandelen. En *nedåtgående strategi* kännetecknar endast företag som avser att upphöra. Konsekvenserna av detta borde betyda att etablerade företag som befinner sig i bibehållande eller skördande utvecklingsfaser har bättre finansiella förutsättningar att använda reserveringar i syfte att minska sina vinster jämfört med nyligen etablerade företag under uppbyggnad.

Gabrielsson (2003) hävdar att effektiv företagsledning bör ses som mycket viktigt i skapandet av konkurrenskraftiga företag. Winborg & Landström (2001) hävdar att en central skillnad mellan stora och små företag är den yttre osäkerhet som drabbar speciellt små företag på grund av bristen på finansierings- och ledningsresurser. Ett sätt att komma igång med strategisk planering eller strategisk utveckling kan därför vara att anlita konsulter. Det kan enligt

Johansson (1997) [116] sägas vara en paradox att småföretag som verkligen har behov av rådgivning inte efterfrågar rådgivningstjänster i någon större utsträckning. Dessa kan t.ex. delta som experthjälp speciellt för den mer tekniskt avancerade strategiska analysen.

Det finns dock, hävdar Rohlin m.fl. (1995), uppenbara risker med att använda konsulthjälp. En konsekvens kan bli att det strategiska ledarskap som borde tas av företagets ledning eller den enskilde näringsidkaren övertas av konsulten. Dessutom råder enligt Forslin & Thulestedt (1993) ett psykologiskt motstånd mot externt inflytande, vare sig det är frågan om myndigheter eller konsulter. Ofta finns det i mindre företag ofta en mycket stark bindning mellan ägarens identitet och företagets verksamhetsidé. Det är därför viktigt att näringsidkaren och konsulten är överens om grundläggande synsätt och strategier.

Planering av skattebetalning är en legal aktivitet som syftar till att reducera skattebördan. För att uppnå en sådan planering måste skattebetalaren, exempelvis den enskilde näringsidkaren, ta till sig och använda olika skattesatser för olika ekonomiska aktiviteter och över olika skattebetalnings-enheter. De olika skattesatserna måste dessutom användas och ses över tiden i syfte att maximera värdet för företaget. Denna planeringsaktivitet kan innebära att överföra inkomst från en typ till en annan. Den kan dessutom innebära att skifta inkomster från en skattebetalningsenhet till en annan och att skifta inkomst från en tidsperiod till en annan (jfr. Fallan 1989; Fallan m.fl 1995; Scholes & Wolfson 1992). En skattebetalare som känner till dessa instrument och hur de påverkar skattebördan kommer, hävdar Fallan m.fl. (1995), som en konsekvens av detta att tjäna pengar genom att ta till sig dessa planeringsverktyg. För att ta till sig skatteplaneringsinstrument krävs enligt Fallan m.fl. (1995) kunskap, kreativitet, tid och uppmärksamhet. Näringsidkare har varierande kompetens i skatteplanering. Den näringsidkare som vill använda skatteplaneringsinstrument på ett optimalt sätt måste känna till de legala möjligheterna såväl som företagets planeringspotential. Kompetensutveckling i skatteplanering behöver dessutom kontinuerligt uppdateras.

Det enskilda företagets boksluts- och deklarationsarbete bör därför formas mot bakgrund av en genomtänkt finansiell strategi och planeras efter denna. Den forskning som bedrivits om såväl bokslutspolitik och bokslutsteorier som finansiering är omfattande. Den forskning som kopplar samman forskning om bokslutsplanering och forskning om finansiering i små företag är inte lika omfattande. Detta kan i mycket bero på den internationella avsaknaden av de möjligheter till bokslutsdispositioner eller reserveringar som vi är tämligen

[116] För rådgivningskällorna banker och revisorer finns, enligt Johansson, tydliga indikationer på att företagens anlitande av dessa är minst för de allra minsta företagen, samt för de största företagen i en studie av företag med upp till 500 anställda

ensamma om i Sverige. I bokslutspolitiken ingår normalt att ta ställning till användningen av olika bokslutsdispositioner. Härigenom skapar man via obeskattade reserver en möjlighet att finansiera delar av verksamheten med skattekrediter. Detta innebär att man använder årsbokslutet som ett instrument att uppnå vissa finansieringsfördelar. En systematisk användning av resultatreglerande åtgärder utgör därigenom en viktig del av företagets finansiella politik. I studier av finansiella konsekvenser orsakade av bokslutspolitiska åtgärder utvecklas faktorer som förklarar olika redovisningsbeteenden hos företag. Olika företagsspecifika faktorer gör företagsledare mer benägna att använda olika resultatreglerande åtgärder i samband med bokslut. Hur olika resultatreglerande åtgärder varierar mellan olika företag konkretiseras och testas i olika studier. (t.ex. Holthausen & Leftwich 1983; Bergström & Södersten 1984; Moses 1987; Ashari m.fl. 1994; Forsling 1998)

Bokslutspolitik i olika företagsformer har behandlats i tidig svensk forskning med exempel som Mattssons "Bolagskonstruktioner och beskattningseffekter" (1974), Grosskopfs "Beskattning av fåmansbolag" (1976), Bertmar & Molins ”Kapitaltillväxt, kapitalstruktur och räntabilitet” (1977), samt Igelströms ”Resursskapande processer vid företagande i kris” från 1988. I den senaste använder Igelström bland annat begreppet resursskapande när han avser skapandet av finansiella resurser. Med Igelströms terminologi skapas resurser både internt och externt och det interna resursskapandet sker genom i huvudsak förändringar i kapitalflöden. De resurser eller det kapital som avses kan vara bundet i lager, inventarier eller fastigheter och genom att frigöra kapital i denna typ av tillgångar kan ytterligare kapitalbehov täckas.

Företagens bokslutspolitik syftar till att använda de skapade resurserna så effektiv som möjligt. Ett sätt att öka det disponibla kapitalet är att genom bokslutsdispositioner eller reserveringar minska företagens beskattning. En del av de genom reserveringar minskade omedelbara skattekostnaderna omvandlas till skattekrediter. Dessa skattekrediter påverkar i sin tur företagets kapitalstruktur genom att de ökar de obeskattade reserverna och minskar de kortfristiga skulderna. En strategisk användning av reserveringar har tidigare enligt Forsling (1998) visat sig vara underutnyttjat i många företag. Frågan är i vilken utsträckning enskilda näringsidkare använder dessa nya typer av reserveringar i sin finansiella planering.

4.2 Teoretiska modeller om små företags val av finansieringsformer

Av teorier om finansiering kan några sägas utkristallisera sig som teorier med relevans även för mycket små företag i deras val av finansieringsmöjligheter. En mera traditionell teori eller teoretisk modell, som förklarar en form av turordning vid företagens val av konventionella finansieringsformer, utgör den s.k. ”Pecking Order Teorin” (POT). Ett andra begrepp eller teoretiska modell går under benämningen ”finansiell bootstrapping” och beskriver mera okonventionella sätt att finansiera mycket små verksamheter. Slutligen visar forskningen om användningen av resultatutjämnande åtgärder “income smoothing” på möjligheter att genom ett utjämnande av resultaten och därmed skatterna över åren underlätta finansieringsmöjligheterna för de enskilda verksamheterna.

4.2.1 Turordning i val av finansieringsform

I den första av dessa teoretiska modeller ställs frågan om det finns något mönster i företagsledares eller enskilda näringsidkares val av sätt att finansiera sina verksamheter. Föredrar dessa näringsidkare vissa former av finansiering framför andra? Barclay & Smith (1995a) påvisar starka kopplingar mellan företagens storlek och längden på skulderna. Studien visar att stora företag använder signifikant högre andel av långfristiga skulder, samtidigt som små företag förlitar sig mer på banklån med kortare löptider. I samband med studier av företagsledares preferenser för finansiering av olika aktiviteter har en form av finansieringsordning kunnat konstateras. En teoretisk modell med avseende på turordning i valet av finansieringsform, en ”Pecking Order Teori” (POT) har utvecklats. I en studie finner Myers (1984) att företag tenderar inte att ha väldefinierade skuldsättningsmål, men att företag föredrar intern finansiering samtidigt som de anpassar sina mål beträffande utdelningsnivån till investeringsmöjligheterna. Denna företrädda utdelningspolitik, plus oförutsägbara variationer i lönsamhet och investeringsmöjligheter, betyder att internt genererade medel kan vara både större eller mindre än vad som behövs för kommande investeringar.

Redan i början på 60-talet visar Donaldson (1961) på ett liknande mönster. Donaldson visar på att ett stort antal företagsledare strävar efter att finansiera sina investeringsaktiviteter först och främst med internt genererade vinstmedel, därefter med lån och först vid behov emitterar de nya aktier. En ökning av det egna kapitalet ses ofta som en sista utväg. Senare studier har i stort inte ändrat innehållet i POT över åren (jfr. Donaldson 1961; Ross 1977; Myers 1984; Copeland & Weston 1992; Watson & Wilson 2002; Brealey & Myers 2003).

POT behandlar med andra ord ett antal traditionella sätt för företag att anskaffa kapital. Bland de mera vanliga kan nämnas förutom internt tillförda medel och tillskott av ägarkapital, intjäning i företag, stöd och bidrag från statliga organisationer eller från kunder, krediter från leverantörer eller lån från banker och andra kreditgivare. Bland dessa har egna intjänade vinster följt av banklån den absolut största betydelsen för företagen. Samtidigt konstateras att ju mindre storlek på företaget desto större betydelse har intjänade vinster som finansieringskälla, vilket framgår av bland andra Myers 1984, Holmes & Kent 1991 och Johannisson & Lindmark 1996.

POT-modellen har blivit utsatt för en närgången granskning sedan den först utvecklades och presenterades som en intressant hypotes. Många framstår som förespråkare av POT som en teori för preferensordning för företagens finansiering (jfr. Myers & Majluf 1984; Krasker 1986; Narayanan 1988; Shyam-Sunder & Myers 1998; Watson & Wilson 2002). Enligt Shyam-Sunder & Myers (1998) är POT att betrakta som en utmärkt beskrivning av speciellt mogna företags finansieringsbeteende. För tillväxtföretag, som investerar kraftigt i immateriella tillgångar, varnar däremot dessa författare för en oreserverad tilltro på POT. Däremot finner Watson & Wilson (2002) att POT får speciellt starkt stöd i småföretag bland annat för att fåmansföretag inte behöver tänka på utdelningar och att de därigenom både har större möjligheter och motiv till att behålla medel i företagen genom att balansera skapade vinstmedel.

Förekomsten av skatte- och transaktionskostnader ger stöd för POT genom att kostnaderna förmodligen tillhör de faktorer som har mest påverkan på kapitalstrukturen i företag. Argumentet för kopplingen mellan dessa kostnader och POT är att kostnaden för finansiering med internt genererade vinstmedel anses billigare än externt kapital. Det finns inte något väl definierat mål för mixen mellan skulder och eget kapital, men företag väljer först den billigaste finansieringen och därefter de något dyrare. Med utgångspunkt från POT bör därmed en minskad skatt och en ökning av likvida medel med hjälp av reserveringsmöjligheterna framstå som i hög grad eftersträvansvära finansieringsformer. Räntefria skattekrediter bör ge utökade möjligheter att kvarhålla vinstmedlen för att finansiera önskade investeringar.

I en studie undersökte Shenoy (1993) den dynamiska aspekten på relationen mellan skuldsättningsgrad och företagets värde och gav härigenom en förklaring till konflikten mellan ”signalling theory ” och ” pecking order theory”. I studien påvisade Shenoy att skuldsättningsgraden fungerade som en signal för ett företags framtida värde, men att samtida företagsvärde och skuldsättningsgrad däremot var negativt korrelerade. Detta stödjer påståendet att ” pecking order beteende” är en beskrivning av en samtida relation mellan cash flow eller

företagets värde och skuldsättningsgrad, medan signalinformation berör framtida värdet på företaget.

I tvärsnittsstudierna kan de dynamiska aspekterna av relationen mellan företagets skuldsättningsgrad och dess värde vid olika tidpunkter studeras. Därför studeras användningen av reserveringsmöjligheter vid flera olika tidpunkter för att se om det totalt sett skett förändringar över tiden. Egna intjänade vinster är enligt POT den mest betydelsefulla finansieringskällan och har dessutom enligt bl. a. Myers (1984) större betydelse ju mindre storleken är på företaget. Detta bör medföra att enskilda näringsidkare i stor utsträckning använder sig av de olika formarna av reserveringar. Genom användningen av positiv räntefördelning kan delar av de intjänade vinsterna beskattas med den lägre kapitalbeskattningen och genom att avsätta ytterligare delar av vinsten till periodiseringsfonder och expansionsfonder kan ytterligare intjänade vinster behållas i företaget för att användas till verksamhetens finansiering.

4.2.2 Okonventionella finansieringsmetoder

Okonventionella eller mindre traditionella sätt för företag att anskaffa kapital går under benämningen ”finansiell bootstrapping”[117]. Större företag anses ha större möjligheter till säkerheter för lån än mindre företag. Därigenom framhåller Malmström m.fl. (1999) har större företag ett mera omfattande urval av finansieringskällor än mindre företag. Företagsledare i mikroföretag använder oftare balanserade vinstmedel i sin finansiering. Huvudanledningen till det är enligt Ekanem (2005) att företagen undviker lånekostnader och på så sätt minimerar risken att genom överdrivet lånande riskera att komma på obestånd. Banker har ofta höga krav på säkerhet vid belåning, vilket mindre företag kan ha svårt att säkerställa. Detta medför att små företag ofta får svårt att erhålla det kapital företaget behöver genom banklån. Vidare framhålls andra faktorer som påverkar näringsidkarens val av finansiering. Den typiske enskilde näringsidkaren påstås även ha en allmänt negativ attityd till att finansiera sin verksamhet via banklån, bidrag eller venture capital. Detta baseras enligt Cressy & Olofsson (1996) på det faktum att i småföretag betraktas dessa finansieringsvägar som en risk att förlora kontrollen över det egna företaget.

Som en följd av detta väljer därför småföretagare ofta okonventionella sätt att finansiera sin verksamhet på vid sidan av den traditionella externa finansieringen. Dessa okonventionella vägar eller metoder att säkerställa finansiella medel till sin verksamhet har samlats under begreppet ”finansiell

[117] Namnet "bootstrapping" kommer ursprungligen från berättelsen om hur baron von Münchhausen tog sig upp ur ett kärr genom att lyfta sig själv i stövelstropparna. Bootstrapping är ett uttryck som används i många sammanhang och används även, enligt Öberg (2002), som en beskrivning av en relativt ny statistisk metodik för att skatta fördelningar av mätdata.

bootstrapping”. Begreppet definieras av Winborg & Landström (1997) som ett beteende där man söker ickemarknadsorienterade lösningar till finansiering. Vilket i sin tur förklaras av att den enskilde näringsidkarens ofta har begränsade tillgångar till respektive begränsade intressen av vanliga marknadslösningar. Närliggande definitioner av begreppet ges av Freear m.fl. (1995) samt Harrison & Mason (1997) som definierar ”finansiell bootstrapping” som mycket kreativa sätt att anskaffa resurser utan att låna pengar eller att erhålla finansieringskapital via traditionella lånekällor.

”Bootstrapfinansiering” har dessutom enligt Van Auken & Neeley (1996) fördelen av att ofta vara lätta att erhålla. Som exempel kan nämnas lättillgängliga kreditkort, lån från livförsäkringar med få krav och ”seniorlån” en relativt nyskapad form av bostadslån. Dessa typer av källor för finansiering ställer dessutom inga krav på affärsplaner. Nackdelar kopplade till ”bootstrapfinansiering” kan dock inkludera högre kostnader t. ex. lån från finansieringsinstitut och även mindre ägarkontroll t.ex. vid riskkapital-finansiering. Hyrköp och leasing är enligt Ekanem (2005) för mycket små företag i många fall de enda formerna av extern finansiering som används för investeringar, främst för att de är ”packeterade med produkterna” och att de är enkla, lätta och snabba att lägga upp.

”Finansiell bootstrapping”- metoderna kan, föreslår Winborg & Landström (1997), delas upp i marknadsmässiga, socialorienterade och internt resursanskaffande. Var och en av dessa kan indelas i ytterligare undergrupper. Den marknadsmässiga resursanskaffningen delas in i subventioner eller försäljning av kortfristiga fordringar och den socialorienterade resursanskaffningen innebär att det sociala nätverket utnyttjas i form av att företag lånar eller samäger utrustning. Den internorienterade resursanskaffningen kan indelas i fyra grupper. Den första gruppen innefattar ägarens egenfinansiering, den andra olika former av att snabba på inbetalningar och den fjärde går ut på att minimera lagret. Den tredje gruppen innehåller leasande av istället för köpande av utrustning, uppskjutande av betalning till leverantörer och *uppskjutande av skattebetalningar*. Som en följd av detta kan användningen av reserveringar som leder till uppskjutande av skattebetalningar betraktas som en form av ”finansiell bootstrapping”- metoderna internorienterad resursanskaffning.

Små företag är ofta mycket fokuserade på kostnadsreducerande aktiviteter och använder olika metoder att skjuta upp betalningar som en del i företagets finansieringsstrategi. Denna typ av företag kan betraktas som internorienterade i sin resursanskaffning och kan befinna sig i såväl ett expansivt stadium som i ett stadium av mognad. En förändring sker ofta i användningen av ”finansiell bootstrapping”- metoder beroende på var i livscykeln företagen befinner sig.

Användningen av dessa metoder verkar avta med företagets mognad. Företagets ålder blir härigenom ett bra substitut för mognad då påfallande ofta speciellt unga företag förlitar sig på olika former av internorienterad resursanskaffning (jfr. Harrison & Mason 1997; Winborg & Landström 1997). I en studie om ”bootstrapfinansiering” existerade bland nystartade småföretag konstaterar Van Auken & Neeley (1996) att nystartade företag finansierar sina verksamheter till 65% via traditionella källor och resterande 35% via alternativa källor. Till ”bootstrapsfinansieringskällorna” räknades i denna studie lån från vänner och släktingar, kreditkort, seniorlån, livförsäkringar, kundkrediter, hyrköp och kundfinansiering.

Alla former av ”finansiell bootstrapping”innebär var för sig eller tillsammans ett komplement eller en alternativ möjlighet för den enskilde näringsidkaren att hålla nere den finansiella belastningen eller den finansiella risken för företaget. Användning av dessa möjligheter kan därför betraktas som direkt kopplade till företagets lönsamhet och kapitalstruktur. Speciellt i situationer av svag lönsamhet eller finansiellt trångmål bör alternativa finansieringsmöjligheter i form av ”bootstrappingmetoder”, till exempel uppskjutande av skatte-betalningar, ha hög prioritet. Samtidigt som Nyle´n (1998) i en studie visar att en stor majoritet av företagsledarna i små företag finner det viktigt att minimera skatteutbetalningarna. Användningen av de olika reserveringsformerna som medför minskade skattesatser respektive uppskjutande alternativt minskande av skatteutbetalningar kan ses som ytterligare tillskott bland övriga kategorier av okonventionella finansieringsmetoder.

4.2.3 Resultatutjämning

Företagens resultat kan variera mycket från år till år. Fenomenet att med hjälp av olika typer av bokslutsdispositioner eller reserveringar utjämna företagens redovisade resultat mellan åren går under benämningen ”*income smoothing”* eller resultatutjämning. Formerna och effekterna av denna resultatutjämning har analyserats på olika sätt under de senaste decennierna. Många studier har arbetat med hypotesen att företag resultatutjämnar för att öka företagets marknadsvärde eller för att reducera den faktiska eller upplevda företagsrisken. Föremålen för utjämningen varierar och kan utgöras av rörelseresultat eller nettoinkomster och utjämningens variabler av extraordinära poster eller skattekrediter. Flertalet av studierna har fokuserats på om företagen verkligen utjämnar resultat, om olika redovisningteknikers förmåga till utjämning, samt om de villkor under vilka utjämning sker verkligen är effektiv (jfr Ronen & Sadan 1982; Wang & Williams 1994).

Utjämningsstudier har enligt Wang & Williams (1994) även fokuserats på målet med utjämningen och på utjämningens dimensioner. Målet med utjämningen har

ofta formulerats i enlighet med ledningens motivation, varvid frågan kan ställas om utjämningen är att betrakta som reell eller konstgjord? De skillnader i resultat som uppnåtts av forskare som studerat resultatutjämningsfenomen kan delvis förklaras av skillnader i hur utjämning definieras. Definitionen av resultatutjämning bör utgå från om den är en ”naturlig utjämning” som sker i företaget utan några initiativ från företagarens sida. En naturlig utjämning antyder att resultatprocessen automatiskt producerar en utjämnad resultatström.

Den motsatta ”avsiktliga utjämningen” där initiativet kommer från den enskilde företagaren klassificeras antingen som reell eller artificiell. *Reell utjämning* förklaras som företagsledarens reaktion på förändringar i de ekonomiska förhållandena genom att till exempel avsätta nya eller att upplösa gamla reserveringar. Som en kontrast betraktas *artificiell utjämning* som antyder ett avsiktligt försök att artificiellt reducera resultatströmmens variabilitet genom att välja olika redovisningsmetoder mellan åren. I en studie av Michelson m.fl. (1996) visas att företag som resultatutjämnar har signifikant lägre genomsnittliga årliga vinster än de företag som inte resultatutjämnar. Utjämnande företag har dessutom högre värde på eget kapital. Författarna fann att företag som utjämnade var förknippade med lägre risk och att det var större företag. Till detta kan läggas att stabilare företag förknippade med lägre risk ofta kan identifieras som större företag med mer stabila resultat, som följaktligen inte behöver resultatutjämnas.

Indelningsgrunderna i studier av resultatutjämnande företag är många, men den bästa klassifikationen hävdar Imhoffs (1981) i sin terminologi bör vara att enbart koncentrera studier på ”potentiella utjämnare”. Förutom skillnader i klassifikationer och själva definitionen på utjämning kan även andra faktorer ha medverkat till skillnader i uppnådda resultat. Studierna förklarar till exempel inte alltid hur utjämningen utförs. Relevanta bakgrundsfaktorer och eventuella problem i processen vid stickprovsurval har inte alltid tydligt identifierats. Dessutom har inte alltid den relevanta tidsramen över vilken utjämningen studerats definierats.

De i många fall motsägande slutsatserna i tidigare studier kan enligt Imhoff (1981) sammanfattas i misslyckanden i att identifiera olika typer av attribut på de resultatutjämnande företagen (jfr. Moses 1987; Beattie m.fl. 1994). Olika klassifikationer och indelningsgrunder är enligt Imhoff (1981) företrädda i forskningen. Forskare använder ofta relativt godtyckliga klassifikationer av bokföringsposter för att studera resultatutjämning. De börjar med att identifierar ett objekt för utjämning, till exempel vinst. Därefter gör de antaganden kring önskad nivå på denna resultatpost. Slutligen studerar de sambandet mellan utjämningsinstrumentet, till exempel avskrivningar och vinsten. När man därefter finner en korrelation mellan dessa antas utjämningeffekt existera (jfr.

Beattie m.fl. 1994; Karmon & Lubwama 1997). *Avskrivningsmetoder och* även *pensionsavsättningar* som tekniker att utjämna resultat är vanliga val av redovisningsrutiner som har studerats (jfr. Moses 1987; Kinnunen 1989).

I en studie av Kinnunen (1989) mäts till exempel vilken effekt avskrivningar och obeskattade reserver har på resultatutjämningens storlek hos noterade finska bolag. Studien visar att förändringar i obeskattade reserver och en kombination av reserver och avskrivningar spelar en viktig roll som resultatutjämnande instrument i finska företag. Det visar sig att reserverna åstadkommer en mer utjämnande effekt än avskrivningar. De resultatutjämnande instrumenten avskrivningar och förändringar i reserver fungerar enligt Kinnunen (1989) ofta som substitut för varandra. Förväntningarna att sambandet mellan total utjämningseffekt och lönsamhet är positiv i företag med låg lönsamhet och negativ i företag med god lönsamhet får däremot inget stöd i hans studie. I en senare studie av Herrmann & Inoue (1996) studeras incitamenten för Japanska företagsledare att utjämna resultat mellan åren. En regressionsanalys används för att testa sambandet mellan att använda avskrivningar för utjämning och faktorer som kan anses påverka detta samband. Resultaten visar att utjämning av resultaten är beroende av vissa typer av bakgrundsfaktorer. Dessa faktorer utgörs av företagens storlek, inkomstskatten, företagens grad av kapital-intencitet, vilken typ av verksamhet det avser, samt variationerna i resultaten**.**

Företag arbetar med resultatutjämning av olika skäl. Ett huvudmål med resultatutjämning är att åstadkomma stabilare vinstströmmar eller mindre vinstvariationer. Detta medför att företagen ses som mindre riskabla vilket i sin tur kan resultera i lägre lånekostnader för företagen. Argumentet att företags motiv att utjämna resultaten över tiden ökar när företaget ökar sina skulder får stöd i andra studier t.ex. Trueman & Titman (1988). Västerländska företag fäster, hävdar Herrmann & Inoue (1996), stor vikt vid kortsiktig vinstmaximering. Japanska företag däremot har historiskt lagt stor möda vid marknadsandelar och försäljningsökningar. I Japan är skatter dessutom**,** på samma sätt som i Sverige, en viktig faktor vid val av redovisningsprinciper beroende på det nära sambandet mellan årsredovisningen och skattesystemet.

Alltför höga resultat bör därför undvikas eftersom det resulterar i högre skatter. Företag stimuleras på grund av detta att utjämna resultat för att minimera skatt över tiden. Betydelsen av att skjuta upp skatter och värdet av att göra avsättningar understryks av Sansing (1998), som anser att eftersom uppskjutna skatter betalas i framtiden men inte är diskonterade är deras angivna värde i balansräkningen i allmänhet att betrakta som angivet till alltför högt värde. Vidare visar Visvanathan (1998) på att företag som har relativt hög sannolikhet att drabbas av ekonomiska svårigheter, representerad av hög hävstångs - eller

utväxlingseffekt, mer förlitar sig på förändringar av kortfristiga vinster genom ändrade avsättningsvärderingar.

I en studie visar Ashari m.fl. (1994) att resultatutjämning verkligen används. Studien syftade till att identifiera de faktorer som kunde kopplas till utbredningen av resultatutjämning. Resultatutjämning testades beroende av de olika faktorerna; *företagsstorlek* i form av totala tillgångar, *lönsamhet* i form av nettovinst, *näringsverksamhet* uppdelade på industri, handel, hotell och fastigheter, etc., samt *nationalitet.* Resultaten av studien gav stöd till alla faktorer utom *företagsstorlek*, som inte kunde kan relateras till användningen av resultatutjämning. Studien visar dessutom att de företag som använder sig av resultatutjämning tenderar att vara mindre lönsamma företag. Dessa är verksamma i mer riskabla näringsverksamheter och utgör företag som kommer från speciella *regioner*.

Sambandet mellan resultatutjämning och bakomliggande faktorer som antas förklara eller motivera resultatutjämning konkretiserades vidare i en studie av Moses (1987). Olika faktorer som kan göra företagsledare mer benägna att i samband med bokslut använda olika resultatreglerande åtgärder för att åstadkomma resultatutjämning studerades. Resultaten från studien visar att resultatutjämning associeras främst med *företagsstorlek*, förekomsten av bonusprogram, skillnader mellan förväntade och faktiska *vinster*, samt själva *vinstnivåerna*. I en senare studie påvisade däremot Saudagaran & Sepe (1996), på samma sätt som Ashari m fl. (1994), att ingen koppling fanns mellan resultatutjämning och företagets storlek.

I en studie av Carlson & Bathala (1997) studerades sambandet mellan olikheter i ägarstrukturer och resultatutjämning. En logistisk regressionsmodell användes för att testa sambanden mellan resultatutjämning och ett antal variabler relaterade till resultatutjämning. Resultaten visar att olika *ägandeförhållanden* och *företagets lönsamhet* är viktiga faktorer när det gäller att förklara hur resultatutjämning genomförs i olika företag. DeFond & Park (1997) finner stöd för teorier om att hänsyn till säkrande av sysselsättningen skapar motivation för företagsledare att utjämna vinsterna på såväl nuvarande som framtida prestationer. Om nuvarande resultat är dåliga och de förväntade framtida är goda ”lånar” företagsledare intäkter från framtiden för att användas i nuvarande period. Omvänt om nuvarande intäkter är goda och förväntade framtida intäkter avtar ”sparar” företagsledare intäkter för att om möjligt använda dessa i framtiden.

Processen med resultatutjämning inkorporerar med nödvändighet företagsledares kunskap om företagets framtida agerande och i en studie av Wang & Williams (1994) dokumenterades resultat som indikerar att ett utjämnat

och därmed stabilt resultat har positiva effekter på marknaden. Företag med utjämnade resultatserier ses dessutom som mindre riskbetonade. Resultaten antyder att resultatutjämning kan vara bra både för ägarna och potentiella investerare då resultatutjämning ökar informationsvärdet i de rapporterade resultaten. En skillnad i fokus finns mellan olika typer av företag beträffande resultatutjämningsåtgärder.

Företagsledare i små företag, i synnerhet mikroföretag**,** behöver inte anstränga sig för att hålla uppe resultaten för att därigenom beakta företagets marknadsvärde eller externa aktieägares förväntningar på avkastning. Den reella planerade formen av resultatutjämning bör vara mer aktuell för de minsta företagen. Dessa näringsidkare kan därför i större utsträckning helt och hållet fokusera på att optimera skatteeffekterna av sina resultatutjämningsåtgärder. Detta är möjligt att genomföra i viss utsträckning genom användningen av reserveringsformen avsättning till expansionsfonder men framförallt genom användningen av avsättning till periodiseringsfonder.

4.2.4 Sammanfattning av den teoretiska referensramen

De presenterade finansieringsteorierna eller modellerna bildar referensramen för att förklara små företags användning av olika former av reserveringsmöjligheter. I denna modell framgår att ett antal oberoende finansiella och kontextuella variabler kan härledas ur den presenterade ramen av finansieringsteorier, framför allt vad som kan antas bestämma små företags val av olika möjligheter till finansiering. Av dessa finansieringsteorier beskriver POT företagens turordning vid val av finansieringsform (jfr. Myers 1984; Myers & Majluf 1984; Krasker 1986; Narayanan 1988). POT utgör en teoretisk modell för finansiering för alla typer av företag, men bland andra Watson & Wilson (2002) finner dessutom att POT är särskilt relevant för småföretag. Anledningen till detta är att dessa ofta tvingas att ta till mera okonventionella sätt att finansiera sina verksamheter.

Olika former av mera okonventionella slag av finansiering, vid sidan av t.ex. traditionella banklån, behandlas av bland andra Harrison & Mason (1997) och Winborg & Landström (1997). Under det samlande begreppet *”finansiell bootstrapping”* vidgar de ramen för olika former av finansiella val som små företag har till sitt förfogande. Den sista delen i den teoretiska referensramen behandlar fenomenet *”income smoothing”*, vilket närmast kan översättas med resultatutjämning. Det bör framhållas att det finns olika former av resultatutjämnande reserveringar som är möjliga för företag att använda (jfr. Ashari m.fl. 1994; Beattie m.fl. 1994; Wang & Williams 1994; Michelson m.fl. 1996; Carlson & Bathala 1997; DeFond & Park 1997; Karmon & Lubwama 1997; Sansing 1998).

De finansiella aspekterna av resultatutjämning är relevanta för denna studie och inte de artificiella utjämningsformerna, som baseras på val av redovisningsmetod och mera berör de större publika företagen. Däremot är reella former av resultatutjämning relevanta för små företag och avsättningar till skattereserveringar är en reell form av resultatutjämning. Dessa reserveringar leder till minskade skattekostnader för småföretag som, enligt Burns & Stalker (1961) och Cyert & March (1963), ofta arbetar med knappa finansiella resurser samtidigt som de försöker maximera sina vinster på kort sikt.

De övriga presenterade teorierna behandlar företagens finansiering generellt, men dessa kan betraktas som mer etablerade bland företrädesvis något större företag ofta i aktiebolagsform. De beskrivna finansieringsteorierna förklarar varför skattekrediterna kan betraktas som en potentiell form av internfinansiering för företag. Nästa steg blir att härleda teoretiska förutsättningarna under vilka småföretag kan förväntas använda sig av dessa finansieringsformer och vilka formerna mera konkret är. Med utgångspunkt från de presenterade finansieringsteorierna härleds och operationaliseras i kapitel 4.4 finansiella och kontextuella variabler, samt olika metoder för reserveringar bland småföretag i Sverige.

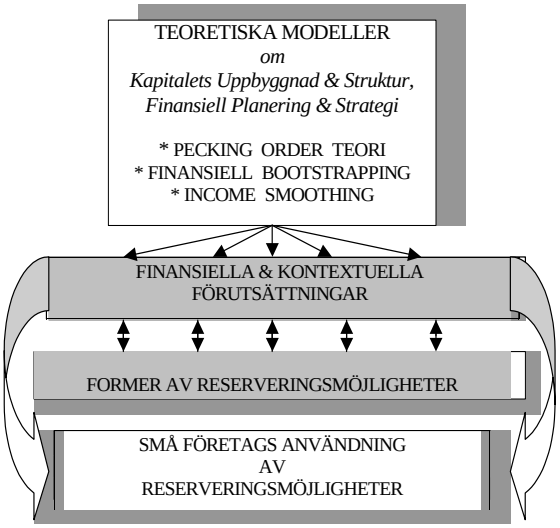

Figur 4:1 *Modell för små företags användning av reserveringsmöjligheter.*

4.3 Förutsättningar för användning av reserveringar

Reserveringar för resultatutjämning över tiden ger möjligheter att bibehålla internt genererat kapital för finansiering av investeringar. Under vilka förutsättningar förmår företagarna att ta till sig och använda de ökade möjligheterna till intern finansiering och hur kan den finansiella situationen, verksamhetsomgivningen och andra företagsspecifika förutsättningar förklara användningen av reserveringarna? Användningen av de från mitten av 90-talet införda reserveringsmöjligheterna kräver omfattande kunskaper som i sin tur kräver information, som stöd för ekonomisk styrning för att därigenom skapa bättre ekonomisk effektivitet.

Tänkbart är till exempel att företagare med ett väl utvecklat ekonomiskt mätsystem har de största möjligheterna till en effektivt användning av reserveringarna. Ett väl utvecklat ekonomiskt mätsystem som bearbetar historisk information är enligt Johansson & Östman (1992) en grundförutsättning för ett företags positva utveckling. Boland & Pondy (1983) menar vidare att i synen på redovisningsinformation handlar användningen av redovisning i en organisation om ett samspel mellan rationella beslut och ett komplext mänskligt handlande. Samspelet måste därför hela tiden ses i relation till en föränderlig kontext. Det senare understryks av Johnson & Kaplan (1987) som anser att aktörerna i en organisation inte alltid agerar rationellt, men att bättre information leder till bättre beslut. Den standardisering av räkenskaperna som sker i form av räkenskapsschema och som medföljer de studerade deklarationerna underlättar bearbetningen av den ekonomisk information som ligger till grund för beslut om t.ex. de olika reserveringarnas användning.

Företagare strävar efter att hitta en överensstämmelse mellan omfattningen och komplexiteten i den externa informationen och företagens kapacitet och att behandla denna information. Redan i separationsteoremet, av Modigliani & Miller (1958), antas oberoende gälla mellan investerings- och finansierings-beslut. I motsats till detta antas i hypotesen om ledningens handlingsfrihet att ett samband råder mellan tillgångs (investerings)- och skuld (finansierings)-sidorna i företagets balansräkning. Adams (1995) konstaterar att hypotesen om ledningens handlingsfrihet medför att systematiska skillnader i balans-räkningarnas strukturer troligen existerar mellan olika företagsformer och att strukturerna i balansräkningarna därför bör studeras. Utgångspunkten är att alla småföretag inte använder reserveringar på samma sätt utan att användningen är beroende av företagsspecifika förhållanden. De ekonomiska eller finansiella förutsättningarna för att studera användningen erhålls ur den information som verksamheternas resultat- och balansräkningar ger.

4.3.1 Finansiella variabler

Finansiella förutsättningar som ökar förståelsen av användningen av reserveringar kan sökas bland nyckeltal eller finansiella variabler. I en studie visar Behn m.fl. (1998) bland annat på att tidigare års taxerade inkomster, framtida återförande av medel, framtida potentiella inkomster och skatteplaneringsstrategier är exempel på faktorer som är relaterade till den relativa nivån på värdet av reserveringar i uppskjutna skatter. Studien finner dessutom starkt stöd för att den nuvarande finansiella situationen i företagen har en inverkan på den relativa nivån på den bokförda värderingen av reserveringarna. Den nära kopplingen mellan reserveringar, reserveringars värde och företagens finansiella förhållanden finner stöd i tidigare studier (jfr. Read & Bartsch 1992).

Finansiella mått eller nyckeltal där skattekostnader ingår kan dock uppvisa stora och överraskande svängningar år från år. Detta beror på att skattekostnaderna kan påverkas av en rad poster som inte framgår av den aktuella årsredovisningen. Exempel på sådana poster kan vara justeringar för kvarskatt och överskjutande skatt från föregående år, tillägg för icke skattemässigt avdragsgilla kostnader t.ex. böter och skattetillägg, skatteavdrag för poster som inte utgör kostnader t.ex. förlustavdrag eller justeringar för bara delvis skattepliktiga intäkter t.ex realisationsvinster. (SOU 1994:52)[118]

VARIABLER KOPPLADE TILL FÖRETAGETS LÖNSAMHET

De finansiella mått eller variabler som är kopplade till företagens lönsamhet kan sägas beskriva företagets *effektivitet, livskraft och förnyelseförmåga*. Om företaget är lönsamt skapas rörelsekapital och likvida medel som bidrar till att skapa finansiell balans, en förutsättning för en överlevnad på lång sikt. Detta betyder att nyckeltal som har sin förankring i företagens lönsamhet och resultat bör ingå bland de bakomliggande variabler som förklarar användningen av reserveringsmöjligheterna. Centrala nyckeltal inom denna kategori är *vinstmarginal och kapitalomsättningshastighet*, samt produkten av dessa *avkastning på totalt kapital*.

Vinstmarginal

En viktig förutsättning för användningen av reserveringar är företagens avkastning eller resultat. Den faktiska storleken på resultatet är enligt Moses (1987) associerat med resultatutjämning och därigenom kan man säga att resultatet före det att bokslutsdispositionerna eller reserveringarna genomförts påverkar benägenheten att göra avsättningar. Vinst i förhållande till såväl omsättning som tillgångar är enligt Carlson & Bathala (1997) viktiga mått på företagens effektivitet. Även i SOU 1989:34 framhålls vinstnivån som en

[118] SOU 1994:52 Småföretagens Riskkapitalförsörjning. Stockholm, Allmänna Förlaget.

förutsättning för användning av skattereserveringar. Företrädare för POT hävdar dessutom tidigt att företag främst föredrar internt genererade vinstmedel (jfr. Donaldsson 1961; Myers 1984). Ytterligare förespråkare av POT hävdar vidare att finansiering med internt genererade vinstmedel är att betrakta som billigare än externt kapital (jfr. Myers & Majluf 1984; Krasker 1986; Narayanan 1988).

Ett mått som visar på storleken av *internt genererade vinstmedel i förhållande till företagets omsättning* är företagets vinstmarginal (VM). Det resultat som beräknas är *resultatet före räntekostnader*, ett resultat där omsättningen har reducerats med såväl rörelsekostnader som avskrivningar. Måttet tar enligt Carlson (2001) och Catasus m.fl. (2001) delvis hänsyn till kapitalanvändningen eftersom den studerade vinstnivån är efter genomförda avskrivningar. VM säger dock inget om hur effektivt kapitalutnyttjandet är ur den aspekten att det inte relaterar till kapitalvolymen.

Måttet visar i stället på hur mycket företaget tjänar på varje försäljningskrona och kan därför med fördel användas på företag där det sysselsatta kapitalet förändras långsamt eller är mera begränsat. Det senare är ofta ett faktum i mycket små företag. Det resultat som studeras skall räcka till såväl finansieringskostnader som till skattekostnader och vinst. Måttet tar med andra ord hänsyn till allt utom kapitalstrukturen i företaget och den visar hur stor vinsten är per omsatt krona när allt är betalt utom räntekostnaden. Det förväntas därför i denna studie att verksamheter med inga eller låga vinstmarginaler återför reserveringar och därigenom ökar sina vinster. Däremot har verksamheter med höga vinstmarginaler större möjligheter att genomföra avsättningar eftersom vinster utgör en grundförutsättning för möjligheten att avsätta.

Kapitalomsättningshastighet

Kapitalomsättningshastigheten (KO) anger *kvoten mellan företagets omsättning och totala kapital* eller tillgångsmassa och visar därigenom hur effektivt företaget hanterar det kapital som används i verksamheten. Det kan även sägas visa hur mycket investerat kapital varje omsatt krona kräver eller omvänt hur många omsättningskronor som erhålls per investerad krona. Måttet kallas även tillgångarnas omsättningshastighet och betraktas av såväl Carlson (2001) som Catasus m.fl. (2001) som en form av produktivitetsmått som visar hur mycket kapital som krävs för att generera den redovisade omsättningen. Företag med stabil omsättning förknippas ofta med lägre risk och som en följd av detta skulle dessa enligt Michelson m.fl. (1996) inte behöva använda reserverings-möjligheter för att utjämna resultat över tiden. Vidare kopplas i en studie av Ashari m.fl. (1994) företagsstorlek i form av totala tillgångar till utbredningen av användningen av resultatutjämning. En resultatutjämning som dessutom kan innebära ett skiftande av inkomster från en skattebetalningsenhet till en annan

och att skifta inkomster från en tidsperiod till en annan (jfr. Fallan 1989; Scholes & Wolfson 1992; Fallan m.fl 1995).

Det enskilda företagets mål bör naturligt vara att med hjälp av en låg kapitalanvändning skapa så hög omsättning som möjligt. Denna höga omsättning medför i sig inte hög lönsamhet, eftersom lönsamheten även är beroende av omfattningen av ett företags kostnader och att låg kapitalanvändning som medför låga kapitalkostnader i sin tur bidrar till högre lönsamhet. Kapitalbehov och kapitalbindningstider är mycket olika mellan företag med olika förädlings– och mekaniseringsgrader. Därför är måttet viktigt att följa över det enskilda företagets livscykel, men jämförelser mellan olika företag bör endast göras mellan företag med samma eller likartad verksamhetsinriktningar. I denna studie förväntas att för verksamheter med hög risk eller lågt KO bör avsättningar till olika reserveringar vara angelägna. Verksamheter med högt KO och därmed hög effektivitet i kapitalanvändningen har däremot större möjligheter att återföra av reserveringar och mindre behov av att avsätta.

Avkastning på totalt kapital

Ett företag med låg vinstmarginal kan genom användningen av reserveringar bibehålla en högre grad av de i företaget genererade vinstmedlen. Den beskrivna vinstmarginalen används dessutom ofta i kombination med tillgångarnas eller kapitalets omsättningshastighet för att förklara dynamiken i avkastningen på totalt kapital via Dupont-modellen. Genom att multiplicera vinstmarginalen (VM) med kapitalets omsättningshastighet (KO) erhålls *det totala kapitalets avkastning*, eller *räntabilitet på totalt kapital* (R_T), ett produktivitetsmått som visar hur effektivt företaget är i sin kapitalanvändning (jfr. Johnsen & McMahon 2005). Måttet täcker in hela företagets verksamhet och resursanvändning och visar både företagets relativa konkurrenskraft och känslighet vid konjunktursvängningar. Tillgångarnas avkastning skall med andra ord täcka såväl räntekostnader som skatt, samt helst ge vinst. Det görs ingen åtskillnad om finansieringen av tillgångarna sker med eget eller främmande kapital.

VARIABLER KOPPLADE TILL FÖRETAGETS KAPITALSTRUKTUR

Finansiella förhållanden som är kopplade till användningen av reserveringar går att studera i företagens kapitalstrukturer. Inte bara aktieägare utan framförallt kreditgivare värderar ofta företag på basis av finansiella nyckeltal relaterade till totalt kapital. Därför bör nyckeltal som har sin förankring i kapitalstrukturer ingå bland de variabler som förklarar användningen av reserveringsmöjligheterna. Företagets ökade resursbehov kräver ökade resurser. För att bibehålla en önskad kapitalstruktur som finns i utgångsläget är företaget i behov av både eget och främmande kapital. Den egna kapitaltillväxten skapas genom att företaget är lönsamt och genererar vinster. Den finansiella strukturen får konsekvenser för

lönsamhet för den enskilde företagaren. En stor andel externt kapital medför högre finansiella kostnader, vilket i sin tur påverkar resultatet.

Finansiella mått eller variabler som beskriver relationer i kapialstrukturen visar på hur stor del av företagets tillgångar som finansieras med eget kapital eller med olika kategorier av främmande kapital. Om en stor andel tillgångar finansieras med eget kapital medför detta en lägre känslighet för räntekostnader och amorteringar. Problemet är ofta att tillgången på eget kapital ofta är betydligt mer begränsad än tillgången på främmande kapital. Denna grupp av variabler eller nyckeltal visar på *företagets finansiella styrka*. De visar även på företagets *tillväxtförmåga* genom dess möjligheter att kunna finansiera kommande investeringar och övriga åtaganden. Centrala nyckeltal inom denna kategori är *kassalikviditet och skuldsättningsgrad.*

Kassalikviditet

Företagen behöver för sin verksamhet både omsättningstillgångar och anläggningstillgångar. Ett motiv till att använda reserveringar är att kapital frigörs och bibehålls åtminstone temporärt i företaget. Det bibehållna kapitalet medför i första hand att likviditeten i företaget inte belastas i samma utsträckning som fallet vore vid en omedelbar beskattning av de reserverade medlen.

Variabler kopplade till företagets kapitalstruktur tar hänsyn till både kortsiktiga och mera långsiktiga beslut. Företagets kortsiktiga likvida resurser framgår av nyckeltalet kassalikviditet, som beskriver *relationen mellan kortfristiga tillgångar och kortfristiga skulder*. Kassalikviditeten (KL) visar enligt bland annat Carlson (2001) på företagets betalningsberedskap eller betalningsförmåga på kort sikt. Här ställs samtliga omsättningstillgångar förutom varulager i förhållande till de kortfristiga skulderna.

Sverige är i en internationell jämförelse, där betalningsmoralen rent allmänt har försämrats bland Europas företag, ett föregångsland gällande betalningsmoral och kravrutiner. De minsta företagen blir naturligt stora förlorare genom att tvingas ge allt längre krediter till sina kunder. Krediter som i sin tur ofta finansieras genom att företagen utökar sina egna checkkrediter, den vanligaste finansieringsformen bland småföretag. Det faktum att räntan på checkkrediter ofta ligger ett par procentenheter över långsiktig upplåning medför högre kostnader för företagen. I de större företagen har man, som konstaterats i *”Småföretagen Sveriges framtid?”*[119], däremot ofta en bättre administrativ förmåga att driva in fordringar och en bättre förhandlingsförmåga i att kunna förlänga kredittider.

[119] NUTEK B 1994:4.

För att i sin tur klara en situation med allt knappare likvida resurser måste därför de små, ofta unga, företagen använda sig av olika metoder att skjuta upp betalningar som en del i företagets finansieringsstrategi. De företag som arbetar med att skjuta på betalningar betraktas av Harrison & Mason (1997) samt av Winborg & Landström (1997) som internorienterade i sin resursanskaffning, ett beteende som ingår bland ”finansiell bootstrapping”- metoderna. I detta interna resursanskaffande ingår bland annat uppskjutande av betalning till leverantörer och *uppskjutande av skattebetalningar* som väsentliga inslag. Det senare även accentuerat av Sansing (1998). Herrmann & Inoue (1996) dokumenterar vidare i sin studie att utjämning av resultaten är beroende av bland annat företagens grad av kapitalintensitet.

Genom att se hur likvida och inom en snar framtid likvida medel räcker till betalning av inom en snar framtid förfallna skulder kan företagets kortsiktiga betalningsberedskap studeras. Ett riktvärde är att värdena bör vara lika stora och då relationen är 1 innebär detta att förmågan att betala är tillfredsställande. Värdet framtaget från årsbokslutet innebär en beskrivning av betalnings-beredskapen vid detta tillfälle och beskriver inte betalningsberedskapen fördelat under övriga delar av året. I denna studie förväntas att avsättningar till olika reserveringar är mer angeläget för verksamheter som uppvisar en svag betalningsförmåga, samtidigt som verksamheter med stark likviditet och mindre behov av avsättningar har lättare att betala återförandet av reserveringar och de därav följande högre skattekostnadena.

Skuldsättningsgrad

Skuldsättningsgraden (SG) är nyckeltalet som i sig beskriver företagets kapitalstruktur. Det anger *andelen skulder i relation till det egna kapitalet.* Måttet visar enligt Carlsson (2001) och Catasus m.fl. (2001) hur mycket främmande kapital som lånats per egen krona eller på företagets förmåga att absorbera förluster med hjälp av eget kapital på längre sikt. Skuldsättningsgraden visar på företagets långsiktiga stabilitet i kapitalstrukturen, eller med andra ord på företagets betalningsförmåga och motståndskraft på lång sikt. Företag där man kan förvänta sig högre konkurskostnader bör enligt DeAngelo & Masulis (1980) även eftersträva lägre skuldsättningsgrad. Måttet visar hur beroende företaget är av externa finansiärer och hur stor del av tillgångarna som finansieras med främmande respektive eget kapital.

Användningen av reserveringar innebär ofta en resultatutjämning över tiden. Företag som uppvisar hög skuldsättningsgrad har enligt Trueman & Titman (1988) goda motiv att avsätta till reserveringar. Flertalet studier visar att företag som faktiskt resultatutjämnar genomgående uppvisar lägre skuldsättningsgrad (jfr. Wang & Williams 1994; Michelson m.fl. 1996). Samtidigt hävdar Gropp (1997) att förväntade effektiva skattesatser är signifikant och positivt relaterade

till en högre grad av skuldfinansiering. Detta bör innebära att nuvarande och förväntade framtida skatteinbetalningar, vilket påverkas av användningen av reserveringar, relateras till företagets skuldsättningsgrad. Om skuldsättningen utgörs av räntefria skattekrediter föreslår Marsh (1982) att en högre skuldsättningsgrad kan eftersträvas i typer av företag där man kan förvänta sig höga konkurskostnader. Samtidigt visar studier enligt Brealey & Myers (2003) på att riskutsatta, högteknologiska industrier, normalt sett har relativt låg skuldsättningsgrad. Företag som befinner sig i finansiellt trångmål och som följaktligen uppvisar en mycket hög skuldsättningsgrad bör eftersträva att öka sin andel av eget kapital genom att upplösa obeskattade reserver, samtidigt som de återförda reserveringarna vid en förlustsituation inte kommer att beskattas.

Det egna kapitalets storlek förändras i första hand genom företagets resultatutveckling och en högre andel främmande kapital medför ett större beroende av extern finansiering. Skuldsättningsgraden förändras när tillgångsmassan i företaget förändras. När tillgångarna ökar, till exempel genom investeringar, krävs att det egna kapitalet ökar med samma procentuella andel av tillgångarna som det hade före ökningen för att bibehålla en oförändrad skuldsättningsgrad. Det framstår av såväl Carlson (2001) som Catasus m.fl. (2001) att någon generell gräns inte existerar på vad som är att betrakta som en optimal eller tillfredställande skuldsättningsgrad.

Den risksituation, konjunkturläge och det investeringsbehov etc., som företaget befinner sig i avgör vilka krav som bör ställas på företagets skuldsättningsgrad. De minsta företagen har, som framgår av *”Småföretagen Sveriges framtid?”*[120], oavsett bransch en högre skuldsättningsgrad, eller med andra ord en lägre soliditet än de stora företagen. Vid mycket hög skuldsättningsgrad kan även mycket små förluster leda företaget i obestånd genom att det egna kapitalet förbrukas mycket snabbt i denna situation. Avsättningar till olika reserveringar innebär att den interna finansieringen ökar och det egna kapitalet ökar därmed relativt till skulderna eftersom skatteskulderna endast utgör en mindre del av de obeskattade reserverna. I denna studie förväntas att verksamheter med hög skuldsättningsgrad därför bör vara mer benägna till avsättningar, samtidigt som verksamheter med låg skuldsättningsgrad bör vara mer benägna till återförande. Av de teoretiska modellerna framgår att vissa finansiella förutsättningar krävs för att möjliggöra användningen av de olika reserveringarna. Dessa förutsättningar har konkretiserats och operationalliserats i variabler kopplade dels till företagets lönsamhet och dels till företagets finansiella kapacitet eller kapitalstruktur. I dessa modeller framgår att situationsspecifika eller kontextuella förutsättningar vid sidan av de finansiella kan utgöra förklarande bakgrundsvariabler vid företagens val av finansieringsform.

---

[120] NUTEK B 1994:4.

4.3.2 Kontextuella variabler

I Prop. 1999/2000:1 antyds att användningen av reserveringar har särskild betydelse för enskilda näringsidkare, samt generellt för nystartade företag. Storleken på företag samt den tid företagen varit verksamma bedöms med andra ord påverka småföretagares beslut att använda reserveringsmöjligheterna. Företags storlek har ofta befunnits vara en viktig variabel när det gäller att bestämma företags användning av obeskattade reserver. Detta framgår i studier av t.ex. Herrmann & Inoue (1996) och Carlson & Bathala (1997). När det gäller storlek kan de i tvärsnittsstudierna studerade enskilda näringsidkarna betraktas som en relativt homogen form av mikroföretag. Varför studierna inte behöver kontrollera för företagsstorlek. Företagets verksamhetsinriktning, hur länge företaget varit verksamt, samt om företaget drivs av en man eller en kvinna, framstår däremot som faktorer som kan påverka användningen av reserveringar enskilt eller i kombination med finansiella variabler. Bland förutsättningarna av ickefinansiell natur framstår *verksamhetsinriktning, ålder och kön* som centrala kontextuella variabler, som kan förklara beslut om användning av de olika formerna av reserveringar.

Verksamhetsinriktning

Verksamhetsinrikting eller typ av företag har betydelse för i vilken utsträckning företagen väljer mera traditionella former av finansiering alternativt olika former av ”bootstrapfinansiering”. Resultaten från studien av Van Auken & Neeley (1996) kring ”bootstrapfinansiering” bland nystartade småföretag visar att tillverkande företag och byggföretag använder ”bootstrapfinansiering” i mindre utsträckning än andra typer av företag. Denna typ av företag har en större bas av tillgångar och därigenom större finansieringsbehov än många andra företag som t. ex. service och detaljhandelsföretag. Som en konsekvens av detta har enligt Van Auken & Neeley (1996) denna typ av företag en bättre position att erhålla kapital via mera traditionella finansieringskällor. Resultaten från studien visar tydligt att användningen av ”bootstrapsfinansieringskällor” är beroende av den bransch där företaget driver sin huvudsakliga verksamhet.

Olika grader av resultatutjämning förekommer enligt Ronen & Sadan (1981) i olika typer av industrier. I en studie av utjämning av resultat över en tioårsperiod testades om utjämningen av resultat över åren var relaterade till ett visst urval av variabler. Bland de variabler som befanns relaterade till detta fenomen var enligt Ashari m.fl. (1994) beroende av vilken typ av näringsverksamhet företaget bedrev, uppdelade på industri, handel etc. Enligt Bowen m.fl. (1982) har företagens verksamhetsinriktning eller typ av industri en stor betydelse för företagens kapitalstrukturer. Fenomenet förstärks enligt Asgharian (1997) av att skuldsättningsgraden varierar kraftigt mellan olika typer av industrier i Sverige.

Eftersom obeskattade reserver är en del av kapitalstrukturen förväntas den kontextuella omgivningsvariabeln verksamhetsinriktning påverka användningen av reserveringar och därmed företagets obeskattade reserver. Typ av industri framstår för Du Rietz & Henrekson (2000) som en starkt förklarande variabler för företagens totala omsättning. I tvärsnittsstudierna kan verksamhets-inriktningarna direkt påverka användningen av reserveringarna. Dessutom kan finansiella förutsättningar få olika effekter indirekt för de olika verksamhetsinriktningarnas användning.

Företagens kapitalintensitet kan sägas vara nära relaterad till typen av verksamhetsinriktning, beroende på att vissa av dessa kräver mer anläggningstillgångar. Graden av kapitalbindning kan även innehålla strategiska aspekter varför den kan variera inte bara mellan verksamhetsinriktningar utan även mellan företag inom samma verksamhetsinriktning. Kapitalintensiva företag inom t.ex. tillverkningsindustrin har därför större möjligheter, vilket framgår av SOU 1989:34[121], till ackumulerade överavskrivningar än de mindre kapitalintensiva. Mindre kapitalintensiva företag däremot förväntas, som t.ex. i den mer serviceorienterade industrin, vara mera hänvisade till att avsätta till andra reserveringsformer t.ex. periodiseringsfonder för att bibehålla eget kapital i sin verksamhet. Forsling (1998) hävdar att det finns en ”pecking order” bland olika reserveringsformer och att kapitalintensiva företag först använder skattemässiga avskrivningar och därefter periodiseringsfonder, men att mindre kapitalintensiva företag antas vara mer hänvisade till att avsätta till periodiseringsfonder.

Indelningen i verksamhetsinriktningar eller branscher kan göras på många olika sätt. Företag kan delas in efter de olika teknologier som de företräder eller efter om de producerar likartade varor eller tjänster etc. (jfr. Curran & Goodfellow 1989; Brooks 1995; Salmi m.fl. 1996). Indelningen efter bransch eller verksamhet som finns mellan de olika EU-länderna uppvisar stora likheter och redan 1993 införde, som framgår av Hult m.fl. (2000), SCB denna EU anpassade branschindelning i Sverige. Avgränsningar av företagen i olika typer av verksamhetsinriktningar kan göras på ett vidare eller snävare sätt. I tvärsnittsstudierna väljs en vidare avgränsning där företagen, framtagna i en databas från SCB[122], klassificeras i fyra verksamhetsinriktningar. Den översiktliga indelningen av företagskategorier efter typ av verksamhet utgör *tillverkande företag* (tillverknings & byggnadsverksamhet) för företag som producerar varor, *handelsföretag* (parti & detaljhandel) för företag som köper

[121] SOU 1989:34, sid 217.

[122] Den fullständiga kodförteckningen för alla typer av verksamheter framgår (SNI92) och är uppdelade i 17 undergrupper. Här slås dessa samman i fyra verksamhetsinriktningar.

och säljer färdiga varor, samt *serviceföretag* för företag som säljer olika typer av tjänster.

De olika näringsgrensindelningarna har sammanförts till övergripande företagskategorier, som utgör en gammal och etablerad indelningsgrund. *Jord & skogsbruk* studeras som en separat kategori på grund av att företagsformen enskild firma är speciellt vanligt förekommande bland denna typ av företag. Verksamhetsinriktningen utgör en stor andel av totala antalet enskilda firmor och framförallt kan reserveringsmöjligheterna vara av speciellt intresse för denna typ av företag. Detta på grund av att t.ex. skogsföretag presterar stora variationer i resultat eller uttag över tiden och därigenom uppvisar stora variationer i omsättning och resultat.

Ålder

Företagens mål bestäms ofta med utgångspunkt från tidigare perioders erfarenheter eller från erfarenheter från jämförbara företags tidigare mål. Institutionella betingelser som exempelvis lagstiftning påverkar hur ett företag arbetar mot nya mål. I en studie av enskilda firmor ger Collins-Dodd m. fl. (2002) stöd för att de presterade resultaten är signifikant olika mellan de studerade redovisningsföretagen. Skillnaderna förklaras enligt författarna främst av variabler som verksamheternas ålder och näringsidkarnas olika former av motivation att driva dessa verksamheter. Företagets ålder eller den tid ett företag varit verksamt har även i tidigare studier av bland andra Michelson (1996) visat sig vara en viktig förklaring till användningen av reserveringar för utjämning av resultat mellan räkenskapsår.

Små företag hanterar ofta osäkerhet genom att enligt Cyert & March (1963) arbeta i mycket korta perspektiv och Burns & Stalker (1961) hävdar att det är viktigt att vinster maximeras även i det korta perspektivet för att trygga fortsatt överlevnad. Studier visar dock att nyetablerade företag löper större risk att hamna i ekonomiska trångmål eller till och med att gå i konkurs. Med ökad ålder kan företag enligt Gratzer & Sjögren (1999) konsolidera sina finanser och därigenom kan företagen öka möjligheterna att avsätta till obeskattade reserver. Nyetablerade företag tenderar däremot enligt Langfield-Smith (1997) att välja en tillväxtstrategi för att uppnå marknadsandelar på bekostnad av kortsiktiga vinster. Samtidigt syftar mer etablerade företag till att i högre grad maximera vinster**.** Detta bör innebära att användningen av reserveringarna bör öka när företagen varit verksammma en tid och passerat de tidigaste stadierna i mognadsprocessen.

Små och nyetablerade företag har ofta en mera begränsad tillgång till kapitalmarknaden och yngre företag har därför enligt Watson & Wilson (2002) starkare preferenser till att finansiera sina verksamheter via balanserade

vinstmedel och kortfristiga skulder. Detta borde i sin tur medföra ett större intresse för denna typ av företag att utnyttja möjligheten att finansiera åtminstone delar av önskade investeringar med skattefinansierade medel. Dessa typer av företag verkar, vilket framgår av Winborg & Landström (1997), förändra sin användning av ”finansiell bootstrapping”- metoder beroende på var i livscykeln företagen befinner sig. Användningen av dessa metoder verkar avta med företagens mognad, där företagens ålder kan vara ett substitut för mognad. Det är enligt denna studie små och framförallt unga företag som är internorienterade i sin resursanskaffning eftersom de i stor utsträckning använder olika uppskjutandemetoder. Användningen av reserveringar är en form av uppskjutande av betalningar och resultat av vissa studier, såsom Harrison & Mason (1997) och Winborg & Landström (1997), tyder på en minskad användning av dessa former av ”finansiell bootstrapping”- metoder för företag med tilltagande ålder. I en studie av Gray (2002) om entreprenörskap framgår att ett ökat motstånd mot förändringar och eventuell tillväxt visar att företagens ålder påverkar attityderna till förändring.

De ovan relaterade studierna framhäver företagets utvecklingsstadium eller ålder som en väsentlig variabel, men resultaten ger inte helt entydiga indikationer på om huruvida användningen av reserveringsmöjligheter i högre grad gäller för etablerade eller nyetablerade företag. Användningen av reserveringar stödjer tillväxt i det nyetablerade företaget genom att reserveringar medför att kapital bibehålls i företaget och kan användas till det behov av investeringar som företag ofta har som befinner sig i de tidigare stadierna av sin livscykel. Nyetablerade företag bör därför om möjligt vara mer angelägna än mer etablerade företag att använda reserveringar.

Det som dock medför en begränsning för nyetablerade företag i användningen av reserveringar är att dessa jämfört med äldre och i övrigt jämförbara företag ofta har en svag lönsamhet och lönsamheten är en förutsättning t.ex. för möjligheten till avsättningar. Vidare tar det tid att bygga upp kompetens i företaget och komma till det skedet där företagaren prioriterar sådana områden som att genomföra reserveringar som ett led i företagets finansieringsplan. Till detta följer att den enskilde företagaren inte alltid har tillgång till den kompetens som aktiebolagsägaren har genom exempelvis sin revisor. Svag lönsamhet och lägre kompetens bör innebära lägre sannolikhet att nyetablerade företag använder reserveringsmöjligheter jämfört med etablerade företag. Däremot bör gruppen expansiva och lönsamma nyetablerade företag med stora investeringsbehov i större utsträckning vara benägna att använda olika uppskjutandemetoder.

För variabeln ålder delas företagen in i två kategorier, *nyetablerade* respektive *etablerade*. Gränsen för om ett företag är att betrakta som nyetablerad eller

etablerad är svår att exakt fastlägga. I tvärsnittsstudierna har gränsen för om ett företag är att betrakta som nyetablerad eller etablerad lagts efter tre års verksamhet. (jfr. Johnsen & McMahon (2005). Ett flertal studier, genomförda under det studerade decenniet av t ex NUTEK och SCB, väljer dessutom just tre år för att genomföra olika typer av uppföljningar av ekonomisk art . Studium av överlevnadsgraden bland nystartade företag är ett exempel. Denna visar på att andelen företag som fortfarande är verksamma efter tre år generellt minskar något under 90-talet. Under början av decenniet är drygt 60% fortfarande verksamma efter tre år och vid slutet av decenniet visar det sig att endast 55% är verksamma tre år efter verksamhetsstarten[123].

Användningen av de olika reserveringsmöjligheterna kan förväntas se olika ut för nyetablerade respektive etablerade företag. Positiv räntefördelning är den reserveringsform som kräver kapital, ett kapital som nyetablerade företag inte förmodas ha hunnit bygga upp. Periodiseringsfondsavsättningar däremot beräknas i procent av resultatet. Denna möjlighet att skjuta upp delar av skattebeskattningen på framtiden bör vara intressant för nyetablerade företag. Mindre erfarenheter av användningen av avsättningsformen och mindre tid för att bygga upp de vinster som möjliggör dessa avsättningar gör att nyetablerade företag de facto använder denna form av reservering i mindre utsträckning. Slutligen är expansionsfondsavsättningar mer av en engångsåtgärd för att finansiera expansion och förmodas därför vara den reserveringsform som används relativt frekvent under företagens tre första verksamhetsår. Företagens ålder kan således ha en direkt effekt på användningen av reserveringar. Ålder kan även ha en indirekt effekt på användningen i kombination med företagens finansiella förutsättningar

Kön

Vid tiden för reserveringsmöjligheternas införande för de allra minsta företagen kan Sveriges arbetsmarknad och företagande även beskrivas ur ett könsperspektiv. I Sverige förvärvsarbetar kvinnor i stort sett i samma utsträckning som män. Största andelen kvinnor sysselsätts i de allra minsta företagen och omkring 90% av alla kvinnor i åldrarna 25 till 49 år är yrkesverksamma. I EU-länderna ligger motsvarande andel kvinnor i arbetsmarknaden på 65%. I Sverige, vilket framgår av “Småföretagen Sveriges framtid?”[124], arbetar dock cirka 40% deltid och denna stora andel av deltidsarbetande kvinnor är ett fenomen som är betydligt ovanligare inom EU.

Relativt fler män än kvinnor startar företag i form av aktiebolag. Däremot startar de flesta kvinnor sitt företagande som enskilda näringsidkare och jämfört med

[123] Enligt Skattestatistisk årsbok 2003 7.6.1.

[124] NUTEK B1994:4.

männen startar kvinnor i högre grad företag i form av såväl handelsbolag som enskilda näringsidkare. Även om syftet med företagandet skiljer sig något mellan könen är det relativt små skillnader som finns. Kvinnor uppger enligt Johannisson & Lindmark (1996)[125] i större utsträckning än män motivet oberoende, att få arbeta självständigt och att få förverkliga sina idéer och i mindre omfattning motivet att tjäna pengar. Det är dessutom färre som startar företag på grund av eller risk för arbetslöshet och uppskattningsvis drivs 15-20% av alla företag, inklusive jord & skogsbruk, av kvinnor.

Vid en studie av ett slumpmässigt urval av 2500 ägare av småföretag, representerande samtliga branscher i USA, fann Sonfield m. fl. (2001) inga belägg för att kvinnor som företagare skulle uppvisa större aversioner mot risk än män. Andelen kvinnor som startar företag har sakta men säkert ökat och bland nystartade företag har denna andel ökat från 19% till 30% under 90 talet. Liknande mönster som presenteras i "Småföretagen Sveriges framtid ?" kan även iakttagas i andra studier från Sverige, övriga Skandinavien och i USA. (jfr. Johannisson & Lindmark 1996, Ljungren & Kolvereid 1996; Lundström m.fl. 1998; Holmquist & Sundin 2002)

I en norsk studie av Alsos & Ljunggren (1998) studerades ett hundratal nyetablerade entreprenörer under åren 1996 och 1997. Av entreprenörerna utgjorde cirka en fjärdedel kvinnor. Resultat från denna studie indikerade att kvinnorna hade ett större behov av externt kapital tidigt i etableringsprocessen. Detta anses kopplat till att kvinnorna har mindre egna finansiella resurser vid uppstarten än männen. Behovet av att låna pengar tidigt i etableringen leder enligt Alsos & Ljunggren (1998) till större finansiella kostnader som i sin tur reducerar lönsamheten och möjligen även minskar chanserna till företagens överlevnad. I en studie av företag i Frankrike fann Orhan (1998) skillnader i möjligheter till finansiering mellan företag som drivs av män respektive kvinnor. En uppenbar diskriminering ansågs föreligga då det ställdes högre krav på säkerheter för företag som drevs av kvinnor. Trots skillnader bland annat i finansiell bakgrund mellan könen leder detta inte enligt Alsos & Ljunggren (1998) till några skillnader i sannolikheterna bland de studerade företagen att lyckas i nyetableringsfasen.

Liknande erfarenheter framkommer i en studie av småföretag i Australien, som Johnsen & McMahon (2005) genomförde under 1995 och tre år framåt. Syftet var att studera i vilken utsträckning ägarens/företagsledarens kön påverkade företagens lönsamhet respektive företagens tillväxt. I denna studie påvisades inga signifikanta skillnader mellan män respektive kvinnor när företagens

[125] Johannisson, B. & Lindmark, L., *Företag Företagare Företagsamhet*. Det mångfasetterade småföretagandet Lund:Studentlitteratur, 1996; kap 2 Nyföretagandets villkor och möjligheter, Lundström.

lönsamhet mättes i form av avkastning på eget kapital och avkastning på totala tillgångar då företagens tillväxt mättes i form av försäljnings- och tillgångsökningar. För Du Rietz & Henrekson (2000) däremot ingår kön som en av flera oberoende variabler för att förklara skillnader i olika finansiella mått. Könsvariabeln tillsammans med typ av industri framstår här som starka förklarande variabler för försäljning.

De branschmässiga skillnaderna på arbetsmarknaden vad beträffar fördelningen kvinnor och män framstår som tydliga för företagare. Kvinnor arbetar enligt Ljungren & Kolvereid (1996) i huvudsak inom servicesektorn och handeln, framför allt inom detaljhandeln. De största skillnaderna mellan män respektive kvinnor avseende näringsgrenar återfinns, enligt ”*Uppföljning av 1994 års nystartade företag*” (NUTEK Nr: R 1999:08), inom byggnadsverksamhet respektive inom utbildning, hälso- och sjukvård, samt inom andra samhälleliga och personliga tjänster. Regionala skillnader kan finnas och den lokala marknaden framgår av Holmquist & Sundin (2002) ofta som viktigare bland kvinnor än bland män.

Sundin & Holmquist (1989) hävdar i en studie att männen framstår som stabilare än kvinnorna som företagare då kvinnorna oftare än män lämnar företagandet. Kvinnorna förefaller ha färre kontakter i sin omgivning som de kan tala om företaget med och har sämre allmänteoretisk och yrkesrelaterad utbildning. Företagen som leds av kvinnor har vidare lägre omsättning och de egenfinansierar oftare sina verksamheter än vad männen gör. Kvinnornas företag är dessutom generellt små och drivs ofta i företagsformen enskild firma. Företag startade av kvinnor är enligt Ljungren & Kolvereid (1996) mindre i termer av intäkter, antalet anställda och lönsamhet, än företag startade av män. Trots detta framgår det av Hult & Ramström (2000) att två tredjedelar av kvinnorna, kvinnor relativt mer än män, har positiva förväntningar på framtiden trots att de i regel redovisar lägre inkomster och har färre stora kunder.

De ovan presenterade studierna visar att kvinnor i relation till männen i högre utsträckning startat företagandet med sämre allmänteoretisk och yrkesrelaterad utbildning och i regel som enskilda näringsidkare. De bedriver företagandet i högre utsträckning inom vissa typer av *branscher*, företrädesvis inom servicesektorn och handeln. Kvinnors andel bland *nystartade* företag ökar trots mindre egna finansiella resurser och större behov av externt kapital. Motivet att tjäna pengar värderas lägre av kvinnor och deras företag har lägre omsättning och är mindre lönsamma.

Detta sammantaget visar att *kön* kan ha implikationer utöver omgivnings-variablerna *verksamhetsinriktning och ålder* och att att de verksamheter som drivs av kvinnor bör vara förhållandevis mer benägna att använda de olika reserveringsmöjligheterna. Användningen av reserveringarna kan variera beroende på om verksamheterna drivs av män eller kvinnor, där verksamheternas finansiella förutsättningar även har indirekta effekter på användningen.

4.3.3 Reserveringar

Reserveringarna nyttjas för skatteutjämning och intern finansiering i företagens verksamheter. De reserveringsmöjligheter som studeras i de följande tvärsnittsstudierna, taxeringarna 1996 och 1999, är de tre grundformerna av reserveringsmöjligheter;

- *avsättning till positiv respektive negativ räntefördelning*
- *avsättning till respektive återförande av periodiseringsfond*
- *avsättning till respektive återförande av expansionsfond*

Avsikten är att med hjälp av finansiella förutsättningar och kontextuella omgivnings- och företagspecifika förutsättningar förklara användningen av reserveringsmöjligheterna. Efter en deskriptiv redovisning och analys av samtliga reserveringsformer med avseende på bakgrundsvariablerna genomförs ett fördjupat studium speciellt av reserveringsmöjligheten *avsättning till periodiseringsfond*, den avsättningsform som tydligast ger både en intern-finansierande och inkomstutjämnande effekt. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av samtliga variabler som ingår i de kommande tvärsnitts-studierna.

4.4. Sammanfattning.

Nedan sammanställs de finansiella och kontextuella variabler, som härletts för att förklara i vilka situationer småföretag använder reserveringar. I figur 4.2 presenteras även de olika formerna av reserveringsmöjligheter.

KONTEXTUELLA VARIABLER
Verksamhetsinriktning
Ålder
Kön

FINANSIELLA VARIABLER
A. VARIABLER KOPPLADE TILL FÖRETAGETS LÖNSAMHET
Vinstmarginal (VM)
Resultat före räntekostnader
Omsättning

Kapitalomsättningshastighet (KO)
Omsättning
Totalt kapital

VM x KO ger
Avkastning på Totalt kapital (R_T)
Resultat före räntekostnader
Totalt kapital

B VARIABLER KOPPLADE TILL FÖRETAGETS KAPITALSTRUKTUR
Kassalikviditet (KL)
Kortfristiga tillgångar (omsättningstillgångar förutom varulager)
Kortfristiga skulder.

Skuldsättningsgrad (SG)
Skulder
Eget kapital

RESERVERINGAR
Avsättning till positiv respektive negativ räntefördelning
Avsättning till respektive återförande av periodiseringsfond
Avsättning till respektive återförande av expansionsfond

Figur 4.2 *Sammanställning av ingående variabler.*

Användningen av de av skattereduceringar betingade reserveringarna varierar sannolikt mellan olika näringsverksamheter. Detta beror inte bara på de finansiella förutsättningarna, utan även på den verksamhetsomgivning eller den kontext som gäller för verksamheten. I tvärsnittsstudierna söks gemensamma drag eller faktorer som kan förklara enskilda näringsidkares användning av möjligheterna till reserveringar, se figur 4.3.

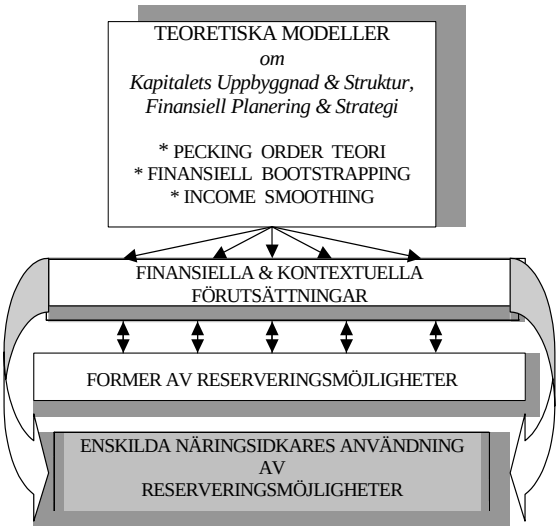

Figur 4.3 *Modell för små företags användning av reserveringsmöjligheter.*

5 UTFORMNING AV TVÄRSNITTSSTUDIERNA

Avsikten med detta kapitel är att beskriva val av år och företagsform för genomförande av tvärsnittsstudierna. Databasernas framtagande och systematisering presenteras. En detaljerad genomgång görs av de kontroller och de avstämningar som ligger bakom färdigställandet av databaserna. Dessa genomförs för att öka validiteten i de genomförda beräkningarna baserade på databaserna.

5.1 Val av taxeringsår

Reformen beträffande de nya reserveringsmöjligheterna gäller från och med taxeringen 1995, men effekterna av de olika typerna av reserveringar kan inte fullt ut studeras förrän året därefter. En speciell regel skapades vid införandet av reserveringsformen räntefördelning. Regeln tillkom för att enskilda näringsidkare med stort negativt eget kapital, p.g.a. förluster i närings-verksamheten, inte skulle behöva drabbas alltför hårt av den nya negativa räntefördelningen. En övergångspost motsvarande det negativa kapitalet skapades (SFS 1993:1536 § 18). Den enskilde näringsidkaren kunde följaktligen inte drabbas av den negativa räntefördelningen reformens första år. Reglerna medförde därför att negativ räntefördelning och den därav följande extraskatten gällde först vid *taxeringen 1996***.** Detta innebar att denna taxering var det första år som denna reserveringsmöjlighet fullt ut kunde studeras.

Valet av ett uppföljande år, *taxeringen 1999*, styrs av det faktum att användningen av reserveringsreglerna vid denna tidpunkt snarare borde kunna betraktas inte som ”ny” utan mera som ”etablerad” eller ”implementerad” i de enskilda företagen. I studier har ofta, se som exempel Johnsen & McMahon (2005) och studier av NUTEK och SCB, valts tre år som en lämplig tidsperiod för att genomföra olika typer av studier och uppföljningar av ekonomisk art. De för tvärsnittsstudierna valda taxeringsåren infaller under den senare delen av 1990-talet. Det är därför av intresse att beröra den allmänna ekonomiska situation under vilken företagen verkar vid tidpunkten för dessa taxeringar.

I början av 1990-talet visar avkastningen i företagen på en kraftig nedgång mycket beroende på den rådande lågkonjunkturen. Finansieringskostnaderna ökade kraftigt under denna period och accentuerades, enligt *”Småföretagen Sveriges framtid?”*[126], av räntekrisen under hösten 1992. Under detta decennium låg den genomsnittliga tillväxten i Sverige, i termer av bruttonationalprodukt, i genomsnitt på 1,4% per år dock med stora variationer.

[126] NUTEK B1994:4.

De första åren på decenniet visade på en negativ tillväxt, men den senare delen 1994 –1999 visade på stark tillväxt på i genomsnitt 3% årligen. Ett annat sätt att beskriva näringslivsklimatet och det rådande konjunkturläget är att redovisa hur många företag som vid dessa tidpunkter tvingades gå i konkurs. Antalet konkurser som förekom under dessa perioder behandlas i en studie av Koponen (2002). Sett över de två senaste decennierna kulminerade antalet företags-konkurser under 1992, då över 21000 företag går i konkurs. Drygt hälften av dessa, eller närmare 13000, utgjordes av företag som saknade anställda[127].

Det framgår att under 80-talet stod antalet konkurser relativt stilla med mellan tre till fyra tusen konkurser årligen. Från och med 1989 fram till kulmen 1992 skedde en kraftig ökning, för att därefter följas av samma branta nedgång fram till 1999. Från den tidpunkten låg antalet konkurser åter på de nivåer som gällde under 80-talet. Under de studerade räkenskapsåren taxeringarna 1996 och 1999 uppgick antalet konkurser för företag som saknade anställda till närmare 8000 respektive 6000 konkurser och antalet konkurser var vid de båda åren på väg nedåt från en hög till en mera normal nivå. Näringsidkare kan enligt Burns & Stalker (1961) förväntas resultatplanera verksamheterna för att maximera vinsterna även i det korta perspektivet. De innovativa finansieringsformerna borde därför kunna slå fullt ut under en treårs period och reserveringarnas innovationsbeslutsprocess borde enligt Rogers (1995) fullt ut ha nått sitt implementeringsstadie. För tvärsnittsstudierna har taxeringsåren 1996 och 1999 valts.

5.2 Val av företagsform

I studien om”bootstrapfinansiering” bland nystartade småföretag konstaterar Van Auken & Neeley (1996) att näringsidkare som driver sina företag som enskilda firmor och som icke är tillverkande företag eller byggföretag bör vara förberedda på att använda mer ”bootstrapfinansiering” än andra företag. Dessa näringsidkare bör vara beredda på att utveckla en finansieringsplan som innefattar användning av delvis andra finansieringsalternativ än näringsidkare som driver sina verksamheter i andra företagsformer och som tillhör kategorierna tillverkande eller byggföretag.

De nya reglerna för beskattning, tidigare kategoriserade som en form av ”finansiell bootstrapping”, gäller endast för enskilda firmor och handelsbolag[128].

---

[127] Antalet konkurser har Koponen hämtat från SCB och omarbetat storleksklasserna efter EG-kommissionens rekommendationer från 1996. Detta innebär att storleksklassen med noll anställda utgörs av aktiebolag, som även kan bestå av ett flertal ägare men inga anställda.

[128] Studiet av aktiebolag i den inledande studien motiveras av att jämförelse kan göras med denna företagsform med avseende på användandet av periodiseringsfondsavsättningar.

Dessa företagsformer studerades mera ingående i de tidigare presenterade fallstudierna. För att kunna studera den faktiska användningen av reserveringar i enskilda företag genomförs mera omfattande tvärsnittsstudierna på enskilda firmor. I studierna görs en djupare analys av bakomliggande såväl finansiella som kontextuella faktorer till denna användning. Vid en mer omfattande studie stöter det på stora svårigheter vid analys av användningen av de olika reserveringsmöjligheterna för handelsbolag jämfört med enskilda firmor. Detta beror på att användningen av reserveringar i handelsbolag görs på delägarnivå och inte på bolagsnivå.

Delägarna i handelsbolag kan godtyckligt fördela avsättningarna mellan sig varför samtliga handelsbolagsdelägares andelar av verksamhetens avsättningar måste sammanställas för att den totala avsättningen varje företag genomför skall kunna analyseras. En handelsbolagsdelägare i en del av landet kan med andra ord avstå att fullt ut använda reserveringsmöjligheter till förmån för en annan handelsbolagsdelägare i en annan del av landet. Om inte samtliga delägare för varje handelsbolag fångas in kan en studie av bara enskilda handelsbolagsdelägare därför ge en skev bild av handelsbolagens användning av reserveringarna. Inkluderingen av fysiska handelsbolagsdelägare i en databas med ambitionen att vara rikstäckande kan anses som i det närmaste ogörligt varför handelsbolag inte ingår i studien. För den betydligt större andelen enskilda firmor finns av naturliga skäl inte detta problem. Tvärsnittsstudiernas kommer därför att fokuseras på enskilda näringsidkares användning av reserveringsmöjligheterna.

5.3 Enskilda näringsidkare vid de studerade taxeringsåren

Reglerna för beskattning som infördes taxeringen 1995 tillämpades fullt ut taxeringen 1996. För att djupare kunna studera den faktiska användningen av reserveringarna avgränsas tvärsnittsstudierna till att enbart studera enskilda näringsidkare. Det totala antalet enskilda näringsidkare uppgick taxeringen 1996 till 224473 stycken eller till cirka 42% av samtliga företag. Enskild firma var den vanligaste företagsformen och utgjorde den företagsform som ökade mest av alla företagsformer.

Taxeringen 1999 utgjorde de enskilda firmorna hela 458046 till antalet, vilket innebar 59% av totala antalet företag och 76% av samtliga soloföretag.[129] En fördubbling av antalet enskilda firmor sker under dessa tre år och företagsformens relativa andel ökar från cirka 42% till cirka 59%. Under senare

[129] Vid räkenskapsåret 1998 tidpunkten för den senare av de studerade taxeringarna finns drygt 776000 företag totalt och drygt 600000 soloföretagare.

år har antalet enskilda näringsidkare fortsatt att ligga stabilt på denna högre nivå. (NUTEK B1994:4; Skattestatistisk årsböckerna 1999; 2002 och 2003[130])

Variabler för att studera de enskilda firmor som använder reserveringsmöjligheterna utgörs av mått eller relationer i årsredovisningen. I tvärsnittsstudierna beräknas och används relationsmått eller nyckeltalsberäkningar som analysredskap på de enskilda firmor som använder de olika typerna av reserveringar. Nyckeltalsberäkningarna genomförs på basis av det räkenskapsschema som ingår i deklarationen och som utgör en form av standardiserade resultat- och balansräkningar. De framräknade nyckeltal som studeras är avgörande för den enskilda firmans skattebetalningsförmåga i dag relativt till förmågan att betala framtida ackumulerade skattekrediter. Företagets betalningsförmåga i dag respektive i framtiden måste beaktas vid användningen av de olika reserveringsmöjligheterna.

De enskilda näringsidkare som ingår i tvärsnittsstudierna deklarerar och skattar sina verksamheter i näringsbilagan N2. Till skillnad från aktiebolag betraktas inte enskilda firmor som egna skattesubjekt och den enskilda firmans inkomster och utgifter deklareras därför på denna näringsbilaga till näringsidkarens privata deklaration. Blanketten N2 är obligatorisk endast för enskilda firmor som måste göra bokslut. De verksamheter som har en omsättning på högst 20 prisbasbelopp[131] behöver inte göra fullständiga bokslut och använder därför normalt näringsbilagan N1[132]. Många näringsidkare gör dock bokslut trots att omsättningen är låg och för dessa är det naturligare att deklarera på blanketten N2, där informationen från den enskilda firmans resultat – och balansräkning redovisas i ett räkenskapsschema som medföljer näringsbilagan. Räkenskaps-scheman[133], eller SRU-scheman, infördes i början av 1990-talet som en bilaga till deklarationen. Tidigare lämnades företagets årsredovisning som bilaga till deklarationen, men numera innehåller i stället räkenskapsschemat den information som krävs ur kontrollsynpunkt.

Genom räkenskapsschemat sker en likriktning av bokföringen. Om det enskilda företaget bokför ett belopp på ett ovanligt sätt som sedan av denna anledning

---

130 I skattestatistisk årsbok 2002 diagram 6.20 och i skattestatistisk årsbok 2003 diagram 7.1, diagram 7.3, samt kap 7.5.3. Enligt Skattestatistisk årsbok 2003 diagram 7.3 utgör den relativt stora ökningen från och med 1997 det faktum att nya regler för mervärdesskatteregistrering infördes. From detta år registreras samtliga skattskyldiga som redovisar moms.

131 N2 deklarationer med årsbokslutet redovisat i ett bilagd räkenskapsschema skall användas när näringsverksamhetens nettoomsättning överstiger tjugo prisbasbelopp (39300 för 2004). För 2004 innebär detta samtliga enskilda näringsidkare som omsätter mer än 786000 kr.

132 För N1 upprättas en enklare form av bokslut Vid flera sådana verksamheter används blanketten N1A, som sedan överförs till blanketten N1 för sammanställning till en enda förvärvskälla.

133 Räkenskapsschemat är uppställt efter Baskontoplanens system för att underlätta för i de närmaste samtliga av alla företag som använder Baskontoplanen.

hamnar på en ovanlig plats i räkenskapsschemat kan detta i vissa fall räcka för att deklarationen ska bli utsorterad och föremål för en revision. Möjligheten medför att bokföringen i företagen i stor utsträckning följer skattemyndighetens förväntningar. Vidare krävdes fr.o.m. inkomståret 1994 att inkomsten sammanräknades på en enda deklarationsblankett eftersom all enskild näringsverksamhet i Sverige samlats till en enda förvärvskälla[134].

5.4 Databasernas framtagande och systematisering

För tvärsnittsstudierna unika databaser, gällande räkenskapsåret 1995 (tax-96) och räkenskapsåret 1998 (tax-99) för samtliga i Sverige förekommande enskilda firmor med fullständiga bokslut, har tagits fram i samarbete med Statistiska Centralbyrån (SCB). Denna rådatabas som erhållits från SCB har därefter systematiserats, sammanställts och kompletterats speciellt för tvärsnittsstudierna, med ingående beskrivningar av samtliga variabler. Ett utdrag ur sammanställningen framgår av bilaga 3.

SCB offentliggör av konfidentiella skäl inte data på personnivå. En omkodning av personnummer har genomförts för att möjliggöra studiet av reserveringarnas implementering hos enskilda firmor. Det första av de studerade åren, taxeringen 1996, kan sägas utgöra ett introduktionsår för denna företagsform vad gäller reglerna om reserveringsmöjligheter för resultatutjämning och för bibehållande av vinstmedel genom uppskjutande av beskattning. Taxeringen 1999 används som ett jämförande år för att studera eventuella förändringar i användandet av reserveringar hos samma grupp av enskilda näringsidkare.

I SCB´s allmänna avtalsvillkor framgår att behandling av personuppgifter endast kan ske i enlighet med reglerna i personuppgiftslagen (SFS 1998:204) och därtill anslutande författningar. Personnumret i deklarationerna är därför, av konfidentiella skäl, omkodade och ersatta mot ett identifikationsnummer eller idnummer[135]. Detta reducerade personnummer gör det omöjligt att studera den enskilde näringsidkarens ålder eller att ytterligare spåra individen bakom företaget. Uppgift om individens kön finns som en separat registeruppgift och databaserna innehåller förutom identitet, ett antal övriga registeruppgifter med bakgrundsinformation.

Företagskriterier för uppkomst, överlevnad och upphörande av verksamheten, är knutna till företagets ägare, företagets geografiska belägenhet och dess

---

134 Vid flera verksamheter kan underblanketten N2A användas. Dessa sammanläggs sedan på huvudblanketten N2 till en enda förvärvskälla. För varje förvärvskälla som näringsidkaren har skall en deklarationsblankett lämnas.

135 Idnumret utgör en identifikation av varje enskild näringsidkare. Som identifikation används ett reducerat personnummer som gör att individen inte kan identifieras.

verksamhet. I databaserna har som bakgrundsvariabel även registrerats den industriella klassifikationen enligt SNI92-koden på fyrasiffrig nivå, samt en variabel som anger när verksamheten registrerats som startad[136].

Databaserna innehåller samtliga variabler från huvud respektive biblanketterna från båda taxeringarna. Deklarationerna består förutom av skattemässiga justeringar av redovisat resultat och uppgifter kring dessa, även av ett räkenskapsschema (SRU). Taxeringen 1996 är året efter reformernas införande och det första år som en fullständig databas baserad på SRU-koder finns att tillgå. SRU-schemat innehåller en resultaträkning med resultatregleringsposter samt poster från balansräkningen. De i huvudblanketterna ingående SRU–schemana ger ökade möjligheter att analysera de enskilda firmorna.

5.5 Kontroller och avstämningar av databaserna

Det finns en skillnad mellan de två databaserna beträffande graden av utveckling och precision. Från den första databasen, som är den första SRU-baserade, till databasen tre år senare har en utveckling skett. Detta innebär att omfattande kontroller och avstämningar måste genomföras, framför allt för den tidigare av databaserna där kontroller och avstämningar inte genomförts i samma utsträckning. Innan sammanslagningen sker mellan databaserna rensas dessa från felaktiga inkodningar för att öka validiteten i de senare genomförda beräkningarna.

5.5.1 Kontroller av deklarationsblanketter

Grunden för tvärsnittsstudierna utgörs av de från SCB erhållna databaserna för taxeringarna 1996 respektive 1999. Databaserna slås senare ihop i en gemensam databas för att på detta sätt möjliggöra jämförelser mellan räkenskapsåren med avseende på ett antal variabler. För att sammansmälta de två databaserna används databasernas idnummer. Denna sammanslagna databas utgörs av enskilda firmor som deklarerar på N2 respektive N2A blanketter. I den sammanslagna databasen ingår enskilda firmor som bedriver näringsverksamhet vid taxeringen 1996 och som fortsatt driver näringsverksamheterna även vid taxeringen 1999.

Utgångspunkten för ingående kontroller är databasen för taxeringen 1996 av de 120784 enskilda näringsidkare som fortsättningsvis bedriver verksamhet vid den senare taxeringen 1999. Databasen reduceras med extrema inregistrerade värden. Efter ingående kontroller plockas 21 enskilda näringsverksamheter eller identifikationsnummer bort från databasen. Extrema värden är tydliga fel i

[136] SCB har ett företagarregister där företags startår registrerats. Registret täcker företagsstarter efter år 1971.

inmatningen av data. På ett företags kod för kassa kan exempelvis värdet 1000010000 vara inmatat. Rimliga värden jämfört med detta företags övriga värden borde exempelvis vara 10000 kr på koden 200 för kassa och 10000 kr på nästföljande kod 201 för övriga likvida medel. Här har ett missat mellanslag i inmatningar förorsakat orimliga värden. Den andra typen av fel är av typen att värdet 10000201 inmatas som värde på koden 201, med andra ord beloppet plus själva kodbeteckningen har matats in som ett belopp. Rättelserna är nödvändiga för att eliminera extrema fel i databasen.

Genom granskningen reduceras databasen till 120763 företag. Varje enskild näringsidkare som bedriver sin verksamhet i form av enskild firma deklarerar huvudverksamheten på huvudblanketten och eventuella sidoverksamheter på var sin biblankett. Inkomsterna från sidoverksamheterna överförs senare och adderas till huvudverksamheten på blanketten N2. Av det totala antalet enskilda näringsidkare använder 96,3% endast huvudblanketten. Ytterligare 3,7% använder en eller flera biblanketter som följd av att näringsidkaren bedriver ytterligare näringsverksamheter[137].

Huvudblanketterna har kodats med siffran 0 och eventuella biblanketter med 1, 2 etc. De näringsidkare som uppvisar flest antal biblanketter är registrerade med 11 respektive 10 biblanketter. Dessa visar sig dock vara felkodade. Den enskilda näringsidkaren med idnummer 91992 på vilken 11 deklarationsblanketter registrerats förutom huvudblanketten är felkodad. Det är en duplicering av den enda N2A blanketten med löpnummret 1, som även registrerats med ett löpnummer 11 eller en dubbeletta. Denna dubblett tas bort. Av de fyra enskilda näringsidkare, id 17773, 20615, 146771 och 160184, som registrerats med 10 N2A blanketter har även de kodats felaktigt. Id 17773 och 160184 har bara en huvudblankett där 1 lagts till före 0. Detta har justerats i databasen genom att den föregående ettan avlägsnats. För id 20615 och 146771 har en dubblering av inkodningen skett varför de avlägsnats. Även dessa rättelser är nödvändiga för att eliminera extrema fel i databasen.

Fortsatta kontrollerna av idnummer med 9 eller färre löpnummer visar sig vara rimliga. Näringsverksamheterna är företrädesvis fastighetsföretag med fastigheter deklarerade på separata bilagor. Efter kontroller, genomförda justeringar och avlägsnande av dubbleringar har databasen reducerats till 120760 enskilda näringsverksamheter. Av dessa har 96,6% av näringsverksamheterna för taxeringen 1996 deklarerats på huvudblanketten och endast 3,4% på biblanketten. De enskilda näringsverksamheterna från taxeringen

[137] Av dessa använder 3 % endast en N2A blankett förutom huvudblanketten, 0,6 % använder två N2A blanketter och resterande 0,1 % använder allt mellan tre till elva biblanketter förutom huvudblanketten.

1996 samkördes med de verksamheter vid taxeringen 1999 som fortsättningsvis bedrev näringsverksamhet även vid den senare taxering.

Av det totala antalet cirka 220000 enskilda näringsidkare som använder huvudblanketten vid taxeringen 1999 utgör 175175, eller cirka 80%, aktiva enskilda näringsidkare.[138] De 54391[139] enskilda näringsidkare, som inte deklarerade på en huvudblankett vid taxeringen 1996 men väl taxeringen 1999, kan ses som nytillkomna näringsidkare under perioden mellan de båda taxeringarna. Dessa utgörs antingen av nystartade enskilda firmor, enskilda firmor som vid den förra taxeringen deklarerade på en blankett för näringsidkare utan årsbokslut eller aktiebolag som ombildats till enskilda firmor. Den senare kan förmodas utgöra en avsevärd del då minimikravet på aktiekapital för aktiebolag höjdes från 50000 kr till 100000 kr under perioden mellan de studerade taxeringarna [140].

Av de 175175 aktiva enskilda näringsidkarna använder 97,2% endast huvudblanketten. Ytterligare 2,8% använder en eller flera biblanketter som följd av att näringsidkaren bedriver ytterligare näringsverksamheter.[141] Vid denna taxering använder samtliga näringsidkare nio eller färre biblanketter och inga dubbleringar eller felkodningar av den typ som förekommer för taxeringen 1996 kan konstateras. För att kunna sammanlänka de två databaserna måste varje näringsverksamhet deklarerade på huvud respektive biblankett inneha endast ett idnummer som båda databaserna kan identifiera.[142]

En ny variabel (nyttid), eller nytt identifikationsnummer**,** skapas för att sammanfogningen skall kunna genomföras mellan alla näringsverksamheter i de båda databaserna. Varje enskilt idnummer multipliceras med tio och adderas med löpnummer för eventuella biverksamheter. Eftersom ingen näringsidkare

---

138 Icke aktiva näringsidkare enligt företagsregistret är näringsidkare som inte visar tecken på att bedriva någon form av verksamhet på grund av frånvaron av uppgifter kring F-skatter, uppgifter om egenavgifter, moms etc.

139 Nytillkomna registrerade aktiva enskilda näringsidkare mellan de båda taxeringarna, som deklarerar på N2:an, 175175–120784 = 54391.

140 Kraven på ett högre aktiekapital uppgående till 100000 kr mot tidigare 50000 kr för nyregistrerade s k privata aktiebolag gäller från och med den 1 januari 1995. Befintliga aktiebolag beviljades däremot vid denna tidpunkt en tidsfrist att höja aktiekapitalet fram till den 1 januari 1998.

141 Av dessa använder 2,3 % endast en N2A blankett förutom huvudblanketten, 0,3 % använder två N2A blanketter och resterande 0,2 % använder allt mellan tre till nio biblanketter förutom huvudblanketten.

142 Varje näringsidkare har visserligen ett unikt idnummer men kan ibland ha flera näringsverksamheter och förekommer därför ibland flera gånger p.g.a att den enskilde näringsidkaren bedriver flera näringsverksamheter. De separata näringsverksamheterna deklareras på olika deklarationer som i sin tur ges separata löpnummer.

har fler än nio biverksamheter borde teoretiskt ingen näringsverksamhet ges samma nummer, men även här förekommer en typ av felkodningar.[143]

Av de totala 120760[144] näringsverksamheterna från taxeringen 1996 identifieras med hjälp av nyttid 118287 av dessa näringsverksamheter från taxeringen 1999. Differensen eller bortfallet på 2473 näringsverksamheter vid den senare taxeringen kan förklaras av att dessa fortfarande existerar men verksamheterna har minskat i omfattning och därför deklareras på deklarationsblanketten utan årsbokslut. Denna förenklade deklarationsblankett kan användas för enskilda firmor med låg omsättning och vissa av de enskilda näringsidkarna byter ibland mellan de två typerna av deklarationsblanketter när omsättningen förändras mellan taxeringarna.

5.5.2 Kontroller av balansräkningar

Ett ytterligare antal kontroller och avgränsningar genomförs för att beräkningarna skall grunda sig på ett så korrekt underlag som möjligt. En grundläggande utgångspunkt är att balansomslutningens tillgångssida bör överensstämma med summan av skulder och eget kapital. En kontroll av balansomslutningarna genomförs för taxeringen 1996. Motsvarande kontroller för taxeringen 1999 är däremot redan avstämda i dataunderlaget från SCB. Resultaten av kontrollerna för de båda taxeringarna presenteras i tabell 5.1.

Tabell 5.1 Kontroller av balansomslutningar.

		Antal tax-96	Procent tax-96	Antal tax-99	Procent tax-99	Antal tax-96 & 99	Procent tax-96 & 99
Tillgångar =	nej	5910	5,0	4356	3,7	9042	7,6
Skulder+EK	ja	112377	95,0	113931	96,3	109245	92,4
	Total	118287	100,0	118287	100,0	118287	100,0

Kontrollen visar att för 95% av verksamheterna stämmer balansräkningen för taxeringen 1996 och för taxeringen 1999 balanserar 96,3%. Orsaker till att balansräkningarna inte balanserar är oftast otillfredsställande inrapporterade

[143] Förekommande felkodning är t.e.x. att huvudverksamheten deklarerad på en N2 blankett har tilldelats nummer 1 i stället för nummer 0. Samtidigt har den första biverksamheten deklarerad på N2A blanketten även den tilldelats siffran 1 varvid två näringsverksamheter erhåller samma identifikation. Näringsverksamheter med samma identifikationsnummer särskiljs inom ramen för den nya identifikationen nyttid, med ett utrymme på nio positioner mellan varje individ. En teknik med ”laggning” har använts för dessa fall. Denna innebär att vid förekomst av samma identifikation erhåller den senare ett tillägg på +1. Efter sex ”laggningar”för databasen tax-96 och efter fyra ”laggningar” för databasen tax-99 återstår inga dubbla identifikationer och databaserna kan sammanfogas.

[144] Grupperingen av icke aktiva näringsverksamhet enligt företagarregistret var inte genomförd vid taxeringen 1996. Enskilda verksamheter deklarerade på N2:or förutom de ovan angivna men inte deklarerande på N2:or vid den senare taxeringen kan ha upphört, bildat AB, alternativt fallit under gruppen icke aktiva med 1997 år definitioner.

eller kodade belopp i räkenskapsschemat. De verksamheter som balanserar balansräkningarna vid båda taxeringarna uppgår till 92,4% av den sammanslagna databasen eller totalt 109245 näringsverksamheter. Kraven på de kvarvarande verksamheterna är att de förutom att balansomslutningarna skall balansera inte är negativa eller helt saknas. Detta görs för att begränsa de allra minsta verksamheterna och för att över huvud taget möjliggöra genomförandet av kommande beräkningar av de finansiella variablerna. En sammanställning av positiva balansomslutningar presenteras i tabell 5.2.

Tabell 5.2 *Kontroller av positiva balansomslutningar*.

		Antal tax-96	**Procent tax-96**	Antal tax-99	**Procent tax-99**	Antal tax-96 & 99	**Procent tax-96 & 99**
Balans	0	5907	5,4	6589	6,0	9850	9,0
omslutningen	positiv	103338	94,6	102656	94,0	**99395**	91,0
	Total	109245	100,0	109245	100,0	109245	100,0

Den sammanslagna databasen som består av verksamheter som har positiva balanserade balansomslutningar vid båda taxeringarna uppgår efter dessa kontroller till totalt 99395 näringsverksamheter.

5.5.3 Sammanfattning av genomförda kontroller

De kontroller som genomförts av deklarationsblanketter och bokslut kan sammanfattas i tabell 5.3, som beskriver de avgränsningar och bortfall som kontrollerna har lett till.

Tabell 5.3 *Avgränsningar och bortfall vid kontroller av deklarationsblanketter och balansräkningar*.

AVGRÄNSNINGAR	POPULATION	BORTFALL	ORSAKER TILL BORTFALL
N2 tax-99	175175		
N2 tax-96	120784	54391	N2 som tillkommit tax-99
N2 tax-96	120760	24	Felkodade tax-96
N2 tax-96 & tax-99	118287[145]	2473	Dekl. på N2 tax-96 & N1 tax-99
Balanserande BR	109245	9042	BR balanserar ej
Positiv BR	99395	9850	Negativ BR alt. BR saknas

Antalet aktiva enskilda näringsidkare som använder huvudblanketten N2 uppgår till 175175 vid taxeringen 1999. Vid den första taxeringen 1996 var 120784 av dessa etablerade. Skillnaden 54391 har tillkommit mellan taxeringarna och kan därför inte tas med i den jämförande studien. Felkodade deklarationer och byte av deklarationsblankett till N1 mellan taxeringarna reducerar antalet

[145] Sammanslagningen av de verksamheter som både vid tax-96 och tax-99 deklarerar på en N2 – blankett.

verksamheter till 118287, det slutliga antal verksamheter som deklarerar på en N2 – blankett vid båda taxeringarna.

För att möjliggöra analyser av verksamheternas finansiella förutsättningar ställs några grundläggande krav på de balans – och resultaträkningar som näringsidkarna redovisar i sina deklarationer. Bortfallet av näringsverksamheter där balansräkningarna inte balanserar reducerar antalet till 109245. Negativa balansräkningar och avsaknaden av fullständiga balansräkningar reducerar antalet ytterligare och 99395 verksamheter kvarstår därefter för de båda taxeringarna. Därmed inleds de empiriska studierna i nästa kapitel för de närmare 100000 näringsverksamheter som vid båda taxeringarna deklarerat på en N2 blankett, som uppfyller de kriterier som krävs för att analysera verksamheternas finansiella förutsättningar.

6 DE EMPIRISKA STUDIERNA

Efter genomförda kontroller vidtar en deskriptiv redovisning och analys av reserveringarnas användning. En jämförelse görs mellan den första taxeringen efter reserveringarnas införande och taxeringen tre år senare. De olika formerna av reserveringar redovisas och analyseras mot bakgrunden av ett antal teoretiskt härledda finansiella och kontextuella bakgrundsvariabler. Bakgrundsvariablerna kan visa hur företagen använder reserveringarna beroende på verksamheternas inrikning och ålder, samt den enskilde näringsidkarens kön. Först följer en deskriptiv redovisning och analys av reserveringarnas användning med avseende på kontextuella variabler. Användningen analyseras mot bakgrund av företagens verksamhetsinriktning eller bransch, företagens verksamhetstid eller ålder, samt om de leds av en man eller en kvinna.

Denna genomgång följs därefter av en deskriptiv redovisning och analys av de enskilda näringsidkarnas användning av reserveringar mot bakgrund av ett antal finansiella variabler. De finansiella variabler som studeras är företagens vinstmarginal, kapitalomsättningshastighet, avkastning på totalt kapital, kassalikviditet, samt företagens skuldsättningsgrad. Den deskriptiva delen inleds med indelningar och avgränsningar av databasen med avseende på de kontextuella variablerna.

6.1. Indelningar och avgränsningar av datamaterialet

De bakomliggande variablerna hämtas från de enskilda näringsidkarnas deklarationer. Många av variablerna har krävt omfattande bearbetningar och beräkningar. Bland annat kan nämnas att de för studien relevanta resultatstegen saknar självständiga koder i deklarationerna. Dessa resultatsteg utgörs av resultatet före avsättningar till positiv respektive negativ räntefördelning, resultatet före återföring respektive avsättning till periodiseringsfonder och resultatet före avsättning respektive minskning av expansionsfond. Samtliga dessa resultatsteg har räknats fram genom en summering av de poster med koder som föregår respektive resultatsteg, se sidan 2 i N2 blanketten i bilaga 4. En fullständig förteckning med en ingående beskrivning av de använda variablerna framgår av bilaga 5.

Den första kontextuella omgivningsvariabeln som bearbetats för den deskriptiva redovisningen är indelningen efter typ av *verksamhetsinriktning.* I den sammanslagna databasen ingår 99395 verksamheter och dessa indelas i fyra grupper efter branschkoder enligt svensk näringsgrensindelning (SNI92). Tre av verksamhetsinriktningarna *Tillverknings & Byggnadsverksamhet*, *Parti & Detaljhandel*, samt *Jord & Skogsbruk* utgör undergrupperna enligt SNI koderna.

I den fjärde verksamhetsinriktningen *Service* sammanförs däremot ett bredare antal typer av undergrupper.[146] Det absoluta antalet respektive den procentuella fördelningen av verksamheter inom respektive verksamhets-inriktning framgår av tabell 6.1.

Tabell 6.1 *Antalet enskilda näringsidkare inom respektive verksamhetsinriktning.*

	Antal	Procent	Gällande Procent
Jord & Skogsbruk	34415	34,6	38,8
Tillverknings & Byggverksamhet	13796	13,9	15,6
Parti & Detaljhandel	12262	12,3	13,8
Service	28226	28,4	31,8
Totalt antal studerade verksamheter	**88699**	89,2	100,0
Ej studerade verksamheter	10696	10,8	
Totalt antal verksamheter	99395	100,0	

Av de 99395 enskilda näringsverksamheterna kan 10696 eller 10,8% av dessa inte kategoriseras tillhörande någon av de fyra verksamhetsinriktningarna. Endast 98 verksamheter eller 0,1% av verksamheterna har koder som faller utanför huvudgrupperna.[147] Den största anledningen till bortfallet är att den övervägande delen 10598 eller 10,7% av verksamheterna helt enkelt saknar SNI-kod, varför dessa verksamheter inte ingår i företagskategoriseringen. Efter indelningen i fyra verksamhetsinriktningar kvarstår 88699 verksamheter som för de båda taxeringarna uppvisade en balansomslutning som balanserar och är positiv.

För att studera den inverkan företagets verksamhetstid eller *ålder* har på den enskilde näringsidkarens användning av reserveringarna indelas företagen i *etablerade* respektive *nyligen etablerade* företag. Med etablerade företag avses i denna studie verksamheter vars verksamhetsstart registrerats före 1/1 1993 och nyetablerade vars verksamhetsstart registrerats från och med detta datum. Detta innebär att nyligen etablerade företag är sådana som vid taxeringen 1996 bedrivit sin verksamhet mellan ett till tre räkenskapsår. De företag som bedrivit verksamhet i fyra eller fler räkenskapsår betraktas följaktligen som äldre eller etablerade. Fördelningen framgår av tabell 6.2.

---

146 De olika undergrupper som inkluderas i denna verksamhetsinriktning eller bransch utgörs av näringsverksamheter inom hotell och restaurang, transport, uthyrnings och företagstjänster, utbildning, hälso- och sjukvård, samt samhälls- och personaltjänster. Även om verksamhetsinriktning är en mer adekvat benämning på den genomförda indelningen används i den fortsatta redovisningen ofta begreppet bransch ett begrepp som kan upplevas lättare att ta till sig.

147 Dessa utgörs företrädesvis av verksamheter som utvinner mineraler, samt av verksamheter inom energi- och vattenförsörjning

Tabell 6.2 *Fördelningen av etablerade respektive nyligen etablerade verksamheter taxeringen 1996.*

	Antal	Procent	Gällande Procent
Etablerade	51455	58,0	59,0
Nyligen Etablerade	35821	40,4	41,0
Totalt antal studerade verksamheter	**87276**	98,4	100,0
Ej studerade verksamheter	1423	1,6	
Totalt antal verksamheter	88699	100,0	

Här framgår att cirka 60% av de totalt studerade företagen med denna indelning kan betraktas som etablerade och cirka 40% som nyligen etablerade. Det relativt lilla bortfallet av 1423 eller 1,6% enskilda näringsidkare utgörs av företag där någon uppgift om starten för verksamheten inte finns registrerad. De studerade verksamheterna reduceras med detta bortfall varvid 87276 verksamheter kvarstår som samtliga för de båda taxeringarna kan uppvisa en balansomslutning som både balanserar och är positiv. I databasen framgår att av de studerade verksamheterna är 19749 eller 22,6% belägna i någon av de tre storstadsområdena Stockholm, Göteborg eller Malmö. Följaktligen bedriver nära 77% av samtliga enskilda näringsidkare sina verksamheter i övriga delar av landet.

Den tredje kontextuella variabeln *kön* medförde ingen reducering av antalet studerade verksamheter eftersom denna separata registeruppgift av SCB plockats fram ur det personnummer som är en förutsättning för registrering av deklarationerna. De tidigare genomförda kontrollerna av deklarationsblanketter och bokslut, se tabell 5.3, kompletteras i tabell 6.3 med den reducering av antalet verksamheter som avsaknaden av SNI-koder respektive år för registrering medför.

Tabell 6.3 *Avgränsningar och bortfall vid kontroller av deklarationsblanketter och balansräkningar, samt exkluderande av verksamheter som saknar SNI-kod respektive registreringsår.*

AVGRÄNSNINGAR	POPULATION	BORTFALL	ORSAKER TILL BORTFALL
N2 tax-99	175175		
N2 tax-96	120784	54391	N2 som tillkommit tax-99
N2 tax-96	120760	24	Felkodade tax-96
N2 tax-96 & tax-99	118287	2473	Dekl. på N2 tax-96 & N1 tax-99
Balanserande BR	109245	9042	BR balanserar ej
Positiv BR	99395	9850	Negativ BR alt. BR saknas
Branchindelning	88699	10696	Saknar SNI-kod[148].
Åldersindelning	**87276**	1423	Startår ej registrerad

[148] 98 av dessa har SNI-kod men faller utanför branchindelningen.

De kriterier som krävdes för att analysera verksamheternas finansiella förutsättningar för de båda taxeringarna reducerade antalet verksamheter till 99395, se tabell 5.3. En indelning av verksamheterna i fyra branscher avgänsar antalet ytterligare till 88699. Bortfallet är främst förorsakat av de verksamheter som saknar SNI-koder. En kod som anger inom viken kategori näringsidkarrna bedriver sina verksamheter. Verksamheternas ålder är en ytterligare faktor som påverkar användningen av reserveringar. Verksamheter som saknar registrerat startår faller bort och slutligen kvarstår 87276 enskilda näringsverksamheter som kan studeras med avseende på såväl finansiella som kontextuella varibler vid de båda taxeringarna.

Den fortsatta redovisningen kommer att omfatta 87276 verksamheter, där en enskild näringsidkare i undantagsfall kan bedriva flera verksamheter. I den fortsatta redovisningen är verksamheter det övergripande begreppet. Beroende på sammanhang kommer dessa att att omväxlande beskrivas som näringsidkaren, företagaren, den enskilde näringsidkaren, den enskilda firman alternativt företaget. På motsvarande sätt kommer företrädesvis begreppet bransch att användas i stället för verksamhetsinriktning.

6.2 Kontextuella förutsättningar för användning av reserveringar.

En förutsättning för användningen av reserveringsmöjligheterna kräver att resultatet är positivt för att utrymme skall finnas för den enskilde näringsidkaren att genomföra avsättningar. Andelen verksamheter, av de totalt studerade 87276 som kan redovisa ett positivt resultat före respektive resultatsteg, studeras därför för de båda taxeringarna, se tabell 6.4.

Tabell 6.4 *Antalet näringsverksamheter med positiva inkomster i de olika resultatstegen taxeringarna 1996 och 1999.*

	TAX-96		TAX-99	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Positiv Inkomst före räntefördelning	63015	72,2	62132	71,2
Positiv Inkomst före avsättning till periodiseringsfond	62656	71,8	61426	70,4
Positiv Inkomst före avsättning till expansionsfond	62261	71,3	60917	69,8
Totalt	87276	100,0	87276	100,0

De verksamheter som uppvisar positiva resultat före de olika reserveringsmöjligheterna ligger vid båda taxeringarna kring 70%. Företagen uppvisar endast en marginell avtrappning mellan resultatstegen och endast ett marginellt antal lägre antal verksamheter uppvisar ett positivt resultat för taxeringen 1999 jämfört med taxeringen 1996. Ett fenomen som bidrar till utjämningen mellan de första resultatstegen under denna period är att de i räkenskaperna bokförda intäkterna för återförd skattepliktig SURV-avsättning dras av innan underlaget för inkomst före räntefördelning beräknas. Den

avdragna skattepliktiga SURVavsättning återförs senare innan underlaget för inkomst före avsättning till periodiseringsfond beräknas. Detta innebär att den inkomstökning som återföringen av SURVavsättning medför i stort kompenserar avsättningarna till positiv räntefördelning. Kontentan blir att endast en marginell ökning mellan resultatstegen sker mellan taxeringarna. Enskilda näringsidkares användning av reserveringar kommer att studeras. För att få en bättre bild av dessa näringsverksamheter presenteras i tabell 6.5 uppgifter hämtade från N2 - blanketternas balans- och resultaträkningar.

Tabell 6.5 *Medianvärden från N2-blanketterna för de enskilda näringsverksamheter som uppvisar positiva resultat (inkomster före räntefördelning).*

	Tax-96	Tax-99
Av totalt antal verksamheter	63015	62132
Omsättning	*511932*	*537685*
Resultat (Ink. före räntefördelning)	*122976*	*129937*
Omsättningstillgångar	*138020*	*95277*
Anläggningstillgångar	*125423*	*135000*
Kortfristiga skulder	*45892*	*57235*
Långfristiga skulder	*86517*	*71520*
Obeskattade reserver	*6953*	*0*
Eget kapital	*83046*	*92247*

Tabell 6.5 visar medianvärdet för respektive post inte ”medianföretaget” av de totala antalet verksamheter från varje taxering. Medianomsättningen är drygt 500000 och medianresultatet före reserveringsmöjligheter är drygt 120000, med vissa ökningar mellan taxeringarna. Mediantillgångarna och skulderna ”balanserar” kring 250000. Bland övriga iakttagelser kan nämnas några förändringar mellan taxeringarna. En viss förskjutning från omsättningstillgångar till anläggningstillgångar framgår samtidigt som det sker en förskjutning från långfristiga till kortfristiga skulder. Vidare saknas obeskattade reserver för den senare taxeringens ”medianföretag”, samtidigt som det egna kapitalet ökar något.

Användningen av de olika reserveringarna består både av möjligheter till avdrag på det studerade räkenskapsåret och av möjligheter till återläggning av tidigare genomförda reserveringar. Detta kräver ett mera detaljerat studium av de olika reserveringsmöjligheterna för att eventuella skillnader i nyttjandegraden skall kunna urskiljas mellan taxeringarna. Framförallt beror detta på att möjligheterna till återläggning ökat taxeringen 1999 på grund av att reglerna var nya taxeringen 1996, men att de varit i bruk ett antal år vid den senare taxeringen. En slutsats blir att cirka 70% eller cirka 62000 enskilda firmor uppvisar ett positivt resultat före räntefördelning och om resultatet är positivt före räntefördelningen så är det i huvudsak fortsatt positivt även före avsättning till periodiseringsfonder och före avsättning till expansionsfond. Vid studier av det

totala antalet av 118287 näringsverksamheter, som kunde identifieras för de båda taxeringarna, ligger procenttalen för de positiva resultatstegen endast fyra procentenheter lägre eller vid cirka 66%.

Möjliga reserveringar är positiv respektive negativ räntefördelning, återföring från respektive avsättning till periodiseringsfond och slutligen avsättning till respektive minskning av expansionsfond. Det antal verksamheter, av samtliga 87276 studerade enskilda firmorna, som för de två taxeringarna använder sig av möjligheterna till dessa reserveringar framgår av tabellen 6.6.

Tabell 6.6 *Antal verksamheter som genomfört reserveringar.*

	Tax-96		Tax-99	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Avsättning till positiv räntefördelning	25209	28,9	26144	30,0
Avsättning till negativ räntefördelning	5649	6,5	13614	15,6
Återföring från periodiseringsfond	*6749*	*7,7*	*17301*	*19,8*
Avsättning till periodiseringsfond	38424	44,0	30523	35,0
Avsättning till expansionsfond	10473	12,0	5210	6,0
Minskning av expansionsfond	3749	4,3	5405	6,2
Totalt antal verksamheter	87276	100,0	87276	100,0

Några förändringar kan noteras mellan taxeringarna i användningen av reserveringsmöjligheterna med beaktande av att antalet verksamheter med positiva resultat i stora drag överensstämde mellan de båda taxeringarna. Marginellt fler företag använder positiv räntefördelning, men användningen av negativ räntefördelning har ökat markant från endast 6,5% av de verksamheter där möjligheterna till detta fanns till 15,6%. Detta innebär mer än en fördubbling av antalet enskilda näringsidkare som lånar av företaget under denna period.

Den relativt sett likartade ökningen av återföring från periodiseringsfonder från 7,7% till 19,8% är mera väntad då företagen under de gångna tre åren kunnat genomföra avsättningar, som vid den senare taxeringen är möjliga att återföra. Därigenom bör mera periodiseringsfondsmedel vara avsatta, medel som vid den senare taxeringen inte behöver men kan återföras till beskattning. Avsättningarna till periodiseringsfonder har minskat något från 44% till 35%, men relativt sett har avsättningarna till expansionsfond avtagit mer med en halvering från 12% till 6% av antalet enskilda näringsverksamheter. Samtidigt med minskade avsättningar till expansionsfond har återförandet av tidigare avsättningar ökat mellan taxeringarna.

I analysarbetet studeras de olika resultatstegen i den ordning de genomförs i deklarationerna. Användningen av de olika reserveringsmöjligheterna studeras i relation till hur många företag som redovisat positiva resultatsteg och därmed har faktiska möjligheter att använda reserveringarna. Nyttjandet eller användningen av reserveringar studeras i fråga om de enskilda verksamheternas

SNI koder eller branscher, samt de enskilda firmornas registreringsdatum eller ålder. Två taxeringar studeras för att se om och i så fall vilka förändringar som kan observeras efter det att dessa möjligheter till reserveringar varit i bruk några år.

6.2.1. Reserveringarnas användning i olika branscher.

Användningen av reserveringsmöjligheter studeras i ett första steg med avseende på den typ av verksamhet som de enskilda näringsidkarna bedriver. De studerade 87276 enskilda näringsidkarna fördelar sig på de fyra branscherna enligt tabell 6.7.

Tabell 6.7 *Antal verksamheter fördelade på respektive bransch.*

	Antal	Procent
Jord & Skogsbruk	33816	38,7
Tillverknings & Byggverksamhet	13500	15,5
Parti & Detaljhandel	12000	13,7
Service	27960	32,0
Totalt	87276	100,0

Av de olika branscherna representerar jord & skogsbruk drygt en tredjedel och service en knapp tredjedel av branscherna. Detta innebär att tillverkning & byggverksamhet samt parti & detaljhandel läggs ihop för att tillsammans motsvara den resterande knappa tredjedelen av de enskilda näringsidkare som studeras. Det första resultatsteget som studeras beträffande företagens branscher är de enskilda näringsverksamheter som uppvisar positiv inkomst före räntefördelning och således har möjligheter till *avsättningen till positiv räntefördelning* vid taxeringarna 1996 respektive 1999. Resultaten framgår av tabell 6.8.

Tabell 6.8 *Avsättning till positiv räntefördelning i olika branscher.*

Verksamhets-inriktningar		Positiv Inkomst tax-96.	Positiv räntefördelning tax-96	Positiv Inkomst tax-99	Positiv räntefördelning tax-99
Jord & Skogsbruk	Antal verksamheter (tot. 33.816)	24416	15693	23416	15394
	Inom branschen	72,2%	46,4%	69,2%	45,5%
	Relativt till positiv inkomst		64,3%		65,8%
Tillverknings & Byggverksamhet	Antal verksamheter (tot. 13.500)	10312	2780	10229	3011
	Inom branschen	76,4%	20,6%	75,8%	22,3%
	Relativt till positiv inkomst		27,0%		29,4
Parti & Detaljhandel	Antal verksamheter (tot. 12.000)	7846	2279	7787	2522
	Inom branschen	65,4%	19,0%	64,9%	21,0%
	Relativt till positiv inkomst		29,1%		32,4%
Service	Antal verksamheter (tot. 27960)	20441	4457	20700	5217
	Inom branschen	73,1%	15,9%	74,0%	18,7%
	Relativt till positiv inkomst		21,8%		25,3%
Totalt	Antal verksamheter (tot. 87.276)	63015	25209	62132	26144
	I genomsnitt för alla branscher	72,2%	28,9%	71,2%	30,0%
	Relativt till positiv inkomst		40,0%		42,1%

En avsättningen till positiv räntefördelning får inte överstiga den inkomst före räntefördelning som föregår denna avsättningsmöjlighet. Om det framräknade positiva räntefördelningsbeloppet överstiger denna inkomst kan det överstigande beloppet sparas till kommande taxeringar. Det visar sig i tabell 6.8 att andelen verksamheter som har ett positivt resultat före räntefördelning i stort sett fördelar sig proportionellt mot antalet verksamheter i de olika branscherna. De verksamheter som har en positiv inkomst, eller annorlunda uttryckt ett positivt resultat före räntefördelning, ligger i genomsnitt på cirka 72% för de båda taxeringarna. Högsta andelen, cirka 76%, kan noteras inom tillverknings & byggverksamhet. Den lägsta andelen, cirka 65%, finns inom parti & detaljhandel. För de övriga branscherna jord & skogsbruk respektive service ligger andelen nära genomsnittet. Andelen företag som uppvisar positiva inkomster före räntefördelning ligger dessutom relativt stabilt mellan taxeringarna, med undantag i viss mån för jord & skogsbruk där en nedgång med tre procentenheter kan konstateras.

De verksamheter inom respektive bransch som avsätter till positiv räntefördelning varierar mycket. Antalet är genomgående betydligt lägre än andelen som har möjligheten till avsättning. I genomsnitt gör cirka 30% av de studerade verksamheterna denna avsättning. Detta innebär att i genomsnitt avsätter relativt sett drygt 40% av de verksamheter som har förutsättningar i form av positiva inkomster. Högsta relativa andelen verksamheter som genomför avsättningar med positiv räntefördelning finns inom jord & skogsbruk där den relativa andelen ligger kring 65%. Motsvarande relativa andelar för de övriga branscherna utgör mindre än hälften och varierar mellan 22% och 32%. För tillverknings & byggverksamhet utgör den relativa andelen cirka 28%, för parti & detaljhandeln cirka 31% och för service cirka 24%. Möjligheten att avsätta till positiv räntefördelning ser ut att användas i betydligt högre grad inom jord & skogsbruk än inom andra näringar. För samtliga branscher sker en svag ökning mellan taxeringarna av det relativa antalet verksamheter som avsätter till positiv räntefördelning. Den största relativa ökningen mellan taxeringarna sker inom parti & detaljhandel och inom service där den relativa ökningen ligger på drygt 3 procentenheter. För jord & skogsbruk respektive tillverknings & byggverksamhet stannar ökningen kring 2 procentenheter.

För verksamheter som har ett negativt kapital vid räkenskapsårets ingång tvingas den enskilde näringsidkaren ta upp en extra intäkt i verksamheten. Ett tillägg av en post för *negativ räntefördelning* innebär att företaget lånat i bolaget och skall återföra en avkastning på kapitalet till det redovisade resultatet. En avsättning till negativ räntefördelning måste göras och omfattningen av denna tvingande avsättning kan studeras i nedanstående branschvisa sammanställning som framgår av tabell 6.9 och avser båda taxeringarna.

Tabell 6.9 *Avsättning till negativ räntefördelning i olika branscher.*

Verksamhets-inriktningar		Negativ räntefördelning tax-96	Negativ räntefördelning tax-99	Relativ ökning mellan taxeringarna
Jord & Skogsbruk	Antal verksamheter (tot. 33.816)	1248	2299	
	Inom branschen	3,7%	6,8%	184%
Tillverknings & Byggverksamhet	Antal verksamheter (tot. 13.500)	1176	3101	
	Inom branschen	8,7%	23,0%	264%
Parti & Detaljhandel	Antal verksamheter (tot. 12.000)	862	1972	
	Inom branschen	7,2%	16,4%	228%
Service	Antal verksamheter (tot. 27960)	2363	6242	
	Inom branschen	8,5%	22,3%	262%
Totalt	Antal verksamheter (tot. 87.276)	5649	13614	
	I genomsnitt för alla branscher	6,5%	15,6%	240%

Genomsnittet för avsättning till negativ räntefördelning ligger på drygt 6% för taxeringen 1996 och på nära 16% för taxeringen 1999. Detta innebär att mer än dubbelt så många företag använder sig av möjligheten att låna ur det egna företaget vid den senare taxeringen. Jord & skogsbruk var den bransch där företag använder sig av avsättningar till positiv räntefördelning i betydligt högre grad än andra branscher. Antalet företagare med kapitalunderskott verkar följdriktigt vara lägst för denna bransch, men andelen företag inom branschen ökar från nära 4% till nära 7% mellan taxeringarna. Parti & detaljhandeln ökar från drygt 7% till drygt 16% och ligger därigenom nära de genomsnittliga siffrorna. De övriga branscherna, som tydligast använder sig av denna möjlighet att låna från det egna företaget, är branscherna tillverknings & byggverksamhet samt service, som båda ökar från strax under 10% till över 20% av företagen inom respektive bransch. Genomgående mer än fördubblas antalet verksamheter som avsätter till negativ räntefördelning mellan de tre år som gått mellan taxeringarna. Undantaget är jord & skogsbruk som från en relativt lägre andel avsättningar visserligen ökar, men inte i den utsträckning som gäller för de övriga branscherna.

Vid tidpunkterna för de studerade taxeringarna finns inga krav på *återföring av periodiseringsfonder* beroende på att de för fem år möjliga avsättningarna inte fullt ut kunnat nyttjas. En återföring i viss utsträckning kan ändå konstateras även vid den första av de branschvist redovisade taxeringarna i tabell 6.10.

Tabell 6.10 *Återföring av periodiseringsfonder i olika branscher.*

Verksamhets-inriktningar		Återföring periodiseringsfond tax-96	Återföring periodiseringsfond tax-99	Relativ ökning mellan taxeringarna
Jord & Skogsbruk	Antal verksamheter (tot. 33.816)	2186	6673	
	Inom branschen	6,5%	19,7%	303%
Tillverknings & Byggverksamhet	Antal verksamheter (tot. 13.500)	1280	3007	
	Inom branschen	9,5%	22,3%	235%
Parti & Detaljhandel	Antal verksamheter (tot. 12.000)	1048	2080	
	Inom branschen	8,7%	17,3%	199%
Service	Antal verksamheter (tot. 27960)	2235	5541	
	Inom branschen	8,0%	19,8%	248%
Totalt	Antal verksamheter (tot. 87.276)	6749	17301	
	I genomsnitt för alla branscher	7,7%	19,8%	257%

Antalet verksamheter som återför periodiseringsfonder ökar mellan de båda taxeringarna från cirka 8% till cirka 20%, med andra ord en ökning på i genomsnitt två och en halv gånger. Under den första taxeringen återförs den lägsta andelen drygt 6% av verksamheterna inom jord & skogsbruk och den högsta andelen drygt 9% inom tillverknings & byggnadsverksamhet. Vid den senare taxeringen återförs fortfarande den högsta andelen drygt 22% inom tillverknings & byggnadsverksamhet, men den lägsta andelen drygt 17% inom parti & detaljhandeln. Variationerna mellan branscherna är relativt små vid de båda taxeringarna, men däremot är andelen verksamheter som återför periodiseringsfonder betydligt större vid den senare taxeringen. Andelen fördubblas för parti & detaljhandel och tredubblas för jord & skogsbruk. De övriga branscherna ligger alla kring genomsnittet som utgör två och en halv gånger så många. Vid den senare taxeringen kan var femte verksamhet sägas återföra en tidigare avsatt periodiseringsfond.

Nästa avsättningsmöjlighet i deklarationen är *avsättning till periodiseringsfond*. Omfattningen av verksamheter som uppvisar ett positivt resultat före denna reserveringsmöjlighet och i vilken utsträckning som verksamheterna verkligen nyttjat denna möjlighet framgår av tabell 6.11.

Tabell 6.11 *Avsättning till periodiseringsfonder i olika branscher.*

Verksamhets-inriktningar		Positiv Inkomst tax-96	Avsättning periodiseringsfond tax-96	Positiv Inkomst tax-99	Avsättning periodiseringsfond tax-99
Jord & Skogsbruk	Antal verksamheter (tot. 33.816)	23468	12684	21647	9741
	Inom branschen	69,4%	37,5%	64,0%	28,8%
	Relativt till positiv inkomst		54,0%		45,0%
Tillverknings & Byggverksamhet	Antal verksamheter (tot. 13.500)	10507	6793	10546	5476
	Inom branschen	77,8%	50,3%	78,1%	40,6%
	Relativt till positiv inkomst		64,7%		52,0%
Parti & Detaljhandel	Antal verksamheter (tot. 12.000)	7949	4615	7962	3718
	Inom branschen	66,2%	38,5%	66,4%	31,0%
	Relativt till positiv inkomst		58,2%		46,7%
Service	Antal verksamheter (tot. 27960)	20732	14332	21271	11588
	Inom branschen	74,1%	51,3%	76,1%	41,4%
	Relativt till positiv inkomst		69,2%		54,4%
Totalt	Antal verksamheter (tot. 87.276)	62656	38424	61426	30523
	I genomsnitt för alla branscher	71,8%	44,0%	70,4%	35,0%
	Relativt till positiv inkomst		61,3%		49,7%

Andelen verksamheter inom respektive bransch som har ett positivt resultat före avsättning till periodiseringsfond ligger i genomsnitt på cirka 71% för de båda taxeringarna. Detta innebär att det endast är mindre än en procent färre företag som har ett positivt resultat före avsättning till periodiseringsfond jämfört med föregående resultatsteg. Fördelningen branschvis uppvisar ytterst marginella förändringar jämfört med föregående resultatsteg. Även här uppvisar tillverknings & byggverksamhetsbranschen den högsta andelen genom att cirka 78% uppvisar ett positivt resultat före avsättning till periodiseringsfond. Servicebranschen ligger några procentenheter över genomsnittet och parti & detaljhandelsbranschen några procentenheter under genomsnittet. Jord & skogsbruk är den enda bransch där antalet verksamheter som uppvisar ett positivt resultat vid detta resultatsteg har minskat jämfört med föregående resultatsteg. Det senare mycket beroende på att avsättningar till positiv räntefördelning visat sig vanligast inom denna bransch.

Förklaringarna till att det totalt sett inte skett någon större minskning i antalet verksamheter som uppvisar positiva resultat mellan de relaterade resultatstegen är flera. Inkomsterna före räntefördelning reduceras oftast inte helt genom avdrag till positiv räntefördelning. Mellan resultatstegen återläggs dessutom den innan inkomsten före räntefördelning avdragna skattepliktiga SURV-avsättningen. ”Framskattningen” av denna tidigare form av obeskattade reserv ökar uppenbart resultatet mer än avsättningen till räntefördelning minskar motsvarande resultat.

Andelen verksamheter som uppvisar positiva resultat före avsättning till periodiseringsfond är relativt stabilt mellan taxeringarna, men även vid detta

resultatsteg utgör jord & skogsbruk ett undantag. För branschen sjunker andelen med mer än 5 procentenheter och uppgår vid den senare taxeringen till endast 64% och utgör därmed den bransch med den lägsta andelen positiva resultat före avsättning till periodiseringsfond. Andelen verksamheter inom respektive bransch som avsätter till periodiseringsfond varierar mindre mellan branscherna jämfört med avsättningen till positiv räntefördelning. I genomsnitt avsätter för respektive taxering i genomsnitt 44% respektive 35% av samtliga verksamheter till periodiseringsfonder.

Motsvarande relativa andelar av de verksamheter som verkligen har möjligheter till dessa avsättningar sjunker från cirka 60% till cirka 50%. Av de olika branscherna ligger servicebranschen relativt sett högst vad gäller användninggrad trots en minskning av användningen. Användningsgraden sjunker mellan taxeringarna för servicebranschen från nära 70% till cirka 55%, en minskning med hela 15 procentenheter. För denna reserveringsform har jord & skogsbruk i stället den lägsta relativa andelen på 54% respektive 45% för de båda taxeringarna. De relativa andelarna för tillverknings & byggverksamhet respektive parti & detaljhandel ligger obetydligt över respektive obetydligt under de genomsnittliga värdena.

Vid tidpunkten för den senare taxeringen får de årligen avsatta periodiseringsfonderna ligga obeskattade i fem år, något som senare utökades till sex år. Detta innebär att den kraftiga ökningen av återförandet av periodiseringsfonder inte beror på att verksamheterna är tvingade att återföra periodiseringsfonder till beskattning. Däremot har avsättningar varit möjliga i tre år och dessa periodiseringsfonder kan nu i inkomstutjämnande syfte tas fram till beskattning. Ökningen i återförandet av periodiseringsfonder bidrar även det till att antalet verksamheter med positivt resultat före avsättning till periodiseringsfonder minskar ytterst marginellt i förhållande till antalet verksamheter vid resultatet före räntefördelning Återföringen föregår nämligen resultatsteget inkomst före avsättning till periodiseringsfond och ingår därefter i den inkomstgrund ur vilken en eventuell ny periodiseringsfond beräknas.

Den tredje av avsättningsmöjligheterna är möjligheten till *avsättning till expansionsfond*. I denna form av avsättning ges den enskilde näringsidkaren möjligheter att behålla vinster i verksamheten till en lägre skatt än alternativet och att skatta motsvarande överskott som inkomst av näringsverksamhet. Omfattningen av de som har denna möjlighet till avsättning framgår av tabell 6.12.

Tabell 6.12 *Avsättning till expansionsfonder i olika branscher.*

Verksamhets-inriktningar		Positiv Inkomst tax-96	Avsättning expansionsmedel tax-96	Positiv Inkomst tax-99	Avsättning expansionsmedel tax-99
Jord & Skogsbruk	Antal verksamheter (tot. 33.816)	23430	4598	21595	2213
	Inom branschen	69,3%	13,6%	63,9%	6,5%
	Relativt till positiv inkomst		19,6%		10,2%
Tillverknings & Byggverksamhet	Antal verksamheter (tot. 13.500)	10417	1505	10438	755
	Inom branschen	77,2%	11,1%	77,3%	5,6%
	Relativt till positiv inkomst		14,4%		7,3%
Parti & Detaljhandel	Antal verksamheter (tot. 12.000)	7902	1159	7872	601
	Inom branschen	65,9%	9,7%	65,6%	5,0%
	Relativt till positiv inkomst		14,7%		7,6%
Service	Antal verksamheter (tot. 27960)	20512	3211	21012	1641
	Inom branschen	73,4%	11,5%	75,2%	5,9%
	Relativt till positiv inkomst		15,7%		7,9%
Totalt	Antal verksamheter (tot. 87.276)	62261	10473	60917	5210
	I genomsnitt för alla branscher	71,3%	12,0%	69,8%	6,0%
	Relativt till positiv inkomst		16,8%		8,6%

Andelen verksamheter som har en positiv inkomst före avsättning till expansionsfond ligger på cirka 70% vilket innebär en ytterst marginell minskning på delar av procent jämfört med tidigare resultatsteg. Även här uppvisar tillverknings & byggverksamhetsbranschen den högsta andelen genom att cirka 77% uppvisar ett positivt resultat före avsättning till expansionsfond. Servicebranschen ligger även här några procentenheter över genomsnittet och parti & detaljhandelsbranschen några procentenheter under genomsnittet.

Några resultathöjjande återföringar förekommer inte mellan dessa senare resultatsteg som förklarar den marginella minskningen av antalet verksamheter. Däremot bör minst 75% av inkomsten före avsättning till periodiseringsfond kvarstå även efter en periodiseringsfondsavsättning. De verksamheter inom respektive bransch som avsätter till expansionsfond när de har denna möjlighet med en positiv inkomst är betydligt färre och andelen varierar mindre mellan branscherna jämfört med såväl avsättning till positiv räntefördelning som avsättning till periodiseringsfonder. Förutom att det är den klart minst använda av de tre avsättningsmöjligheterna så sker dessutom en halvering av det totala antalet verksamheter som avsätter till expansionsfond vid en jämförelse mellan taxeringarna. I genomsnitt sjunker antalet verksamheter som genomför avsättningar till expansionsfond från 12% till 6%.

Skillnaderna mellan branscherna är små och varierar första taxeringen mellan 9,7% och 13,6%. Motsvarande siffror vid den andra taxeringen varierar mellan 5% och 6,5%. Motsvarande relativa andelar av de verksamheter som verkligen har möjligheter till dessa avsättningar sjunker från cirka 17% till cirka 9%. För

denna typ av resultatreglering är det jord & skogsbruk som uppvisar den högsta användningsgraden på nära 20% respektive drygt 10% för de båda taxeringarna. De relativa andelarna för de övriga branscherna ligger alla obetydligt under de genomsnittliga värdena. Mönstret inom alla branscher vid användningen av avsättningar till expansionsfond är i stort sett likartad. Utvecklingen som sker mellan de studerade taxeringarna är att från att cirka var sjätte verksamhet som har denna avsättningsmöjlighet använder den vid den förra taxeringen till att endast var tolfte verksamhet använder den vid den senare taxeringen.

Motivet att *minska eller återföra* hela eller delar av *expansionsfonden* kan motiveras av att kapitalunderlagen för expansionsfonder, den övre kapitalmässiga gränsen för avsättningen, kan minska och därigenom framtvinga en återföring. Dessutom samverkar den med avsättning till räntefördelning genom att avsättningar till expansionsfonder även minskar nästa års kapitalunderlag för räntefördelning. I viken utsträckning de enskilda näringsidkarna minskat sina expansionsfonder framgår av nedanstående branschindelade sammanställning i tabell 6.13.

Tabell 6.13 *Minskning (Återföring) av expansionsfonder i olika branscher.*

		Minskning av expansionsfond tax-96	Minskning av expansionsfond tax-99	Relativ ökning mellan taxeringarna
Jord & Skogsbruk	Antal verksamheter (tot. 33.816)	1039	2109	
	Inom branschen	3,1%	6,2%	200%
Tillverknings & Byggverksamhet	Antal verksamheter (tot. 13.500)	746	876	
	Inom branschen	5,5%	6,5%	118%
Parti & Detaljhandel	Antal verksamheter (tot. 12.000)	572	740	
	Inom branschen	4,8%	6,2%	129%
Service	Antal verksamheter (tot. 27960)	1392	1680	
	Inom branschen	5,0%	6,0%	120%
Totalt	Antal verksamheter (tot. 87.276)	3749	5405	
	I genomsnitt för alla branscher	4,3%	6,2%	144%

Minskning eller återföring av expansionsfond genomförs av i genomsnitt av drygt 4% respektive av drygt 6% av de studerade verksamheterna. Ökningen mellan de studerade åren bör noteras mot bakgrund av att återföringen är speciellt intressant för verksamheter som uppvisar ett negativt resultat vid detta resultatsteg. Samtidigt med en halvering av antalet verksamheter som avsätter till expansionsfond sker en 50% ökning i genomsnitt av antalet verksamheter som minskar eller återför expansionsfondsmedel. Expansionsfond som resultatregleringsmöjlighet framstår redan vid dess introduktion som vara den minst använda och användningen av denna avtar dessutom drastiskt mellan de tre år som studien avser.

Under den första taxeringen återförs den lägsta andelen drygt 3% av verksamheterna inom jord & skogsbruk och den högsta andelen drygt 5% inom tillverknings & byggnadsverksamhet. Vid den senare taxeringen ligger återförandet kring genomsnittet dryga 6% för samtliga branscher. Andelen verksamheter där expansionsfonden minskar fördubblas för jord & skogsbruk mellan taxeringarna och för de övriga branscherna ligger de relativa ökningarna mellan cirka 20% och 50%.

6.2.2. Reserveringarnas användning och verksamheternas ålder

Den tid som enskilda näringsverksamheter varit verksamma betraktas som en viktig variabel med hänsyn till hur företrädarna för dessa förväntas agera i olika beslutssituationer. För att studera eventuella skillnader delas därför de studerade verksamheterna in i kategorierna etablerade respektive nyligen etablerade. De som varit verksamma i tre år eller mer vid taxeringen 1996, det vill säga registrerade före 1993, betraktas som etablerade. De verksamheter som registrerats och som verkat från och med 1993 betraktas som nyligen etablerade. Samma verksamheter studeras vid de båda taxeringarna. Därför ligger den indelningsgrund som fastställs vid den första av taxeringarna fast även vid den senare. Den jämförelse som härigenom kan genomföras är att vid en tidpunkt tre år senare studera eventuella skillnader i användningen av reserveringar för de verksamheter som vid den första taxeringen betraktas som etablerade respektive de som betraktas som nyetablerade. Denna indelningsgrund medför att cirka 60% av de studerade enskilda näringsverksamheterna betraktas som etablerade och cirka 40% som nyligen etablerade. En sammanställning av detta framgår av tabell 6.14.

Tabell 6.14 *Reserveringarnas användning i etablerade respektive nyetablerade verksamheter.*

		Etab. tax-96	Nyetab. tax-96	Totalt tax-96	Etab. tax-99	Nyetab. tax-99	Totalt tax-99
Positiv räntefördelning	Antal verksamheter	17958	7251	25209	17858	8286	26144
	Av kategorierna	34,9%	20,2%	28,9%	34,7%	23,1%	30,0%
Negativ räntefördelning	Antal verksamheter	4140	1509	5649	8827	4787	13614
	Av kategorierna	8,0%	4,2%	6,5%	17,2%	13,4%	15,6%
Återföring från periodiseringsfond	Antal verksamheter	4726	2023	6749	11722	5579	17301
	Av kategorierna	9,2%	5,6%	7,7%	22,8%	15,6%	19,8%
Avsättning till periodiseringsfond	Antal verksamheter	24479	13945	38424	19290	11233	30523
	Av kategorierna	47,6%	38,9%	44,0%	37,5%	31,4%	35,0%
Avsättning till expansionsfond	Antal verksamheter l	5984	4489	10473	3066	2144	5210
	Av kategorierna	11,6%	12,5%	12,0%	6,0%	6,0%	6,0%
Minskning av expansionsfond	Antal verksamheter l	2394	1355	3749	3078	2327	5405
	Av kategorierna	4,7%	3,8%	4,3%	6,0%	6,5%	6,2%
Totalt	Totalt antal verksamheter	51455	35821	87276	51455	35821	87276
	Kateg. totala fördelning	59,0%	41,0%	100,0%	59,0%	41,0%	100,0%

Användningen *av avsättningar till positiv räntefördelning* är oförändrat mellan taxeringarna för den etablerade gruppen där cirka 35% gör dessa avsättningar vid båda tillfällena. För gruppen nyligen etablerade är andelen som gör avsättningar betydligt lägre jämfört med den etablerade gruppen. Vid den senare taxeringen avsätter, efter en ökning på tre procentenheter mellan taxeringarna, endast 23% av de nyligen etablerade till positiv räntefördelning. Totalt sett sker endast en marginell ökning i antalet verksamheter som använder sig av denna resultatregleringsmöjlighet. Ett organiserat uppbyggande av ett kapitalunderlag som är grunden för avsättningsmöjligheten tar uppenbarligen tid.

Möjligheten att ”låna ur det egna företaget”, varvid *avsättningar till negativ räntefördelning* uppstår, är dubbelt så vanligt för etablerade verksamheter jämfört med nyetablerade vid den första taxeringen. Antalet etablerade som använder reserveringsformen fördubblas mellan taxeringarna från cirka 8 till 17%. För gruppen nyetablerade sker mer än en tredubbling från cirka 4 till 13%. En utjämning mellan kategorierna sker, vilket inte kan ses som överraskande eftersom avsättning till negativ räntefördelning är en tvingande reservering. Det är snarare förvånande att reserveringsformen inte är vanligare bland nyetablerade verksamheter där kapitaltillgången kan förväntas vara lägre och där de enskilda näringsidkarna därigenom kan förväntas att i större utsträckning "låna ur det egna företaget”. Totalt sett kan var 6:e verksamhet sägas ”drabbas” av denna reservering vid den senare taxeringen.

För etablerade verksamheter ökar antalet av de som *återför periodiseringsfonder* från cirka 9 till cirka 23% och för nyligen etablerade från cirka 6% till cirka 16%. För båda kategorierna ökar antalet verksamheter som återför från periodiseringsfond med cirka två och en halv gång. För att kunna återföra från periodiseringsfond måste tidigare avsättningar ha genomförts. Av naturliga skäl har de enkilda näringsverksamheterna beretts möjligheter till avsättningar vid fler bokslut vid det senare taxeringstillfället. Detta kan förklara den generella ökningen av återförandet som skett mellan taxeringarna. Den nivåskillnad som finns mellan etablerade och nyetablerade verksamheter skall även ses mot bakgrund av att färre nyetablerade verksamheter genomfört avsättningar till periodiseringsfonder. Vid den senare taxeringen får upp till fem periodiseringsfonder avsättas varför inga verksamheter är tvingare att skatta fram periodiseringsfonder.

Trots en vikande trend mellan taxeringarna är *avsättning till periodiseringsfond* även vid den senare taxeringen den form av reservering som de flesta företag använder sig av. Inom respektive kategorier avsätter cirka 48% av de etablerade respektive cirka 39% av de nyligen etablerade verksamheterna till periodiseringsfonder vid den första taxeringen. Motsvarande siffror vid den senare taxeringen är cirka 37% respektive cirka 31%. Genomgående kan en

nedgång i användningen konstateras. Detta trots att nya avsättningar fortfarande kan genomföras utan att gamla upplöses. Denna möjlighet till reservering verkar dock vara den som den största andelen av verksamheterna anammar och den relativa skillnaden mellan etablerade och nyligen etablerade verksamheter är relativt lägre, jämfört med reserveringsformerna om räntefördelning.

Någon skillnad mellan det relativa antalet etablerade respektive nyetablerade verksamheter kan inte observeras vad gäller *avsättning till expansionsfond.* Totalt sett sker det dock en halvering, från 12% till 6%, av antalet verksamheter som avsätter till expansionsfond, som är den form av avsättning som nyetablerade verksamheter visar sig vara lika benägna att använda som etablerade verksamheter. Den allmänna nedgången kan förklaras av att denna reserveringsmöjlighet har den största positiva effekten i början av dess användning. Detta på grund av fenomenet att avsättning till expansionsfond minskar kapitalunderlaget för räntefördelning påföljande år, varför avsättning till denna typ av reservering minskar storleken på framtida avsättning till positiv räntefördelning.

Vad gäller *återförandet eller minskandet av expansionsfond* kan även här inte någon påtaglig skillnad mellan det relativa antalet etablerade respektive nyetablerade verksamheter observeras. Det totala antalet verksamheter som återför expansionsfonder ökar mellan taxeringarna från drygt 4% till drygt 6%. Av samma skäl som avsättningen till expansionsfonder minskar, ökar återföringen av expansionsfonder.

Andelen verksamheter som använder sig av de olika reserveringsmöjligheterna är genomgående betydligt högre för etablerade verksamheter vad gäller såväl positiv och negativ räntefördelning, som återföring respektive avsättning till periodiseringsfonder. Resultatet vad gäller räntefördelning är mera väntat då dessa reserveringar bygger på ett kapitalunderlag vilket etablerade verksamheter redan kan förväntas ha byggt upp. Mera förvånande kan däremot tyckas att relativt färre nyetablerade verksamheter använder sig av möjligheten att behålla kapital i företaget genom att skjuta på en del av beskattningen genom avsättning till periodiseringsfonder. Vad gäller användningen av expansionsfond skiljer sig inte nyligen etablerade verksamheter i någon märkbar grad från etablerade verksamheter, vad gäller möjligheten att behålla lågt beskattade medel i företaget.

6.2.3. Reserveringarnas användning och näringsidkarnas kön.

Av de 87276 studerade enskilda näringsidkarna utgör 71291 eller hela 81,7% män och följaktligen endast 15985 eller 18,3% kvinnor. En sammanställning av reserveringarnas användning av respektive kön vid de båda taxeringarna framgår av tabell 6.15.

Tabell 6.15 *Reserveringarnas användning av män respektive kvinnor.*

		Man tax-96	Kvinna tax-96	Totalt tax-96	Man tax-99	Kvinna tax-99	Totalt tax-99
Positiv	Antal verksamheter	22641	2568	25209	23243	2901	26144
räntefördelning	Av kategorierna	31,8%	16,1%	28,9%	32,6%	18,1%	30,0%
Negativ	Antal verksamheter	4703	946	5649	11094	2520	13614
räntefördelning	Av kategorierna	6,6%	5,9%	6,5%	15,6%	15,8%	15,6%
Återföring från	Antal verksamheter	5493	1256	6749	14599	2702	17301
periodiseringsfond	Av kategorierna	7,7%	7,9%	7,7%	20,5%	16,9%	19,8%
Avsättning till	Antal verksamheter	31903	6521	38424	25314	5209	30523
periodiseringsfond	Av kategorierna	44,8%	40,8%	44,0%	35,5%	32,6%	35,0%
Avsättning till	Antal verksamheter	9084	1389	10473	4506	704	5210
expansionsfond	Av kategorierna	12,7%	8,7%	12,0%	6,3%	4,4%	6,0%
Minskning av	Antal verksamheter	3106	643	3749	4594	811	5405
expansionsfond	Av kategorierna	4,4%	4,0%	4,3%	6,4%	5,1%	6,2%
Totalt	Totalt antal verksamheter	71291	15985	87276	71291	15985	87276
	Kateg. totala fördelning	81,7%	18,3%	100,0%	81,7%	18,3%	100,0%

Närmare en tredjedel av alla män genomför *avsättningar till positiv räntefördelning* och ökningen mellan taxeringarna är endast marginell. Användningen är betydligt lägre bland kvinnor. Mindre än var sjätte kvinna avsätter till denna resultatregleringsform, efter en svag ökning på två procentenheter mellan taxeringarna. Vid den senare taxeringen genomför närmare 33% av männen och cirka 18% av kvinnorna avsättningar till positiv räntefördelning.

Ingen påtaglig skillnad i *avsättningar till negativ räntefördelning* kan urskiljas mellan könen. Detta är dock den enda reserveringsform som, visserligen marginellt med bara 0,2 procentenheter men ändå, vid den senare taxeringen används relativt mer av enskilda näringsidkare som är kvinnor. Det faktum att män är överrepresenterade vad gäller positiv räntefördelning, samtidigt som en jämn fördelning gäller mellan könen vad beträffar negativ räntefördelning, bör indikera att enskilda näringsidkare som är män arbetar med en större bas av eget kapital. Vid den senare taxeringen genomför cirka 16%, lika för både män och kvinnor, avsättningar till negativ räntefördelning. En ökning för båda könen från cirka 6%.

För båda könen har *återföring från periodiseringsfond* ökat. Från cirka 8% för båda könen till drygt 20% för män och cirka 17% för kvinnor id den senare taxeringen. Den relativt sett stora ökningen i antalet enskilda näringsverksamheter som återför periodiseringsfonder är starkare markerad bland män än bland kvinnor. Bland kvinnor ökar antalet företagare som återför periodiseringsfonder med drygt 2 gånger men bland män ökar återföringen med i det närmast 3 gånger.

Användningen av *avsättning till periodiseringsfonder* är vid båda taxeringarna mellan 3 till 4 procentenheter lägre bland kvinnor. Den relativt minskade användningen, för män från cirka 45% till cirka 35%, särskiljer sig dock inte mellan könen. Antalet enskilda näringsidkare som avsätter till periodiseringsfonder vid den senare taxeringen utgör för både män och kvinnor 80% av de näringsidkare som genomförde avsättningar vid den tidigare taxeringen. Detta tycks vara den form av avsättning som framstår som mest könsneutral.

Den totala andelen företag som *avsätter till expansionsfond* halveras mellan taxeringarna. För män minskar avsättningarna från cirka 13% till drygt 6% och för kvinnor från cirka 9% till drygt 4%. Detta innebär att den relativa minskningen är likartad mellan könen, men att männen även vid den senare taxeringen fortsätter att avsätta mer till expansionsfond än kvinnorna. En tänkbar förklaring är att kvinnors relativt sett svagare bas av eget kapital minskar benägenheten till avsättning till expansionsfond genom denna avsättnings negativa påverkan på framtida kapitalunderlag.

Andelen enskilda näringsidkare som *återför eller minskar sina expansionsfonder* ökar i genomsnitt från drygt 4% till drygt 6% vid den senare taxeringen. Även för denna form av reservering är kvinnor relativt sätt något underrepresenterade. Denna relativa underrepresentation förstärks vid den senare taxeringen. Detta får som följd att båda formerna av återföring, minskning av expansionsfond tillsammans med återföring av periodiseringsfond, visserligen ökar mellan taxeringarna men mer för enskilda näringsidkare styrda av män.

Av de enskilda näringsidkarna använder män samtliga avsättningsmöjligheter i större utsträckning än kvinnor. Skillnaden är störst framförallt vad beträffar avsättning till positiv räntefördelning. Relativt fler män avsätter även till expansionsfond, men den minsta relativa skillnaden avser avsättning till periodiseringsfond. Fler män återför även gjorda reserveringar i större utsträckning för såväl periodiseringsfonder som expansionsfonder. Vad beträffar återföring från periodiseringsfond gör kvinnor det i samma utsträckning som män vid den första taxeringen, men vid den senare taxeringen har kvinnorna en relativt lägre andel. Endast avsättning till negativ räntefördelning kan som tidigare nämnts betraktas som könsneutral.

Omfattningen av användningen av de olika formerna av reserveringar har visat sig variera beroende på vilken typ av bransch de enskilda näringsidkarna verkar inom. I vilken utsträckning kvinnor respektive män är representerade inom de olika branscherna framgår av tabell 6.16.

Tabell 6.16 *Män respektive kvinnor i olika branscher.*

		Man	Kvinna	Totalt
Jordbruk & Skogsbruk	Antal verksamheter	31162	2654	33816
	Antal verksamheter i %	92,2%	7,8%	100,0%
	Inom kategorierna	43,7%	16,6%	38,7%
Tillverknings & Byggverksamhet	Antal verksamheter	12601	899	13500
	Antal verksamheter i %	93,3%	6,7%	100,0%
	Inom kategorierna	17,7%	5,6%	15,5%
Parti & Detaljhandel	Antal verksamheter	8829	3171	12000
	Antal verksamheter i %	73,6%	26,4%	100,0%
	Inom kategorierna	12,4%	19,8%	13,7%
Service	Antal verksamheter	18699	9261	27960
	Antal verksamheter i %	66,9%	33,1%	100,0%
	Inom kategorierna	26,2%	57,9%	32,0%
Totalt	Totalt antal verksamheter	71291	15985	87276
	Kategoriernas totala fördelning	81,7%	18,3%	100,0%
	Totalt inom kategorierna	100,0%	100,0%	100,0%

Män driver i första hand enskilda näringsverksamheter inom jord & skogsbruk, följt av verksamheter inom service, tillverknings & byggverksamhet och sista hand inom parti & detaljhandel. Kvinnor däremot driver i första hand verksamheter inom service följt av parti & detaljhandel, jord & skogsbruk och i sista hand inom tillverknings & byggverksamhet. Av männen driver närmare hälften eller cirka 44% verksamheter inom skogs & jordbruk. Till följd av att männen utgör cirka 82% av de studerade enskilda näringsidkarna innebär detta att över 90% av de näringsidkare som driver verksamhet inom jord & skogsbruk är män. Samma manliga dominans gäller även inom tillverknings & byggindustrin där männen förutom en absolut övervikt även relativt sett utgör tre gånger fler män än kvinnor. Inom parti & detaljhandel och inom service är kvinnor däremot överrepresenterade genom att de relativt sett inom parti & detaljhandel utgör en och en halv gång fler och inom service drygt två gånger så många näringsidkare. Trots denna relativa övervikt utgör kvinnorna totalt sett bara cirka en fjärdedel av alla enskilda näringsidkare inom parti & detaljhandel.

Den största relativa branschtillhörigheten uppvisar kvinnorna. Närmare 60% av alla kvinnor är verksamma inom servicebranschen. Det har även framgått att de enskilda näringsverksamheter som drivs av kvinnor i lägre utsträckning än männen använder sig av olika former av avsättningsmöjligheter. Samtidigt är servicebranschen den bransch som avsätter till periodiseringsfonder relativt sett mest.

Två faktorer förklarar detta. Avsättning till periodiseringsfonder är den reserveringsform som är mest könsneutral och trots att majoriteten av de näringsverksamheter som drivs av kvinnor är verksamma inom servicebranschen representerar de totalt sett endast en tredjedel av samtliga näringsidkare inom branschen.

6.2.4. Sammanfattning och slutsatser.

I det följande sammanfattas och analyseras var och en av de för enskilda näringsidkare möjliga reserveringsformerna mot bakgrund av kontextuella variabler. Användningen av de olika reserveringsmöjligheterna har studerats inom olika branscher, den tid de enskilda näringsidkarna varit verksamma och skillnader mellan verksamheterna när den enskilde näringsidkaren är man respektive kvinna. En sammanställning av hur reserveringsmöjligheterna används i genomsnitt för alla verksamheter och för de som uppvisar positiva resultat eller inkomster av näringsverksamhet. Dessa presenteras i tabellen 6.17.

Tabell 6.17 *Samtliga reserveringsmöjligheter totalt för samtliga branscher.*

Reserverings-möjligheter		Positiv Inkomst tax-96	Reservering tax-96	Positiv Inkomst tax-99	Reservering tax-99
Avsättning till *positiv* ***räntefördelning***	Antal verksamheter (tot. 87.276)	63015	25209	62132	26144
	I genomsnitt för alla branscher	72,2%	28,9%	71,2%	30,0%
	Relativt till positiv inkomst		40,0%		42,1%
Avsättning till *negativ räntefördelning*	Antal verksamheter (tot. 87.276)		5649		13614
	I genomsnitt för alla branscher		6,5%		15,6%
Återföring av *periodiseringsfond*	Antal verksamheter (tot. 87.276)		6749		17301
	I genomsnitt för alla branscher		7,7%		19,8%
Avsättning till ***periodiseringsfond***	Antal verksamheter (tot. 87.276)	62656	38424	61426	30523
	I genomsnitt för alla branscher	71,8%	44,0%	70,4%	35,0%
	Relativt till positiv inkomst		61,3%		49,7%
Avsättning till ***expansionsfond***	Antal verksamheter (tot. 87.276)	62261	10473	60917	5210
	I genomsnitt för alla branscher	71,3%	12,0%	69,8%	6,0%
	Relativt till positiv inkomst		16,8%		8,6%
Återföring av *expansionsfond*	Antal verksamheter (tot. 87.276)		3749		5405
	I genomsnitt för alla branscher		4,3%		6,2%

Reserveringarna behandlas i den ordningsföljd som gäller i den enskilde näringsidkarens deklaration, varför den första reserveringen som studeras är *avsättning till positiv räntefördelning*. Av tabellen 6.17 framgår att i genomsnitt *avsätter* drygt 40% av de enskilda näringsidkarna som har denna möjlighet till positiv räntefördelning. Reserveringsformen är enligt tabell 6.8 vanligast inom jord & skogsbruk. Positiv räntefördelning är dessutom den enskilda reserveringsmöjlighet där användningen tydligast skiljer sig mellan män och kvinnor. Här är enligt tabell 6.15 användningen betydligt lägre bland kvinnor. Detta bör kopplas samman med vad som framgår av tabell 6.16, att kvinnor är

underrepresenterade bland de näringsidkare som driver sin verksamhet inom jord & skogsbruk.

Trots att en avsättning till positiv räntefördelning ger en omedelbar lindring av beskattningen, samt att avsättning till periodiseringsfond i många fall endast innebär ett uppskjutande av beskattning, är det färre verksamheter som genomför den förra formen av resultatreglering. Antalet verksamheter som har möjligheter till avsättning till periodiseringsfond minskar visserligen från cirka 60% till cirka 50%, men denna avsättning genomförs även vid den senare taxeringen av en relativt större andel av företagen än vad som gäller för avsättning till positiv räntefördelning.

Vad gäller avsättningar till räntefördelning kan en mera ingående förklaring fås genom att verksamheternas fördelningsunderlag eller *kapitalunderlag för räntefördelning* studeras. Kapitalunderlaget ger förutsättningar för möjliga avsättningar till positiv räntefördelning. Nedan i tabell 6.18 särskiljs till att börja med de antal verksamheter, som uppvisar en positiv inkomst före avsättning till räntefördelning och som vid respektive taxering har ett fördelningsunderlag som överstiger 50000 kr.

Tabell 6.18 *Antal verksamheter med fördelningsunderlag som överstiger 50.000 kr vid de båda taxeringarna.*

	Tax-96		Tax-99	
	Antal verksamheter	Procent	Antal verksamheter	Procent
Fördelningsunderlag<=50.000	33094	52,5	30338	48,8
Fördelningsunderlag > 50.000	29921	47,5	31794	51,2
Total	63015	100,0	62132	100,0

Avsättning till positiv räntefördelning genomförs enligt tabell 6.17 av drygt 40% av de verksamheter som har postiv inkomst före räntefördelning vid de båda taxeringarna. En begränsande faktor vid användning av positiv räntefördelning är dock minimikravet på att eget kapital skall vara 50000 kr som underlag för en avsättning med positiv räntefördelning. Tabell 6.18 visar att cirka 50% av de studerade verksamheterna har ett fördelningsunderlag som överstiger denna gräns vid respektive taxering. Detta betyder i sin tur att 4712 respektive 5650[149] av de enskilda näringsidkarna vid de båda taxeringarna har tillräckligt med fördelningsunderlag för att avsätta till positiv räntefördelning, men att dessa trots en positiv inkomst inte använder sig av denna möjlighet att kapitalbeskatta en del av vinsten till endast 30%.

Genomsnittet som *avsätter till negativ räntefördelning* har enligt tabell 6.17 mer än fördubblas till nära 16% vid den senare taxeringen. Avsättningen är enligt

[149] Antalet näringsidkare erhålls genom en jämförelse mellan tabellerna 6.18 och 6.17. För tax-96 erhålls 29921-25209= 4712 och för tax-99 erhålls 31794 – 26144 =5650.

tabell 6.9 minst vanlig inom jord & skogsbruk, samt vanligast inom servicebranschen. Den senare enligt tabell 6.16 en bransch där mer än hälften av samtliga kvinnor är verksamma. Avsättning till negativ räntefördelning är enligt tabell 6.15 den enda reservationsform där kvinnor avsätter lika mycket som männen. Dessa faktorer bidrar till att förklarar det faktum att närmare hälften av alla näringsidkare som avsätter till negativ räntefördelning verkar inom servicebranschen.

På samma sätt som för avsättning till positiv räntefördelning kan en mera ingående förklaring till denna form av avsättning erhållas genom att verksamheternas fördelningsunderlag eller *kapitalunderlag för räntefördelning* studeras. I tabell 6.19 visas de verksamheter som vid respektive taxering har ett fördelningsunderlag som understiger -50000 kr och därmed framtvingar en avsättning till negativ räntefördelning. Vid denna reservering krävs ingen positiv inkomst, varför fördelningsunderlaget studeras för samtliga företag.

Tabell 6.19 *Antal verksamheter med fördelningsunderlag som understiger -50.000 kr vid de båda taxeringarna.*

	Tax-96		Tax-99	
	Antal verksamheter	Procent	Antal verksamheter	Procent
Fördelningsunderlag>= -50000	82259	94,3	75589	86,6
Fördelningsunderlag< - 50000	5017	5,7	11687	13,4
Total	87276	100,0	87276	100,0

Den påtvingade negativa räntefördelningen som påförs resultatet deklareras enligt tabell 6.17 av 6,5% av verksamheterna vid första taxeringen och av 15,6% vid den senare taxeringen. Dessa motsvarar enligt tabell 6.19 i stort det antal företag som har ett kapitalunderlag understigande –50000. I huvudsak verkar de flesta som skall deklarera inkomsträntа även göra detta. Vid ett mera ingående studium framgår att 12,6% respektive 16,5% fler verksamheter vid respektive taxering avsätter till negativ räntefördelning än vad kapitalunderlagen kräver[150]. Den främsta orsaken till detta är troligen att dessa enskilda näringsidkare inte noterat gränsen –50000, utan deklarerat inkomsträntа även för mindre negativa kapitalunderlag. Detta framgick redan vid den ingående studien av de utvalda enskilda näringsidkarna i de inledande fallstudierna, se kapitel 3.

Var femte näringsidkare *återför periodiseringsfonder* vid den senare taxeringen, en ökning på i genomsnitt mer än 250%. Variationerna är även här relativt små mellan branscherna, med det största antalet näringsidkare som återför inom tillverknings & byggverksamhet. Vid den första taxeringen återför män och kvinnor i lika mycket, men vid den senare taxeringen avsätter kvinnor relativt något mindre. I genomsnitt uppvisar närmare 30% av näringsidkarna ett negativt

[150] Värdena tas från tabell 6.15 och tabell 6.17. För taxeringen 1996 (5649 – 5017) / 5017 x 100 = 12,5 % och för taxeringen 1999 (13614 – 11687) / 11687 x100 = 16,5 %.

resultat före avsättning till periodiseringsfond. Detta efter det att cirka 20% av näringsidkarna återfört periodiseringfonder.

Trots en nedgång mellan taxeringarna kvarstår *avsättning till periodiseringsfond* som den mest använda reserveringsformen bland samtliga enskilda näringsidkare. Avsättningen är relativt jämt fördelad mellan samtliga branscher, med servicebranschen som främsta användare. Denna avsättning framstår även som relativt jämt fördelad mellan könen och uppvisar mindre skillnader mellan etablerade och nyetablerade näringsidkare än t.ex. avsättning till positiv räntefördelning.

Antalet *avsättningar till expansionsfonder* är mindre jämfört med övriga avsättningar och halveras dessutom mellan taxeringarna. Användningen är vidare relativt jämt fördelat mellan branscherna, men relativt sett något vanligare bland jord & skogsbrukare. Reserveringsformen, såväl avsättning som minskning, är den enda reserveringsform där man inte kan urskilja någon skillnad mellan etablerade respektive nyetablerade verksamheter. Vidare är kvinnor mindre benägna att använda även denna form av reserveringsmöjlighet.

Det framgår slutligen att det vid den senare taxeringen är fler verksamheter (5405 st) som *återför eller minskar* sina *expansionsfonder* än de (5210 st) som avsätter till expansionsfonder. Återförandet av expansionsfonder ökar med andra ord samtidigt som avsättandet minskar kraftigt. Antalet enskilda näringsidkare som återför till expansionsfond är vid den senare taxeringen relativt jämnt fördelat mellan branscherna. Resultaten visar att användningen av reserveringarna, beroende på olika kontextuella förutsättningar, varierar för de enskilda näringsidkarna mellan taxeringarna. Reserveringarnas användning bör dessutom vara mycket beroende av de ekonomiska eller finansiella förutsättningarna som gäller för de enskilda näringsidkarna.

6.3 Finansiella förutsättningar för användning av reserveringar.

Alla näringsidkare använder inte reserveringar i samma utsträckning. Användningen av reserveringarna förutsätter positiva resultat, varför användningen bör vara beroende av företagens ekonomiska eller finansiella förutsättningar. Förutsättningar i form av förmåga att generera vinster, möjligheter att investera, samt företagets finansiella styrka på kort och lång sikt, bör vara avgörande för användningen av de olika reserveringsformerna. Finansiella variabler som framträder ur teorin som möjliga förklarande variabler för att beskriva finansiella förutsättningar är *vinstmarginal och kapitalomsättningshastighet, respektive kassalikviditet och skuldsättningsgrad.*

För finansiella variabler, som bestämmer förutsättningarna för användningen av reserveringarna, kan relativt stora skillnader observeras mellan medelvärden och medianer. I undantagsfall förekommer några extrema värden. Ett företag som t.ex. redovisar i det närmast obefintliga kortfristiga skulder kan genom detta uppvisa ett extremt högt värde för den finansiella variabeln kassalikviditet. Ett fåtal extrema värden påverkar medelvärdena för variablerna. Däremot påverkar dessa inte medianvärdena. Av den anledningen studeras medianerna för de ingående finansiella variablerna för att de på ett bättre sätt förväntas återspegla materialet.[151] De finansiella förutsättningarna studeras i de olika branscherna och för var och en av de olika möjligheterna till reservering. Dessutom studeras de finansiella variablerna vid två taxeringstillfällen.

6.3.1. Vinstmarginal och bransch.

Vinsternas omfattning är enligt Moses (1987) associerat med resultatutjämning och därmed benägenheten att göra avsättningar. Den vinst som ingår i vinstmarginalen (VM) är resultatet före räntekostnader, det resultat som skall räcka till såväl finansieringskostnader som till skattekostnader och vinst. En vinst som redovisas relaterad till verksamheternas omsättning och redovisas branschvis i tabell 6.20. VM redovisas, för taxeringarna 1996 och 1999, för de olika stegen för avsättning respektive återföring av reserveringarna.

Tabell 6.20 *Vinstmarginal[152] (medianvärden[153]) och reserveringar i olika branscher.*

VERKSAMHETSINRIKTNING	Jord & Skogsbruk		Tillverknings & Byggverksamhet		Parti & Detaljhandel		Service	
RESERVERINGAR / TAXERINGAR	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*
Avsättning till pos. räntefördelning	36	***33***	34	***32***	16	***16***	42	***41***
Avsättning till neg. räntefördelning	31	***28***	34	***36***	14	***18***	42	***43***
Återföring från periodiseringsfond	29	***28***	28	***31***	12	***14***	38	***37***
Avsättning till periodiseringsfond	38	***34***	39	***38***	20	***21***	46	***46***
Avsättning till expansionsfond	39	***38***	40	***35***	19	***20***	47	***45***
Minskning av expansionsfond	26	***24***	31	***28***	12	***13***	40	***35***

I samtliga branscher uppvisar företag som återför periodiseringsfonder respektive expansionsfonder genomgående något lägre VM än de företag som avsätter till dessa fonder. Detta motsvaras av förväntningarna, enligt Carlson (2001) och Catasus m.fl. (2001), att det för verksamheter med låga vinstmarginaler är naturligt att återföra reserveringar. Samtidigt har

151 Analyser visar på stora skillnader mellan medelvärden och medianer. Trots att en rad villkor och restriktioner har beaktats och därigenom filtrerat bort osannolika värden. Några värden kan trots detta bli extremt negativa eller positiva därför att variablerna är definierade i kvoter där nämnaren av olika anledningar kan vara ovanligt små eller ovanligt stora. Detta medför en snedhet i materialet som får till följd att medianen kan vara att föredra för att beskriva ett korrekt värde på respektive variabel.

152 Vinstmarginalen är beräknad enligt följande; (resultatet före räntekostnader/omsättningen) x 100.

153 I tabellerna i kapitel 6.3 redovisas medianvärden.

verksamheter med höga vinstmarginaler större möjligheter att avsätta. För respektive bransch uppvisas inga dramatiska förändringar av VM mellan de olika reserveringsmöjligheterna. VM ligger i de flesta fall mellan knappa 30%och dryga 40% för alla reserveringsformer och för alla branscher utom för parti & detaljhandel.

Parti & detaljhandel uppvisar genomgående de klart lägsta vinstmarginalerna. VM ligger i denna bransch genomgående på cirka hälften eller mindre än de VM som övriga branscher redovisar. Den tidigare analysen visade att branschen avsätter till periodiseringsfonder och expansionsfonder i låg omfattning i jämförelse med övriga branscher. Däremot framgår för branschen inte någon förväntad högre grad av återföring av dessa reserveringar trots låga VM.

6.3.2. Kapitalomsättningshastighet och bransch.

Kapitalomsättningshastigheten (KO) anger hur mycket företaget omsätter i förhållande till det kapital som företaget har till förfogande. KO visar enligt Michelson m.fl. (1996) på företagets grad av risk och hur effektivt kapitalet används i verksamheten. En sammanställning av KO för de båda taxeringarna och för de olika branscherna framgår av tabell 6.21.

Tabell 6.21 *Kapitalomsättningshastighet[154]) och reserveringar i olika branscher.*

VERKSAMHETSINRIKTNING	Jord & Skogsbruk		Tillverknings & Byggverksamhet		Parti & Detaljhandel		Service	
RESERVERINGAR / TAXERINGAR	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*
Avsättning till pos. räntefördelning	0,50	***0,42***	1,86	***1,76***	2,44	***2,43***	1,75	***1,55***
Avsättning till neg. räntefördelning	0,60	***0,62***	3,90	***4,17***	4,23	***4,50***	3,86	***3,98***
Återföring från periodiseringsfond	0,53	***0,49***	3,0	***2,80***	3,19	***3,36***	3,34	***2,90***
Avsättning till periodiseringsfond	0,60	***0,54***	3,06	***3,13***	3,56	***3,62***	3,09	***3,08***
Avsättning till expansionsfond	0,55	***0,43***	2,11	***1,79***	2,74	***2,33***	1,87	***1,40***
Minskning av expansionsfond	0,56	***0,44***	2,89	***2,0***	3,28	***2,76***	2,93	***1,87***

Samtidigt som parti & detaljhandel uppvisar genomgående de klart lägsta vinstmarginalerna, uppvisar denna bransch genomgående de högsta kapitalomsättningshastigheterna. Genomgående är omsättningen högre och ofta flera gånger så stor som det kapital företagen besitter. KO ligger genomgående mellan 140% och 450%, förutom värdena för jord & skogsbruk. Här utgör omsättningen endast mellan 40% och 60% av kapitalet. För den senare branschen uppvisar KO dessutom, till skillnad från övriga branscher, inga större förändringar mellan de olika reserveringsformerna.

[154] Kapitalomsättningshastigheten är beräknad enligt följande; omsättningen/ balansomslutningen.

De företag som avsätter till expansionsfonder uppvisar lägre KO än de som återför eller minskar expansionsfonder. Detta överensstämmer med Michelson m.fl. (1996) studier att företag med lägre omsättning och därmed lägre KO ofta förknippas med högre risk och som en följd av detta borde vara mer benägna att genomföra avsättningar. Samtidigt är KO högre när företagen minskar sina expansionsfonder, vilket bör vara en effekt av att KO ökat genom de investeringar som möjliggjorts av tidigare avsättningar till expansionsfonder. Periodiseringsfondsreserveringar visar däremot, servicebranchen undantagen, ett motsatt resultat mot förväntat. Slutligen kan noteras att företag som avsätter till negativ räntefördelning genomgående uppvisar högre KO än företag som genomför de övriga reserveringsmöjligheterna. Det senare kan snarare bero på att det här rör sig om företag med begränsat kapital än höga omsättningar.

6.3.3. Avkastning på totalt kapital och bransch.

Företag eller branscher som har låga KO kan kompensera detta med höga VM vise versa. Produkten av dessa finansiella variabler ger det totala kapitalets avkastning, eller räntabiliteten på det totala kapitalet (R_T). Detta betraktas enligt Johnsen & McMahon (2005) som det produktivitetsmått som ytterst visar på hur effektivt företaget är i sin användning av det totala kapitalet. R_T redovisas branschvis för de båda taxeringarna i tabell 6.22.

Tabell 6.22 *Avkastning på totalt kapital*[155] *och reserveringar i olika branscher.*

VERKSAMHETSINRIKTNING	Jord & Skogsbruk		Tillverknings & Byggverksamhet		Parti & Detaljhandel		Service	
RESERVERINGAR / TAXERINGAR	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*
Avsättning till pos. räntefördelning	18	***14***	63	***56***	39	***39***	74	***64***
Avsättning till neg. räntefördelning	19	***17***	133	***150***	59	***81***	162	***171***
Återföring från periodiseringsfond	15	***14***	84	***87***	39	***47***	127	***107***
Avsättning till periodiseringsfond	23	***18***	119	***119***	71	***76***	142	***142***
Avsättning till expansionsfond	22	***16***	84	***63***	52	***47***	88	***63***
Minskning av expansionsfond	15	***11***	90	***56***	40	***36***	117	***66***

Här framgår en tydlig rangordning mellan branscherna beträffande R_T. För varje reserveringsform uppvisar företag inom servicebranschen genomgående den högsta avkastningen. Därefter följer branscherna tillverknings & byggverksamhet, följt av parti & detaljhandel och med den lägsta avkastningen på totalt kapital inom jord & skogsbruk. De företag som avsätter till periodiseringsfond uppvisar högre R_T än de som återför till periodiseringsfond. För de företag som avsätter till expansionsfond gäller att även de har högre R_T än de som minskar expansionsfond. För den senare reservationsformen är dock

[155] Räntabiliteten eller avkastningen på det totala kapitalet är beräknad enligt följande; KO x VMF.

detta förhållande tydligt endast inom jord & skogsbruk och inom parti & detaljhandel.

De företag som avsätter till periodiseringsfonder och expansionsfonder uppvisar enligt förväntan högre effektivitet i sin kapitalanvändning, oavsett formen för finansiering, än de företag som återför dessa reserveringar (jfr. Johnsen & McMahon 2005) Den höga kapitalomsättningshastigheten som samtliga branscher utom jord & skogsbruk uppvisar slår även igenom på R_T för företag som avsätter till negativ räntefördelning. Detta förklaras av att dessa företag inte uppvisar några påtagligt lägre vinstmarginal jämfört med företag som genomför andra typer av reserveringar.

6.3.4. Kassalikviditet och bransch.

Variabeln kassalikviditeten (KL) visar på företagets betalningsberedskap eller betalningsförmåga på kort sikt. Tabellen 6.23 visar på betalningsberedskapen för respektive verksamhetsinriktning.

Tabell 6.23 *Kassalikviditet*[156] *och reserveringar i olika branscher.*

VERKSAMHETSINRIKTNING	Jord & Skogsbruk		Tillverknings & Byggverksamhet		Parti & Detaljhandel		Service	
RESERVERINGAR / TAXERINGAR	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*
Avsättning till pos. räntefördelning	254	***320***	220	***199***	121	***123***	225	***220***
Avsättning till neg. räntefördelning	47	***48***	70	***71***	40	***40***	67	***70***
Återföring från periodiseringsfond	157	***205***	120	***112***	63	***78***	111	***110***
Avsättning till periodiseringsfond	187	***203***	145	***114***	88	***77***	140	***117***
Avsättning till expansionsfond	220	***290***	227	***191***	134	***138***	244	***242***
Minskning av expansionsfond	130	***193***	139	***150***	72	***95***	139	***167***

KL är genomgående högre för tre av avsättningarna. För avsättningen till negativ räntefördelning är KL betydligt lägre och ligger på svaga 40% till 70%. Detta är förväntat, då kapitalet för dessa företag är negativt. Noterbart är dessutom att KL vid negativ räntefördelning ligger på en oförändrad nivå mellan taxeringarna för alla branscher. Vid såväl avsättning till positiv räntefördelning som avsättning till expansionsfond ligger KL klart över 100% för samtliga branscher. För samtliga branscher, förutom parti & detaljhandel, mellan 200% till 300%. Genomgående uppvisar enskilda näringsidkare inom jord & skogsbruk de högsta nivåerna med därtill ökande KL vid den senare taxeringen.

Vid avsättning till periodiseringsfond ligger KL på lägre nivåer i alla branscher jämfört med de två andra avsättningmöjligheterna. För enskilda näringsidkare som avsätter till periodiseringsfond, inom parti & detaljhandel, ligger KL i

[156] Kassalikviditeten är beräknad enligt följande; (omsättningtillgångar 1/ kortfristiga skulder) x 100.

genomsnitt t.o.m. under 100%. Företag som skjuter upp skattebetalningar på framtiden betraktar såväl Harrison & Mason (1997) som Winborg & Landström (1997) som internorienterade i sin resursanskaffning. Beteendet definieras som en form av ”finansiell bootstrapping” och kan sägas gälla för företag som på grund av begränsade möjligheter att kortsiktigt betala skatter avsätter delar av vinsten till periodiseringsfonder.

Samtliga branscher uppvisar vid den senare taxeringen starkare värden på KL vid minskning av expansionsfonder och förutom för tillverknings & byggverksamhet även vid återföring av periodiseringfonder[157]. När dessa fonder återförs till beskattning medför detta ökade skattekostnader och insikten verkar ha ökat vid den senare taxeringen att ”framskattning” av dessa medel förutsätter stark KL.

6.3.5. Skuldsättningsgrad och bransch.

Den finansiella variabeln skuldsättningsgrad (SG) visar på den andel skulder den enskilde näringsidkaren har i förhållande till det egna kapital. Därmed visar SG hur beroende företaget är av externa finansiärer och hur stor del av tillgångarna som finansieras med främmande respektive eget kapital. Hög SG visar på en lägre motståndskraft och sämre betalningsförmåga på lång sikt. En sammanställning av SG för de båda taxeringarna och för de olika branscherna framgår av tabell 6.24.

Tabell 6.24 *Skuldsättningsgrad[158] och reserveringar i olika branscher.*

VERKSAMHETSINRIKTNING	Jord & Skogsbruk		Tillverknings & Byggverksamhet		Parti & Detaljhandel		Service	
RESERVERINGAR / TAXERINGAR	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*	tax-96	*tax-99*
Avsättning till pos. räntefördelning	0,50	***0,42***	0,40	***0,38***	0,43	***0,40***	0,29	***0,31***
Avsättning till neg. räntefördelning	-2,10	***-2,40***	-1,50	***-1,40***	-1,70	***-1,70***	-1,40	***-1,30***
Återföring från periodiseringsfond	0,64	***0,54***	0,21	***0,16***	0,25	***0,21***	0,1	***0,11***
Avsättning till periodiseringsfond	0,65	***0,60***	0,28	***0,22***	0,35	***0,22***	0,19	***0,12***
Avsättning till expansionsfond	0,65	***0,51***	0,41	***0,46***	0,46	***0,47***	0,32	***0,33***
Minskning av expansionsfond	0,76	***0,63***	0,32	***0,33***	0,53	***0,41***	0,25	***0,23***

Skuldsättningsgraderna varierar obetydligt mellan taxeringarna. Genomgående kan en svag minskning av SG och därmed en viss ökad konsolidering urskiljas. Jord & skogsbruk är den bransch som uppvisar högsta graden av skuldsättning vid samtliga reserveringar. Dessutom ökar SG för varje reserveringsmöjlighet inom jord & skogsbruk, ett mönster som inte avspeglar sig lika tydligt i de

[157] Enda undantaget gäller återföring från periodiseringsfond där KL genomsnittligt är lägre för näringsidkare inom tillverkning- och byggverksamhet vid den senare taxeringen.

[158] Skuldsättningsgraden är beräknad enligt följande; (kortfristiga skulder + långfristiga skulder)/utgående eget kapital.

övriga branscherna. Vid avsättning till positiv räntefördelning varierar skulderna genomgående mellan 30% till 50% av det egna kapitalet för samtliga branscher. SG minskar genomgående vid avsättning till periodiseringsfond för att därefter åter öka vid avsättning till expansionsfond.

När de enskilda näringsidkarna däremot återför periodiserings- respektive expansionsfonder är SG genomgående lägre än vid motsvarande avsättningar. Det är med andra ord mer konsoliderade företag som återför reserveringar till beskattning än de som genomför motsvarande avsättningar. Enligt Trueman & Titman (1988) är det framförallt företag som uppvisar hög skuldsättningsgrad som har goda motiv till att avsätta till reserveringar. Detta understryks av Marsh (1982) som menar att om skuldsättningen utgörs av räntefria skattekrediter, vilket avsättningarna innebär, bör en högre skuldsättningsgrad kunna eftersträvas i typer av företag där man kan förvänta sig höga konkurskostnader.

6.3.6. Sammanfattning och slutsatser.

De finansiella förutsättningarna har studerats för de olika reserveringsformerna i olika branscher, utgående från den tid de enskilda näringsidkarna varit verksamma och om den enskilde näringsidkaren är man eller kvinna. Reserveringarna behandlas som tidigare efter ordningsföljden i den enskilde näringsidkarens deklaration. Den första reserveringen som presenteras är därför *avsättning till positiv räntefördelning*. För de näringsverksamheter som genomför denna reservering visar sig kassalikviditeten ligga klart över 100% för verksamheter inom parti & detaljhandel och över 200% för verksamheter inom de övriga branscherna. Samtidigt uppgår skulderna för verksamheter inom samtliga branscher genomgående till mellan 30% till 50% av det egna kapitalet.

Antalet näringsidkare som *avsätter till negativ räntefördelning* har ökat betydligt mellan taxeringarna. För de verksamheter där avsättningen tvingats genomföras ligger kassalikviditeten på i genomsnitt drygt hälften av den önskvärda och skulderna till mellan en och en halv till två gånger det redovisade negativa egna kapitalet. Den senare iakttagelsen förklarar även varför verksamheterna uppvisar högre kapitalomsättningshastighet vid denna form av reservering än vid de övriga. Av samma anledning blir avkastningen på det totala kapitalet även det högt, då dessa verksamheter inte uppvisar någon påtagligt lägre vinstmarginal jämfört med verksamheter som genomför andra typer av reserveringar.

På samma sätt som för avsättning till negativ räntefördelning har antalet näringsidkare som *återför från periodiseringsfonder* mer än fördubblats med relativt små branschvisa variationer. Detta sker trots att reserveringsformen vid dessa taxeringar inte är tvingande. För samtliga branscher, med undantag för

verksamheter inom parti & detaljhandel, gäller att de genomgående uppvisar en stark kassalikviditet något ytterligare accentuerat vid den senare taxeringen. Denna starka kassalikviditet kan behövas för att betala de skattekostnader som uppstår vid framskattande av periodiseringsfonder. Skuldsättningsgraden är dessutom lägre än t.ex för de näringsverksamheter som återför expansionsfonds-medel. Genomgående uppvisar dessutom de näringsverksamheter som återför periodiseringsfondsmedel såväl lägre kapitalomsättningshastighet som vinst-marginal och följaktligen även avkastning på totalt kapital jämfört med de näringsverksamheter som avsätter till periodiseringsfonder.

Avsättning till periodiseringsfond är, vid sidan av avsättning till expansionsfond, den enda avsättningsform som minskar något mellan taxeringarna. Detta till trots är det den avsättningsmöjlighet som flest näringsidkare använder sig av. Vidare verkar denna avsättningsform vara speciellt attraktiv för verksamheter som uppvisar låg betalningsberedskap på kort sikt m.a.o. verksamheter som uppvisar låg kassalikviditet. Av alla möjligheter till avsättningar är *avsättning till expansionsfond* den avsättningsform som berör det minsta antalet näringsverksamheter. För samtliga branscher, även här med undantag för parti & detaljhandel, gäller dessutom att det inte är dålig kassalikviditet som föranleder denna form av avsättning snarare det omvända.

Minskningen eller återförandet av expansionsfonder har i motsats till avsättandet ökat mellan taxeringarna. Vid ”framskattning” av dessa medel uppvisar verksamheterna inom samtliga branscher tillfredställande värden för kassalikviditeten, vilket underlättar betalandet av de ökade skattekostnaderna. I samtliga branscher uppvisar verksamheterna på samma sätt som de verksamheter som återför periodiseringsfonder genomgående något lägre vinstmarginaler, än de verksamheter som avsätter till dessa fonder. Däremot uppvisar verksamheter som minskar sina expansionsfonder genomgående något högre effektivitet i kapitalutnyttjandet än de som avsätter till expansionsfonder, vilket är ett omvänt det förhållande som gäller mellan avsättning respektive återförande av periodiseringsfonder.

De finansiella variablerna har även studerats med avseende på variablerna bransch, ålder och kön. Från dessa studier kan några resultat betraktas som mer framträdande. För variabeln *bransch* kan jord & skogsbruk sägas vara den som avviker mest från övriga branscher vad gäller utfallet på de finansiella variablerna. Branschen uppvisar högre såväl kassalikviditet som skuldsättningsgrad, samt lägre kapitalomsättningshastighet och avkastning på totalt kapital. För övriga branscher uppvisar parti & detaljhandeln högsta kapitalomsättningshastigheten och lägsta vinstmarginalen, samtidigt som servicebranschen presterar den högsta avkastningen på det totala kapitalet.

Vid studium av de finansiella variablerna med avseende på hur länge de enskilda näringsidkarna varit verksamma uppvisar de *nyetablerade verksamheterna* förutom högre skuldsättningsgrad även lägre kapitalomsättningshastighet, vinstmarginal och avkastning på totalt kapital än de mer etablerade företagen. Mera överraskande är att de nyetablerade verksamheterna uppvisar högre betalningsberedskap på kort sikt. I jämförelsen mellan *män och kvinnor* som enskilda näringsidkare redovisar de verksamheter som drivs av män en högre betalningsberedskap på kort sikt och de som drivs av kvinnor på en högre betalningsberedskap på lång sikt. Vidare uppvisar verksamheter drivna av kvinnor på högre kapitalomsättningshastighet, vinstmarginal och avkastning på totalt kapital inom servicebranschen och männen på motsvarande utfall inom de övriga branscherna. En tolkning bör bli att män respektive kvinnor genom de finansiella variablerna uppvisar högre effektivitet och avkastning inom de branscher där de är relativt väl företrädda.

Genom denna sammanställning har användningen studerats vid två taxeringar utgående från finansiella och kontextuella förutsättningar. De finansiella förutsättningarna kan variera i olika omgivningar och får följder för användningen. Föreligger samverkans- eller interaktionseffekter mellan de finansiella och de kontextuella förutsättningarna? Förekommer dessa effekter inom respektive kategori av förutsättningar? Svar på dessa frågor söks i kommande avsnitt.

6.4 Multivariata studier av en reserveringsform.

Nästa steg i analysarbetet innebär att studera de operationalliserade variabler som representerar de finansiella och kontextuella förutsättningarna vid användningen av avsättning till periodiserngsfond. För att rätt tolka de olika variablernas styrka är det viktigt att klargöra om dessa är inbördes beroende av varandra. Genom Pearsons korrelationsmatris kan sambanden mellan variablerna studeras.

6.4.1. Oberoende finansiella variablers oberoende

Om variablerna är alltför “sammanvävda” med varandra kan det försvåra möjligheterna att tolka den påverkan som varje specifik variabel har på en reserveringsform. Detta gäller framför allt med avseende på de finansiella bakgrundsvariablerna. Visar dessa variabler att de var och en är relaterade till användningen av en reserveringsform eller kan några av variablerna vara inbördes korrelerade så att de i stort mäter samma saker? Ett sätt att mäta styrkan i eventuella samband mellan de kvantitativa variablerna är att studera deras inbördes korrelationer i en Pearsons korrelationsmatris. Korrelations-koefficienterna mäter det linjära sambandet mellan variablerna.

Måttet är symmetriskt, vilket innebär att de mäter sambanden ömsesidigt mellan varandra eller att två av variablerna kan byta plats utan att korrelationen förändras. Om variablerna sinsemellan är oberoende avspeglas det i att korrelationskoefficienten är noll.

Utfallet visar att inga korrelationer kan observeras mellan de finansiella variablerna. Korrelationskoefficienterna uppvisar enbart nollor för samtliga korrelationer såväl vid taxeringen 1996 som vid taxeringen 1999. Inga spår av multikollinearitet eller uttryckt enligt Djurfeldt m fl. (2003) "flerfaldig samlinjäritet" kan skönjas. Detta innebär att de oberoende variablerna inte uppvisar tecken på att vara inbördes korrelerade. Efter konstaterandet att de studerade kvantitativa finansiella variablerna inte är inbördes korrelerade kvarstår att mäta de multivariata sambanden mellan de oberoende variablerna och chanserna att en näringsidkare avsätter till periodiseringsfonder.

6.4.2 Val av metod och form av reservering.

Vid val av reserveringsform framstår avsättning till periodiseringsfond som den naturligaste reserveringsformen att välja. Reserveringsformen är den som tydligast kan sägas besitta både en internfinansierande och resultatutjämnande effekt. Den bidrar till den interna finansieringen genom att beskattningen av delar av resultatet skjuts på framtiden alternativt försvinner helt, samtidigt som den under sexårscykler kan bidra till att utjämna variationer i resultaten. Den är dessutom den av reserveringsmöjligheterna som är möjlig att genomföra inte bara i enskilda näringsverksamheter utan i alla företagsformer. Vidare baseras den inte, som de övriga reserveringsformerna, på ett bibehållande av ett visst kapital som arbetar i företaget. För att kunna bedömma de bakomliggande variablernas betydelse för att en reserveringsform verkligen används fokuseras därför den fortsatta studien på denna avsättningsmöjlighet.

Som tidigare noterats är syftet att utgående från finansiella och kontextuella förutsättningar karaktärisera de enskilda näringsverksamheter som använder sig av dessa avsättningsmöjligheter. För att genomföra studien kategoriseras de enskilda näringsverksamheterna i två grupper, användare respektive icke-användare. När beroende variabler uttrycks i form av antingen eller betraktas de som binära och då rekommenderar t.ex. Edling & Hedström (2003) en logistisk regressionsmodell. Användningen av denna typ av regressionsmodell innebär att steg tas mot att ytterligare möjliggöra analys av sambanden mellan flera oberoende och en beroende variabel. Modellen anses lämplig när man är intresserad av att analysera hur olika faktorer påverkar individers val av handlingsalternativ. Genom denna modell går det att analysera orsakerna till och hur stor del av variationerna av en beroende variabel, t.ex avsättning till periodiseringsfond, som kan kopplas samman med flera oberoende variabler

t.ex. finansiella mått. De utökade möjligheterna till orsaksanalys gäller speciellt fallet när den variabel man försöker förklara är kategorisk eller ”av antingen eller karraktär”, som att avsätta till periodiseringsfond eller inte, och inte kontinuerlig. En dikotom variabel kan enligt Fox (1997) tas med i en regression som en ”dummyvariabel”. Denna kan kodas med ”0” för den ena variabelkategorin och med ”1” för den andra.

Sammantaget är därför användningen av logistisk regression speciellt lämplig för dessa typer av tvärsnittsstudier. För de olika variablerna skattas chanserna för att företagen genomför avsättningar. Detta givet att alla andra oberoende variabler hålls konstanta. Genom detta klargörs de olika variablernas betydelse för att den enskilde näringsidkaren verkligen genomför en avsättningen till periodiseringsfond. I regressionen indikerar siffran “1” att företaget avsätter och “0” att det inte avsätter.[159]

6.4.3 Logitmodellens grundkomponenter

Den tidigare framställningen kring finansiella och kontextuella variablers koppling till de enskilda näringsidkarnas beslut att genomföra avsättningar till periodiseringsfonder summeras i en logistisk regressionsmodell. Denna regressions- eller logitmodell för avsättning till periodiseringsfond beskrivs i ekvation nr 1, se figur 6.1. Här anges de beteckningar som använts för de ingående variablerna i logitmodellen.

$$E(\text{avsper}) = \frac{e^x}{1 + e^x} \quad \text{(efter Mendenhall \& Sincich, 2003)}$$

$$x = \boldsymbol{\alpha + \beta_1 VM + \beta_2 KO + \beta_3 KL + \beta_4 SG + \beta_5 BRANEF + \beta_6 STARTÅG + \beta_7 KON}$$

Figur 6.1 *Ekvation nr.1. Den grundläggande logitmodellen.*

Grundmodellen E (avsper) är en modell för sannolikheten för avsättning till periodiseringsfond givet vissa variabler. De ingående finansiella variablerna utgör vinstmarginal (VM), kapitalomsättningshastighet (KO), kassalikviditet (KL) och skuldsättningsgrad (SG). De ingående kontextuella variablerna utgörs av verksamhetsinriktning (BRANEF), ålder (STARTÅG) och kön (KON). Grundmodellen gäller för båda taxeringarna. Identiska kontextuella variabler gäller vid båda taxeringarna. Näringarnas inriktning på verksamhet och de enskilda näringsidkarnas kön är av naturliga skäl oförändrade mellan de båda taxeringarna. Detsamma gäller även för den indelning i ålderskategorier som

[159] Den beroende variabeln i logistisk regression är logaritmen av oddset att variabeln antar värdet 1. De logistiska regressionskoefficienterna visar hur logaritmen av oddset förändras vid en enhets förändring i en oberoende variabel (Edling & Hedström 2003; Hair m.fl. 1998).

genomförts. Av den anledningen används samma kontextuella variabler, t.ex. BRANEF, även vid den senare taxeringen. De finansiella variablerna uppmäts däremot separat vid de båda taxeringarna. För exempelvis vinstmarginal studeras variabeln VM6 taxeringen 1996 och variabeln VM9 vid den senare taxeringen 1999.

I en logistisk regression avser man att klarlägga ”styrkorna” i relationerna mellan den beroende och de oberoende variablerna. För att mera ingående kunna beskriva de finansiella variablernas relationer till den beroende variabeln, har data kategoriserats i tre grupper för var och en av de finansiella variablerna. Två av grupperna anger ytterlighetsvärden för respektive variabel. En grupp uppvisar de lägsta 10 procenten och den andra gruppen uppvisar de högsta 10 procenten av värdena för respektive variabel. Dessa grupper som representerar ”låga” respektive ”höga” värden sätts i relation till och jämförs med ”den normala gruppen” som består av huvuddelen eller 80% av de observerade värdena. Det stora antalet 87276 enskilda näringsidkare som studeras tillåter denna form av kategorisering. De förväntade utfallen för var och en av de i logitmodellen studerade finansiella variablerna beskrivs med hänvisning till denna gruppindelning.

Oberoende variablers direkta effekter

Chanserna att enskilda näringsidkare skall avsätta till periodiseringsfonder bör variera både mellan de olika variablerna och mellan de olika grupperna inom varje variabel. De förväntade utfallen för de finansiella respektive de kontextuella variablerna kan sammanfattas i följande propositioner:

Verksamheternas resultat är grunden för genomförande av avsättningar. Den finansiella variabeln *vinstmarginal* (VM) betraktas som ett lönsamhets- eller effektivitetsmått. Den visar på den vinst som skapas i verksamheten i förhållande till omsättningen. Om användning av avsättningsmöjligheter betraktas som ett effektivt handlande kan det förväntas att företag som uppvisar höga VM genomför avsättningar i högre omfattning än ”normala” företag. På motsvarande sätt förväntas företag som uppvisar lägre VM genomföra avsättningar i lägre omfattning än ”normala” företag.

Kapitalomsättningshastigheten (KO) visar företagens effektivitet i att generera höga intäkter i förhållande till tillgängligt kapital. Det kan därför förväntas att företag som uppvisar lägre KO och därmed “högre risk” genomför avsättningar i högre omfattning än ”normala” företag. På motsvarande sätt förväntas företag som uppvisar högre KO och befinner sig i “lägre risk” genomföra avsättningar i lägre omfattning än ”normala” företag.

Verksamheternas betalningsförmåga på kort och lång sikt är den andra grunden för avsättningar. Minskade eller uppskjutna skatter är konsekvenser av användning av avsättningar. Den finansiella variabel som är som närmast kopplad till skatter och skattekostnader och förmågan att betala dessa är företagens *kassalikviditet* (KL). Vid låg KL bör ett uppskjutande av skatte-betalningar med hjälp av avsättningar vara mer motiverande. Företag med hög KL bör däremot inte känna samma behov att använda reserveringsmöjligheterna eftersom dessa inte likviditetsmässigt känner samma begränsningar i att betala skatter omgående i stället för den uppskjutning av betalningar som avsättningarna medför. Det kan därför förväntas att företag som uppvisar lägre KL genomför avsättningar i högre omfattning än ”normala” företag. På motsvarande sätt förväntas företag som uppvisar högre KL genomföra avsättningar i lägre omfattning än ”normala” företag.

Det kan förväntas att företag som uppvisar högre *skuldsättningsgrad* (SG) genomför avsättningar i högre omfattning än ”normala” företag för att använda denna möjlighet att öka det finansiella tillskottet i verksamheten. På motsvarande sätt förväntas företag som uppvisar lägre SG, eller lägre betalningsförmåga på längre sikt, genomföra avsättningar i lägre omfattning än ”normala” företag.

Den första av de *kontextuella variablerna* utgör näringsverksamheternas indelning efter *branscher*. Användningen av periodiseringsfondsavsättningar förväntas vara nära relaterade till verksamheternas grad av kapitalintensitet, där kapitalintensiva företag har större möjligheter att använda sig av skattemässiga överavskrivningar som en form av reservering för intern finansiering och resultatutjämning. Det kan därför förväntas att branscher som uppvisar lägre kapitalintensitet uppvisar större chans att genomföra avsättningar till periodiseringsfonder i högre omfattning än ”normala” företag. På motsvarande sätt förväntas branscher som uppvisar högre kapitalintensitet genomföra avsättningar till periodiseringsfonder i lägre omfattning än ”normala” företag.

Den andra kontextuella variabeln utgör *ålder*. Här förväntas nyetablerade företag uppvisa svaga resultat och resultatnivåerna eller vinsternas omfattning anses enligt tidigare utgöra en viktig grund för möjligheterna att genomföra periodiseringsfondsavsättningar. Avsättningschansen kan därför förväntas vara lägre för nyetablerade företag, men däremot kan den förväntas användas mera frekvent av företag som är mera etablerade. Den senare kategorin förväntas inneha större erfarenheter om användningen av avsättningar och har uppenbart haft mera tid till att bygga upp vinster som möjliggör avsättningarna.

Eftersom det inte existerar någon ekonomisk skiljelinje mellan den fysiske personen och företaget studeras variabeln *kön* för att klargöra om det föreligger

skillnader i användningen av avsättningar beroende på om företagaren är man eller kvinna. Det kan förväntas att företag drivna av kvinnor har större motiv att genomföra avsättningar än män på grund av att de, vilket tidigare studier visat, oftare egenfinansierar sina verksamheter och därigenom finansierar sina verksamheter i lägre utsträckning med externa medel. Kvinnor har vidare ofta befunnits mer verksamma inom service, där avsättningar till periodiseringsfonder förväntas var mera frekventa. Vad som talar mot avsättningar är att företag drivna av kvinnor uppvisar lägre resultat än företag startade av män. Dessutom visar tidigare studier på färre expertiskontakter och sämre allmänteoretisk och yrkesrelaterad utbildning. Det senare talar snarare mot en användning av avsättningsmöjligheterna. Teoretiskt grundade argument som talar för om män eller kvinnor bör vara mer benägna att genomföra avsättningar till periodiseringsfonder framstår som de mest tvetydiga. Sammantaget framstår det möjligen som om kvinnor borde vara något mer benägna att genomföra dessa avsättningar.

Oberoende variablers interaktionseffekter

De finansiella variablerna kan ha en direkt effekt på den beroende variabeln avsättning till periodiseringsfond. Om näringsverksamheten inte uppvisar vinst sker ingen avsättning till periodiseringsfond, men om verksamheten däremot visar vinst kan en avsättning ske. Såväl interna som externa företagskaraktäristika kan ha betydelse för om enskilda näringsverksamheter avsätter till periodiseringsfonder. Effekterna av kontextuella variabler kan vara av två slag. De direkta effekterna visar om branschtillhörigheten, åldern på företaget eller om verksamheten drivs av en man eller en kvinna är avgörande för om den enskilde näringsidkaren avsätter eller inte till periodiseringsfonder. Effekterna av de kontextuella variablerna kan också vara indirekta eller interaktiva i kombination med de finansiella variablerna. Logit-modellens direkta samband skattas i ekvationen nr 1, som framgår av figur 6.1. Modellen figur 6.2. visar både på de direkta och indirekta effekterna.

Finansiella variabler kan i kombination med kontextuella variabler öka eller minska oddsen för att en avsättning sker. Exempelvis kan näringsidkare i icke-kapitalintensiva branscher med höga vinstmarginaler eller etablerade företag med höga vinstmarginaler eller företag drivna av kvinnor som har höga vinstmarginaler visa höga odds att dessa avsätter till periodiseringsfonder. På motsvarande sätt kan kapitalintensiva branscher med låg skuldsättningsgrad eller nyetablerade företag med låg skuldsättningsgrad eller företag drivna av män som har låg skuldsättningsgrad visa låga odds att dessa avsätter till periodiseringsfonder.

Logit-modellens indirekta samband i en utvecklad modell skattas i ekvation nr. 2, som framgår av figur 6.3. De direkta och indirekta effekterna har frekvent studerats inom den företagsekonomiska forskningen bl. a har Lal & Hassel (1998) studerat interaktiva effekter av användningen av ekonomistyrsystem.

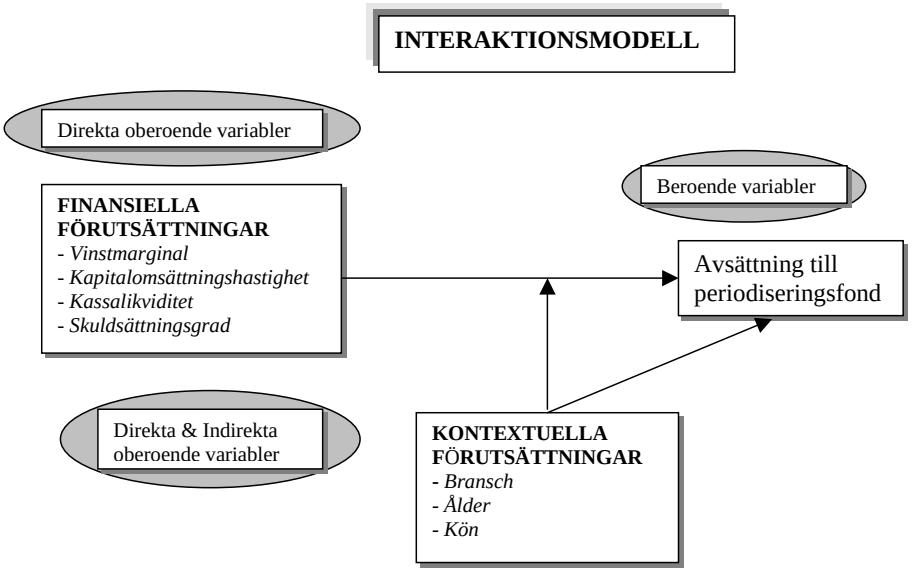

Figur 6.2 *Direkta och indirekta effekter på avsättning till periodiseringsfond.*

Med de ställda propositionerna som grund görs i tabell 6.25 en sammanställning när avsättningar till periodiseringsfonder är mer respektive mindre förväntade med avseende på samtliga variablers direkta effekter. För de finansiella variablerna anger tecknet ”+” respektive ”-” att för denna grupp av variabler förväntas avsättningar till periodiseringfonder vara mer repektive mindre frekventa och därmed mer eller mindre förväntade i relation till den ”normala ” gruppen. För de kontextuella variablerna anger motsvarande tecken den kategori som förväntas vara mer respektive mindre benägen att genomföra avsättningar till periodiseringsfond.

Tabell 6.25 *De variabelkategorier där man kan förvänta sig högre (+) respektive lägre (-) odds för avsättning till periodiseringsfond. För de finansiella variablerna ställs oddsen i förhållande till referenskategorin "normala" företag.*

FINANSIELLA VARIABLER	Lägsta värdena (lägsta 10 %)	Högsta värdena (högsta 10 %)
Vinstmarginal	-	+
Kapitalomsättningshastighet	+	-
Kassalikviditet	+	-
Skuldsättningsgrad	-	+
KONTEXTUELLA VARIABLER	**Kategorier**	**Kategorier**
Bransch	kapitalintensiva –	icke kapitalintensiva +
Ålder	nyetablerade -	etablerade +
Kön	män -	kvinnor +

En analys genomförs för taxeringarna 1996 och 1999 med avseende på dessa variablers förväntade effekter på avsättningar till periodiseringsfonder.

6.4.4 Logitmodellens direkta samband.

I ett första steg skattas i ekvation 1 de direkta effekterna av de finansiella och de kontextuella variablerna studeras. Skattningarna för var och en av de ingående variablerna framgår ur tabell 6.26.

Tabell 6.26 *Variabler i grundmodellen för taxeringen 1996* [160] *och 1999.* [161]

		Tax 1996		Tax 1999	
		p-värden	Odds-kvot	p-värden	Odds-kvot
Vinstmarginal	*normal* ***ref***.	,000		,000	
	låg	,000	1,700	,000	1,540
	hög	,000	,048	,000	,059
Kapitaloms.	*normal* ***ref***.	,000		,000	
	låg	,000	1,278	,000	1,225
	hög	,000	,219	,000	,294
Kassalikviditet	*normal* ***ref***.	,000		,000	
	låg	,000	,882	,000	,790
	hög	,000	,620	,000	,661
Skuldsättningsgr.	*normal* ***ref***.	,000		,056	
	låg	,000	,894	,043	1,050
	hög	,000	,758	,327	,977
Bransch	*jord & skogsbruk* ***ref***.	,000		,000	
	tillv. & byggverksamhet	,000	1,418	,000	1,428
	parti & detaljhandel	,495	1,017	,064	1,048
	service	,000	1,672	,000	1,625
Ålder	*etablerade* ***ref***.	,000	,899	,000	,912
Kön	*män* ***ref***.	,000	,758	,000	,767

[160] Variable(s) entered on step 1: NKL6, NSG6, NKO6, NVMF6, BRANEF6, STARTÅG6, KON6.

[161] Variable(s) entered on step 1: NKL9, NSG9, NKO9, NVMF9, BRANEF6, STARTÅG6, KON6.

Tabell 6.26 visar statistiskt signifikanta[162] oddskvoter av de enskilda näringsidkarnas avsättningar till periodiseringsfonder. Oddskvoterna, eller kvoten mellan chanserna, anger om möjligheterna att näringsidkare avsätter är lägre eller högre än i jämförelsegruppen. Vid oddskvoten "1" är chanserna till avsättning varken lägre eller högre än i jämförelsegruppen ("normala gruppen" eller "referensgruppen"). Vid t.ex. en oddskvot på "0,8" är chansen för avsättning lägre. Motsvarande högre chans för avsättning utgör en oddskvot på "1,25"[163].

Vid närmare studium av variablerna framgår att variabeln skuldsättningsgrad vid den senare taxeringen ligger på gränsen till att vara signifikant (0.056). Dessutom kan chanserna för den grupp av näringsidkare som här uppvisar hög skuldsättningsgrad i förhållande till referensgruppen med ”normal” skuldsättningsgrad definitivt inte betraktas som signifikant (0.327). Vad gäller chanserna kan även konstateras att branschen parti & detaljhandel inte på ett signifikant sätt avviker från referensgruppen jord & skogsbruk i chanserna till avsättning till periodiseringsfonder. Detta konstaterande gäller vid båda taxeringarna och i synnerhet vid den först taxeringen (0.495 respektive 0.064).

Med undantag av ovannämnda variabler är övriga signifikanta. Vid en första analys av de i grundmodellen ingående variablerna kan konstateras att deras koppling till chanserna att avsätta till periodiseringsfond i stort överensstämmer med förväntningarna. Några av oddskvoterna för dessa variabler, eller ”delgrupper av variabelvärden”, motsvarar dock inte förväntningarna. Innan analysarbetet fortsätter testas en utvecklad modell. Detta är möjligt genom att studera interaktioner mellan de oberoende variablerna och deras kombinerade effekter på den beroende variabeln.

6.4.5 En utvecklad logitmodell med interaktiva samband.

Signifikanta interaktioner förekommer mellan de finansiella och de kontextuella variabler, som har effekter på avsättningen till periodiseringsfond. Det fortsatta analysarbetet utgår därför från grundmodellens direkta effekter kompletterad med dessa interaktioner. I ekvationen nr.2, se figur 6.3, bekrivs den utvecklade logitmodellen E(avsper) där interaktionerna ingår. Interaktionerna utgörs av tvåvägsinteraktioner mellan var och en av de kontextuella variablerna och samtliga finansiella variabler. De kontextuella variablerna är identiska vid båda taxeringarna, men de finansiella tas från respektive taxering.

---

[162] De variabler som studeras och analyseras bör vara signifikant, på en 0.05 signifikansnivå, skilda från oddskvoten 1. Ickesignifikanta nivåer med p-värden som är större än 0.05 skuggas i denna tabell och efterföljande tabeller.

[163] Denna oddskvot på 1,25 erhålls genom det inverterade värdet på 0,8 eller 1/0,8=1,25.

$$E(\text{avsper}) = \frac{e^x}{1 + e^x} \quad \text{(efter Mendenhall \& Sincich, 2003)}$$

$$\mathbf{x = \alpha + \beta_1 VM + \beta_2 KO + \beta_3 KL + \beta_4 SG + \beta_5 BRANEF + \beta_6 STARTÅG + \beta_7 KON}$$

interaktioner (för taxeringen 1996 & taxeringen 1999)

$$+\beta_8 BRANEF*VM + \beta_9 BRANEF*KO + \beta_{10} BRANEF*KL + \beta_{11} BRANEF*SG +$$
$$+\beta_{12} KON*VM + \beta_{13} KON*KO + \beta_{14} KON*KL + \beta_{15} KON*SG$$
$$+\beta_{16} STARTÅG*VM + \beta_{17} STARTÅG*KO + \beta_{18} STARTÅG*KL + \beta_{19} STARTÅG*SG$$

Figur 6.3 *Ekvation nr.2 .Den utvecklade logitmodellen*

Utfallen från de genomförda interaktionerna kompletterar de direkta effekterna. I tabell 6.27 visas resultaten av skattningarna av ekvationen nr.2, den utvecklade logitmodellen med interaktionseffekter.

Tabell 6.27 *Den utvecklade logitmodellen med interaktioner.*

		Tax	1996	Tax	1999
		p-värden	Odds kvot	p-värden	Odds-kvot
Vinstmarginal	*normal* ***ref.***	,000		,000	
	låg	,000	1,269	,009	,868
	hög	,000	,110	,000	,364
Kapitaloms.	*normal* ***ref.***	,000		,000	
	låg	,200	1,200	,813	,968
	hög	,000	,314	,000	,545
Kassalikviditet.	*normal* ***ref.***	,000		,000	
	låg	,000	,768	,000	,847
	hög	,000	,554	,000	,505
Skuldsättningsgr.	*normal* ***ref.***	,000		,000	
	låg	,041	,922	,965	1,002
	hög	,000	,851	,000	,825
Bransch	*jord & skogsbruk* ***ref.***	,000		,000	
	tillv & byggverksamhet	,000	1,383	,000	1,332
	parti & detaljhandel	,619	,985	,015	,927
	service	,000	1,734	,000	1,641
Ålder	*etablerade* ***ref***	,000	,895	,000	,749
Kön	*män* ***ref***	,000	,713	,000	,719
forts nästa sida					

forts. Tabell 6.27		Tax	1996	Tax	1999
		p-värden	Odds kvot	p-värden	Odds-kvot
Bransch *x* VM	*jord & skogsbruk * VM normal* ***ref***	,000		000	
	tillv & byggverksamhet * VM låg	,004	1,274	,000	1,483
	tillv & byggverksamhet *VM hög	,010	,565	,019	1,278
	parti & detaljhandel * VM låg	,045	1,280	,000	1,562
	parti & detaljhandel * VM hög	,000	,401	,850	1,020
	service * VM låg	,443	1,050	,001	1,219
	service * VM hög	,001	,528	,001	1,350
Bransch *x* KO	*jord & skogsbruk * KO normal* ***ref***	,000		,000	
	tillv & byggverksamhet *KO låg	,394	1,139	,106	1,272
	tillv & byggverksamhet *KO hög	,000	,421	,864	,968
	parti & detaljhandel * KO låg	,588	1,085	,088	1,286
	parti & detaljhandel * KO hög	,044	,547	,576	1,129
	service * KO låg	,963	1,007	,523	1,096
	service * KO hög	,000	,441	,000	,625
Bransch *x* KL	*jord & skogsbruk * KL normal* ***ref***	,000		,000	
	tillv & byggverksamhet * KL låg	,002	1,305	,167	1,131
	tillv & byggverksamhet * KL hög	,101	1,169	,001	1,384
	parti & detaljhandel * KL låg	,001	1,427	,005	1,338
	parti & detaljhandel * KL hög	,011	1,255	,001	1,335
	service * KL låg	,000	1,434	,000	1,453
	service * KL hög	,179	1,106	,000	1,338
Bransch *x* SG	*jord & skogsbruk * SG normal* ***ref***	,024		,005	
	tillv & byggverksamhet * SG låg	,539	,956	,399	,942
	tillv & byggverksamhet * SG hög	,416	,944	,002	1,246
	parti & detaljhandel * SG låg	,368	1,069	.309	,926
	parti & detaljhandel * SG hög	,271	,920	,018	1,190
	service * SG låg	,058	,893	,228	,933
	service * SG hög	,003	,833	,926	1,006
Kön x VM	*män* * VM *normal* ***ref***	,022		,001	
	kvinnor * VM låg	,014	1,177	,001	1,227
	kvinnor * VM hög	,247	0,790	,030	1,210
Kön x KO	*män* * KO *normal* ***ref***	,052		,498	
	kvinnor * KO låg	,881	1,009	,327	1,059
	kvinnor * KO hög	,015	1,329	,472	1,085
Kön x KL	*män* * KL *normal* ***ref***	,606		,788	
	kvinnor * KL låg	,395	1,071	,624	1,040
	kvinnor * KL hög	,550	1,041	,600	1,034
Kön x SG	*män* * SG *normal* ***ref***	,015		,829	
	kvinnor * SG låg	,942	1,005	,592	1, 038
	kvinnor * SG hög	,004	1,218	,821	,985
Ålder x VM	VM *normal * etablerade* ***ref***	,000		000	
	VM låg * nyetablerade	,000	1,383	,000	1,302
	VM hög * nyetablerade	,002	,619	,953	,996
Ålder x KO	KO *normal * etablerade* ***ref***	,004		,001	
	KO låg * nyetablerade	,663	1,023	,011	1,139
	KO hög * nyetablerade	,001	,755	,013	,816
Ålder x KL	KL *normal * etablerade* ***ref***	,510		,039	
	KL låg * nyetablerade	,253	,938	,254	,941
	KL hög * nyetablerade	,912	1,006	,029	1,129
Ålder x SG	SG *normal * etablerade* ***ref***	,007		,284	
	SG låg * nyetablerade	,802	1,013	,347	1,048
	SG hög * nyetablerade	,002	,851	,163	1,072

En logitmodell med interaktioner får som konsekvens att även utfallet för de grundläggande variablerna och deras direkta effekter kan förändras. Därför inleds analysen av den utvecklade modellen med att studera om skattningarna av

oddskvoterna och p-värdena ger förändringar för de direkta oberoende variablerna jämfört med grundmodellen.

6.4.6 Skattningar av grundmodellen med respektive utan interaktioner

I tabell 6.28 jämförs oddskvoterna för variabelvärdena för de i grundmodellen ingående variablerna utan påverkan av interaktioner och oddskvoterna med påverkan av interaktioner, se tabellerna 6.26 respektive 6.27. Ur tabellen 6.28 framgår p-värden och oddskvoter för avsättning till periodiseringsfond för de studerade variablerna. En jämförelse kan göras mellan påverkan av interaktioner respektive utan påverkan av interaktioner.

Tabell 6.28 *Variabler i grundmodellen för taxeringen 1996* [164] *och 1999.* [165] ***MED*** *påverkan av interaktioner och* ***UTAN*** *påverkan av interaktioner.*

		MED				UTAN			
		Tax 1996		Tax 1999		Tax 1996		Tax 1999	
		p-värden	Odds-kvot.	p-värden	Odds-kvot.	p-värden	Odds-kvot.	p-värden	Odds-kvot.
Vinstmarginal	*normal* ***ref***.l	,000		,000		,000		,000	
	låg	,000	1,269	,009	,868	,000	1,700	,000	1,540
	hög	,000	,110	,000	,364	,000	,048	,000	,059
Kapitaloms.	*normal* ***ref***.l	,000		,000		,000		,000	
	låg	,200	1,200	,813	,968	,000	1,278	,000	1,225
	hög	,000	,314	,000	,545	,000	,219	,000	,294
Kassalikviditet	*normal* ***ref***.	,000		,000		,000		,000	
	låg	,000	,768	,000	,847	,000	,882	,000	,790
	hög	,000	,554	,000	,505	,000	,620	,000	,661
Skuldsättningsgr.	*normal* ***ref***.l	,000		,000		,000		,056	
	låg	,041	,922	,965	1,002	,000	,894	,043	1,050
	hög	,000	,851	,000	,825	,000	,758	,327	,977
Bransch	*jord & skogsbruk* ***ref***.	,000		,000		,000		,000	
	tillv. & byggverksamhet	,000	1,383	,000	1,332	,000	1,418	,000	1,428
	parti & detaljhandel	,619	,985	,015	,927	,495	1,017	,064	1,048
	service	,000	1,734	,000	1,641	,000	1,672	,000	1,625
Ålder	*etablerade* ***ref.***	,000	,895	,000	,749	,000	,899	,000	,912
Kön	*män* ***ref.***	,000	,713	,000	,719	,000	,758	,000	,767

Interaktionseffekterna påverkar de direkta effekterna som vinstmarginal har i modellen. Enskilda näringsverksamheter, i den ursprungliga grundmodellen utan interaktioner med låga vinstmarginaler, visar nämligen på signifikant högre chanser för avsättning till periodiseringsfonder vid båda taxeringarna. För enskilda näringsverksamheter, i den ursprungliga grundmodellen med interaktioner med låga vinstmarginaler, visar det sig däremot att det för denna kategori av enskilda näringsverksamheter visar på lägre chanser för avsättningar

[164] Variable(s) entered on step 1: NKL6, NSG6, NKO6, NVMF6, BRANEF6, STARTÅG6, KON6.

[165] Variable(s) entered on step 1: NKL9, NSG9, NKO9, NVMF9, BRANEF6, STARTÅG6, KON6.

till periodiseringsfonder vid den senare taxeringen. Detta är det enda exemplet där skattningarna av grundmodellen ger skilda utfall vid en jämförelse med modeller med och utan interaktioner.

I övrigt sker inga omkastningar eller i övrigt stora avvikelser vad gäller oddskvoterna eller chanserna för avsättning till periodiseringsfonder. De direkta effekterna är tämligen stabila. Styrkan av de effekter på skattningarna som interaktionerna skapar är därmed inte av den omfattningen att de i grunden förändrar eller omkullkastar de skattningar som framgått av den tidigare presenterade ursprungliga grundmodellen utan interaktioner**.** Detta faktum kan sägas visa på en ”robusthet” för grundmodellens variabelvärden. Samtidigt innebär detta ett förstärkande av vad som tidigare konstaterats. Det framgår av modellens skattningar, att de ställda propositionerna inte till alla delar motsvarar de ställda förväntningarna. En analys av interaktionseffekter kan ge ytterligare förklaringar.

6.4.7 Resultat och analys av interaktionseffekter.

Det fortsatta analysarbetet utgår därför från den utvecklade logitmodellen. Interaktionerna som ingår i den utvecklade logitmodellen förväntas bidra till en ökad förståelse för varför oddskvoterna eller chanserna att avsätta till periodiseringsfonder för olika ”delgrupper” avviker från alternativt förstärker propositionerna. Arbetet börjar med en ingående analys av utfallet för var och en av de ingående grundvariablerna. Resultaten från skattningen av modellen studeras, jämförs och analyseras mot de förväntade utfallen. I nästa steg studeras interaktionerna var för sig och i relationer till grundvariablerna.

Analysarbetet inleds med studium av *de finansiella variablerna*. Vid analys av dessa relateras de grupper som uppvisar de lägsta 10 procenten av värdena som grupp ”låg” respektive de högsta 10 procenten av värdena som grupp ”hög” i förhållande till den ”normala” gruppen där majoriteten eller 80 procent av de observerade värdena för variabeln finns. I tabell 6.29 presenteras en sammanställning av ställda propositioner från tabell 6.25[166] och de finansiella variablerna från tabell 6.27.

[166] i denna tabell presenteras en uppdelning i de variabelkategorier där man kan förvänta sig högre (+) respektive lägre (-) odds för avsättning till periodiseringsfond i förhållande till referenskategorin ”normala” företag

Tabell 6.29 *Finansiella variabelkategorier där man kan förvänta sig högre (+) respektive lägre (-) oddskvoter för avsättning till periodiseringsfond i förhållande till referenskategorin "normala" företag, för de finansiella variablerna i den utvecklade modellen.*

Finansiella variabler	*Ställda propositioner*		**Tax** p-värden	**1996** Odds-kvot	**Tax** p-värden	**1999** Odds-kvot
Vinstmarginal		*normal **ref**.*	,000		,000	
	-	låg	,000	1,269	,009	,868
	+	hög	,000	,110	,000	,364
Kapitaloms.		*normal **ref**.*	,000		,000	
	+	låg	,200	1,200	,813	,968
	-	hög	,000	,314	,000	,545
Kassalikviditet.		*normal **ref**.*	,000		,000	
	+	låg	,000	,768	,000	,847
	-	hög	,000	,554	,000	,505
Skuldsättningsgr.		*normal **ref**.*	,000		,000	
	-	låg	,041	,922	,965	1,002
	+	hög	,000	,851	,000	,825

Enligt ställda propositioner förväntas att verksamheter med lägre *vinstmarginaler* uppvisar lägre och verksamheter med högre vinstmarginaler uppvisar högre chanser att de genomför avsättningar. Vid den första taxeringen går resultaten i motsats riktning. Vid den senare taxeringen uppvisar dock, till skillnad från vid den förra taxeringen, verksamheter med låga vinstmarginaler enligt förväntningarna lägre chanser för avsättning till periodiseringsfond i jämförelse med "normala" referensföretag. Denna skillnad där oddskvoterna förändras från att visa på högre till lägre chanser för avsättningar mellan taxeringarna är den enda skillnaden när jämförelser görs mellan taxeringarna. Det omvända förhållandet med en förändring från lägre till högre chanser för avsättning mellan taxeringarna förekommer överhuvudtaget inte.

Förväntningarna att verksamheter med hög *kapitalomsättningshastighet* förknippas med låg risk och att de därigenom har mindre behov av att genomföra avsättningar till periodiseringsfonder accentueras. Chanserna att näringsverksamheter med hög kapitalomsättningshastighet genomför avsättningar är, vid de båda taxeringarna, mindre än en tredjedel respektive cirka hälften av chanserna jämfört med verksamheter med mera "normala" kapitalomsättningshastigheter. För näringsverksamheter med låg kapital-omsättningshastighet föreligger inte någon signifikant skillnad i förhållande till näringsverksamheter med "normal" kapitalomsättningshastighet.

Chanserna förväntas vara lägre att verksamheter med hög kassalikviditet avsätter till periodiseringsfonder i jämförelse med verksamheter med normal kassalikviditet. Skattningarna styrker detta genom att chanserna att enskilda näringsverksamheter med hög *kassalikviditet* avsätter i det närmaste halveras jämfört med referensgruppen. Det faktum att även näringsverksamheter som

uppvisar låg kassalikviditet uppvisar lägre chanser för avsättning stödjer däremot inte förväntningarna. Någon förväntad tydlig minskning av chanserna för avsättningar för näringsverksamheter med låg skuldsättningsgrad framgår inte och den förväntade ökningen av chanserna för avsättning vid hög *skuldsättningsgrad* uppvisar i stället, i motsats till förväntat, ett mönster av något lägre chanser.

Efter genomgången av de finansiella variablerna fortsätter analysen av *de kontextuella bakgrundsvariablerna.* I tabell 6.30 presenteras en sammanställning av ställda propositioner från tabell 6.25 och de kontextuella variablerna från tabell 6.27.

Tabell 6.30 *Kontextuella variabelkategorier där man kan förvänta sig högre (+) respektive lägre (-) oddskvoter för avsättning till periodiseringsfond, samt de kontextuella variablerna i den utvecklade modellen.*

-	*Kontextuella*	*variabler*		Tax	1996	Tax	1999
	Ställda	*propositioner*		p-värden	Odds-kvot	p-värden	Odds-kvot
Bransch	*kapitalintensiva*	*icke kapital-*	*jord & skogsbruk* ***ref.***	,000		,000	
	–	*intensiva*	tillv & byggverksamhet	,000	1,383	,000	1,332
		+	parti & detaljhandel	,619	,985	,015	,927
		+	service	,000	1,734	,000	1,641
Ålder	*nyetablerade -*	*etablerade +*	*etablerade* ***ref***	,000	,895	,000	,749
Kön	*män -*	*kvinnor +*	*män* ***ref***	,000	,713	,000	,719

Jord & skogsbruk väljs som referensbransch när chanserna för genomförandet periodiseringsfondsavsättningar skall jämföras mellan olika branscher. Branschen jord & skogsbruk väljs som referens i första hand för att det inom denna kategori finns det klart största antalet verksamheter. Den kan dessutom i olika grad sägas innesluta inslag av såväl tillverkning, handel som service, vilka utgör de övriga branscherna som jämförs med jord & skogsbruk.

Enligt ställda propositioner förväntas att kapitalintensiva *branscher* uppvisar lägre och att icke kapitalintensiva branscher uppvisar högre chanser att genomföra avsättningar jämfört med referensbranschen. Skattningarna visar att verksamheter inom tillverknings & byggverksamhet och i ännu högre grad verksamheter inom servicebranschen uppvisar betydligt högre chanser att dessa genomför avsättningar till periodiseringsfonder i förhållande till jord & skogsbruk. Detta ligger helt i linje med förväntat vad gäller servicebranschen. Däremot är det något mer överraskande för den kapitalintensiva branschen tillverknings & byggverksamhet, som i större utsträckning förväntas använda andra reserveringsmöjligheter t.ex. överavskrivningar. Vidare visar skattningarna att parti & detaljhandel, signifikant vid den senare taxeringen, är den bransch som tillsammans med jord & skogsbruk visar på de lägsta chanserna för avsättning till periodiseringsfond.

Förväntningarna att *nyetablerade* näringsverksamheter borde uppvisa lägre chanser än etablerade näringsverksamheter vad beträffar möjligheter att avsätta till periodiseringsfond styrks. I motsats till förväntat framgår att oddsen att företag som drivs av *kvinnor* uppvisar lägre odds för avsättning till periodiseringsfonder relativt de som drivs av män.

Denna analys har visat skattningarna av de direkta effekterna mellan de finansiella variablerna och avsättning till periodiseringsfond respektive de direkta effekterna mellan de kontextuella variablerna och avsättning till periodiseringsfond. För några av variablerna verifierar skattningarna de förväntningar som de ställda propositionerna ger för andra motsäger skattningarna förväntningarna. De direkta effekterna mellan de finansiella variablerna och avsättning till periodiseringsfond kan även påverkas indirekt av vilken typ av bransch och ålder som verksamheten tillhör, samt om verksamheten drivs av en man eller en kvinna. I den fortsatta analysen studeras därför signifikanta interaktioner mellan de finansiella och de kontextuella variablerna. Tilläggsinformation från dessa interaktioner kan ytterligare förtydliga den information som framkommit vid analysen av de direkta effekterna.

För samtliga interaktioner gäller att chanserna för avsättning för de i interaktionen ingående delgrupperna av variabelvärden hela tiden sätts i relation till respektive variabels referensgrupp. Först studeras interaktionerna mellan bransch och de finansiella nyckeltalen. Därefter studeras interaktionerna mellan den enskilde näringsidkarens kön och de finansiella nyckeltalen och slutligen interaktionerna mellan verksamheternas ålder och de finansiella nyckeltalen. De först studerade signifikanta interaktionerna mellan *bransch och de finansiella nyckeltalen* framgår av tabell 6.31.

Tabell 6.31 *Interaktioner mellan bransch och de finansiella variablerna i den utvecklade modellen.*

	Ställda propositioner	***Interaktioner***	**Tax** p-värden	**1996** Odds kvot	**Tax** p-värden	**1999** Odds-kvot
Bransch		*jord & skogsbruk * VM normal* ***ref***	,000		000	
***x* VM**	**- * -**	tillv & byggverksamhet * VM låg	,004	1,274	,000	1,483
	- * +	tillv & byggverksamhet *VM hög	,010	,565	,019	1,278
	+ * -	parti & detaljhandel * VM låg	,045	1,280	,000	1,562
	+ * +	parti & detaljhandel * VM hög	,000	,401	,850	1,020
	+ * -	service * VM låg	,443	1,050	,001	1,219
	+ * +	service * VM hög	,001	,528	,001	1,350
Bransch		*jord & skogsbruk * KO normal* ***ref***	,000		,000	
***x* KO**	- * +	tillv & byggverksamhet *KO låg	,394	1,139	,106	1,272
	- * -	tillv & byggverksamhet *KO hög	,000	,421	,864	,968
	+ * +	parti & detaljhandel * KO låg	,588	1,085	,088	1,286
	+ * -	parti & detaljhandel * KO hög	,044	,547	,576	1,129
	+ * +	service * KO låg	,963	1,007	,523	1,096
	+ * -	service * KO hög	,000	,441	,000	,625
Bransch		*jord & skogsbruk * KL normal* ***ref***	,000		,000	
***x* KL**	**- * +**	tillv & byggverksamhet * KL låg	,002	1,305	,167	1,131
	- *-	tillv & byggverksamhet * KL hög	,101	1,169	,001	1,384
	+ * +	parti & detaljhandel * KL låg	,001	1,427	,005	1,338
	+ * -	parti & detaljhandel * KL hög	,011	1,255	,001	1,335
	+ * +	service * KL låg	,000	1,434	,000	1,453
	+ *-	service * KL hög	,179	1,106	,000	1,338
Bransch		*jord & skogsbruk * SG normal* ***ref***	,024		,005	
***x* SG**	- * -	tillv & byggverksamhet * SG låg	,539	,956	,399	,942
	- * +	tillv & byggverksamhet * SG hög	,416	,944	,002	1,246
	+ * -	parti & detaljhandel * SG låg	,368	1,069	.309	,926
	+ * +	parti & detaljhandel * SG hög	,271	,920	,018	1,190
	+ * -	service * SG låg	,058	,893	,228	,933
	+ * +	service * SG hög	,003	,833	,926	1,006

I inledningen av tabellen 6.31 anges "*Ställda propositioner*"och därunder "**-*-**". Detta innebär att interaktionen mellan bransch och vinstmarginal, vid den första taxeringen, visar på signifikant högre chanser att verksamheter inom tillverknings & byggverksamhet med låg vinstmarginal avsätter till periodiseringsfond. Dessa högre chanser för avsättning är i jämförelse med jordbruk & skogsbruk med normala vinstmarginaler. Vid denna interaktion studeras utfallet av förväntade låga oddskvoter (-) för en kapitalintensiv bransch och även förväntade låga oddskvoter (-) vid låg vinstmarginal. Vid dessa interaktioner betraktas branscherna parti & detaljhandel, samt framförallt service, som mindre kapitalintensiva branscher. Dessa branscher ges därför tecknet (+) för ställda propositioner, som innebär att det bör föreligga högre chanser för dessa branscher att avsätta till periodiseringsfonder i förhållande till referensgruppen.

Den enda kategori som enligt tabell 6.29 mellan taxeringarna uppvisar signifikant motsatta chanser för avsättning till periodiseringsfonder är verksamheter som uppvisar *låga vinstmarginaler*. Verksamheterna uppvisar i motsats till förväntat högre chanser för avsättning vid den första och enligt

förväntat lägre chanser för avsättning vid den senare taxeringen. Verksamheter med låga vinstmarginaler som framträder vid den första taxeringen uppvisar överraskande höga chanser för avsättning. Oddsen är branschspecifika och förklaras av interaktionerna i tabell 6.31. Speciellt branschen tillverknings & byggverksamhet[167] visar även vid låga vinstmarginaler på signifikant mer än dubbelt så höga chanser att genomföra avsättningar till periodiseringsfonder, jämfört med jord & skogsbruk med normala vinstmarginaler. Interaktionen mellan bransch och *kapitalomsättningshastighet* som framgår av tabell 6.31 stärker ytterligare förväntningarna, att verksamheter med hög kapitalomsätningshastighet uppvisar mycket låga chanser för avsättning till periodiseringsfonder. Ett konstaterande som gäller för samtliga branscher i jämförelse med jord & skogsbruk med normal kapitalomsätningshastighet.

Inom tillverknings & byggverksamhet och framförallt inom servicebranschen visar verksamheter som har *låg kassalikviditet* på betydligt högre chanser att de verkligen genomför avsättningar till periodiseringsfonder, jämfört med referensgruppen jord & skogsbruksverksamheter med normal kassalikviditet. Totaloddskvoterna som visar på detta erhålls genom att de signifikanta oddskvoterna från interaktionerna i tabell 6.31 och oddskvoterna från de finansiella variabelkategorierna i tabell 6.29 och de kontextuella i tabell 6.30 multipliceras[168]. I tabell 6.29 konstaterades i motsats till förväntat, att det förelåg lägre chanser att näringsidkare med låg kassalikviditet avsatte till periodiseringsfonder.

Efter studier av interaktioner mellan bransch och kassalikviditet framgår att förväntningar om högre chanser för avsättning för verksamheter med låg kassalikviditet överensstämmer för tillverknings & byggverksamhet och framförallt för servicebranschen. För den senare branschen är chanserna mer än dubbelt så stora som för referensgruppen. Avvikelserna från förväntat kan i stort förklaras av det faktum att en stor mängd jord & skogsbruksverksamheter med låg kassalikviditet uppvisar mycket låga chanser för avsättning. Denna avvikelse från de övriga branscherna är dessutom så stor att effekten övertrumfar de övriga branschernas samlade effekter.

Av tabell 6.29 framgår även att verksamheter med *hög skuldsättningsgrad***,** i motsats till förväntat, visar på lägre chanser att dessa skall avsätta till periodiseringsfonder. Även interaktionerna mellan bransch och skuldsättnings-grad ger i tabell 6.31 kompletterande tilläggsinformation.

---

[167] För taxeringen 1996 erhålls för tillv. & byggverksamhet med låg VMF 1,274 x 1,269 x 1,383= 2,235.

[168] För taxeringen 1996 erhålls för tillv. & byggverksamhet med låg KL 1,305 x 0,768 x 1,383= 1,386.

För taxeringen 1996 erhålls för service med låg KL 1,434 x 0,786 x 1,734 = 1,954

För taxeringen 1999 erhålls för service med låg KL 1,453 x 0,847 x 1,641 = 2,019

Signifikant förväntade högre chanser för avsättning framträder för servicebranschen vid den första taxeringen och för tillverknings & byggverksamhet vid den senare taxeringen[169]. Det tidigare konstaterade faktumet är att verksamheterna generellt uppvisar lägre i stället för förväntat högre chanser att dessa avsätter till periodiseringsfonder vid hög skuldsättningsgrad. Detta kan signifikant inte vederläggas för de övriga branscherna.

Det omvända mest överraskande förhållandet, att verksamheter med höga vinstmarginaler uppvisar överraskande låga chanser för avsättning, kvarstår även efter de interaktioner som framgår av tabell 6.31. Framförallt accentueras detta förhållande vid den första taxeringen med signifikanta mycket låga totaloddskvoter för framförallt tillverknings & byggverksamhet och för servicebranschen.[170] För dessa branscher ökar oddskvoterna mellan taxeringarna från c:a 0,5 till c:a 1,3. Detta kunde föranleda att chanserna för avsättning ökade betydligt, men totaloddskvoten visar även vid den senare taxeringen på fortsatt låga chanser för avsättning.[171] Chanserna för avsättning som framgår vid den senare taxeringen är inte lika extremt låga, men fortfarande betydligt lägre än för jord & skogsbruk med normala vinstmarginaler. Även om jord & skogsbruk relativt sett uppvisar något högre chanser för avsättning gör branschen inte det i den utsträckning att det påverkar helhetsintrycket av att verksamheter med hög vinstmarginal generellt sett inte avsätter till periodiseringsfonder i förväntad utsträckning.

Signifikanta interaktioner mellan finansiella variabler och olika typer av branscher är mest frekventa, men några signifikanta interaktioner förekommer även mellan finansiella variabler och kön respektive ålder. Påvisbara signifikanta interaktionerna mellan *variabeln kön och de finansiella nyckeltalen* framgår av tabell 6.32.

---

[169] För taxeringen 1996 erhålls för service med hög SG 0,833 x 0,851 x 1,734 = 1,299
För taxeringen 1999 erhålls för tillv. & byggverksamhet med hög SG 1,246 x 0,825 x 1,332 = 1,369.

[170] För taxeringen 1996 erhålls för tillv. & byggverksamhet med hög VMF 0,565 x 0,110 x 1,383= 0,085.
För taxeringen 1996 erhålls för service med hög VMF 0,528 x 0,110 x 1,734= 0,100.

[171] För taxeringen 1999 erhålls för tillv. & byggverksamhet med hög VMF 1,278 x 0,364 x 1,332= 0,619.
För taxeringen 1999 erhålls för service med hög VMF 1,350 x 0,364 x 1,641= 0,806.

Tabell 6.32 *Interaktioner mellan kön och de finansiella variablerna i den utvecklade modellen.*

Ställda propositioner		***Interaktioner***	**Tax** p-värden	**1996** Odds kvot	**Tax** p-värden	**1999** Odds-kvot
Kön x VM		*män* * VM *normal* ***ref***	,022		,001	
	+ * -	kvinnor * VM låg	,014	1,177	,001	1,227
	+ * +	kvinnor * VM hög	,247	0,790	,030	1,210
Kön x KO		*män* * KO *normal* ***ref***	,052		,498	
	+ * -	kvinnor * KO låg	,881	1,009	,327	1,059
	+ * -	kvinnor * KO hög	,015	1,329	,472	1,085
Kön x KL		*män* * KL *normal* ***ref***	,606		,788	
	+ * +	kvinnor * KL låg	,395	1,071	,624	1,040
	+ * -	kvinnor * KL hög	,550	1,041	,600	1,034
Kön x SG		*män* * SG *normal* ***ref***	,015		,829	
	+ * -	kvinnor * SG låg	,942	1,005	,592	1, 038
	+ * +	kvinnor * SG hög	,004	1,218	,821	,985

Kvinnor som enskilda näringsidkare är enligt tabell 6.30 generellt sett mindre benägna än män att genomföra avsättningar till periodiseringsfonder.[172] Av de interaktionerna som i tabell 6.32 visar på signifikanta skattningar erhålls ytterligare information. Skattningarna visar att dessa kvinnor relativt män inte alltid är mindre benägna att genomföra avsättningar till periodiseringsfonder. De fall där verksamheter drivna av kvinnor uppvisar hög *kapitalomsättningshastighet* och hög *skuldsättningsgrad* enligt den första taxeringen, samt hög *vinstmarginal* enligt den andra taxeringen, uppvisar relativt sett högre chanser att genomföra avsättningar än referensgruppen. Den referensgrupp som består av verksamheter med motsvarande normala värden på de finansiella variablerna och som drivs av män. Till detta kan läggas att även verksamheter med låga *vinstmarginaler* och som drivs av kvinnor, genomgående uppvisar högre chanser för avsättning än referensgruppen. Det senare framträder vid båda taxeringarna.

Den mest intressanta interaktionen mellan de finansiella variablerna och kön gäller den mellan kön och vinstmarginal. Där visar skattningarna att chanserna är genomgående större att verksamheter som drivs av kvinnor avsätter till periodiseringsfonder än verksamheter som drivs av män med normala vinstmarginaler. Ett fenomen som gäller allt annat lika, oavsett om vinstmarginalerna för verksamheterna som drivs av kvinnor är låga eller höga.

Av genomförda interaktioner kvarstår att redovisa och sammanfatta är skattningarna mellan *variabeln ålder och de finansiella nyckeltalen*. Dessa interaktioner redovisas i tabell 6.33.

[172] Oddskvoterna kvinnor relativt män ligger för de båda taxeringarna vid c:a 0,7.

Tabell 6.33 *Interaktioner mellan ålder och de finansiella variablerna i den utvecklade modellen.*

Ställda propositioner		***Interaktioner***	**Tax** p-värden	**1996** Odds kvot	**Tax** p-värden	**1999** Odds-kvot
Ålderx VM		VM *normal* * *etablerade* ***ref***	,000		000	
	- * -	VM låg * nyetablerade	,000	1,383	,000	1,302
	+ * -	VM hög * nyetablerade	,002	,619	,953	,996
Ålder x KO		KO *normal* * *etablerade* ***ref***	,004		,001	
	+ * -	KO låg * nyetablerade	,663	1,023	,011	1,139
	- * -	KO hög * nyetablerade	,001	,755	,013	,816
Ålder x KL		KL *normal* * *etablerade* ***ref***	,510		,039	
	+ *-	KL låg * nyetablerade	,253	,938	,254	,941
	- * -	KL hög * nyetablerade	,912	1,006	,029	1,129
Ålder x SG		SG *normal* * *etablerade* ***ref***	,007		,284	
	- *-	SG låg * nyetablerade	,802	1,013	,347	1,048
	+ * -	SG hög * nyetablerade	,002	,851	,163	1,072

Enligt tabell 6.29 har det framgått att även verksamheter med låga *vinstmarginaler* uppvisar höga chanser att de genomför avsättningar. Oddsen är i motsats till de förväntade, men ges i tabell 6.33 ytterligare en förklaring. Det visar sig att det framförallt är nyetablerade verksamheter som är benägna att genomföra avsättningar till periodiseringsfonder även vid låga vinstmarginaler. Chanserna att nyetablerade verksamheter med låga vinstmarginaler genomför avsättningar till periodiseringsfonder framstår t.o.m. högre än för mera etablerade verksamheter med normala vinstmarginaler. De etablerade näringsverksamheterna förefaller uppvisa ett mönster mera i linje med förväntat, med lägre chanser att de avsätter vid låga vinstmarginaler och högre chanser vid höga vinstmarginaler. De nyetablerade näringsverksamheterna däremot förefaller, relativt de etablerade, vara mera benägna till avsättning vid låga vinstmarginaler och mindre benägna till avsättning vid höga vinstmarginaler.

Interaktionen nyetablerade verksamheter med hög *kassalikviditet* består av två variabelvärden, som båda förväntas ge låga chanser för avsättning till periodiseringsfonder. Trots detta visar denna interaktion, vid den senare taxeringen, på signifikant något högre chanser än referensgruppen etablerade verksamheter med normala kassalikviditeter. Variabeln kassalikviditet uppvisade tidigare enligt tabell 6.29 som föräntat låga chanser för avsättning vid hög kassalikviditet. Det verkar dock som om nyetablerade näringsidkare, i motsats till förväntat, är något mer benägna än referensgruppen att även vid hög kassalikviditet avsätta till periodiseringsfonder. Ett antal mönster som däremot stödjer ställda förväntningar kan även uttolkas bland interaktionerna. Nyetablerade verksamheter med hög *vinstmarginal*, hög *kapitalomsättnings-hastighet*, respektive hög *skuldsättningsgrad*, uppvisar genomgående signifikant något lägre chanser att dessa avsätter jämfört med etablerade verksamheter med motsvarande normala finansiella variabelvärden. För nyetablerade verksamheter med hög kapitalomsättningshastighet påvisas detta signifikant vid båda taxeringarna.

6.4.8 Sammanfattning och slutsatser.

Sammanfattningsvis kan konstateras att de i grundmodellen ingående variablerna samtliga signifikant påverkar chanserna att näringsidkarna skall avsätta till periodiseringsfonder. För några av de oberoende variablernas värden blir dock utfallet inte det förväntade. Dessa kan ofta förklaras av den ytterligare information som framkommer ur interaktionerna. De implikationer som ges av skattningarna av oddskvoterna av den utvecklade logitmodellen presenteras efter förväntade utfall av propositionerna respektive icke förväntade eller mindre förväntade utfall. Tyngdpunkten läggs här på att med hjälp av vad som framgått av interaktionerna ytterligare förklara och förtydliga framförallt de mindre förväntade utfallen.

Enligt förväntat

Vid studium av skattningarna av de finansiella variablerna visar det sig enligt förväntningarna att verksamheter med hög kapitalomsättningshastighet har mindre behov av att genomföra avsättningar. Ett fenomen som styrks för samtliga branscher. Förväntningarna att det är betydligt lägre chanser att verksamheter med hög kassalikviditet genomför avsättningar till periodiseringsfonder styrks även och framförallt för jord & skogsbruk. Vid analys av de kontextuella variablerna framgår att verksamheter inom servicebranschen som förväntat uppvisar de högsta chanserna att genomföra avsättningar. Vidare uppvisar nyetablerade verksamheter, även de enligt förväntningarna, lägre chanser för avsättning till periodiseringsfond. Undantagen är när nyetablerade verksamheter uppvisar hög kassalikviditet, låg kapitalomsättningshastighet och framförallt vid låg vinstmarginal relativt etablerade verksamheter med normala finansiella variabelvärden.

Mindre förväntat

I motsats till förväntat uppvisar verksamheter med låga vinstmarginaler något högre chanser att dessa avsätter till periodiseringsfonder. Dessutom uppvisar verksamheter med höga vinstmarginaler i motsats till förväntat betydligt lägre chanser för avsättningar. Skattningarna av de finansiella variablerna visar även att verksamheter som uppvisar låg kassalikviditet respektive hög skuldsättningsgrad även de i motsats till förväntat uppvisar lägre chanser för avsättning till periodiseringsfonder. Detta i jämförelse med verksamheter med motsvarande normala värden.

Vid analys av de kontextuella variablerna framgår att verksamheter inom den relativt sett kapitalintensiva branschen tillverknings & byggverksamhet i motsats till förväntat uppvisar relativt efter servicebranschen de högsta chanserna att dessa genomför avsättningar till periodiseringsfonder relativt referensgruppen jord & skogsbruk. Chanserna att verksamheter företrädda av kvinnor avsätter till periodiseringsfonder visar sig dessutom generellt sett vara lägre jämfört med

verksamheter företrädda av män. Ett faktum som framträder vid båda taxeringarna.

Vid den första taxeringen uppvisar verksamheter med låga *vinstmarginaler* överraskande höga chanser för avsättning. Största orsaken till detta är att verksamheter inom branchen tillverknings & byggverksamhet uppvisar betydligt högre chanser för avsättning än verksamheterna inom de övriga branscherna. Av de skattningar som inte visar på resultat enligt förväntat är det mest överraskande förhållandet, att verksamheter med höga vinstmarginaler uppvisar mycket låga chanser för avsättning. Verksamheterna inom tillverknings & byggverksamhet och för servicebranschen uppvisar de relativt sett lägsta chanserna för avsättning. Chanserna för avsättning för verksamheterna i de övriga branscherna är högre, men inte så mycket högre än att oddskvoterna för avsättning till periodiseringsfonder fortfarande är mycket låga för verksamheterna inom samtliga fyra branscher.

Vid studier av interaktioner framkommer en förklaring till varför verksamheter med låg *kassalikviditet* i motsats till förväntat visar på låga chanser att dessa genomför avsättningar. Denna avvikelse kan i stort isoleras till branschen jord & skogsbruksverksamhet. Övriga branscher visar däremot enligt förväntat på höga chanser att dessa avsätter till periodiseringsfonder vid låg kassalikviditet. Det andra utfallet som i motsats till förväntat visar att verksamheter med hög *skuldsättningsgrad*, uppvisar lägre chanser för avsättning till periodiseringsfonder kan även det förtydligas vid studier av interaktioner. Här framgår att brancherna service och tillverknings & byggverksamhet uppvisar relativt sett höga chanser för avsättning. De verksamheter som bidrar till att ”hålla ned” chanserna för avsättning finns framförallt inom branscherna jord & skogsbruksverksamhet samt inom parti & detaljhandel.

Av interaktionerna mellan de finansiella variablerna och variabeln *kön* framgår att verksamheter företrädda av kvinnor inte i alla lägen uppvisar lägre chanser för avsättning. Verksamheter företrädda av kvinnor uppvisar större chanser att dessa avsätter till periodiseringsfonder i de fall verksamheterna uppvisar en hög skuldsättningsgrad, en hög kapitalomsättningshastighet, eller en såväl låg som hög vinstmarginal. I dessa fall är chanserna högre än för verksamheter företrädda av män med normala finansiella variabelvärden. Vid interaktioner mellan *ålder* och de finansiella variablerna framgår att nyetablerade verksamheter uppvisar något högre chanser att även vid hög kassalikviditet avsätta till periodiseringsfonder. Nyetablerade verksamheter med hög skuldsättningsgrad, hög kapitalomsättningshastighet eller hög vinstmarginal uppvisar däremot något lägre chanser för avsättning relativt etablerade verksamheter. Den mindre förväntade höga chansen för avsättning vid låga vinstmarginaler framträder dessutom tydligare bland nyetablerade företag.

7. AVSLUTANDE SAMMANFATTNING

7.1 Analys och diskussion

I detta kapitel analyseras resultaten som presenterats om användningen av reserveringar som ”okonventionella finansieringsformer”. Analysen görs mot den tidigare presenterade teoretiska referensramen. Behandlingen av de olika reserveringsformerna genomförs i samma ordningsföljd som de framträder i den enskilde näringsidkares deklaration. Därför blir de första reserveringsformerna som diskuteras avsättning till positiv räntefördelning följd av avsättning till negativ räntefördelning.

Den positiva räntefördelningen ger den enskilde näringsidkaren möjligheter att få en del av inkomsten från näringsverksamheten, motsvarande avkastningen på i näringsverksamheten satsat kapital, beskattad som kapitalinkomst. Det framgår av de skattestatistiska årsböckerna 2002 & 2003[173] att enskilda näringsidkare vid taxeringen 1996 totalt avsatte för 4,1 miljarder. Vid taxeringen 1999 avsatte de för 4,8 miljarder, för att senare vid taxeringen 2003 avsätta för 5,2 miljarder. Antalet enskilda näringsidkare som använder sig av positiv räntefördelning är däremot relativt stabilt på drygt 130000[174] sedan reserveringsmöjligheten infördes. Vid t.ex. taxeringen 1999 utgjorde det totala antalet enskilda firmor 458046, vilket innebar att cirka 30% av dessa avsatte till positiv räntefördelning. Detta överensstämmer väl med de chanser för avsättning som framkommer i tvärsnittsstudierna. (Skattestatistisk årsböckerna 1999; 2002 och 2003)

Av tvärsnittsstudierna framgår att användare av positiv räntefördelning, som alla måste uppvisa ett kapitalunderlag för räntefördelning på minst 50000, inom samtliga branscher uppvisar en genomgående god kassalikviditet och att de främst är företrädda inom jord & skogsbruk. Den “pecking order” som Forsling (1998) hävdar gäller även bland reserveringsformer styrks av att en kapitalintensiv bransch som jord & skogsbruk (jfr. Bowen m.fl. 1982; Ashari m.fl. 1994) i större utsträckning än mindre kapitalintensiva branscher använder den kapitalbaserad positiva räntefördelningen.

Till detta kan tilläggas att jord och framförallt skogsbrukare troligen uppvisar ojämnare inkomster mellan räkenskapsåren än vad fallet är i andra branscher. Dessa företagare bör föredra att bygga upp kapital under åren för att vid en exempelvis större avverkning efter ett antal år kunna skatta så stor del av inkomsten som möjligt som kapitalinkomst. Vidare är det i betydligt lägre grad

---

[173] Enligt Skattestatistisk årsbok 2002 diagram 6.18 och Skattestatistisk årsbok 2003 diagram 7.18.

[174] Här ingår samtliga enskilda näringsidkare som deklarerar såväl på N2-blanketter som på N1-blanketter. Taxeringen 1996 avsätter 134000, taxeringen 1996 138000 och taxeringen 2003 131000.

kvinnor än män som använder denna form av avsättningsmöjlighet. Resultaten i en studie av Alsos & Ljunggren (1998) ger även stöd för detta. I denna hävdas att företag som drivs av kvinnor ofta uppvisar lägre andel eget kapital, som är basen för användningen av positiv räntefördelning.

Den negativa räntefördelningen avser att förhindra att den enskilde näringsidkaren drar av sina privata utgiftsräntor i näringsverksamheten och på så sätt erhåller en större skatteeffekt. Den negativa räntefördelningen är obligatorisk, men taxeringen 1996 genomförs beräkningarna av endast 24.174 enskilda näringsidkare för ett belopp motsvarande 465 miljoner. Taxeringen 1999 har de som genomför negativ räntefördelning ökat till cirka 41000, men det totala beloppet har överskridit en halv miljard. Ökningen av antalet näringsidkare som beräknar negativ räntefördelning fortsättar dock att öka och fram till 2002 uppgår dessa till cirka 51000. Det årliga totala avsättningsbeloppet har däremot endast ökat till drygt 700 miljoner.[175]

Från den negativa räntefördelningens införande har det med andra ord skett en dubblering av antalet näringsidkare som genomför denna, men endast en femtioprocentig ökning av den årligt kapitalavsättningen. Detta torde innebära att de enskilda näringsidkarna dels i större utsträckning verkligen genomför dessa obligatoriska beräkningar, samt att de dessutom försöker undvika att drabbas av denna räntekostnad genom att låta mer kapital stanna i företaget. Här bör dock noteras att betydligt större andelar av de enskilda näringsidkarna i tvärsnittsstudierna avsätter till negativ räntefördelning. Vid t.ex. taxeringen 1999 avsätter drygt 15% av dessa enligt tabell 6.17. Detta kan jämföras med att närmare 9% av samtliga enskilda näringsidkare avsätter enligt de Skattestatistiska årsböckerna 2002 och 2003. Skillnaden kan förklaras av att en större andel av de N2 deklarerande enskilda näringsidkarna, som ingår i tvärsnittsstudierna, sannolikt i högre grad uppvisar negativa kapital på mer än 50000.

De näringsidkare som enligt tvärsnittsstudierna lånar ur företaget och därigenom tvingas avsätta till negativ räntefördelning är främst företrädda inom branscherna tillverknings & byggverksamhet samt service. Trots en starkare ökning bland nyetablerade företag mellan taxeringarna är avsättningsformen vanligare förekommande bland etablerade företag även vid den senare taxeringen. Situationen motsvarar inte helt det Gratzer & Sjögren (1999) hävdar, att företagens strävan mot konsolidering ökar med ökad ålder. Något övverraskande framstår inte reserveringsformen som vanlig bland nyetablerade verksamheter där kapitaltillgången kan förväntas vara lägre och där de enskilda näringsidkarna därigenom kan förväntas att i större utsträckning önska "låna ur

[175] Enligt Skattestatistisk årsbok 2002 diagram 6.18 och Skattestatistisk årsbok 2003 diagram 7.18.

det egna företaget”. Reserveringsformen är dessutom den enda som kvinnor använder i samma utsträckning som männen. De företag som tvingas till denna avsättning uppvisar genomgående låg kassalikviditet till den redan höga skuldsättningen, helt i linje med förväntningar om kapitalsvaga företag enligt Marsh (1982) och Trueman & Titman (1988). Dessa kapitalsvaga företag uppvisar inte någon påtagligt lägre vinstmarginal, men högre kapitalomsättningshastighet och därigenom en högre avkastningen på det totala kapitalet. Belägg ges för att ett företags effektivitet i form av avkastning enligt Carlson & Bathala (1997) bör mätas i förhållande till såväl omsättning som tillgångar.

De reserveringsformer som därefter följer för den enskilde näringsidkaren är möjligheterna att eventuellt återföra tidigare genomförda periodiseringsfonds-avsättningar till beskattning, respektive möjligheten att avsätta delar av årets vinst i en ny periodiseringsfond.

Återföringen av periodiseringsfonder ökar med relativt små branschvisa variationer fram till den senare taxeringen då företagen givits möjligheter till fler avsättningar. Fler etablerade verksamheter återför, vilket styrker resultaten från Michelsons (1996) studie som visar på att ålder är en viktig variabel vid användningen av reserveringar för utjämning av resultat mellan räkenskapsår. Det styrker även Langfield-Smith (1997) som hävdar att användningen av reserveringar bör öka när företagen passerat de tidigaste stadierna i mognadsprocessen. Även här är män relativt sett aktivare i att använda en reservering. Företagen som ”skattar fram” medel uppvisar vidare stark kassalikviditet och en lägre skuldsättningsgrad än t.ex. de företag som återför expansionsfondsmedel. Enligt tabell 6.17 uppvisar för båda taxeringarna i genomsnitt närmare 30% av näringsidkarna ett negativt resultat före avsättning till periodiseringsfond. Samtidigt har detta föregåtts av att näringsidkarna vid de båda taxeringarna återfört knappt 10% respektive cirka 20% av periodiseringfonderna. Innebörden är att betydligt fler näringsidkare kan ha återfört periodiseringsfonder för att därigenom undgå beskattning av framskattade periodiseringsfondsavsättningar från tidigare taxeringar. Främsta orsaken till att näringsidkare inte återför periodiseringsfonder i större utsträckning torde vara att många av de näringsidkare som vid dessa taxeringar uppvisar negativa resultat saknar avsättningar till periodiseringsfonder från tidigare taxeringar.

A*vsättning till periodiseringsfonder* är ovan till trots den mest använda reserveringsmöjligheten främst av näringsidkare inom servicebranschen och minst inom jord & skogsbruk. Forsling (1998) hävdar enligt samma ”pecking order” bland olika reserveringsformer att mindre kapitalintensiva företag som

serviceföretag (jfr. Bowen m.fl. 1982; Ashari m.fl. 1994) bör vara mer benägna att avsätta till ickekapitalbaserade reserveringsformer som periodiseringsfonder.

Det visar sig dessutom att verksamheter med låg kassalikviditet respektive hög skuldsättningsgrad, i motsats till förväntningarna, uppvisar lägre chanser att verksamheter genomför periodiseringsfondsavsättningar. Vid närmare analyser framgår att detta beteende endast är speciellt framträdande inom branschen jord & skogsbruk. Övriga branscher med såväl låg som hög kassalikviditet uppvisar dessutom genomgående högre chanser att avsätta till periodiseringsfonder jämfört med verksamheter inom jord & skogsbruk som uppvisar "normal" kassalikviditet. Av tvärsnittsstudierna framgår vidare att verksamheter som avsätter periodiseringsfonder uppvisar såväl högre kapitalomsättningshastighet som vinstmarginal och följaktligen även avkastning på totalt kapital i jämförelse med de verksamheter som återför periodiseringsfonder.

Teorier om bibehållandet av stora vinster för framtida finansiering, vilket avsättningar till periodiseringsfonder innebär, stärks inte av tvärsnittsstudierna. Snarare framgår det omvända. Skattningar visar att verksamheter med höga vinstmarginaler uppvisar mycket låga chanser att den enskilde näringsidkaren skall avsätta till periodiseringsfonder. Samtidigt uppvisar verksamheter med låga vinstmarginaler i motsats till förväntat högre chanser att dessa avsätter till periodiseringsfonder. Dessa högre chanser att avsätta endast vid låga vinstmarginaler gäller dock endast vid den tidigare taxeringen och framförallt för nyetablerade företag. Vid såväl låga som vid höga vinstmarginaler uppvisar, vid den senare taxeringen, samtliga av de övriga branscherna högre chanser för avsättning i jämförelse med jord & skogsbruk med "normala" vinstmarginaler. Förklaringar till detta verkar ligga i att chanserna att verksamheter inom jord & skogsbruk, en bransch med tillgång till specifika reserveringsmöjligheter[176] utöver de generella, avsätter är betydligt lägre än för övriga branscher. Dessutom är chanserna större att nyetablerade företag, ofta med svag finansiell ställning, avsätter till periodiseringsfonder vid låga vinster.

I tvärsnittsstudierna avsätter de etablerade verksamheterna i större utsträckning vilket tidigare fått stöd av Langfield-Smith (1997). Winborg & Landström (1997) samt Harrison & Mason (1997) hävdar dock det motsatta att det framförallt är unga företag som använder olika uppskjutandemetoder. Även Watson & Wilson (2002) argumenterar för att yngre företag har starkare preferenser att finansiera sina verksamheter via balanserade vinstmedel, vilket avsättande till periodiseringsfonder medför. Graden av användning av denna reserveringsform är något lägre i verksamheter som drivs av kvinnor och de som avsätter uppvisar genomgående lägre kassalikviditet än de som återför. Det

[176] Se Skogskonto och skogsskadekonto etc. i kapitel 2.5.1.,fotnot 39.

senare i linje med såväl Harrison & Mason (1997) som Winborg & Landström (1997) som betraktar uppskjutande av skattebetalningar som väsentliga inslag för företag med låg betalningsberedskap på kort sikt.

Avsättning till expansionsfonder syftar till att ge den enskilde näringsidkaren möjligheter att spara delar av vinsten genom att denna del endast beskattas med 28%. Denna del av vinsten kan den enskilde näringsidkaren sedan använda till investeringar och expansion av verksamheten under de därpå följande åren. I motsats till vad som gäller för avsättning till periodiseringsfonder måste de pengar som avsätts till expansionsfonder kvarstå i näringsverksamheten och avdrag för expansionsfonder kan dessutom endast göras till den del tillgångarna är större än skulderna vid inkomstårets utgång. Av tvärsnittsstudierna framgår att det inte är den svaga kortsiktiga betalningsförmågan som föranleder avsättning till expansionsfonder. För samtliga branscher gäller att de snarare avsätter till expansionsfonder i högre grad när kassalikviditeten är hög. För denna form av avsättning styrks Winborg & Landströms (1997) tes att det framförallt är unga företag som är internorienterade i sin resursanskaffning. Av tvärsnittsstudierna framgår nämligen att det för avsättningsformen visar sig att nyetablerade verksamheter är lika benägna att använda avsättningen som etablerade verksamheter. Även Alsos & Ljunggrens (1998) tes att kvinnorna har ett större behov av externt kapital styrks av att män är relativt sett betydligt mer benägna att använda även denna möjlighet intern finansiering.

Variationerna mellan olika branscher vad gäller *återförandet av expansionsfonder* är mycket små. Återförandegraden verkar inte vara kopplad till verksamheternas ålder och kvinnor är även här något underrepresenterade. Verksamheternas betalningsförmåga på kort sikt är, precis som vid övriga ”framskattningar” av genomförda reserveringar, tillfredsställande även vid återförande av expansionsfonder. De studerade variablerna överensstämmer även i övrigt i stort med det som framgår vid återföring av periodiseringsfonder med ett undantag. De verksamheter som återför sina expansionsfonder uppvisar, till skillnad från det som gäller för periodiseringsfonder, genomgående något högre kapitalomsättningshastighet eller högre effektivitet i kapitalutnyttjandet än de som avsätter.

Av de skattestatistiska årsböckerna 2002 och 2003[177]framgår att enskilda näringsidkare vid taxeringen 1996 totalt avsatte till expansionsfonder för 2,6 miljarder, taxeringen 1999 för 2,3 miljarder och taxeringen 2003 för 2,0 miljarder. Antalet enskilda näringsidkare som avsatte till expansionsfonder visar samma utveckling under motsvarande år. De minskade i antal från cirka 46000,

[177] Enligt Skattestatistisk årsbok 2002 diagram 6.17 och Skattestatistisk årsbok 2003 diagram 7.17

till cirka 37000 för att fram till taxeringen 2003 sjunka till cirka 28000. Detta innebar att vid t.ex. taxeringen 1999 genomförde cirka 8% av det totala antalet enskilda näringsidkare avsättningar till expansionsfonder, en siffra som är något högre än de 6% som framkommer av tvärsnittsstudierna.

Det totala antalet enskilda näringsidkare som vid taxeringen 1996 återförde expansionsfonder var cirka 16000 till ett värde av drygt 0,6 miljarder. För taxeringen 1999 var motsvarande siffror 27000 respektive 1,5 miljarder, siffror som ligger stabila för perioden fram till taxeringen 2003. För taxeringen 1999 innebar detta att cirka 6% av samtliga enskilda näringsidkare återförde. Andelen som återförde expansionsfonder överenstämmer därmed i ännu högre grad med de 6,2% som framgår av tvärsnittsstudierna, se tabell 6.17 samt de Skattestatistisk årsböckerna 1999, 2002 och 2003.

Resultaten visar att kvinnor visar sig vara mindre benägna att genomföra avsättningar såväl till positiv räntefördelning som till periodiseringsfonder och expansionsfonder. Detta kan konstateras samtidigt som val av företagsformer där dessa reserveringsformer är möjliga ökar totalt sett och i högre grad för kvinnor. Fördelningen i kvinnors och mäns val av företagsform vid de studerade taxeringarna framgår av tabell 7.1.

Tabell 7.1 *Kvinnor respektive mäns val av företagsform (i procent). Källa SCB.*

	Tax -96		Tax -99	
	Kvinnor	Män	*Kvinnor*	Män
Enskild firma	***76***	59	*86*	67
Aktiebolag	***15***	29	*7*	21
Handelsbolag	***9***	12	*7*	12

Av denna tabell framgår att skillnaderna vid val av företagsform mellan kvinnor och män förstärks mellan taxeringarna, samtidigt som enskild firma alltmer framstår som den viktigaste företagsformen för nyetablerade företag. Av de kvinnor som startar näringsverksamhet väljer 76% enskild firma vid den förra taxeringen och hela 86% vid den senare. Motsvarande siffror för männen utgör 59% respektive 67%. Svårigheter för nyetablerade företag att uppbringa kapital, vilket Alsos & Ljunggren (1998) hävdar, utgör med all säkerhet ett starkt skäl till det ökade valet av enskild firma på bekostnad av aktiebolag.

Fenomenet kan dessutom ha accentuerats efter det höjda krav på aktiekapital som infördes mellan de båda taxeringarna. Konsekvenserna av detta innebär att skillnaderna mellan de två företagsformerna utjämnas genom de möjliga reserveringarna, samtidigt med att det inte existerar något krav på insatskapital för enskilda firmor. Ett förhöjt krav på kapital för aktiebolag bör framförallt öka

intresset för företagsformen enskild firma bland verksamheter som leds av kvinnor. I enskilda firmor ges framförallt kvinnor, som enligt Alsos & Ljunggren (1998) har ett större behov av externt kapital tidigt i etableringsprocessen, möjligheter att genom användning av de olika formerna av reserveringar själva internfinansiera sina verksamheter.

Till detta bör läggas en av de allra starkaste trenderna i företagandet. Enligt Holmquist & Sundin (2002) startas allt färre företag inom tillverkningssektorn. Om dessutom traditionen att kvinnor, vilket framförs av dessa författare, mer sällan driver tillverkningsindustri består borde detta för framtiden innebära relativt sett högre andelar kvinnor som företagare. Hult m.fl (2000) understryker samtidigt att de vanligaste verksamheterna där kvinnor startar företag är konsultföretag, bokföringsbyråer eller reklambyråer. Fenomenet med ökat antal kvinnor som drivande av nyetablerade verksamheter styrks av att antalet företag som startats av kvinnor enligt Linder (2003) tredubblats från 3900 till 11000 företag per år under perioden 1987 – 1997.

Av de olika reserveringsmöjligheterna är avsättningar till periodiseringsfonder möjliga för samtliga företagsformer men användningen av denna form av avsättningar visar sig variera med avseende på företagens storlek. En beräkning av användningsgraden av aktiebolagens avsättningar till periodiseringsfonder presenteras i prop. 1999/2000:1. Användningsgraden beräknas här genom att den faktiska avsättningen för 1997 relateras till beräknad maximal avsättning. Här framgår att företag med färre än 200 anställda använder sig av avsättningsmöjligheterna till 75%, de något större till 92% och de allra största i något mindre grad. Det senare förklaras med att de allra största företagen ofta har möjligheter till förlustutjämning via koncernbidrag.

Ett skäl som framförs i propositionen, till att små företag utnyttjar reserveringsmöjligheterna i mindre utsträckning än de något större företagen, är att det är viktigare för små företag att redovisa vinst och att därigenom skicka goda signaler till kreditgivare. I en studie av Lindbergh & Andersson (2003) framgår i vilken utsträckning små aktiebolag, de s.k. 10/24 företagen, avsätter till periodiseringsfonder. För räkenskapsåret 1996 använder cirka 70% av de små aktiebolagen denna möjlighet till reservering. Bland dessa företag avsätter nyetablerade företag i något större utsträckning än de mer etablerade. Bortsett koncerner framstår ett mönster av avtagande användning vid minskad storlek på aktiebolagen.

Enskilda näringsidkare, som enligt tvärsnittsstudierna har möjligheter och verkligen avsätter till periodiseringsfonder, uppgår till endast cirka 60% respektive cirka 50% av det totala antalet näringsidkare vid de studerade taxeringarna. Användningsgraden av avsättning till periodiseringsfonder

minskar med mindre aktiebolag, men den förefaller dock större för aktiebolag oavsett storlek när dessa jämförs med enskilda näringsidkare. Detta intryck förstärks ytterligare genom att användningsgraden minskar för de enskilda näringsidkarna vid den senare taxeringen.

Ett ökat antal enskilda näringsidkare kan förväntas fortsätta att utveckla sina verksamheter inom denna företagsform. Dels kan näringsidkaren börja verksamheten i liten skala utan något större startkapital, dels har de skattemässiga skillnaderna mellan den enskilda näringsverksamheten och aktiebolaget utjämnats. Den enskilde näringsidkaren kan t.ex. avsätta vinstmedel skattemässigt för framtiden och kvitta undersskott i en nystartad verksamhet mot inkomst av tjänst eller framtida överskott. Boksluts - och framförallt deklarationsarbetet kan för dessa näringsidkare vara krävande att fullgöra på ett optimalt sätt, med tanke på de möjligheter till intern finansiering som användningen av reserveringarna möjliggör.

Normalt sett ställs inga krav på revisor för att bedriva enskild näringsverksamhet och för många enskilda näringsidkare kan det vara svårt att inse behovet av extern hjälp i fråga om användningen av de relativt sett komplicerade reserveringsreglerna. Kunskaper krävs för att i bokslut och deklarationer på ett så optimalt sätt som möjligt använda möjliga reserveringsalternativ i den interna finansieringen. När nyheter, till exempel representerad av de studerade reserveringsreglerna, är relativt komplexa räcker det inte enligt Rogers (1995) med en *”awareness-knowledge”*. Det kan krävas en avsevärd andel *”how-to knowledge”* för att ta till sig de nya kunskaperna. Ofta är det samtidigt alltför komplicerat för de näringsidkare som skall använda de nya reglerna att själva sätta sig in i underliggande *”principles- knowledge”*. Dessa synpunkter får även stöd i Bolagsverkets information om nyregistrering av enskilda näringsidkare. I denna framgår att *”reglerna om bokföring, bokslut och skatt är dock så komplicerade att det oftast är till fördel att anlita hjälp med detta”*. Det kan därför ses som klokt med kunnig ekonomisk rådgivning för många enskilda näringsidkare.

Skatteverket har i rapporten RSV 1999:9 studerat individernas beteende, attityder och kostnader för att deklarera. Här framgår bland annat att av de enskilda personer som deklarerar näringsverksamhet använder cirka 70% någon form av experthjälp. Samtidigt som de enskilda näringsidkare som vid tvärsnittsstudien taxeringen 1999 har möjligheter att genomföra reserveringar och som verkligen gör detta ligger på betydligt lägre andelar. Vid denna taxering genomförs avsättning till positiv räntefördelning av drygt 40%, avsättning till periodiseringsfond av 50% och avsättning till expansionsfond av knappt 10% av verksamheterna. En hundraprocentig tillgång till experthjälp behöver inte betyda

en hundraprocentigt användning av dessa reserveringar, men faktum kvarstår att 30% saknar all form av ekonomisk rådgivning.

7.2 Slutsatser

Det övergripande syftet med avhandlingen har varit att öka förståelsen av svenska små företags, i synnerhet enskilda näringsidkares, användning av reserveringsmöjligheter för utjämnande av resultat och för intern finansiering. Användningen förklaras av verksamheternas finansiella och kontextuella förutsättningar. Förutsättningarnas såväl direkta som indirekta effekter studeras speciellt för avsättning till periodiseringsfonder.

Fallstudierna visar att det genom alternativt beräknade deklarationer går att minska skatteeffekten för de studerade mikroföretagen i närmare 80% av de fall där deklarationerna visar överskott. Genom att fullt ut använda möjligheterna till reserveringar går det även att i viss utsträckning minska skatteeffekten för de företag som visar på nollresultat respektive underskott. En ökad användning av möjligheterna till reserveringar medför ofta totalt sett minskade skattekostnader för beskattningsåret. Periodiseringsfonds- och expansionsfondsavsättningar resulterar visserligen i en ökad framtida skattekostnad, men efter nuvärdes-diskontering av de framtida betalningarna får man totalt lägre skatteeffekter för de flesta av de studerade mikroföretagen.

De genomförda fallstudierna omfattar ett mindre urval av mikroföretag. Dessa företags användning av nya former av reserveringar studeras de första beskattningsåren efter införandet. För att fördjupa förståelsen för användningen av dessa reserveringsmöjligheter och om användningen förändrats några år efter introduktionen, genomförs tvärsnittsstudier av samtliga enskilda näringsidkare som i samband med deklarationerna redovisar fullständiga bokslut. Dessa näringsidkares användning av reserveringsformerna studeras vid tidpunkten för deras införande och tre år senare. Genom dessa tvärsnittsstudier sökes en förklaring till vad som bestämmer användningen av de olika reserveringsformerna. De viktigare resultaten presenteras uppdelade efter typ eller form av reservering.

Drygt 40% av de enskilda näringsidkare som har positiv inkomst före räntefördelning använder möjligheten att avsätta till *positiv räntefördelning.* Av de som har positiv inkomst uppfyller dock inte alla det krav på kapitalunderlag som krävs för positiv räntefördelning. Det visar sig att närmare 50% av de som även har positiv inkomst har denna möjlighet, varför var tionde näringsidkare som uppfyller kriterierna för positiv räntefördelning ej använder sig av denna möjlighet till lägre beskattning av delar av näringsverksamhetens överkott. Noteras bör även att verksamheter som leds av kvinnor använder denna

reserveringsform i betydligt lägre omfattning. Detta förklaras främst av att reserveringsformen är vanligast inom jord & skogsbruk, en bransch där kvinnor är underrepresenterade.

De näringsverksamheter som genomför denna form av avsättning uppvisar genomgående stark betalningsförmåga på såväl kort som lång sikt, med kassalikviditeter över 200% och skuldandelar under 50% av det egna kapitalet. Nyetablerade näringsidkare konstateras i lägre grad än etablerade använda positiv räntefördelning. Detta faktum kan förklaras av att det inom gruppen nyetablerade företag finns verksamheter som är nystartade under det senaste året och därmed saknar ingående balanser som är grunden för beräkningen av kapitalunderlag för räntefördelning. Karaktäristika för de näringsverksamheter som avsatte till positiv räntefördelning kan sammanfattas enligt följande. Företrädaren för verksamheten är företrädesvis *en man i en etablerad verksamhet inom jord & skogsbruk, där verksamheten uppvisar en hög kassalikviditet och en låg skuldsättningsgrad.*

Antalet näringsidkare som avsätter till *negativ räntefördelning* har mer än fördubblas till nära 16% vid den senare taxeringen. Detta är den enda form av avsättning där användningen är lika stort för verksamheter som drivs av kvinnor som av män. Den är minst vanlig inom jord & skogsbruk, men vanligast inom servicebranschen den bransch där mer än hälften av samtliga kvinnor är verksamma. Avsättningar görs t.o.m. i viss utsträckning utöver vad kapitalunderlagen kräver. Kassalikviditeten för verksamheter som gör dessa avsättningar ligger på i genomsnitt på 50%. Verksamheter som avsätter till negativ räntefördelning uppvisar högre kapitalomsättningshastighet jämfört med övriga reserveringsformer. Avkastningen på det totala kapitalet blir även det högt, då dessa verksamheter inte uppvisar någon påtagligt lägre vinstmarginal jämfört med verksamheter som genomför andra typer av reserveringar. Karaktäristika för de näringsverksidkare som avsatte till negativ räntefördelning kan sägas vara *en etablerad näringsidkare inom tillverknings & byggverksamhet vars verksamhet uppvisar låg kassalikviditet, hög skuldsättningsgrad och hög kapitalomsättningshastighet.*

Antalet näringsidkare som *återför från periodiseringsfonder* har mer än fördubblats med relativt små branschvisa variationer. Detta sker trots att användningen av denna reserveringsform inte är påtvingad. Den starka kassalikviditet som dessa återförande verksamheter uppvisar kan behövas för att betala de skattekostnader som uppstår vid framskattande av periodiseringsfonder. Skuldsättningsgraden är dessutom lägre än t.ex för de näringsverksamheter som återför expansionsfondsmedel. Genomgående uppvisar dessutom de näringsverksamheter som återför periodiseringsfonds-medel såväl lägre kapitalomsättningshastighet som vinstmarginal och

följaktligen även avkastning på totalt kapital jämfört med de näringsverksamheter som avsätter till periodiseringsfonder. Karaktäristika för de näringsverksamheter som återförde från periodiseringsfonder representeras av *etablerade verksamheter inom tillverknings & byggverksamhet, som uppvisar hög kassalikviditet.*

Avsättning till periodiseringsfond framstår som den mest använda reserveringsformen. Den är relativt jämt fördelad mellan könen, mellan etablerade och nyetablerade näringsidkare, samt mellan samtliga branscher med svag övervikt för verksamheter inom servicebranschen. Det är samtidigt den avsättningsmöjlighet som flest näringsidkare använder sig av.

De skattningar som framkommit i de genomförda tvärsnittsstudierna ger en ytterligare fördjupning kring denna form av avsättning. Resultatet som framkommit är att verksamheter inom servicebranschen i enlighet med förväntningarna uppvisar de högsta chanserna för avsättningsformen, samtidigt som nyetablerade verksamheter och verksamheter företrädda av kvinnor enligt förväntningarna uppvisar de lägsta chanserna. I enlighet med förväntningarna är det även betydligt lägre chanser att verksamheter som har hög kassalikviditet respektive hög kapitalomsättningshastighet genomför avsättningar till periodiseringsfonder.

Mindre förväntat är att den relativt sett kapitalintensiva branschen tillverknings & byggverksamhet uppvisar de efter servicebranschen högsta chanserna att genomföra avsättningar till periodiseringsfonder. Konsekvenserna i form av omedelbart lägre skattekostnader vid användningen av denna avsättningssform borde i hög grad vara av intresse speciellt för de enskilda näringsidkarna som företräder verksamheter med svag betalningsförmåga på kort sikt. I motsats till förväntningarna uppvisar verksamheter med låg kassalikviditet, på samma sätt som verksamheter med hög skuldsättningsgrad samt verksamheter med höga vinstmarginaler, lägre chanser att dessa genomför avsättningar till periodiseringsfonder. Högre chanser för avsättning uppvisar även det i motsats till förväntat verksamheter med låga vinstmarginaler, speciellt accentuerat för verksamheter inom branschen tillverknings & byggverksamhet och bland nyetablerade företag.

De låga chanserna för verksamheter med låg kassalikviditet respektive hög skuldsättningsgrad gäller främst för verksamheter inom jord & skogsbruk. Till de låga chanserna vid hög skuldsättningsgrad bidrar även verksamheter inom parti & detaljhandel. Det kanske mest överraskande förhållandet är att verksamheter med höga vinstmarginaler uppvisar mycket låga chanser för avsättning. Chanserna är här mycket låga inom samtliga fyra branscher och framförallt för verksamheter inom tillverknings & byggverksamhet och inom

servicebranschen. Vinstens storlek i förhållande till omsättningen verkar inte ha den avgörande betydelsen för benägenheten att genomföra avsättningar till periodiseringsfonder som förväntat.

En tolkning av detta fenomen kan vara att finansieringsaspekten för den enskilde näringsidkaren ofta är viktigare än den inkomstutjämnande aspekten. Sammanfattningsvis är karaktäristika för avsättare till periodiseringsfonder *män som driver etablerade serviceverksamheter med hög kapitalomsättnings-hastighet och hög vinstmarginal.*

Avsättning till expansionsfond är den avsättningsform som berör det minsta antalet näringsverksamheter. Användningen är vidare relativt jämt fördelat mellan branscherna. Reserveringsformen är den enda där man inte kan urskilja någon skillnad mellan etablerade respektive nyetablerade verksamheter. Vidare är kvinnor mindre benägna att använda även denna form av avsättningsmöjlighet. För samtliga branscher, även här med undantag för parti & detaljhandel, gäller dessutom att det inte är dålig kassalikviditet snarare det omvända som föranleder avsättning. Det är snarare så att *nyetablerade jord & skogsbruk med hög kassalikviditet drivna av män* utgör karaktäristika för de som avsätter till expansionsfonder.

Minskningen eller *återförandet av expansionsfonder* har i motsats till avsättandet ökat mellan taxeringarna. Vid den senare taxeringen är det t.o.m. fler verksamheter som återför eller minskar sina expansionsfonder än de som avsätter till expansionsfonder. De verksamheter som återför dessa medel uppvisar tillfredställande kassalikviditet, vilket underlättar betalandet av de ökade skattekostnaderna. I samtliga branscher uppvisar verksamheter som minskar sina expansionsfonder genomgående relativt låga vinstmarginaler men något högre effektivitet i kapitalutnyttjandet än de som avsätter. Detta visar på ett omvänt förhållande som gäller mellan avsättning respektive återförande av periodiseringsfonder. Med andra ord är det verksamheter drivna av *män, inom tillverknings & byggverksamheter som uppvisar hög kassalikviditet,* som är karaktäristika för de näringsverksamheter som minskar eller återför expansionsfonder.

Vid studium av de olika reserveringsmöjligheterna framgår några *branschkaraktäristika* i form av att jord & skogsbruk uppvisar högre såväl kassalikviditet som skuldsättningsgrad. Dessutom uppvisar jord & skogsbruk lägre kapitalomsättningshastighet och avkastning på totalt kapital än övriga branscher. Parti & detaljhandeln uppvisar högsta kapitalomsättningshastigheten och lägsta vinstmarginalen, samtidigt som servicebranschen uppvisar den högsta avkastningen på det totala kapitalet.

Karaktäristika kopplade till verksamheternas *ålder* visar att nyetablerade verksamheter uppvisar högre kassalikviditet och skuldsättningsgrad, men lägre kapitalomsättningshastighet, vinstmarginal och avkastning på totalt kapital, än mer etablerade. Vid avsättning till periodiseringsfonder uppvisar de nyetablerade högre chanser att de även när verksamheterna uppvisar hög kassalikviditet genomför avsättningar. Vid hög såväl skuldsättningsgrad, kapitalomsättningshastighet som vinstmarginal, uppvisar de nyetablerade verksamheterna däremot något lägre chanser att de använder denna form av avsättning.

Verksamheter som drivs av *män respektive kvinnor* uppvisar en skillnad kring respektive verksamheters betalningsberedskap. De verksamheter som drivs av män uppvisar en högre betalningsberedskap på kort sikt och de som drivs av kvinnor på en högre betalningsberedskap på lång sikt. Inom servicebranschen uppvisar verksamheter drivna av kvinnor på högre kapitalomsättningshastighet, vinstmarginal och avkastning på totalt kapital. Verksamheter drivna av män uppvisar motsvarande för övriga branscher, vilket visar att män respektive kvinnor uppvisar högre effektivitet och avkastning inom de branscher där de är relativt väl företrädda. Chanserna att verksamheter avsätter till periodiserings-fonder är generellt större om dessa är företrädda av män. Under vissa betingelser, t.ex. vid hög skuldsättningsgrad, hög kapitalomsättningshastighet, eller vid såväl låg som hög vinstmarginal uppvisar dock verksamheter företrädda av kvinnor större chanser för avsättning till periodiseringsfonder. Specifikt nyetablerade företag drivna av kvinnor uppvisar högre chanser att dessa avsätter till periodiseringsfonder även vid låga vinstmarginaler.

Karaktäristika om de enskilda näringsverksamheter som använder reserveringformerna har tydliggjorts genom studiet av de finansiella och kontextuella variablernas kopplingar till de olika reserveringsformernas. Fördjupade kunskaper och en mera ingående förståelse av användningen av de olika reserveringsformerna framträder. I inledning ställdes den övergripande frågan; *”I vilken utsträckning använder sig små företag av dessa reserverings-möjligheter och vad karakteriserar användarna?”*. Det framkommer att användningen varierar mellan olika former av reserveringar, men klart står att inte alla verksamheter som har förutsättningar att använda möjligheterna verkligen gör detta fullt ut. En ytterligare användning av de olika reserveringsmöjligheterna är ofta möjlig och borde även vara önskvärd för bidra till den interna finansieringen och till att öka tillgången på kapital för de enskilda näringsverksamheterna som inte använder dessa möjligheter.

Företagens förmåga till finansiering framgår av deras *kapitalstrukturer*. (jfr. Leland & Pyle 1977; Marsh 1982; Titman & Wessels 1988; SOU 1989:34; Brealey & Myers 2003). Den traditionella kapitalstrukturen som beskriver

företagets finansiering bör för enskilda näringsidkare kompletteras med de delar av finansieringen som endast framgår av deklarationerna. De genomförda tvärsnittsstudierna visar att drygt 40% av de enskilda näringsidkarna som har en inkomst som möjliggör avsättning till positiv räntefördelning använder denna möjlighet till lägre beskattning av överskottet. Hälften av verksamheterna uppvisar det kapitalunderlag för räntefördelning på minst 50000 som krävs. Detta innebär att många enskilda näringsidkare inser värdet av att påverka kapitalstrukturen genom att bygga upp det egna kapitalet, minska skattekostnaderna och därigenom ökar företagets interna finansieringsförmåga.

De små företagens *finansiella planeringar och strategier* beskrivs ur en rad perspektiv. (jfr. Scholes & Wolfson 1992; Fallan m.fl 1995; Langfield-Smith 1997; Johansson 1997; Forsling 1998; Gibson & Cassar 2002). Små företag planerar i mindre utsträckning enligt Gibson & Cassar (2002) och den strategiska användningen av reserveringar är enligt Forsling (1998) underutnyttjad. För att ta till sig skatteplaneringsinstrument krävs enligt Fallan m.fl. (1995) bl.a. kunskap, samtidigt som små företag enligt Johansson (1997) inte efterfrågar rådgivningstjänster i någon större utsträckning. Ett organiserat uppbyggande av kunskap, som krävs för användning av reserveringarna, tar dessutom tid enligt Scholes & Wolfson (1992). Det senare understryks av Langfield-Smith (1997) som hävdar att användningen av reserveringar bör öka när företagen passerat de tidigaste stadierna i mognadsprocessen.

Av tvärsnittsstudierna framgår att de enskilda näringsidkarna inte fullt ut använder de olika formerna av reserveringar i sin finansiella planering. De är i olika grad underutnyttjade. Implementeringen av de olika reserveringarna som en del i de små företagens finansiella planeringar och strategier tar dessutom uppenbarligen tid. Det framgår av tvärsnittsstudierna att andelen verksamheter som använder sig av de olika reserveringsmöjligheterna genomgående är betydligt högre för etablerade verksamheter vad gäller såväl positiv och negativ räntefördelning, som återföring respektive avsättning till periodiseringsfonder.

En *"pecking order"* gäller för små företag i valet av form för sin interna finansiering (jfr. Myers 1984; Holmes & Kent 1991; Cressy & Olofsson 1996; Watson & Wilson 2002). Watson & Wilson (2002) finner att POT är särskilt relevant för småföretag. Absolut största betydelsen för företagens finansiering har, enligt Myers 1984 och Holmes & Kent 1991, egna intjänade vinster och först därefter kommer banklån. Vidare hävdas, av Myers 1984, Holmes & Kent 1991 och senare även av Cressy & Olofsson 1996, att ju mindre storlek på företagen desto större betydelse har intjänade vinster som finansieringskälla.

Av tvärsnittsstudierna framgår att de studerade reserveringsmöjligheterna bidrar i olika grad till den interna finansieringen där de kan betraktas som element i en

"*pecking order*" i valet av form för den interna finansieringen. Av de olika avsättningsformerna framstår avsättning till periodiseringsfonder som den som används i störst utsträckning följd av avsättning till positiv räntefördelning. I betydligt mindre omfattning genomförs avsättningar till expansionsfonder. Vid den senare taxeringen användes dessa former av avsättningsmöjligheter av 50, 40, respektive 10% av verksamheterna.

Okonventionella vägar eller metoder att säkerställa finansiella medel till sina verksamheter har samlats under begreppet *"finansiell bootstrapping"*. (jfr. Freear m.fl. 1995; Cressy & Olofsson 1996; Van Auken & Neeley 1996; Winborg & Landström 1997; Harrison & Mason 1997. Ekanem (2005). Fördelen med finansieringsformerna är, enligt Van Auken & Neeley 1996 och Ekanem 2005, att de ofta är lätta att erhålla. Speciellt unga företag förlitar sig, enligt Harrison & Mason 1997 och Winborg & Landström 1997, på dessa former av resursanskaffning. Winborg & Landström 1997 t.o.m. preciserar uppskjutande av skattebetalningar som en av formerna för den internorienterade resursanskaffningen.

Avsättning till periodiseringsfonder och även avsättning till expansionsfonder är ett uppskjutande av skattebetalningar. De enda krav som finns för användning av dessa avsättningar är uppvisande av positiva resultat respektive ett visst kapital. Av tvärsnittsstudierna framgår att etablerade näringsverksamheter använder avsättningar i större utsträckning än nyetablerade. För avsättning till expansionsfonder visar sig dock nyetablerade vara lika benägna att använda avsättningen som etablerade verksamheter. Unga företag använder olika "okonventionella finansieringsformer" i relativt hög grad för att finansiera sin expansion. Dessa avsättningsformer bör därför kunna läggas till som en ytterligare kategori bland de *"okonventionella finansieringsformer"* som presenteras inom den *"finansiella bootstrappingen"*.

Fenomenet att utjämna företagens redovisade resultat mellan åren går under benämningen *"income smoothing"* eller resultatutjämning. (jfr Imhoffs 1981; Moses 1987; Kinnunen 1989; Ashari m.fl. 1994; Beattie m.fl. 1994¸ Herrmann & Inoue 1996; Michelson m.fl. 1996; Karmon & Lubwama 1997; Sansing 1998;Visvanathan 1998). Ashari m.fl. (1994) visar i en studie att resultatutjämning verkligen används och att ett samband mellan utjämningsinstrument och storleken på vinsten existerar framgår bl.a. i studier av Beattie m.fl. (1994). Framförallt periodiseringsfondsavsättningar, men även i viss utsträckning expansionsfondsavsättningar, är till sin natur mycket lämpade för näringsidkare som önskar ett utjämnande av resultaten mellan olika verksamhetsår. Vid den senare taxeringen uppvisar samtliga branscher, i jämförelse med jord & skogsbruk med "normala" vinstmarginaler, höga chanser för avsättning till periodiseringsfonder vid såväl höga som vid låga

vinstmarginaler. Det senare mindre förväntade resultatet stöds dock av en studie av Michelson m.fl. (1996) som visar att företag som resultatutjämnar har signifikant lägre genomsnittliga årliga vinster än de företag som inte resultatutjämnar. Samhället har skapat förutsättningar för enskilda näringsidkare att med hjälp av reserveringsmöjligheter behålla mer av det skapade resultatet i näringsverksamheterna. Reglerna om de olika reserveringsmöjligheterna är i många fall komplicerade och svåra för den enskilde näringsidkaren att tränga in i. Inte bara reglerna om var och en av de olika reserveringarna utan även t.ex. samspelet i reglerna mellan räntefördelning och expansionsfondsavsättningar kan vara svåra att behärska. I det avslutande kapitlet lämnas ett antal förslag över områden kring reserveringsformerna där ytterligare forskning kunde vidareutveckla frågeställningarna.

7.3 Fortsatt forskning

Analyserna av de resultat som framkommit av avhandlingsarbetet ger ett antal uppslag till fortsatt och fördjupad forskning om användningen av reserveringsmöjligheter för utjämnande av resultat och för intern finansiering. Avslutningsvis presenteras förslag till fortsatt forskning.

Branschvisa studier

Vid analyser av den utvecklade modellen framkommer att utfallen för vissa av propositionerna inte till fullo överensstämmer med förväntningarna och överensstämmer därmed inte till alla delar med tidigare studier och presenterade teorier. Ett område för fortsatt forskning är att ytterligare studera branschvisa olikheter vid användningen av reserveringsformen avsättning till periodiseringsfond. Branschers olika grad av kapitalintensitet (jfr. Herrmann & Inoue 1996; Sansing 1998) är det sätt att kategorisera branscher som används i avhandlingsarbetet. Verksamheter med lägre grad av kapitalintensitet förväntas avsätta till periodiseringsfonder i högre grad, mycket beroende på deras relativt sett mindre möjligheter att använda avskrivningar som reserveringar. Av tvärsnittsstudierna framgår dock att branschvisa skillnader i användningen av periodiseringsfondsavsättningar inte enbart kan förklaras av branschernas olika grader av kapitalintensitet. De branschvisa studierna kunde förfinas för att ta hänsyn till fler särdrag hos branscherna.

Konjunkturell inverkan

Branscherna förutom jord & skogsbruk uppvisar högre chanser för avsättning till periodiseringsfonder vid såväl låga som vid höga vinstmarginaler, speciellt accentuerat vid den senare taxeringen. Möjligen kan de högre vinstmarginalerna vid konjunkturuppgången i samband med den senare taxeringen stimulera till högre avsättning bland de mera konjunkturkänsliga branscherna. Ytterligare

studier kring enskilda näringsidkares användning av reserveringar kopplat till olika vinstnivåer (jfr. Burns & Stalker 1961; Myers 1984; Watson & Wilson 2002) kunde relateras till olika konjunkturförhållanden.

Könsskillnader

Antalet kvinnor bland nystartade företag ökar uppenbarligen. Oftast sker nyetableringen i företagsformen enskild firma. Kvinnor som företagare uppvisar dessutom enligt Hult & Ramström (2000) en mer positiv tro på framtiden. De gör detta trots att deras verksamheter till exempel redovisar lägre resultat och har färre stora kunder än verksamheter som drivs av män. Kvinnor diskrimineras dessutom enligt Orhan (1998) vid ansökningar av lån. Det kan därför synas förvånande att kvinnor som enskilda näringsidkare inte använder sig av möjligheter till periodiseringsfondsavsättningar i större utsträckning än vad de finansiella variablerna indikerar. Samtidigt som det enligt Sonfield m. fl. (2001) inte finns några belägg för att kvinnor som företagare skulle uppvisa större aversioner mot risk än män. Ett studium av kompletterande sociala eller psykologiska bakgrundsvariabler kunde ytterligare förklara skillnaderna mellan kvinnors och mäns användning av reserveringarna.

Periodiseringsfonder som kreditform

I tvärsnittsstudierna konstateras att avsättning till periodiseringsfond är den mest använda reserveringsmöjligheten för enskilda näringsidkare. Den är dessutom den reserveringsform som gäller för samtliga företagsformer. Om t.ex. den enskilda firman uppvisar en jämn vinstnivå kan den enskilde näringsidkaren efter sex års avsättningar ha uppnått en skattefri avsättning motsvarande 180 procent av årsvinsten i verksamheten. En skattekredit uppstår och under tiden uppbär den enskilde näringsidkaren ränteintäkter på dessa ”lånade” skattepengar Samtidigt ökar tillgången på kapital som kan användas till produktiva investeringar. (jfr Ronen & Sadan 1982; Wang & Williams 1994; Michelson m.fl. 1996).

Periodiseringsfondsavsättningar som en form av finansiering kan sägas ha ytterligare legitimerats och uppmärksammats av samhället genom att riksdagen beslutat att belägga juridiska personers avsättningar till periodiseringsfond med ränta. En schablonintäkt skall beräknas på de vinstmedel som avsätts till periodiseringsfonder. Enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag har dock undantagits från räntebeläggningen. Detta har motiverats med skälet att undvika att reglerna för små företag ska bli alltför komplicerade.(Prop. 2004/05:38)[178] De nya reglerna träder i kraft 1 januari 2005 och tillämpas på beskattningsår som påbörjas efter utgången av 2004.

[178] Prop. 2004/05:38 angående räntebeläggning av periodiseringsfonderna, baserad på skatteutskottets betänkande 2004/05:SkU17.

För att utröna konsekvenserna av dessa reglers införande bör t.ex. de båda formerna av soloföretag studeras i en jämförande studie. Den nya lagstiftningen aktualiserar frågeställningar av typen huruvida införandet av en schablonintäkt som beräknas på de vinstmedel som avsätts till periodiseringsfonden menligt påverkar den totala användningen av denna reserveringsform. En ytterligare konsekvens att studera är om den komparativa fördel som frånvaron av denna nya regel innebär ytterligare befrämjar valet av enskilda firmor vid etablering av nya verksamheter.

Kvalificerad rådgivning

Avhandlingsarbetet visar på ett ”underutnyttjande” av de möjligheter till resultatutjämning och intern finansiering som samhället sökt skapa genom olika former av reserveringar. En effektiv användning av dessa kräver en relativt hög kompetens. En kompetens som långt ifrån alla enskilda näringsidkare besitter (jfr. Forslin & Thulestedt 1993; Fallan m.fl. 1995; Rohlin m.fl. 1995; Johansson 1997; Stein 2000; Gibson & Cassar 2002).

I en omfattande studie av Bennett & Robson (1999) framgår att storleken på företaget förefaller vara en mycket viktig faktor för i vilken utsträckning småföretag i Storbritannien söker extern rådgivning. Användningen av i princip alla typer av ekonomisk rådgivning ökar i takt med att företaget växer och tillväxten av den externa rådgivningen stagnerar först när företaget når omkring 100 anställda[179]. Hult m.fl. (2000) studerar ett urval av soloföretagare i Sverige, som visar att mer än 60% av de studerade soloföretagen får hjälp med sin bokföring och att endast 20% klarar sig helt på egen hand.

Intrycket av att många av de minsta företagen vore betjänta av en utökad extern rådgivning förstärks i en studie över företag i Sverige som under de senaste två decennierna gått i konkurs. I denna finner Koponen (2003) först och främst att närmare 50% utgör soloföretag. Vidare understryker Koponen betydelsen av att dessa borde reagera på olika typer av misstag som begås på ett tidigt stadium för att senare undgå att gå i konkurs. Ökad och tidigt insatt extern rådgivning, kring användningen av reserveringarna, framstår för de allra minsta företagen som en av flera viktiga faktorer för ett framtida undvikande av ekonomiska trångmål och eventuella konkurser.

Branchvisa olikheter i behov av rådgivning kan föreligga. Verksamheter inom jord & skogsbruk har t. ex. traditionellt tillgång till LRF och deras konsultverksamhet, men även bland dessa typer av verksamheter kan det finnas behov av ökad rådgivning. I en studie över räntefördelningen och dess påverkan

[179] För rådgivningskällorna banker och revisorer finns tydliga indikationer på att företagens anlitande av dessa är minst för de allra minsta företagen, samt för de största företagen i en studie av företag med upp till 500 anställda

av skogsbruket hävdar Håkansson (2002) att det finns skogsägare som inte räknar med räntefördelning och att skälen till detta är enligt Håkansson bland annat brist på information och kunskap.

Traditionell forskning kring ledning av företag behandlar ofta större företag och det finns mycket lite forskning kring behovet av kvalificerad rådgivning för enskilda näringsidkare. Möjligen efterfrågar den växande skaran av enskilda firmor med viss omsättning och därmed följande krav på ordnade bokslut inte en lagstadgad revisionsplikt, men dessa verksamheter borde i minst lika hög grad som små aktiebolag vara betjänta av någon form av organiserad kvalificerad rådgivning. Studier kring omfattningen och inriktningen av enskilda näringsidkares anlitande och behov av bokföringsbyråer, revisorer eller andra former av kvalificerad ekonomisk rådgivning kan därför ses som i hög grad motiverade.

SUMMARY

Small firms often have inadequate access to the capital necessary for sucessful management. The Swedish Government, however, in financial year 1994 introduced allowance rules that facilitate retention of profit. The purpose of introducing the new rules was, as far as possible, to put the taxation of sole entrepreneurs on an equal footing with that of owners of closely- held firms where the owner is regarded as the manager of a limited liability company. Efficient utilization of these rules reduces actual tax paid in the same year, and in the long run it also lowers future tax effect. This can also be expressed as follows:

> *"The firm's economic benefits of using appropriation of tax allowances is that the effective tax rate becomes lower than the nominal and that credit of tax payment appears.*"(Tjernberg, 2004, p14-15)

The concept of tax effect refers to the postponement that is accomplished for some part of the taxation. It also implies that firms that follow specific rules qualify for a lower future tax rate for parts of their profit. Theories on choice of financing and income smoothing over time lay behind the introduction of this reform. (SOU 1992:67; Prop. 1999/2000: 1)

The tax credits arising from the allowances give certain benefits as a source of financing compared to traditional forms of credits. Among the more essential benefits are that the payment for some parts of the tax credit can be put on hold almost indefinitely, or alternatively never be paid. Furthermore, the government does not demand any kind of collateral or deposition of means from the firms in order to grant these credits. In addition, the firms are free to use these means**,** and the responsibility of future payment of the postponed tax debt now stays with the individual firms. This form of tax credit is given without any interest being charged to the firms. The value of using these possibilities of making appropriations is also recognised by the Swedish Institute of Authorised Public Accountants (FAR),[180] which explains the essence of the unique possibilities of appropriations in Sweden to the international public in the following statement:

> *"Companies are under no obligation to make appropriations to untaxed reserves of the maximum amounts possible. However, it would be rather unusual not to appropriate the maximum possible and thus pay tax earlier than necessary."*

[180] Key to understanding Swedish financial statements: FAR Förlag AB: Stockholm, 1999.

The income smoothing effect is also pointed out in the same publication:

> *"Should the company incur a loss one year, untaxed reserves created in earlier years are often reversed to cover as much as possible of that loss. Normally this will not result in any taxable income for the company"*. (FAR: 1999, s7).

It is from this context that the problem area of the dissertation is formulated. The objective is to make it clear to what extent the very smallest of Swedish firms actually utilize these complementary opportunities for internal financing, and to identify the characteristics of those that do. The comprehensive purpose of the dissertation may be stated as

> *"to increase the understanding of small Swedish firms, especially sole proprietorships, utilizing possibilities for allowances for income smoothing and internal financing"*.

At the beginning the dissertation describes case studies conducted to examine firms where entrepreneurs manage their businesses as sole proprietorships, partnerships, or limited liability companies. These studies examine the balancing of the accounts and the completion of tax returns made in 1995 and 1996, the two first tax assessments after the implementation of the reform. One purpose of these studies is to increase the understanding regarding the possibilities of income smoothing and internal financing that arise from utilizing these allowances. These studies also illuminate how these rules are put into practice, in other words, to what extent and in what way they are being used in reality. Another objective of these studies is to give a more substantive insight into the technics behind the different allowances. To better understand the possibilities of the reform, the studies are preceded by an exposition of the rules governing the utilization of the allowances. One form of reservation, appropriation to the tax allocation reserve (TAR) is possible for all forms of firms in the case studies. The other forms of appropriations are only available for sole proprietorships and part-owners of partnership firms and is performed when completing the tax returns. The first option to make an appropriation is to carry out a deduction in the completion of the tax return with the aid of positive interest rate allocation. The reduction is calculated using an interest template on a form of adjusted equity from the beginning of the year. This reduction is taxed in the income tax schedule for capital at 30% and reduces the surplus, which otherwise would have been fully taxed, by the equivalent amount. If the entrepreneur on the other hand has a negative capital it will be counted as an extra income of business activity and taxed accordingly. However, a simultaneous deduction of a corresponding amount is admitted in the income tax schedule of capital.

An appropriation to the TAR can then be performed up to 30% of the remaining profit. The appropriation is deductible and leads to a tax credit, which will be dissolved within six years. When this appropriation is brought back later on it will be taxed as income from business activity. At the introduction of the reform and at the time of the studied assessment of tax observations, the corresponding appropriations to TARs could be performed up to 25% and give tax credits for up to five years. This use of TAR reduced income from business activity and then could be entirely or partly appropriated to the expansion fund. This appropriation would be assessed a tax on the expansion fund of 28%, limited by the size of the basis of capital for the expansion fund retained at the end of the year. This means that the tax credit would be valid as long as the capital stays in the firm without being repaid to the entrepreneur. It is also important for the sole entrepreneur to note that every withdrawal from the sole proprietorship not only affects the basis of capital for the interest rate allocation, but also the basis of capital for the expansion fund. Appropriations to the expansion fund would lower the taxation of the working capital in the sole proprietorship.

When the sole entrepreneur chooses or is required to decrease the firm's expansion fund, the government will pay back the 28% tax on the expansion fund. The reintroduced "expansion funds" are then regarded as income from business activity, fully taxed and imposed with the self-employed person's social security contributions. The profit that remains after utilizing all possible appropriations are imposed with the self-employed person's social security contributions. The remaining profit will be taxed as income from business activity. It can be concluded that appropriation to the expansion fund gives a low taxation of working capital in the same way as the appropriation for positive interest rate allocation. The sole entrepreneur can furthermore use an appropriation to the expansion fund in the same way as appropriation to TAR, as a way of income smoothing between different years.

In the mid-1990s, the period of the years of the study, Swedish small firms with less then 50 employees constituted 98% of all firms. Taking microfirms with less than 10 employees into account, they represent 94% for the same period. (Johannisson & Lindmark ,1996; SOU 1995:6). The introductory case studies comprise a smaller selection of microfirms sampled out of a small population centre, a place that has the typical diversified commerce of an independent, densely built-up area. A selection of microfirms are studied. Data are collected from the firms' income-tax returns. One fourth of these firms are selected, making 34 microfirms of which 12 are limited liability companies, 11 sole proprietorships, and 11 partnership firms. Special templates, where data of the income-tax returns has been collected, are constructed specially for these case studies. The actual and the possible utilizing of the allowances are compared.

With a starting-point from the accounted and reported income-tax returns, alternative calculations are made where additional positive tax and finance effects appear possible to obtain. The calculations are carried out for two financial years in order to demonstrate more clearly the interdependency and effects of the rules within as well as between the financial years. The study shows that through alternatively calculated income-tax return forms, it is possible to decrease the tax effect in as much as 80% of the income-tax returns observed to have a surplus. By utilizing possibilities for allowances to the full extent it is also possible to some degree to decrease the tax effect of firms that demonstrate a breakeven result or a loss. A full utilization of the possibilities for allowances will often be shown in a total decrease of taxation costs for the year and gives these firms a possibility for future retention of more funds to use in business activities.

Appropriations to TARs and to expansion funds will result in a future increase of taxation costs, but after discounting present value a total decrease in tax effect results for most of the microfirms in this study. It is clear that sole entrepreunerurs and part-owners of partnership firms do not use the allowance rules to the fullest extent. The use is not always well thought-out and in some cases even incorrectly understood. A question not answered in these case studies is the issue as to whether the utilization of these reserves changes. If that is the case, what are the characteristics of these users some years after their introduction? To further the understanding and insight in the utilization of allowances more extensive cross-sectional studies are conducted. To increase the degree of explanation of the utilization of the allowances, financial as well as non-financial, theoretically founded variables are used. The main components used to attain the central purpose of a better understanding of small firms utilizing general appropriation possibilities can be described in a model (see Figure 1).

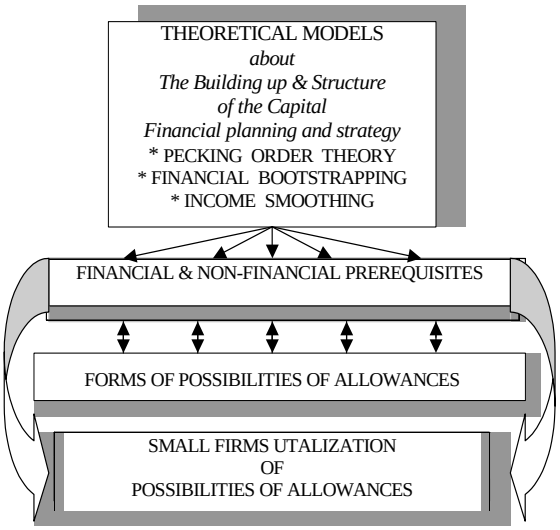

Figure 1 Model for small firms' utilization of possibilities of allowances

Theories regarding the creation of resources, through building of capital, and theories on financial planning and strategy are studied. The purpose is to find support for the choice of theoretical grounded underlying independent variables that can be used in the cross-sectional studies to explain the use of the possibilities of appropriations. Theories of finance that are of greatest interest, in the operationalisation of these variables, are theories that discuss the choices of different financing alternatives for small firms. One of these finance theories, the "pecking order theory" (POT), describes the firm's order of priority when choices of finance alternatives are made (cf. Myers 1984; Myers & Majluf 1984; Krasker 1986; Narayanan 1988). POT is a theory for all types of firms, but among others, Watson & Wilson (2002) also find that this theory is most relevant especially for small firms, because these firms often are obliged to use more orthodox ways of financing their businesses. Different forms of unconventional financing methods, besides for example traditional bank loans, are discussed by Harrison & Mason (1997) and Winborg & Landström (1997).

The concept of "financial bootstrapping" expands the frame for different forms of financing choices that especially very small firms have at their disposal. The last part of the theoretical frame deals with the phenomenon of "income smoothing," which can be translated as leveling out profits/losses. Different forms of income smoothing are available for firms to use (cf. Ashari et al. 1994; Beattie et al. 1994; Wang & Williams 1994; Michelson et al. 1996; Carlson & Bathala 1997; DeFond & Park 1997; Sansing 1998). Since only the financial

aspects of smoothing are taken under consideration, the artificial forms of smoothing ought not to be as relevant for small firms as for the larger public limited liability companies. Actual forms of income smoothing that lead to reduced costs of tax are likely to be more interesting for small firms. This is because these small firms, as stated by Burns & Stalker (1961) and Cyert & March (1963), often work with small financial resources at the same time as they try to maximize profits, often within a very short time perspective.

A number of financial and non-financial variables are supported by and operationalised from these financial theories. Financial variables that describe the financial strength of the firms and their ability to grow, e.g., *quick ratio* and *debt-to-equity ratio* respectively, and variables that describe the life force and renewal ability of the firms, e.g., *capital turnover and return on sales*, emerge from the theory as interesting and explanatory variables. Furthermore, variables of a non-financial nature emerge. It is relevant to study whether there are differences depending on where in the life-cycle the firms are situated with regard to the length of time they have been in business. Are they to be considered as established or newly established firms? Of similar interest is the issue of who is running the firm, and what kind of business it is. The theoretical framework of these studies propose the variables *age, gender* and *line of business* as important variables to explain the utilization by very small firms of the new possibilities of allowances.

The theoretical references previously presented indicate that the introduction of the new rules can be seen as contributions to financing the firm's activity. The cross-section studies identify the three forms of possibilities for allowances:

appropriation to positive or negative interest rate allocation
appropriation or dissolving of tax allocation reserve
appropriation or dissolving of "expansion fund"

The possibilities of allowances are considered as dependent variables. The intention of the study is to survey and describe the utilization of these possible allowances, with the support of the financial and non-financial independent variables. The cross-sectional studies are implemented for the taxation years of 1996 and 1999, on databases that have been extracted from Statistics Sweden (SCB), containing data from all of the sole proprietorships that show complete balance sheets.

The studies are limited to those sole proprietorships that were actively in business at the beginning of the taxation year 1996 and were still in business through the end of the taxation year 1999. Only sole proprietorships registered as active in the Central Registry of Businesses and Workplaces (CFAR) of

Statistics Sweden from November 1998 (including agriculture) were selected. An extensive control and balancing of the databases is performed to increase the validity of the calculations based on the databases.

The group of sole proprietorships included in the study were required to complete tax returns and pay taxes for the business activity according to the supporting schedule N2, information from the sole proprietorships' income statement and balance sheet in an accounting statement that comes with the income tax return form. The total number of sole proprietorships using the main income tax return form N2, in taxation year 1999 was 175,175. In taxation year 1996, the corresponding number was 120,784. Thus, the number of new firms making this tax return were 54,391. Wrongly encoded income-tax return forms for the taxation year of 1996, and firms that in the taxation year of 1999 changes to complete their tax return on the supporting schedule N1, led to further reduction of the number of sole proprietorships to 118,287.

A few additional "restrictions" further reduced the number of firms in the study. A premise of the study is that the balance sheets of the firms ought not to be negative and that they should balance. Furthermore the non-financial variables of *line of business* and *age* assume that SNI (industry) codes and year of starting year business are registered. In the end, there were 87,276 sole proprietorships available to study for both financial and non-financial variables, in both taxation years. Slightly more than a third of the sole proprietorships studied are active within agriculture and forestry; not quite a third within the service sector. The last third is equally divided between manufacturing and construction firms and wholesale and retail firms. Close to 60% of the firms are regarded as longer established and slightly more than 40% as newly established firms. The utilizing of the possible allowances demands a positive result. Of the 87,276 selected firms, about 63,000 show a positive income before interest rate allocation, the first step in the results of the income tax return form. A "median firm" of this group reports a turnover slightly more than US$62,000, a result before allowances in a generous US$15,000 and a balance sheet total of about US$31,000. Through the analysis it becomes clear that of the total number of entrepreneurs in the study, about 30% used positive interest rate allocation in both taxation years, but the use of negative interest rate allocation increased significantly from only 6.5% to 15.6%. The relatively corresponding increase of the restoration of TARs from 7.7% to 19.8% was more expected, since the firms during the three-years were able to appropriate, what they at the later taxation year were able to dissolve. The appropriations to TARs decreased from 44% to 35%, but the appropriations to the expansion fund decreased relatively more, from 12% to 6%. At the same time as appropriations to the expansion fund decreased, the restoration of former appropriations increased between the two taxation years.

Of the sole entrepreneurs who could make appropriations, slightly more than 40% utilized these possibilities of positive interest rate allocation. Nevertheless, close to 10% of the entrepreneurs who fulfilled the criteria for positive interest rate allocation were not using this possibility of lower taxation of a part of their surplus for the business activity. Another finding is that firms managed by women were utilizing this possibility to a far less extent. This is mostly explained by the fact that this form of allowance is most common within agriculture and forestry, a line of firms where women are under-represented. The firms that did carry out this type of appropriation show throughout a strong solvency, short-term as well as long-term, with quick ratios over 200% and debts under 50% of equity.

Newly established entrepreneurs utilized positive interest rate allocation to a lower degree than longer established entrepreneurs. This finding may be explained by the fact that within the group of newly established firms, there were firms newly started during the past year and therefore had no opening balances, that is, the foundation for calculation of basis of capital for interest rate allocation. Characteristics of the firms that appropriated to positive interest rate allocation can be summarized as follows: The principal of the firm is most likely *a man in an established firm within agriculture and forestry,where the firm shows a high quick ratio and a low debt-to-equity ratio.*

The number of entrepreneurs that appropriated to negative interest rate allocation more than doubled to nearly 16% for the later taxation year. This is the only form of appropriation equally used by men and women. It was least common among agriculture and forestry, but most typical within the service sector, that line of business where more than half of all women entrepreneurs are active. Appropriations were even made to a certain degree higher than what the basis of capital demanded and the quick ratio for these firms stood at an average of 50%.

Firms that appropriated to negative interest rate allocation showed a higher capital turnover in comparison to firms that appropriated to other forms of allowances. The yield of the total capital was also high, because these firms did not show any apparently lower return on sales than those using other forms of allowances. Characteristics of the appropriators to negative interest rate allocation could be said to be *a established entrepreneur within manufacturing and construction, whose firm shows low quick ratio, high debt to equity ratio and high capital turnover*. The number of entrepreneurs that *dissolve from TARs* have more than doubled with relatively small variations among lines of business. This effect occurred in spite of the fact that the utilization of this form of allowance is not mandatory. The strong quick ratio that these firms show was needed for the payment for the costs of tax that arises with the restoring of

TARs. Furthermore, the debt-to-equity ratio was lower than that of the firms that dissolved expansion funds. The firms that dissolved TARs in general showed both lower capital turnover as well as return on sales and as a consequence also lower yield of total capital than firms that did not appropriate to TARs. Characteristics of the firms that dissolved from TARs represented *established firms within manufacturing and construction that show high quick ratio.* Appropriation to TAR stands out as the most practiced form of allowance. It was relatively equally divided between the firms managed by men and women, between older established and newly established entrepreneurs, and between all the lines of firms with a somewhat stronger orientation towards the service trade. It was at the same time the appropriation option that most entrepreneurs utilized.

Of all possibilities to appropriate, the appropriation to "expansion fund" is the form of appropriation that affects the least number of firms. The utilization is also relatively equally distributed among the lines of firm. This form of allowance is the only one where you cannot see any differences between older established and newly established firms. Furthermore, women are less inclined to utilize this form of allowance. For all lines of firm, even here with the exception of wholesale and retail, it is not a bad quick ratio but rather the opposite that brings about this form of appropriation. The case is rather that *newly established agriculture and forestry firms with high quick ratio managed by men*, are characteristics of the appropriators to expanion funds.

The decrease or restoration of "expansion funds", unlike the appropriation method, increased between the two taxation years. In the taxation year 1999, even more firms decreased or dissolved "expansion funds" than those who appropriated to those funds. The firms that dissolved from the funds showed satisfactory quick ratios, which facilitated the payment of the increased costs of tax. In all lines of firm, firms that decreased their *"expansion funds"* consistently showed relatively low return on sales, but somewhat higher effectiveness in the use of capital than those that appropriated. This represents an inverse relationship between appropriation and restoration of TAR. In other words, firms managed by *men within manufacturing and construction firms that show high quick ratio,* that is, characteristics of the entrepreneurs that decrease or dissolve "expansion funds".

After a description and an analysis of all forms of allowances, the focus turns to the appropriation to TAR, that form of allowance that is valid for all corporate forms and is said to possess both an internal financing and a smoothing effect. In distinction from the other forms of allowances, it is not based upon the maintenance of a certain working capital. To be able to separate the "strength" of the different variables, it is of special importance that these are not mutually

dependent or correlated to each other. If the variables are too closely linked to each other, they will obstruct the possibility of studying the effect that each specific variable has on a form of allowance. This is of special interest when studying the financial background variables. One way of measuring the strength of eventual connections between quantitative variables is to study their correlations. However, according to Pearson's correlational matrices the variables do not show any sign of being mutually correlated.

The dependent variable, to appropriate or not to appropriate to TAR, is regarded as binary and therefore is suitable for a logistic regression in this kind of study (Fox 1997; Edling & Hedström 2003). This statistical method points out the chances or the "odds" of the variables affecting the dependent variable. The method is especially suitable when the variable to be explained is considered categorical, not continuous. This categorization of data is performed for each of the financial variables. They are categorized into three groups to enable a more detailed explanation of how the odds of appropriation to TARs vary with different variable values. A categorization into a 10/80/10 percent division is carried out. This division represents the highest 10% and the lowest 10% of the variable values, in relation to the group of 80% "normal" group of observed values.

A number of theoretically based propositions are made for the purpose of observing how the variables are connected to the opportunities or chances that sole proprietorships actually appropriate to TARs. These chances should vary both between the different variables and between the different groups within each variable. For the financial variables the signs "+" and "-" show that for this group of variables appropriations to TARs are to be more or less frequent and therefore more or less expected in relation to the "normal" group. For the non-financial variables, the corresponding signs denote the category that is expected to be more or less inclined to appropriate to TAR. The expected outcomes for the financial and the non-financial variables can be summarized in a number of propositions, as set out in Table 1. An analysis is performed on the expected influence of these variables on the possibilities to appropriate to TARs for taxation years 1996 and 1999.

FINANCIAL VARIABLES	**Lowest values (low 10 %)**	**Highest values (high 10 %)**
Return on sales	-	+
Capital turnover	+	-
Quick ratio Capital turnover	+	-
Debt-to-equity ratio	-	+
NON-FINANCIAL VARIABLES	**Categories**	**Categories**
Line of firms	capital intensive –	not capital intensive +
Age	newly established -	established +
Gender	men-	women+

Table 1*The categories of variables where higher (+) or lower (-) odds for appropriating to TAR may be expected. For the financial variables, the odds are related to the category of reference or "normal" group of firms.*

The earlier description about the connection of the financial and non-financial variables to the decision of sole proprietorships to appropriate is thus summarized in a logistic regression model. There appear to be no significant interactions between the financial variables or between the non-financial variables. The financial variables may have a direct effect on the dependent variable appropriation to TARs. However, financial variables may also combined with non-financial variables higher or lower the odds of appropriating to TARs. Significant correlations can be noted between the two groups of variables. The developed regression, or *logit model*, for appropriation to TAR is displayed in Figure 2, which also shows notations for the included variables.

$$E(\text{avsper}) = \frac{e^x}{1 + e^x} \quad \text{(after Mendenhall \& Sincich, 2003)}$$

$$x = \boldsymbol{\alpha+\beta_1 VM+\beta_2 KO+\beta_3 KL+\beta_4 SG+\beta_5 BRANEF+ \beta_6 STARTÅG+\beta_7 KON}$$

*interactions (*for taxation years 1996 and 1999*)*

$$+\beta_8 BRANEF*VM+\beta_9 BRANEF*KO+\beta_{10} BRANEF*KL+\beta_{11} BRANEF*SG+$$
$$+\beta_{12} KON*VM+\beta_{13} KON*KO+\beta_{14} KON*KL+\beta_{15} KON*SG$$
$$+\beta_{16} STARTÅG*VM+\beta_{17} STARTÅG*KO+\beta_{18} STARTÅG*KL+\beta_{19} STARTÅG*SG$$

Figure 2 *The developed logit model.*

The model, E (avsper), is a model of the probability for appropriation to TAR given certain variables and the interactions between the non-financial and financial variables. The included financial variables are *return on sales (VM), capital turnover (KO), quick ratio (KL) and debt to equity ratio (SG).* The non-financial variables are *line of firms (BRANEF), age (STARTÅG)* and *gender (KON).*

Interpretations from the cross-sectional studies give a further insight about this form of allowance. An interesting finding is that firms within the service line of firm, as expected, show the highest odds of making this form of appropriation. At the same time, again as expected, newly established firms as well as firms managed by women show the lowest odds of appropriating. As expected, there are also considerably lower odds that firms with high quick ratio and high capital turnover appropriate to TARs. Less expected is that the relatively seen capital-intensive line of firm of manufacturing and construction firms shows after the service line of firm the highest odds of making these appropriations to TARs. The consequences of immediately lower costs of tax, through the utilization of this form of allowance, ought to be of a special interest to sole proprietorships that represent firms with a weak capacity to pay, especially in the short term.

Quite contrary to expected, firms with low quick ratio, with high debt-to-equity ratio and high return on sales, show lower odds of appropriating to TARs. Also unexpected is the finding that firms with low return on sales, show higher odds of appropriating, especially manufacturing and construction and newly established firms. Low odds of appropriating are foremost observed by firms with low quick ratio and high debt-to-equity ratio in agriculture and forestry. Wholesale and retail firms also show low odds at high level of debt-to-equity ratio. The most surprising observation is that firms with high return on sales shows very low odds of appropriating. The odds are very low within all four lines of firms and especially for firms within the manufacturing and construction and service sectors.

The size of profit relative to turnover does not seem to have that decisive an importance for appropriating to TAR, as expected. One interpretation of this phenomenon is that for the sole entrepreneur the financing aspect is often more important than income smoothing. The odds that firms appropriate to TARs are in general larger if the firms are managed by men; however, under certain circumstances, for instance where there is a high debt-to-equity ratio, high capital turnover, or at low as well as at high return on sales, firms managed by women show larger odds for appropriating to TARs. Specifically, newly established firms managed by women showed higher odds for appropriating to TARs even at low return on sales. To summarize, characteristics of appropriatores to TARs *are men who manage established service firms with high capital turnover and high return on sales.*

The studies described show that the introduction of different forms of allowances can be said to be a part of the capital structure that finances the firm's activities. The allowances can also be said to be a part of very small firm's financial planning and strategies. The observed possibilities of allowances contribute in different degrees, to the internal financing of the firm and should therefore be included as an early element in the "pecking order" that applies to small firms in their choice of form of internal financing. From the presented results it becomes clear that the utility of the different forms of allowances, for the smallest of firms, should be added as a further category among other "unconventional forms of financing" that are presented within the "financial bootstrapping" context. Finally, it must be noted that foremost appropriations to TARs, but also to some extent appropriations to "expansion funds" and appropriations to positive interest rate allocation, by their nature are very suited for entrepreneurs who want "income smoothing" or an adjustment of the results between different financial years.

The studies also clarify that utilization varies among different forms of allowances, but that not all firms that have the prerequisites to utilize the possibilities really do so to the full. A further utilization of the different possibilities of allowances is often conceivable. For the sole proprietorships that are not utilizing these possibilities, the allowances should be considered eligible as a contribution to internal financing and to increase access to capital.

REFERENSER

Aarbu, K-O.,'Utnyttelse av avskrivnings og avsetningsordninger i Norske foretag', *Economic Analysis Statistics Norway*, 4: 35–41. 1994.

Adams, M., Balance Sheet Structure and The Managerial Discretion Hypotesis: An Exploratory Empirical Study of New Zealand Life Incurance Companies, *Accounting and Finance*, May 1995, pp. 21-45.

Alsos, G. A. & Ljunggren, E.; Does the Business Start-up Process Differ By Gender?- A Longitudinal Study of Nascent Entrepreneurs, *Journal of Enterprising Culture* Vol. 6, No.4, 1998, 347-367.

Andersson H. A., Lindbergh L. M. & Hassel L. G, The Use of Accumulated Excess Depreciation For Income Smoothing in Small Swedish Firm,. *Business Studies Working Paper nr 1 in Umeå School of Business and Economics* ,USBE, 2002.

Andre´n N.; Eriksson T. & Hansson S., Finansiering, Malmö, Liber Ekonomi, 2003.

Artsberg, K., The link between commercial accounting and tax accounting in Sweden, *The European Accounting Review* 1996, 5: Supplement, p 795-814.

Asgharian, H.,Essays on capital structure, Ph.D. thesis, Department of Economics, Lund University, 1997.

Ashari, N.; Koh, H.C.; Tan, S. L. & Wong, W. H.,. Factors affecting income smoothing among listed companies in Singapore, *Accounting and Business Research* Vol. 24. Issue 96. London. Autumn 1994. 291-301.

Barclay, M .J. & Smith, C. W. JR., The maturity structure of corporate debt, *Journal of Finance*, L (2): 609–31. 1995a.

Barclay, M.J. & Smith, C. W. JR., The priority structure of corporate liabilities, *Journal of Finance*, L(3): 899–917. 1995b.

Beattie, V., Brown, S.; Ewers, D.; John, B.; Manson, S.; Thoms, D. & Turner, M., Extraordinary Items and Income Smoothing; A Positive Accounting Approach, *Journal of Business Finance & Accounting*, sept. 1994, Vol. 21 Issue 6, p 791-809, 2 charts, 2 graphs.

Behn; B. K., Eaton, T.V. & Williams, J. R., The Determinants of the Deferred Tax Allowance Account Under SFAS No. 109, American Accounting Association, *Accounting Horizons* Vol. 12 No. 1 March 1998 pp. 63-78.

Bennett, R. .J. & Robson P. J. A., The use of external business advice by SMEs in Britain, *Entrepreneurship and Regional Development*, 11, 155-180. 1999.

Bergström K. J. Soloföretagarna – Sveriges okända tillväxtmotor, Företagarna, maj 2003.

Bergström, V. & Södersten, J., Do tax allowances stimulate investment? *Scandinavian Journal of Management*, 86(2): 244–268. 1984.

Bertmar, L. & Molin, G., Kapitaltillväxt, kapitalstruktur och räntabilitet en analys av svenska industriföretag EFI Stockholm 1977.

Björnenak, T., Diffusion and accounting: the case of ABC in Norway, *Management Accounting Research*, Vol. 8, 3-17, 1997.

Bohman, H, & Boter, H., Planering i mindre och medelstora företag. Den strategiska planeringens utmaningar och faktiska villkor, Tid-tryck Umeå 1984.

Boland, R. & Pondy L. R., Accounting in Organizations: A union of natural and rational perspective, *Accounting, Organizations and Society* , No. 2/3, 1983 s 223-234, 1983.

Bowen, R..M., Daly, L..A. & Huber, C.C., Jr., Evidence on the existence and determinants of inter-industry differences in leverage, *Financial Management*, 11: 10-20. 1982.

Brealey, R.. A. & Myers, S.C., Principles of corporate finance, 7th edition, McGraw-Hill Inc, 2003.

Brooks, G.R..,Defining market boundaries, *Strategic Management Journal*, Vol. 16, 535-549, 1995.

Burns, T. & Stalker G. M., The Management of Innovation, Tavistock Publications Limited 1961.

Carlson, S. J. & Bathala, C. T., Ownership differences and firms´income Smoothing behavior, *Journal of Business Finance & Accounting*. Vol. 24. Issue 2. Oxford. March 1997.

Carlsson, M., Att arbeta med företagsanalys, Liber Malmö 2001.

Catasus, B; Gröjer, J-E; Högberg, O & Johre´n, A, Boken om nyckelt, Akademitryck AB, Edsbruk, 2001.

Collins-Dodd, C., Gordon, I., M., & Smart, C., Further Evidence on the Role of Gender in Financial Performance, *Journal of Small Business Management*, Vol. 42 No 4, 395-417, 2004.

Copeland, T.E., & Weston, J. F., Financial theory and corporate policy, 3d edition, Addison- Westley Publishing Company, 1992.

Cressy, R. & Olofsson, C., Financial conditions for SMEs in Sweden; Financing SMEs – acomparative perspective, Stockholm: NUTEK företag 1996.

Curran, J. G. M. & Goodfellow, J. H., Theoretical and Practical Issues in the Determination of Market Boundaries, *European Journal of Marketing*, 24 (1), 16-28, 1989.

Cyert, R..M. & March, J. G., A Behavioral Theory of the firm, Englewood Cliffs:Prentice-Hall 1963.

Davidsson, P., Lindmark, L. & Olofsson, C., Dynamiken i svenskt näringsliv, 1994.

DeAngelo, H. & Masulis, R., Optimal capital structure under corporate and personal taxation, *The Journal of Financial Economics* nr 8, 1980.

DeFond, M.L. & Park,C. W.,Smoothing income in anticipation of future earnings, *Journal of Accounting and Economics*, jul 1997,Vol. 23:2, p. 115-139.

Djurfeldt, G., Larsson, R. & Stjärnhagen, O.,Statistisk verktygslåda – samhällsvetenskaplig orskasanalys med kvantitativa metoder, Studentlitteratur, Lund 2003.

Donaldson, G., Corporate Debt Capacity: A Study of Corporate Debt Policy and the Determination of Corporate Debt Capacity, Division of Research, Graduate School of Business, Harvard University, Boston, MA, 1961.

Du Rietz, A. & Henrekson, M., Testing the Female Under-Performance Hypotesis, *Small Business Economics*, Vol. 14 No. 1, 1-10, 2000.

Edling, C. & Hedstöm, P., Kvantitativa metoder: Grundläggande analysmetoder för samhälls- och beteendevetare, Studentlitteratur, Lund 2003.

Ekanem, I., Bootstrapping: the investment decision-making process in small firms, *The British Accounting Review* Vol 37, 299-318, 2005.

Eriksson, A., Praktisk beskattningsrätt, Studentlitteratur, Lund 1995.

Eriksson, A., Praktisk beskattningsrätt, Studentlitteratur, Lund 1999.

Eriksson, A., Praktisk beskattningsrät,. Studentlitteratur, Lund 2003.

Fallan, L., Skatteplanlegging of skatteplanleggingsadferd i näringsvirksomhet Tax Planning and Tax Planning in Business Organizations, Dr. Oecon. Thesis Bergen: Norwegian School of Economics and Business Administration. 1989.

Fallan, L., Hammervold, R. & Grönhaug, K.", Adoption of Tax Planning Instruments in Business Organizations: A Structural Equation Modelling Approach", *Scandinavian Journal Of Management* Vol. 11 No. 2, pp 177-190, 1995.

FAR: Vägledning–Om årsredovisning i aktiebolag. FAR:s samlingsvolym 2001.

FAR Key to understanding Swedish financial statements, FAR Förlag AB Stockholm, 1999.

Forslin, J. & Thulestedt, B-M., Lärande organisation -att utveckla kompetens tillsammans", Publica 1993.

Forsling, G., Utlization of tax allowances, *Finnish Economic Papers*, Vol. 11 No. 2, 96-109, 1998.

Fox, J., Applied Regression Analysis, Linear models and related methods, Sage Publications, Inc., 1997

Freear, J., Sohl, J, & Wetzel, W., Who bankrolls software entrepreneurs, *Frontiers of Entrepreneurship Research*, 394-407, Wesley, Babson Center for Entrepreneurial Studies, 1995.

Gabrielsson, J. Boards and Governance in SMEs An Inquiry into Boards´Contribution to Firm Performance, *Scandinavian Institute for Research in Entrepreneurship*, Halmstad, 2003.

Gibson, B. & Cassar, G., Planning Behavior Variables in Small Firms, *Journal of Small Business Management*, Vol. 40 No 3, 171-186, 2002.

Govindarajan, V., Appropriateness of accounting data in performance evaluation: An empirical examination of environmental uncertainty as an intervening variable, *Accounting Organizations and Society*, Vol. 9 No. 2, pp.125-135, 1984.

Gratzer, K. & Sjögren H. (eds), Konkursinstitutets betydelse i svensk ekonomi, Gidlunds Förlag, Stockholm, 1999.

Gray, C., Entrepreneurship, Resistance to Change and Growth in Small Firms, *Journal of Small Business and Enterprise Development*, Vol. 9 No 1, 61-72, 2002.

Gropp, R. .E., The Effect of Expected Effective Corporate Tax Rates on Incremental Financing Decisions, *International Monetary Fund* Vol. 44 No. 4, december 1997.

Grosskopf, G., Beskattning av fåmansbolag, 1976.

Haller, A., The relationship of Financial and Tax Accounting in Germany: A Major Reason for Accounting Disharmony in Europe, *The International Journey of Accounting*, 27:310-23, 1992.

Harrison, R. T. & Mason, C. M., Entrepreneurial Growth Strategies and Venture Performance in the Software Industry, Presented at the 17:th Annual Babson Collage Entrepreneurship Research Conference. Boston, USA 1997.

Hair, J. E., Anderson, R. E., Tatham R.. L. & Black, W., Multivariate Data Analysis, Fifth Edition, Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey , USA 1998.

Hergert, M. & Morris, D., Accounting Data for Value Chain Analysis, *Strategic Management Journal*, 10, 2, 175-188, 1989.

Herrmann, D. & Inoue, T., Income smoothing and incentives by operating condition, *Journal of International Accounting Auditing & Taxation*. Vol. 5 Issue 2. 1996.

Holmes, S. & Kent, P., An Empirical Analysis of the Financial Structure of Small and Large Australian Manufacturing Enterprises, *The Journal of SmallBusiness Finance.* Vol. 1 (2), 141-154, USA 1991.

Holmquist, C. & Sundin, E. (red)., Företagerskan om kvinnor och entreprenörskap, 2002 Författarna och SNS Förlag, Stockholm.

Holthausen, R. & Leftwich, R., The economic consequences of accounting choice: Implications of costly contracting and monitoring, *Journal of Accounting and Economics*, 77-117, August 1983.

Hoogendoorn, M .N., ”Accounting and Taxation in Europe - A Comparative Overview”, *European Accounting Review*, Vol. 5, Suplement 783-794, 1996.

Hult, E-B.; Liljeberg, U.; Lundström, A. & Ramström, D., Soloföretag; Soloföretag i teori och praktik, statistik, regelverk och politik. Soloföretag i enkät och intervjuer. Soloföretag i framtidens arbetsliv och forskning, Forum för småföretagsforskning. Örebro, Sweden 2000.

Hult, E-B. & Ramström, D., The Swedish solo-entrepreneur- extention and characteristics, *Swedish Foundation for Small Business Research*, FSF, Stockholm, 2000.

Håkansson, S., Räntefördelningen och dess påverkan på skogsbruket, Växjö University Press, Växjö universitet, 2002.

Igelström, B., Resursskapande processer vid företagande i kris, Lund University Press, 1988.

Imhoff, E. A., Income Smoothing; An analysis of critical issues, *Quarterly Review of Economics and Business*, 1981, Vol. 21 No. 3, p. 23-42.

Järvenpää, M., The relationship between taxation and financial accounting in Finland, *The European Accounting Review* 1996, 5: Supplement, p 899-914.

Johannisson, B. & Lindmark, L., Företag Företagare Företagsamhet, Det mångfasetterade småföretagandet Lund:Studentlitteratur 1996; kap 2 Nyföretagandets villkor och möjligheter, Lundström, kap 3 Riskkapitalet och de mindre företagen, Christer Olofsson, kap 4 Tillväxt och förändring, Bertil Gandemo.

Johansson, A.W., Att förstå rådgivning till småföretag, Academica Adacta, Bjärred ,1997.

Johansson, G. & Rabe, G., Det svenska skattesystemet Anpassad till nya inkomstskattelagen, Norstedts Juridik AB, fjortonde upplagan Kapitel 19 351-361, Göteborg, 2001.

Johansson, S-E. & Östman, L., Lönsamhetskrav, redovisningsmått och styrning, Studentlitteratur 1992.

Johnsen, G., J. & McMahon, R., G., P., Owner-manager Gender, Financial Performance and Business Growth amongst SMEs from Australia´s Business Longitudinal Survey, *International Small Business Journal*, Vol. 23 No. 2, 115-142, 2005.

Johnson, H. T. & Kaplan, R. S., Relevance Lost - The Rise and Fall of Management Accounting, Boston: Harvard Business School Press,1987.

Karlsson, I., SURV Allt om skatteutjämningsreserven, Almqvist & Wiksell, Malmö, 1992.

Karmon, D. J. & Lubwama, C. W. K., An events-study to detecting income smoothing activities, *Journal of International Accounting Auditing & Taxation.* Vol. 6. Issue 1. 1997.

Kinnunen, J., The income smoothing effects of depreciation and untaxed reserves in listed firms, *Publication of the Helsinki School of Economics*, june 1989:223, p 1-21.

Knutsson, M., Årsredovisningslagen- en kommentar, Juristförlaget, Stockholm, 1996.

Koponen, A., Företagens väg mot konkurs, Företagsekonomiska Institutionen Stockholms Universitet, 2003.

Krasker, W., Stock price movements in response to stock issues under asymmetric information, *Journal of Finance* 41, 1986.

Kröger, O., Myhrman, R. & Rauhanen, T., Samspelet mellan beskattning av aktiebolag och aktieägare i Finland – före och efter skattereformerna, Stockholm, Nordiska skatteforskningsrådets skriftserie, nr 33, Juristförlaget. 1996.

Lal, M., & Hassel, L., The Joint Impact of Environmental Uncertainty and Tolerance of Ambiguity on Top Managers Perception of the Usefullness of Non-Conventional Management Accounting Information, *Scandinavian Journal of Management*, Vol. 14 No. 3, pp. 259-271, 1998.

Lamb, M., Nobes, C. & Roberts, A., International Variations in the Connections Between Tax and Financial Reporting, *Accounting and Business Research*, Vol. 28 No. 3, pp. 173-188. 1998.

Langfield-Smith, K.., Management Control System and Strategy: A Critical Review, *Organizations and Society*, 22 (2): 207-32. 1997.

Leland, H. E. & Pyle, D. H., Information asymmetries, financial structure and financial intermediation, *The Journal of Finance* nr 32 1977.

Lindbergh L. M. & Andersson H. A An Assesment of the Impact of Financial and Contextual Variables on Managers Decision to Utilize Tax Allowances: TheUtilization of the Tax Allocation Reserv in small firms in Sweden, Essay III in Financial Performance and Capital Structure of Lindbergh L in Umeå School of Business and Economics, Umeå university 2003.

Linder S., Fakta om små och stora företag 2003, Företagarna dec 2003.

Ljungren, E. & Kolvereid, L., New business formation: does gender make a difference? *Women in Management Review* volume 11 number 4 1996. pp 3-12. MCB University Press.

Ljungqvist, B., Enskild firma, skatt och deklaration; Skatteregler. Räntefördelning. Expansionsfond. Periodiseringsfond, Tholin och Larsson Göteborg, 1995.

Lodin, S. O.; Lindencrona, G.; Meltz, P.; & Silfverberg, C., Inkomstskatt- en lärobok och handbok i skatterätt, del 1 Lund Studentlitteratur, 2001.

Lunde´n, B., Enskild Firma Skatt, Deklaration, Ekonomi, Juridik, Lunde´n Information AB, Näsviken, 2001.

Lunde´n, B. & Svensson, U., Handelsbolag, ekonomi, skatt och deklaration för handelsbolag och kommanditbolag, Lunde´n Information AB, Näsviken, 2001.

Lundström, A.; Boter, H.; Kjellberg, A. & Öhman, C., Svensk småföretagspolitik. Struktur, resultat och internationella jämförelser, Rapport inom FSF:s forskningsprigram Effekter av insatser för småföretagsutveckling. Stiftelsen för småföretagsforskning Stockholm.FSF 1998:8.

Malmström, M.; Ersson, M. & Westerberg, M., Financial Bootstrapping Alternative sources of financing, Luleå University of Technology, Department of Business Administation and Social Sciences, 1999.

Marsh, P., The choice between equity and debt: an empirical study, *The Journal of Finance*, Vol. 37 No. 1, 1982.

Mattsson, N., Bolagskonstruktioner och beskattningseffekter, Norstedt & Söner, 1974.

Matsson, N., Beskattning av handelsbolag, Norstedts Juridikförlag 8:e uppl. Stockholm, 1991.

Mendenhall, W. & Sincich, T., A second course in statistics Regression Analysis, sixth edition, Pearson Education, Inc. 2003

Michelson, S. E.; Jordan-Wagner, J. & Wotton, C. W.; A Market Based Analysis of Income Smoothing, *Journal of Business Finance and Accounting*, 22(8),Dec. p. 1179-1193. 1996.

Miller, M.H.,Debt and taxes, The Journal of Finance, Vol. 32 No. 2, 1977.

Modigliani, F. & Miller, M. H., The cost of capital, corporation finance and the theory of investment, *The American Economic Review* Vol 48 No. 3,1958.

Modigliani, F. & Miller, M. H., Corporate income taxes and the cost of capital:a correktion, *The American Economic Review* Vol. 53 No. 3, 1963.

Moses, O. D., Income Smoothing and Incentives: Empirical Tests Using Accounting Changes, *The Accounting Review*, Vol. 62 No. 2, pp. 358-377 April 1987.

Myers, S., The Capital Structure Puzzle, *Journal of Finance*. Vol. 39 (3),page 575-592, USA 1984.

Myers, S. C. & Majluf, N. S., 'Corporate Financing and Investment Decisions when Firms Have Information that Investors Do Not Have', 1984, *Journal of Financial Economics.*

Narayanan, M. P., Debt versus equity under asymmetric information, *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, Vol. 23, Mar, 1988.

Nylén, U., Ethical views on tax evasion among Swedish CEOs, *Journal of Accounting*, Ethics & Public Policy, 1 (3): 435–459. 1998.

Närings–och teknikutvecklingsverket (NUTEK) Småföretagen Sveriges framtid?; fakta om svenskt småföretagande, Stockholm, B1994:4.

Närings–och teknikutvecklingsverket (NUTEK) Uppföljning av 1994 års nystartade företag, Nr: R 1999:08.

Närings–och teknikutvecklingsverket (NUTEK): Företagens villkor och verklighet 2002-dokumentation och översikt, Nr: R 2002:09.

Orhan, M., Women Business Owners in France, The Issue of Financing Discrimination, *Journal of Small Business Management*, Vol. 39 No. 1, 1-7, 1998.

Prop. 1989/90:110, Reformerad inkomst- och företagsbeskattning, Del2.

Prop. 1993/94:50. Fortsatt reformering av företagsbeskattningen, Stockholm:gotab.

Prop. 1995/96:10 Års – och koncernredovisning del 1.

Prop. 1996/97:45 Lättnad i ägarbeskattningen i små och medelstora företag, Begränsning av avdraget för avsättning.

Prop. 1997/98:150.Bilaga 6 Förstärkta reserveringsmöjligheter för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag.

Prop. 1999/2000:1 Avsättning till periodiseringsfond i stora, medelstora och små företag.

Prop. 2004/05:38 Räntebeläggning av periodiseringsfonderna.

Radcliffe; G. W., The relationship between tax law and accounting principles in the United Kingdom and France, *Irish Journal of Taxation*. 1993:1-20.

Read, W. J. and Bartsch, R.A.J.; Accounting for Deferred Taxes under FASB 109, *Journal of Accountancy*. Vol. 174. Issue 6. New York. Dec 1992.

Robertson, D. A., Deferred but not forgotten, *CA Magazine*. Vol. 126. Issue 1. Toronto. January 1993.

Rogers, E. M., Diffusion of Innovations, Simon & Schuster Inc 1995.

Rohlin, L., Skärvad, P-H., & Nilsson, S-Å., Strategiskt Ledarskap i Lärsamhället, Studentlitteratur, 1995.

Ronen, J. & Sadan, S., Smooting Income Numbers; Objectives, Means and Implications, Addison-Wesley Company, 1981.

Ross, S. A., The determination of financial structure:the incentive-signalling approach, *The Bell Journal of Economics*, Vol. 8 No. 1, 1977.

RSV Rapport 1999:9.Så här är det att deklarera! Individernas fullgörandekostnader för inkomstdeklarationen, 1999.

RSV 2000 Handledning för beskattning av inkomst och förmögenhet mm vid 2000 års taxering – Principer för inkomstbeskattning m. m. kap 10.4 Skatteverket , mars 2000.

Ryan, B., Scapens, R. W. & Theobold, M., Research Method and Methodology in Finance and Accounting, Second Edition, Published by Thomson, Great Britain, 2002.

Salmi, A., Anderson, H., Havila, V., Andersen, P.and Halinen, A., How to define an industry? Network dynamics and the graphic industry, Paper at the 12th IMP Conference , Karlsruhe, 1996.

Sansing, R. ” Valuing the Deferred Tax Liability, *Journal of Accounting Research*, Vol. 36 No. 2 pp 357-363 Autumn 1998.

Saudagaran, S. M.; Sepe, J. F., Replication of Moses´Income Smoothing Tests with Canadian and UK Data: A Note, *Journal of Business Finance and Accounting*, 23 (8), october 1996, p. 1219-1223.

Scholes & Wolfson, Taxes and Business Strategy, A Planning Approach. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall 1992.

SFS 1928:370 Kommunalskattelag
uppdaterad till SFS 1999:1338 och därefter upphävd och ersatt av IL.

SFS 1947:576 Lag om statlig inkomstskatt (SIL)
uppdaterad tom SFS 1999:1150 och därefter upphävd och ersatt av IL.

SFS 1979:610 Lag om allmän investeringsreserv.

SFS 1992:1352 Lag om återföring av investeringsreserv.

SFS 1993:1536 Lagen om räntefördelning vid beskattning
uppdaterad tom SFS 1996:1400 Lagen om tillskott av kapital för räntefördelning

SFS 1993:1537 Lagen om expansionsmedel.

SFS 1993:1538 Lagen om periodiseringsfonder
Författningen är upphävd genom SFS:1999:1230.

SFS 1993:1540 Lag om återföring av skatteutjämningsreserv.

SFS 1995:1554 Årsredovisningslag.

SFS 1998:204 Personuppgiftslagen .

SFS 1999:1078 Bokföringslagen (BFL).

SFS 1999:1229 & 1230 Inkomstskattelag (IL).

Shenoy, C. A., The information effects of financial leverage: a dynamic approach, Dissertation univ of Kansas, 1993.

Shyam-Sunder, L. & Myers, S.C., Testing static tradeoff against pecking order models of capital structure, *Journal of Financial Economics*, 51, 219-244. 1998.

Sille´n, O. & Västhagen, N., Balansvärderigprinciper med särskild hänsyn till resultaträkning vid växlande priser och penningvärde,. Stockholm, Norstedt. 1961.

Skattestatistisk årsbok 2002 & 2003

Skinner, D. J., The Investment Opportunity Set and Accounting Procedure Choice", *Journal ot Accounting and Economics*, Vol. 16 No. 4, 407-445, 1993.

SkU 2004/05:17 Skatteutskottets betänkande angående räntebeläggning av periodiseringsfonderna.

SKV 2004:425 Skatteuträkningsbroschyr för inkomståret, Skatteverket, 2004.

SKV 2004:2151 N1 Inkomst av näringsverksamhet utan årsbokslut.

SKV 2005:295 Skatteregler för enskilda näringsidkare, Skatteverket 2005.

Sonfield, M., Lussier, R., Corman, J., & McKinney, M., Gender Comparisons in Strategic Decision-Making: An Empirical Analysis of the Entrepreneurial Strategy Matrix, *Journal of Small Business Management*, Vol. 39 No. 2, 165-173, 2001.

SOU 1989:34 Reformerad beskattning: Betänkande av utredningen för reformerad företagsbeskattning, Stockholm, Allmänna Förlaget.

SOU 1991:100 Neutral företagsbeskattning, Stockholm, Allmänna Förlaget.

SOU 1992:67 Fortsatt reformering av företagsbeskattningen, Del 1 Stockholm, Allmänna Förlaget.

SOU 1994:17 Års- och koncernredovisning enligt EG-direktiv, Stockholm, Allmänna Förlaget.

SOU 1994:52 Småföretagens Riskkapitalförsörjning, Stockholm, Allmänna Förlaget.

SOU 1995:6 Småföretagen i Sverig, Stockholm, Allmänna Förlaget.

SOU 1995:43 Sambandet Redovisning- Beskattning, Stockholm, Allmänna Förlaget.

SOU 1996:69 Kompetens och kapital. Stockholm, Allmänna Förlaget.

SOU 2002:52 Beskattning av småföretag, Stockholm, Allmänna Förlaget.

Stein J., Lärande inom och mellan organisationer, Studentlitteratur 2000.

Sundin, E. & Holmquist, C., Kvinnor som företagare-osynlighet, mångfald, anpassning- en studie, Liber 1989 Malmö.

Sweden Statistics, Statistical Reports, 1996.

Svensson, B., Redovisningsinformation för bedömning av små och medelstora företags kreditvärdighet, Företagsekonomiska institutionen vid Uppsala Universitet Avhandling No. 103, 2003.

Titman, S. & Wessels, R., The Determinants of Capital Structure Choice, *Journal of Finance* 43, 1988.

Tjernberg, M., Periodiseringsfonder – och andra obeskattade reserver, IUSTUS Förlag, Uppsala, 2004.

Trueman & Titman, S., An explanation for accounting income smoothing, *Journal of Accounting Rearch*, Suplement s127-143, 1988.

Van Auken, H. E. & Holman, T., Financial Strategies of Small, Public Firms: A Comparative Analysis with Small, Private Firms and Large Public Firms, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 29-41. 1995.

Van Auken, H. E. & Neeley, L., Evidence of Bootstrap Financing among Small Start-Up Firms, *Journal of Entrepreneurial & Small Business Finance*, Vol. 5, Issue 3, 1996.

Wang, Z. Williams, T. H., Accounting IncomeSmoothing and Stockholder Wealth, *Journal of Applied Business Research* 1994, Vol. 10 Issue 3, p 96, 9 p, 6 charts.

Watson, R.. & Wilson, N., Small and Medium Size Enterprise Financing: A Note on Some of the Empirical Implications of a Pecking Order, *Journal of Business Finance & Accounting*, 29(3) & (4), 557-578. 2002.

Winborg, J., Financing Small Business – Developing our Understanding of Financial Bootstrapping Behavior, Scandinavian Institute for Research in Entrepreneurship, Halmstad University, 2000.

Winborg, J., Landström, H., Financial Bootstrapping in small businesses- The use of different modes of resource acquisition, *Frontiers of Entrepreneurship Research*. Babson College, Boston, 1997.

Winborg, J. & Landström, H. Financial bootstrapping in small business, Examining small business managers´resource acquisition behaviors, *Journal of Business Venturing*, 16 (3), 235-254, 2001.

Visvanathan, G., Defeerred Tax Valuation Allowances and Earnings Management, *The Journal of Financial Statement Analysis*, pp 6-15,Summer, 1998.

Öberg, T., Statistisk osäkerhet och riskbedömning av förorenad mark . Posterpresentation vid Nätverket Renare Marks vårmöte i Skövde, 19-20 mars 2002.

BILAGOR

BILAGA 1 Variabellista för fallstudierna

Bilagan utgör en sammanställning av koder från N2 blanketter och SRU-schman för enskilda firmor. Motsvarande sammanställning har även genomförts för N3A blanketter för fysiska handelbolagsdelägare och för SD2, den särskilda deklarationen för aktiebolag. De för fallstudierna nödvändiga koderna har även kompletterats med skattemyndigheternas interna koder för att möjliggöra de nödvändiga beräkningarna.

ENSKILD FIRMA	TAX-95	TAX-96
* *Fördelningsunderlag*	N2 kod 842,843,867	Dito+860 863,867,877
* *Expansionsmedel*	N2 kod 834 ,868	Dito+864-866,878-879
* *Periodiseringsfondsavs*	N2 kod 345	Dito+346
* Kortfristiga skulder	SRU kod 300, 302-310, 319	Dito
* Långfristiga skulder	SRU kod 320 329	Dito
* Obeskattade reserver	SRU kod 330,331,333,335-337,339	Dito
* Eget kapital	SRU kod 358 + 360, 364-370	Dito
* S:a skulder och eget kap.	SRU kod 399	Dito
* Res före bokslutsdis	SRU kod 999	Dito
* Bokslutsdisp	SRU kod 578,579,581,583,584, 585,587,590,591,593,594,596,597,599	Ej 587
SRUKODER & DEKLARATIONSKODER	SKMs INTERNA KODER	
Inkomst före räntefördelning		9802
* *Fördelningsunderlag*		
Förd.und. vid besk.årets ingång	N2 kod 842	N2 kod 842
Positivt förd.und	=N2 kod 843	=N2kod 843
Negativt förd.und		=N2kod 860
Sparat förd.und fr tax-95		+N2kod 863
Summa pos belopp		=N2kod 861
Neg belopp		=N2kod 862
Utnyttjat pos belopp		-N2kod 877
Ev kvarv pos förd.und	=N2 kod 867	=N2kod 867
Inkomst före avsättning till periodiseringsfond		9803
* *Periodiseringsfondsavs*		
Avsättning till per fond tax-95	N2 kod 345	N2kod 346
Inkomst före avsättning till expansionsmedel		9804
* *Expansionsmedel*		
Kapitalunderlag för exp fond	N2 kod 868	N2 kod 868
Avs till expansionsmedel	N2 kod 834	N2 kod 834
Minskning av expansionsmedel		N2kod 878
Exp medel vid årets ingång	(N2 kod 834)	N2kod 865
Ökning av expansionsmedel	(=834)	N2kod 879
Minskning av expansionsmedel	(=878)	N2kod 864
Expansionsmedel vid årets utgång		N2 kod 866
* Kortfristiga skulder	(SRU kod 300, 302-310, 319)	Dito 9301
* Långfristiga skulder	(SRU kod 320 329)	Dito 9304
* Obeskattade reserver	SRU kod 330,331,333,335,336,337,339)	Dito 9306
* Eget kapital	SRUkod 358(+360-364-365+366+ 367+368-369=370)	SRU358
* S:a skulder och eget kap.	SRU kod 399	SRU399
* Res före bokslutsdis	9609	9609
* Bokslutsdisp	(SRU kod 578,579,581,583,584, 585,587,590,591,593,594,596)	Dito9610 ej 587uppsk

HANDELSBOLAG *En N3A för varje fysiker*	**TAX-95**	**TAX-96**
* *Fördelningsunderlag*	N3 A kod 843,867,873	Dito + 860-862,877,885
* *Expansionsmedel*	N3A kod 834,868	Dito+864-866,879
* *Periodiseringsfondsavs*	N3A kod 345	Dito +346
* Kortfristiga skulder	SRU kod 300, 302-310, 319	Dito
* Långfristiga skulder	SRU kod 320 329	Dito
* Obeskattade reserver	SRU kod 330,331,333,335,337,339	Dito
* Eget kapital	SRU kod 358+360,362,363,368-370	Dito
* S:a skulder och eget kap.	SRU kod 399	Dito
* Res före bokslutsdis	SRU kod 999	
* Bokslutsdisp	SRU kod 578,579,581,583, 587 ,590,591,593,594,596,599	Dito ej 587
SRUKODER & DEKLARATIONSKODER	SKMs INTERNA KODER	
Inkomst före räntefördelning		9802
* *Fördelningsunderlag*		
Förd.und. vid besk.årets ingång		9807
Positivt förd.und	=N3 kod 843	=N3kod 843
Negativt förd.und	=N3 kod 873	=N3kod 860
Sparat förd.und fr tax-95		+N3kod 885
Summa pos belopp		=N3kod 861
Neg belopp		=N3kod 862
Utnyttjat pos belopp		-N3kod 877
Ev kvarv pos förd.und	=N3 kod 867	=N3kod 867
Inkomst före avsättning till periodiseringsfond		9803
* *Periodiseringsfondsavs*		
Avsättning till per fond tax-95	N3 kod 345	N3kod 346
Inkomst före avsättning till expansionsmedel		9804
* *Expansionsmedel*		
Kapitalunderlag för exp fond	N3 kod 868	N3 kod 868
Avs till expansionsmedel	N3 kod 834	N3 kod 834
Minskning av expansionsmedel		N3kod 878
Exp medel vid årets ingång		N3kod 865
Ökning av expansionsmedel	(=834)	N3kod 879
Minskning av expansionsmedel	(=878)	N3kod 864
Expansionsmedel vid årets utgång		N3 kod 866
* Kortfristiga skulder	(SRU kod 300, 302-310, 319)	Dito 9301
* Långfristiga skulder	(SRU kod 320 329)	Dito 9304
* Obeskattade reserver	(SRU kod 330,331,333,335,337,339)	Dito 9306
* Eget kapital	SRUkod 358(+360-364-365+366+367+368-369=370)	SRU358
* S:a skulder och eget kap.	SRU kod 399	SRU399
* Res före bokslutsdis	9609	9609
* Bokslutsdisp	(SRU kod 578+590+579+581-583+591+593-594)	9610 ej 587

AKTIEBOLAG	**TAX-95**	**TAX-96**
* Kortfristiga skulder	SRU kod 300 -310, 319	Dito
* Långfristiga skulder	SRU kod 320,321, 329	Dito
* Obeskattade reserver	SRU kod 330,332,333,335,337,339, 345	Ej 332+346
* Eget kapital	SRU kod 350 - 359,	Dito
* S:a skulder och eget kap.	SRU kod 399	Dito
* Res före bokslutsdis	SRU kod 999	Dito
* Bokslutsdisp	SRU kod 578,580,582,583,586 587, 590,591,593,594,596,598,599	Ej 587 + 589
SRUKODER & DEKLARATIONSKODER	SKMs INTERNA KODER	
* *Periodiseringsfondsavs*		
Avsättning till perfond tax-95	SRU kod 586	SRUkod586
Återföring av perfond		SRUkod589
* Kortfristiga skulder	(SRU kod 300-310, 319)	Dito 9301
* Långfristiga skulder	(SRU kod 320,321, 329)	Dito 9304
* Obeskattade reserver	(SRU kod 330,333,335,337,339,345,346)	Dito 9306
* Eget kapital	SRUkod 358(+350+351+352+353+354-355+359-356 =357)	SRU358
* S:a skulder och eget kap.	SRU kod 399	SRU399
* Res före bokslutsdis	9609	9609
* Bokslutsdisp	SRUkod(578+590+580+582-583+587+591-586+593-594)	9610-587+589 återf. perfond

BILAGA 2 Fallstudierna.

Bilaga 2 A Enskilda näringsidkare

Den typ av genomgång som presenteras i kapitet 3.3.1 för den första enskilda firman eller den första enskilda näringsidkaren EF1 har genomförts för samtliga näringsidkare som bedriver sin verksamhet i denna typ av företagsform. Nedan beskrivs förhållandena för de övriga enskilda näringsidkarna i korta sammandrag. Redovisningen börjar med ett sammandrag av den i kapitel 3 i detalj presenterade enskilda firman EF 1. Detta görs för att en jämförelse skall kunna göras med den i kapitel 3 relaterade fullständiga versionen.

I sammanställningen presenteras svar kring frågeställningarna

- *Vilken typ av verksamhet bedriver företaget?*
- *I vilken utsträckning har företaget använt sig av positiv räntefördelning? periodiseringsfondsavsättningar,respektive expansionsfondsavsättningar?*
- *Har näringsidkarnas användning genomgått någon förändring från första tillämpningsåret till det andra?*

EF 1 bedriver en aktiv näringsverksamhet som avser inre renoveringar av fastigheter. Verksamheten redovisar vid de båda taxeringarna ett överskott. Såväl positiva kapitalunderlag för räntefördelning som avsättningar till periodiseringsfonder beräknas. Avsättningar till periodiseringsfonder genomförs till viss del för tax-95 men inte över huvud taget för tax-96. Avsättningar till expansionsfond genomförs ej vilket skulle ha möjliggjort ett lägre redovisat överskott.

EF 2 bedriver en passiv näringsverksamhet som avser jord- & skogsbruk. Verksamheten redovisar vid båda taxeringarna ett nollresultat. Detta erhålles genom att positiva kapitalunderlag för räntefördelning räknas fram och till den del som krävs eliminerar det ursprungliga överskottet, vilket härigenom endast kapitalbeskattas med 30%. Överskjutande delar av det positiva fördelnings-beloppet sparas till kommande taxeringar.

EF 3 bedriver en passiv näringsverksamhet som avser uthyrning av lägenheter. Verksamheten redovisar vid de båda taxeringarna ett överskott respektive ett nollresultat. Detta erhålles genom att såväl positiva kapitalunderlag för räntefördelning, avsättningar till periodiseringsfonder, som avsättningar till expansionsfonder beräknas och används fullt ut vid båda taxeringarna.

EF 4 bedriver en aktiv näringsverksamhet som avser jord- & skogsbruk. Verksamheten redovisar vid båda taxeringarna ett underskott. Positiva kapitalunderlag för räntefördelning räknas fram och det ackumulerade positiva fördelningsbeloppet sparas på grund av underskotten till kommande taxeringar. Detta genomförs dock först tax-96 och då för båda åren.

EF 5 bedriver en passiv näringsverksamhet som avser skogsbruk. Verksamheten redovisar vid båda taxeringarna ett underskott. Positiva kapitalunderlag för räntefördelning räknas fram och det ackumulerade positiva fördelningsbeloppet sparas under andra taxeringen på ett felaktigt sätt till kommande taxeringar.

EF 6 bedriver en aktiv näringsverksamhet där verksamhetstypen ej angivits i deklarationen. Verksamheten redovisar vid de båda taxeringarna ett underskott respektive ett underskott men i det närmaste nollresultat. Positiva kapitalunderlag för räntefördelning räknas fram och det ackumulerade positiva fördelningsbeloppet sparas till kommande taxeringar. Kunskaper demonstreras genom att även kapitalunderlag för expansionsfonder beräknas trots att dessa inte kan användas på grund av att verksamheten redovisar underskott.

EF7 bedriver en aktiv näringsverksamhet som avser fastighetsförvaltning. Verksamheten redovisar vid de båda taxeringarna ett nollresultat respektive ett överskott. Detta erhålles genom att såväl positiva kapitalunderlag för räntefördelning, avsättningar till periodiseringsfonder, som användningen av expansionsfonder beräknas och används fullt ut vid tax-95 men ej vid tax-96.

EF 8 bedriver en passiv näringsverksamhet som avser skogsbruk. Verksamheten redovisar vid båda taxeringarna ett underskott. Positiva kapitalunderlag för räntefördelning räknas fram och det ackumulerade positiva fördelningsbeloppet sparas till kommande taxeringar.

EF 9 bedriver en passiv näringsverksamhet som avser försäljning av skog & skogsprodukter. Verksamheten redovisar vid de båda taxeringarna ett överskott respektive ett nollresultat. Detta erhålls genom att såväl positiva kapitalunderlag för räntefördelning som avsättningar till periodiseringsfonder beräknas och används fullt ut vid båda taxeringarna. Däremot beräknas inte kapitalunderlag för expansionsfond. Avsättningar till expansionsfonder skulle ha möjliggjort att företaget redovisat nollresultat även vid den första taxeringen.

EF 10 bedriver en passiv näringsverksamhet som avser skogsbruk. Verksamheten redovisar vid båda taxeringarna ett underskott. Positiva kapitalunderlag för räntefördelning räknas fram och det positiva fördelningsbelppet sparas till kommande taxeringar. Kunskaper demonstreras även genom att kapitalunderlag för expansionsfond beräknas vid båda taxeringarna trots att dessa inte kan användas på grund av att verksamheten redovisar underskott.

EF 11 bedriver en passiv näringsverksamhet som avser skogsbruk. Verksamheten redovisar vid båda taxeringarna ett underskott. Positivt kapitalunderlag för räntefördelning räknas fram men det positiva fördelnings-beloppet för den första taxeringen sparas inte till kommande taxeringar.

Bilaga 2 B Handelsbolagsdelägare

Motsvarande genomgång som presenteras för enskilda näringsidkare har även genomförts för samtliga studerade delägare i handelsbolag, se kapitel 3.3.2. Förhållandena beskrivs för dessa i korta sammandrag där svar ges kring samma frågeställningar som ställdes om de enskilda näringsidkarna.

HB 1 driver en detaljhandel i form av aktiv näringsverksamhet. Verksamheten redovisar vid båda taxeringarna ett överskott. Handelsbolagsdelägaren visar kunskaper i hanterandet av de gamla bokslutsdispositionernas SURV och Uppskovsbelopp och deras återförande till beskattning. Det som förvånar är att denne delägare missar återförandet av kvarvarande SURV tax-96. Kunskaper i framräknandet av kapitalunderlag för positiv räntefördelning och kapitalunderlag för expansionsfond påvisas inte och de underliggande fördelningsunderlagen är små. Av de möjliga reserveringarna används avsättning till periodiseringsfond vid första taxeringen, men bara till en viss del. Dessutom återförs hela periodiseringsfonden till beskattning redan nästa taxering trots att bolaget redovisar vinst innan återföringen.

HB 2 driver en aktiv näringsverksamhet som omfattar publicering och utbildning. Verksamheten redovisar vid båda taxeringarna ett litet men dock överskott. Handelsbolagsdelägaren visar kunskaper i framräknandet av kapitalunderlag för positiv räntefördelning. Dock är de underliggande fördelningsunderlagen alltför små för att möjliggöra användning av positiv räntefördelning. Kapitalunderlag för expansionsfonder räknas fram men möjligheten till avsättning av expansionsfonder utnyttjas inte. Av de möjliga reserveringarna används endast avsättning till periodiseringsfond vid den första men ej vid den andra taxeringen.

HB 3 driver tävlingsverksamhet med hästar som en passiv näringsverksamhet. Verksamheten redovisar vid båda taxeringarna underskott. I framräknandet av kapitalunderlag för räntefördelning visar handelsbolagsdelägaren på bristande kunskaper i och med att hela kapitalunderlaget för räntefördelning behandlas i sin helhet som ett positiv räntefördelningsbelopp under den första taxeringen. Övriga dispositioner är ej aktuella på grund av underskottet i verksamheten.

HB 4 driver transportverksamhet och denne handelsbolagsdelägare uppger hela handelsbolagets inkomst som sin egen aktiva inkomst av näringsverksamhet. Verksamheten redovisar vid båda taxeringarna ett överskott. Handelsbolagsdelägaren visar kunskaper i hanterandet av de gamla bokslutsdispositionerna SURV och deras återförande till beskattning men först

vid den senare taxeringen. Kunskaper i framräknandet av kapitalunderlag för räntefördelning och kapitalunderlag för expansionsfond påvisas men de underliggande fördelningsunderlagen är alltför små och avsättning till expansionsfond används ej. Av den återstående möjliga reserveringen i form av avsättning till periodiseringsfond används dessa inte vid någon av taxeringarna

HB 5 driver passivt en konsultfirma med inriktning på marknadsföring och reklam. Verksamheten redovisar ett överskott vid den första taxeringen och ett nollresultat vid den andra taxeringen trots att inkomsten av näringsverksamhet är större vid den andra taxeringen. Det redovisade nollresultatet beror på att handelsbolagsdelägaren demonstrerar kunskaper i användning av reserveringsmöjligheterna först i och med den senare taxeringen. Handelsbolagsdelägaren visar kunskaper i hanterandet av de gamla reserveringarna SURV och deras återförande till beskattning. Kunskaper i framräknandet av kapitalunderlag för räntefördelning och kapitalunderlag för expansionsfond påvisas men de underliggande fördelningsunderlagen är alltför små och avsättning till expansionsfond används ej under den första taxeringen. Av den återstående möjliga reserveringarna i form av avsättning till periodiseringsfond används inte heller den vid den första men väl vid den andra taxeringen.

HB 6 & 8 driver båda samma handelsbolag. I passiv form driver de en verksamhet som avser behandling och utbildning. Verksamheten redovisar ett överskott vid den första taxeringen och ett underskott vid den andra taxeringen. Handelsbolagsdelägarna demonstrerar redan vid första taxeringen betydande kunskaper i användningen av reserveringsmöjligheterna. Kunskaper i framräknandet av kapitalunderlag för räntefördelning påvisas men de underliggande fördelningsunderlagen är alltför små. Avsättning till periodiseringsfond genomförs vid den första taxeringen när resultatet är positivt. Kapitalunderlag för expansionsfond beräknas även den och en avsättning till expansionsfond genomförs upp till denna begränsning.

HB 7 driver en passiv näringsverksamhet som i huvudsak avser uthyrning av lokaler. Verksamheten redovisar ett underskott vid den första taxeringen och ett nollresultat vid den andra taxeringen. Handelsbolagsdelägaren demonstrerar betydande kunskaper i användningen av de nya dispositionerna i och med den andra taxeringen när resultatet ger möjligheter till det. Kunskaper påvisas i framräknandet av kapitalunderlag för räntefördelning men de underliggande fördelningsunderlagen är alltför små för att kunna beräkna positiva räntefördelningsbelopp på som näringsidkaren tycks tro. Avsättning till periodiseringsfond genomförs vid den andra taxeringen när resultatet är positivt. Kapitalunderlag för expansionsfond beräknas och ökning av expansionsfond genomförs upp till denna begränsning vid den andra taxeringen, varigenom ett nollresultat åstadkommes.

HB 9 driver en passiv näringsverksamhet som rör uthyrning och försäljning av fastigheter. Verksamheten redovisar underskott vid båda taxeringarna. Handelsbolagsdelägaren visar kunskaper i hanterandet av den gamla reserveringen SURV och dess återförande till beskattning. Dessutom demonstrerar näringsidkaren betydande kunskaper i beräknande av de nya reserveringarna trots att resultatet inte ger möjligheter till utnyttjande av dessa. Kunskaper påvisas i framräknandet av kapitalunderlag för räntefördelning, men dessa är för små samtidigt som avsättning till periodiseringsfond ej är möjlig. Kapitalunderlag för expansionsfond beräknas men inkomsten före avsättning till expansionsfond är negativt. Delägaren visar betydande kunskaper i den tekniska hanteringen av reserveringarna och några alternativa taxeringar blir därför inte aktuella.

HB 10 driver en passiv näringsverksamhet som rör framställande av läromedel. Verksamheten redovisar överskott vid de båda taxeringarna. Handelsbolagsdelägaren uppvisar kunskaper i hanterandet av den gamla bokslutsdispositionen SURV och dess återförande till beskattning. Dessutom demonstreras redan vid första taxeringen betydande kunskaper i användningen av de nya reserveringarna. Kunskaper i framräknandet av kapitalunderlag för räntefördelning påvisas men de underliggande fördelningsunderlagen är för små för att möjliggöra någon kapitalbeskattning. Avsättning till periodiseringsfond genomförs men en del av periodiseringsfonden från den första taxeringen återförs märkligt nog redan påföljande taxering. Kapitalunderlag för expansionsfond beräknas och ökning av expansionsfond genomförs upp till denna begränsning men bara vid den första taxeringen.

HB 11 driver en passiv näringsverksamhet som rör uthyrning av lokaler. Verksamheten redovisar underskott respektive ett i det närmast nollresultat vid de båda taxeringarna Handelsbolagsdelägaren visar kunskaper i hanterandet av de nya reserveringarna Kunskaper i framräknandet av kapitalunderlag för räntefördelning påvisas men de underliggande fördelningsunderlagen är dock för små. Avsättning till periodiseringsfond är inte möjlig i någon av taxeringarna. Beräkning av kapitalunderlag för expansionsfond genomförs men en ökning av expansionsfond är inte möjlig på grund av att inkomsterna före avsättning till expansionsfond är negativa.

BILAGA 3 *Variabellista över data från SCB*

Bilagan utgör en sammanställning av samtliga variabler som erhållits från SCBs databaser. Det av SCB levererade datamaterialet är kodat efter de poster som gäller för samtliga deklarationer gällande enskilda firmor avseende taxeringarna 1996 och 1999. Förutom från SCB speciellt registrade data (REG) är övriga data hämtade från olika deklarationer. Beskrivningen i form av varibelnamn och nedanstående systematiseringen av variablerna (variabelnamn) utgör ett eget bidrag.

.. ***Nedan visas som exempel de första tre av totalt 13 sidor***

Kompl variabel lista	REG	N1 N1A T96	N2 N2A T96	N1 N1A T99	N2 N2A T99	N6 T99	Variabelnamn
STARTF	x						När verksamheten registrerats som startad i SCB:s företagsregister
SNI	x						Branschkod
KON	x						Kön 1=man, 2=kvinna
BEL	x						Belägenhet. Länskod samt storstadsområdena. Stockholm(011), Göteborg(142) & Malmö(123)
BL NRSRU		x	x	x	x	x	Blankettyp
LOPNR		x	x1	x	x	x	Löpnummer (då flera blanketter av samma typ kan förekomma)
VAR STATU				x	x		Variabelstatus 1= Ursprungliga värden 3=Masinellt rättad
RR STATUS					x		Resultaträkningsstatus. 0=Inga belopp i RR, 1=RR summerar sig inte, 2=RR summerar sig
BR STATUS					x		Balansräkningsstatus. 0=Inga belopp i BR, 1=BR summerar sig inte, 2= BR summerar sig.
ID	x	x	x1	x	x	x	Indentitet
Sum					v1599		Årets resultat beräknat
Sum					v1299		Summa tillgångar beräknat
Sum					v1399		Summa skulder beräknat
Uppg att lämna		v13	v13				Förvärvskällan bedrivs aktivt
Uppg att lämna		v14	v14				Förvärvskällan bedrivs passivt
Uppg att lämna		v18	v18				Ungefärligt antal egna arbetstimmar
Uppg att lämna		v29					Mervärdeskattefri omsättning när mervärdesskatt redovisas i Särsk dekl
Uppg att lämna		v30	v30				Verksamhet bedrivs i utlandet
Uppg att lämna		v32	v32				Gemensam verksamhet. Uppgift vid inkomstuppdelning mellan makar
Uppg att lämna		v34	v34				Medhjälpande makar. Uppgift vid inkomstuppdelning mellan makar
Moms				v77	v77		Utgående moms, 25%
Summarisk BR		v97					**Summarisk BR**. Kontanter
Summarisk BR		v98					**Summarisk BR** Medel på allmänt investeringskonto
Summarisk BR		v99					**Summarisk BR** Medel på skogs-/skogsskade-/upphovsmannakonto
Summarisk BR		v100	v100				**Summarisk BR** Andra bankmedel
Summarisk BR		v101					**Summarisk BR** Aktier och andelar
Summarisk BR		v102					**Summarisk BR** Kundfordringar
Summarisk BR		v106					**Summarisk BR**. Näringsfastigheter enl taxvärde
Summarisk BR		v109					(+)Överskott (-)Underskott för **Summarisk BR**
Summarisk BR		v110					**Summarisk BR**. Övriga tillgångar

Summarisk BR		v111					**(-) Summarisk BR**. Kortfristiga skulder som varu- och omkostnadsskulder
Summarisk BR		v112					**(-) Summarisk BR.** Långfristiga lån såsom inteckningsskulder mm
Summarisk BR		v113					**(-) Summarisk BR.** Allmän investeringsreserv, ersättningsfonder
Moms				v114	v114		Utgående moms, 12%
Moms				v115	v115		Utgående moms, 6%
Summarisk RR		v125					Försäljning och utfört arbete
Summarisk RR		v126					Övriga rörelseinkomster
Summarisk RR		v127					Försäljning av växtprodukter
Summarisk RR		v128					Försäljning av djur och djurprodukter
Summarisk RR		v129					Försäljning av skog och skogsprodukter
Summarisk RR		v130					Övriga jordbruksinkomster
Summarisk RR		v131					Hyresinkomster
Summarisk RR		v132	v132				Övriga fastighetsinkomster
Summarisk RR		v133					Saluvärdet av uttagna varor och tjänster för privat bruk mm.
Summarisk RR		v134					Saluvärdet av uttagna varor och tj för användn i annan egen förvärvskälla
Summarisk RR		v135					Varuvärdet och lönekostnader som använts för ny-, till- eller ombyggnad av egna anläggningar
Summarisk RR		v136	v136				Ingående förskottshyror
Summarisk RR		v137					Utgående fordringar, exklusive moms
Summarisk RR		v138					Nedskrivning av fordringar har skett med
Summarisk RR		v139					(-) Ingående fordringar, exkl moms
Summarisk RR		v140					(-) Utgående förskottshyror
Uppg att lämna				v141			Antal egna timmar
Summarisk RR		v144		v144			N1T96 (-) Varor och material/N1T99 Förvärvskällan bedrivs passivt
Summarisk RR		v145		v145	v145		N1T96 (-) Legoarbeten och underentrepr N1T99 Verksamheten bedrivs i utlandet
Summarisk RR		v146					(-) Förnödenheter
Summarisk RR		v147		v147			T96 (-) Djurinköp. T99 Gemensam redovisning av enkelt bolag
Summarisk RR		v148					(-) Omkostnader för djur, växtodling och skog
Summarisk RR		v149					(-) Fastighetsskatt
Summarisk RR		v150		v150			T96 (-) Reparationer och underhåll. T99 Försäljning och utfört arbete samt övriga momspliktiga inkomster
Summarisk RR		v151		v151			T96 (-) Övriga fastighetsutgifter. T99 Ränteinkomster samt övriga momsfria inkomster
Summarisk RR		v152		v152			T96(-)Skattefria trakt och bilersättningar. T99 Värdet av uttagna varor och tjänster mm.
Summarisk RR		v153		v153			T96 (-) Ingående varulager/pågående arbete. T99 Uttag från skogs-/skogsskade-/ upphovsmannakonto mm
Summarisk RR		v154					(-) Utgående varuskulder exkl moms
Summarisk RR		v155					Ingående varuskulder exkl moms
Summarisk RR		v156					(-) Arbetsgivaravgifter och särskild löneskatt för anställda
Summarisk RR		v157					(-) AMF-avgifter och övriga sociala avgifter
Summarisk RR		v158					(-) Löner och skattepliktiga kostnadsersättningar mm.
		v163					
Summarisk RR		v169					(-) Pensionsutgifter
Summarisk RR				v170			(-) Varor och material mm.
Summarisk RR		v171		v171			T96 (-) Utgående skuld för förutbetalda kostnader, upplupna löner, sociala avgifter mm . och omkostnader exkl moms. T99 (-) Anställd personal

Summarisk RR		v172		v172			T96 (-) Utbildning, sjuk- och hälsovård samt övriga personalkostnader. T99 (-) Bilutgifter (inkl billeasing)
Summarisk RR				v173			(-) Reparation och underhåll av markanläggningar och byggnader
Summarisk RR				v174			(-) Ränteutgifter
Summarisk RR		v175		v175			T96 (-) Hyra, arrenden och andra utgifter för hyrda lokaler T99 (-) Övriga avdragsgilla utgifter
Summarisk RR		v176		v176			T96 (-) Hyra och leasing av maskiner och inventarier (ej billeasing) T99 (-) Avskrivningar mm. Enl spec sid 2
Summarisk RR		v177		v177			T96 (-) Bränsle, energi och vatten för driften. T99 (-) Inbetalning till skogs-/skogsskade-/ upphovsmannakonto mm
Summarisk RR		v178					(-) Förbrukningsinventarier och förbrukningsmaterial
Summarisk RR		v179	v179				(-) Kontorsmaterial och trycksaker
Summarisk RR		v180		v180			T96 (-) Rep och underhåll av mask och inv. T99 Utgående kundfordringar, lager mm.
Summarisk RR		v181		v181			T96 (-) Diverse främmande tjänster (bokföring,databehandling och serviceavg). T99 (-) Ingående kundfordringar, lager mm.
Summarisk RR		v182		v182			T96 (-) Telefon, postbefordran. T99 (-) Utgående varu-och omkostnadsskulder .
Summarisk RR		v183		v183			T96 (-) Bil- och övriga transp.utg inkl billeasing. T99 Ingående varu-och omkostnadsskulder
Summarisk RR		v184					(-) Frakter, transporter och resor
Summarisk RR		v185					(-) Avdragsgill representation
Summarisk RR		v186					(-) Övriga försäljningsutgifter
Summarisk RR		v188					(-) Företagsförsäkringar och övriga riskkostnader (tex garantiutgifter)
Summarisk RR		v189					(-) Reparation och underhåll av markanläggningar och byggnader
Summarisk RR		v190					(-) Fastighetsskatt
Summarisk RR		v191					Ingående skuld för förutbetalda kostnader, upplupna löner, sociala avgifter mm . och omkostnader exkl moms.
Summarisk RR		v192					(-) Andra övriga utgifter
Summarisk RR		v195					Ränteinkomster och andra finansiella inkomster
Summarisk RR		v196	v196				(-) Ränteutgifter och andra finansiella utgifter
Summarisk RR		v197					(-) Utgående upplupna räntor mm
Summarisk RR		v198	v198	v198	v198		(plus eller minus)mitt räntefördelningsunderlsag N1T96 Ingående upplupna räntor
Sum				v199			(plus eller minus) Mina nettotillgångar i förvärvskällan vid beskattningsårets utgång
SRU SCHEMA							
Omstillg			v200		v200		kassa och bank
Omstillg			v201				Andra likvida medel (t ex bank och postgiro)
Omstillg			v202		v202		aktier och andelar
Omstillg			v203		v203		Övriga kortfristiga placeringar
Omstillg			v204		v204		Kundfordringar
Omstillg			v205		v205		Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter
Omstillg			v207		v207		Merväresskattefordran
Omstillg			v209				Andra kortfristiga fordringar
Lagerspec		v210	v210				Lagerfastigheter
Lagerspec		v211	v211				Lager av aktier, obligationer,lånefordringar och liknande
Lagerspec		v212	v212				Pågående arbete i byggnadsrörelse

BILAGA 4 ***Resultatstegen från deklarationsblanketten N2 sid 2 .***

Bilagan visar sidan 2 i deklarationsblanketten N2 *Inkomst av näringsverksamhet med årsbokslut för taxeringen 1999*. I den högra kolumnen finns resultatstegen som saknar egna koder. Resultatstegen återfinns däremot vid punkt 26 *Inkomst före räntefördelning*, punkt 31 *Inkomst före avsättning till periodiseringsfond* och punkt 33 *Inkomst före avsättning till expansionsmedel* (numera expansionsfond). Avsättningar och återföringar till dessa reserveringar syns med egna koder mellan de olika resultetstegen.

90 **Skattemässiga justeringar av redovisat resultat**

1. Redovisat resultat enligt bokföringen på bifogat räkenskapsschema eller ADB	605	+
	606	-
2. Korrigering av resultatet pga. skattemyndighetens ändring av tidigare års taxering	652	+
	653	-
3. Uttagna varor och tjänster	600	+
4. Andra skattepliktiga intäkter som inte bokförts på sådant sätt att de ingår i det redovisade resultatet	603	+
5. Andra avdragsgilla kostnader som inte bokförts på sådant sätt att de ingår i det redovisade resultatet	610	-
6. Bokförda intäkter som inte är skattepliktiga	604	-
7. Bokförda kostnader som inte är avdragsgilla	609	+
8. I räkenskaperna bokförda kostnader för		
a. Egenavgifter eller särskild löneskatt på förvärvsinkomster	614	+
b. Egna pensionsförsäkringspremier	615	+
9. I räkenskaperna bokförda intäkter för sjukpenning	616	-
10. Korrigering av bokfört resultat för avskrivningar på byggnader och övrig fast egendom samt vid restvärdeavskrivning på maskiner och inventarier	626	+
	747	-
11. Kostnader som ska återläggas vid försäljning av näringsfastighet och s.k. avskattning	629	+
12. Skogsavdrag, substansminskningsavdrag enligt redovisning på sidan 3	781	-
13. **Resultatet efter skattemässiga avskrivningar och övriga justeringar**	798	=
14. Vid gemensam verksamhet/redovisning. Avgår annans andel av resultatet	800	-
15. **Min andel av resultatet**	799	=
16. Förmånsvärdet av fri bil	802	+
17. Hyresvärdet av fri bostad samt övriga förmåner	803	+
18. **Tillkommer/Avgår:** Resultatet av annan verksamhet som tillhör denna förvärvskälla men redovisats på annan blankett N1A/N2A — Överskott	813	+
— Underskott	814	-
19. Sammanlagd inkomst av verksamheten/verksamheterna	816	=
20. Inkomstuppdelning mellan makar vid s.k. medhjälparfall		
Avgår, andel av inkomst som redovisas av medhjälpande make	874	-
Tillkommer, min andel av inkomst som medhjälpande make	817	+
Transportsumma	999	=

Transportsumma		=
21. Outnyttjat underskott från tidigare år	809	-
22. Kostnader för resor mellan bostad och arbetsplats till den del kostnaden överstiger 7 000 kr samt andra egna kostnader för verksamheten	806	-
23. Utgift för egen pensionsförsäkringspremie i förvärvskällan	820	-
24. Beräknad särskild löneskatt på ovanstående pensionsförsäkring	821	-
25. I räkenskaperna bokförda intäkter för återförd skattepliktig survavsättning	801	-
26. Inkomst före räntefördelning — Överskott/Underskott (+/-)		⇦
27. Positiv räntefördelning enligt beräkning på blankett N6, dock högst överskott vid punkt 26	822	-
28. Negativ räntefördelning enligt beräkning på blankett N6	880	+
29. Återläggning av vid punkt 25 avdragen skattepliktig survavsättning	828	+
30. Återföring från periodiseringsfond	875	+
31. Inkomst före avsättning till periodiseringsfond — Överskott/Underskott (+/-)		⇦
32. Avsättning till periodiseringsfond, dock högst 25% av överskott vid punkt 31	831	-
33. Inkomst före avsättning till expansionsmedel — Överskott/Underskott (+/-)		⇦
34. Ökning av expansionsmedel, dock högst överskott vid punkt 33 eller kvarvarande utrymme enligt utredning på blankett N6	834	-
35. Minskning av expansionsmedel	878	+
36. Vid 1998 års taxering medgivna avdrag för egenavgifter eller särskild löneskatt	818	+
37. Påförda egenavgifter eller särskild löneskatt enligt slutskattesedel 1998	819	-
38. Avgiftsunderlag för egenavgifter eller särskild löneskatt på förvärvsinkomster — Överskott/Underskott (+/-)		⇦
39. Årets beräknade avdrag för egenavgifter eller särskild löneskatt på förvärvsinkomster	823	-
40. Sjukpenning som ingår i denna förvärvskälla	824	+
41. **Nettointäkt av förvärvskällan**		
Överskott (positivt resultat)	829	+
Underskott (negativt resultat)	850	-
Utnyttjat underskott	876	+
Kvarvarande underskott	854	-

BILAGA 5 *Variabler framtagna och framräknade för tvärsnittsstudierna.*

Bilagan utgör en sammanställning och beskrivning av de variabler som används i tvärsnittsstudierna. De olika variablerna har döpts och beskrivits. Exempelvis kallas deklarationsvariabeln V13 för **aktiv6**. Detta betyder att ”förvärvskällan bedrivs aktivt” och att det är en variabel som avser taxeringen 1996.Variabeln **föavskr9** står för ”resultat före avskrivningar ”för taxeringen 1999 och kompletteras med en beskrivning av de deklarationskoder v400 + v401+ v500+v501+ v509 + v510+v512 etc. som ligger bakom beräkningen av detta resultatsteg. Resultatstegen i studien saknar självständiga koder, därför krävs det att varje resultatsteg räknas fram via de övriga koderna. Somliga variabler måste följas i flera led. Betydelsen av exempelvis de olika variabler som ingår i beskrivningen av filtret **fil4_$**=(balskil6 > 0) & (balskil9 > 0) & (pobalom6>0) & etc. kan utläsas på andra ställen i variabellistan, men framgår även i själva tvärsnittsstudierna.

aktiv6	V13	Förvärvskällan bedrivs aktivt
passiv6	V14	Förvärvskällan bedrivs passivt
arbti6	V18	Ungefärligt antal egna arbetstimmar
kassa6	V200	kassa och bank
kundf6	V204	Kundfordringar
v299t6	V299	SUMMA TILLGÅNGAR
lev6	V300	Leverantörsskulder
accöv6	V330	Ackumulerade överavskrivningar
pfndt5t6	V345	Periodiseringsfond vid 1995 års taxering
pfndt6t6	V346	Periodiseringsfond vid 1996 års taxering
inkap6	V360	(plus eller minus) Ingående kapital
åvinst6	V368	Årets redovisade vinst
åförl6	V369	(-) Årets redovisade förlust
v399t6	V399	SUMMA SKULDER OCH EGET KAPITAL
löner6	V512	(-) Löner och andra ersättningar
rkost6	V569	(-) Räntekostnader m m
avöpl6	V578	(-) Bokförd avskrivning utöver plan
uplacc6	V590	Upplösning av ackumulerade överavskrivningar
åtsurv6	V591	Återföring av skattutjämningsreserv (SURV)
övtill6	V593	Övriga tillkommande bokslutsdispositioner m m
övavg6	V594	(-) Övriga avgående bokslutsdispositioner m m
bfvin6	V605	Pos Redovisat resultat enligt bokföringen på bifogat räkschema eller ADB
bfför6	V606	(-) Neg Redov resultat enligt bokföringen på bifogat räkschema eller ADB
blnrsru6	BLNRSRU	Indentitet
lopnr6	LOPNR	Löpnummer (då flera blanketter av samma typ kan förekomma)
id6	ID	Indentitet
skjres6	V799	(=) Min andel av resultatet
sumink6	V816	(=) Sammanlagd inkomst av verksamheten/verksamheterna

pensf6	V820	(-) Utgift för egen pensionsförsäkringspremie i förvärvskällan
spensf6	V821	(-) Beräknad särskild löneskatt på ovanstående pensionsförsäkring
översk6	V829	Nettointäkt av förvärvskällan. Överskott (positivt resultat)
rtfun6	V842	(+) överskott (-) underskott Fördeln underlag vid besk sårets ingång enl N6
undsk6	V850	(-) Nettointäkt av förvärvskällan. Underskott (negativt resultat)
startf6	STARTF	När verksamheten registrerats som startad i SCB:s företagsregister
sni6	SNI	Branschkod
kon6	KON	Kön 1=man, 2=kvinna
bel6	BEL	Belägenhet.Länskod samt storstadsomr.Sthlm (011),Gtbg(142)&Malmö(123)
balom6		SUMMA TILLGÅNGAR
balom2t6		SUMMA SKULDER OCH EGET KAPITAL
balskil6		balom=balom2
oms6		Omsättning (res1)=v400 + v401+ v405 +v406 + v407+ v408+ v410+ v411
föavskr6		Resultat före avskrivningar (res3) se nedan !
efavskr6		Resultat efter avskrivningar (res5).efavskr = föavskr- v559- v560- v561
finint6		Finansiella intäkter (res7).finint = v564 + v565+v566+v568
finkost6		Finansiella kostnader (res8).finkost = v567 + v569
fbosk6		Res före boksl disp och skatt (res11).fbosk =efavskr+ finint- finkost+extnetto
omstg1t6		omstg1(bal 8-7)=v200+v201+v202+v203+v204+205+v207+v209+v220
ks6		ks(bal23) = v300+v302+v303+v304+v305+v306+v30+v308+v309+v310+v319
ls6		Långfristiga Skulder (bal 26).ls = v320 + v329
obesre6		obesre(bal32). = v330 + v331+ v333+ v335+ v336 + v337 + v339
perfond6		perfond (bal 27). = v345 + v346
inkfrä6		inkfrä (pkt 33 i dekl). = v816 - v874 + v817 - v809 - v806 - v820 - v821 - v801
inkfpe6		inkfpe (pkt 38 i dekl). =inkfrä - v822 + v880 + v828 + v875.
inkfex6		inkfex (pkt 40 i dekl).= inkfpe - v831
bransch6		Gruppering av Branschkoder. SNI koder i 17 branscher
branef6		Branschindelningen i 17 st kodas om till 4 Verksamhetsinriktningar
locef6		Bel variabeln indelas i locef, där 0= storstäder och 1=övriga landet
startå6		Startf variabeln med fullst datum omformas till startå = TRUNC(startf/10000)
startåg6		gruppindelade startå (Lowest thru 92=0) (93 thru Highest=1) =startåg
lgoms6		Den 10 logaritmiska omsättningen. lgoms = LG10(v400 + v401) .
ko6		Kapitalomsättningshastighet KO = oms / baloms * 100
vm6		Nettomarginal eller Vinstmarginal2 VM = fbosk / oms * 100
rt6		Räntabilitet på Totalt Kapital RT= (fbosk + finkost) / baloms * 100
re6		Räntabilitet på Eget Kapital RE = fbosk / v358 * 100
kl6		Kassalikviditet KL = omstill1 / ks * 100
sg6		Skuldsättningsgrad SG = (ks + ls) / v358
pinkfrä6		Inkomst före räntefördelning ÄR POSITIV (pkt 33 i dekl).
pinkfpe6		Inkomst före avsättning till periodiseringsfond ÄR POSITIV (pkt 38 i dekl).
pinkfex6		Inkomst före avsättning till expansionsfond ÄR POSITV (pkt 40 i dekl).
pv822t6		(-)Positiv räntefördelning enligt ber enl ber sid 3 N2T96
pv880t6		Negativ räntefördelning enl ber sid 1 T96
pv875t6		Återföring av periodiseringsfond
pv831t6		(-) Avs till perfond, högst 25% av beloppet ovan överskott vid (pkt 38 N2T96)
pv834t6		(-) Ökning av expansionsfond, dock högst överskottför N2T96 punkt 40
pv878t6		Minskning av expansionsfond.
pobalom6		Visar på positiva varianter pobalom = baloms > 0
pstaårg6		pstaårg = startårg <= 1
pslocef6		pslocef = locef<= 1

pinfåpe6		pos ink fö avs till perfond -återfö av tid års)pinfåpe=inkfper-v875>0
pv842t6		(+) för överskott Fördelningsunderlag vid beskattningsårets ingång N6
nv842t6		(-) för underskott Fördelningsunderlag vid beskattningsårets ingång N6
omstg2t6		(bal 8) omstg2 = omstill1+ v219.
anltg6		anltg=v230+v231+v232+v233+v234+v235+v236+v237+v238+v239+v240+v249
anltg2t6		i PPETA property,plant and equpment to tot. assets anltg2=v235+v236+v237
mask6		Maskiner och Inventarier i DFA depriciation to fixed assets) mask = v236.
avkpl6		Avskrivning enligt plan i DFA depriciation to fixed assets) avkpl = v559.
egkap6		Eget kapital (bal33) egkap = v358
nyttid		
blnrsru9	BLNRSRU	Indentitet
lopnr9	LOPNR	Löpnummer (då flera blanketter av samma typ kan förekomma)
rrstat9	RRSTATUS	Resultaträkningsstatus.0=Inga belopp i RR,1=RR summerar ej,2=RR sum
brstat9	BRSTATUS	Balansräkningsstatus 0=Inga belopp i BR,1=BRsum ej 2=BR summerar
varstat9	VARSTATU	Variabelstatus 1= Ursprungliga värden 3=Masinellt rättad
v1599t9	V1599	Årets Resultat (beräknat)
v1299t9	V1299	Summa Tillgångar (beräknat)
v1399t9	V1399	Summa Skulder (beräknat)
id9	ID	Indentitet
arbti9	V141	Antal egna timmar
rtfun9	V198	(plus eller minus) mitt räntefördelningsunderlag
kassa9	V200	kassa och bank
kundf9	V204	Kundfordringar
v299t9	V299	SUMMA TILLGÅNGAR
lev9	V300	Leverantörsskulder
accöv9	V330	Ackumulerade överavskrivningar
pfndt5t9	V345	Periodiseringsfond vid 1995 års taxering
pfndt6t9	V346	Periodiseringsfond vid 1996 års taxering
pfndt7t9	V347	Periodiseringsfond vid 1997 års taxering
pfndt8t9	V348	Periodiseringsfond vid 1998 års taxering
pfndt9t9	V349	Periodiseringsfond vid 1999 års taxering
inkap9	V360	(plus eller minus) Ingående kapital
åvinst9	V368	Årets redovisade vinst
åförl9	V369	(-) Årets redovisade förlust
v399t9	V399	SUMMA SKULDER OCH EGET KAPITAL
löner9	V512	(-) Löner och andra ersättningar
rkost9	V569	(-) Räntekostnader m m
avöpl9	V578	(-) Bokförd avskrivning utöver plan
uplacc9	V590	Upplösning av ackumulerade överavskrivningar
åtsurv9	V591	Återföring av skattutjämningsreserv (SURV)
övtill9	V593	Övriga tillkommande bokslutsdispositioner m m
övavg9	V594	(-) Övriga avgående bokslutsdispositioner m m
bfvin9	V605	Pos Redovisat resultat enligt bokföringen på bifogat räkschema eller ADB
bfför9	V606	(-) Neg Redov resultat enligt bokföringen på bifogat räkschema eller ADB
skjres9	V799	(=) Min andel av resultatet
sumink9	V816	(=) Sammanlagd inkomst av verksamheten/verksamheterna
pensf9	V820	(-) Utgift för egen pensionsförsäkringspremie i förvärvskällan
spensf9	V821	(-) Beräknad särskild löneskatt på ovanstående pensionsförsäkring
översk9	V829	Nettointäkt av förvärvskällan. Överskott (positivt resultat)
undsk9	V850	(-) Nettointäkt av förvärvskällan. Underskott (negativt resultat)

negrtf9	V880	Negativ räntefördelning Enligt beräkning på blankett N6 T99
startf9	STARTF	När verksamheten registrerats som startad i SCB:s företagsregister
sni9	SNI	Branschkod
kon9	KON	Kön 1=man, 2=kvinna
bel9	BEL	Belägenhet.Länskod samt storstadsomr.Sthlm (011),Gtbg(142)&Malmö(123)
oms9		Omsättning (res1).oms9 = v400 + v401
föavskr9		Resultat före avskrivningar (res3) **se nedan !**
efavskr9		Resultat efter avskrivningar (res5). efavskr9 =föavskr9 + v559+v560+v561
finint9		Finansiella intäkter (res7).finint9 = v564 + v565+v566+v568
finkost9		Finansiella kostnader (res8). finkost9 = v567 + v569
fbosk9		Res fö disp&skatt(res11).fbosk9=efavskr+v564+v565+v566+v567+v568+v569
omstg1t9		Omstillgång1 (bal 8-7).omstg1t9 =v200+v202+v203+v204+205+v207+v220
omstg2t9		Omsättningstillgångar2 (bal 8). Omstg2t9 = 0mstg1t9 + v219
anltg9		Anl tillgångar (bal16).anltg9 = v230+v231+v233+v234+v235+v236+v237.
balom9		Balansomslutning, tillgångssidan (bal17).balom9 = v299
balom2t9		Balansomslutning,skuldsidan (bal36).balom2t9 = v399
balskil9		Skill Tillg & Skuldsidan,1=ingen skillnad, 0=skill.balskil9=baloms=baloms2
ks9		ks9 (bal23) = v300+v304+v305+v307+v301+v310+v319
ls9		Långfristiga Skulder (bal 26).ls9 = v320 + v329
obesre9		Obeskattade reserver (bal32).obesre9 = v330 + v337 + v339
egkap9		Eget kapital (bal33) egkap9 = v370
perfond9		(bal 27) perfond = v345 + v346 + v347 + v348 + v349
lgoms9		Den 10 logaritmiska omsättningen. lgoms = LG10(v400 + v401) .
ko9		Kapitalomsättningshastighet KO = oms / baloms * 100
vm9		Nettomarginal eller Vinstmarginal2 VM = fbosk / oms * 100
rt9		Räntabilitet på Totalt Kapital RT= (fbosk + finkost) / baloms * 100
re9		Räntabilitet på Eget Kapital RE = fbosk / v358 * 100
kl9		Kassalikviditet KL = omstill1 / ks * 100
sg9		Skuldsättningsgrad SG = (ks + ls) / v358
pv822t9		(-)Positiv ränteförd N6T99 För N2T99 högst överskott vid pkt26 Ink f räntef
pv880t9		Negativ räntefördelning N6 T99
pv875t9		Återföring av periodiseringsfond
pv831t9		(-) Avs till per fond,högst 25% av beloppet ovan För N2T99 överskott vid pkt31
pv834t9		(-) Ökning av expansionsfond, dock högst överskott för N2T99 vid punkt 33
pv878t9		Minskning av expansionsfond.För N2T99 dock högst överskott vid punkt 33
pobalom9		Visar på positiva varianter pobalom = baloms > 0
pv198t9		När fördel.underlaget till pos ränteförd är>= 50000 kr)PV198 = v198> 50000
nv198t9		När fördel.underlaget till neg ränteförd är<= -50000 kr) NV198 =v198<-50000
pinfåpe9		pos ink fö avs till perfond -återfö av tid års)pinfåpe=inkfper-v875>0
anltg2t9		i PPETA property,plant and equpment to tot. assets anltg2=v235+v236+v237
mask9		Maskiner och Inventarier i DFA depriciation to fixed assets) mask = v236.
avkpl9		Avskrivning enligt plan i DFA depriciation to fixed assets) avkpl = v559.
fil1_$		BALSKIL6 + BALSKIL9 fil1_$=(balskil6 > 0) & (balskil9 > 0).
fil2_$		FIL1+POBALOM6+POBALOM9 fil2_$= fil1_$ & (pobalom6>0)&(pobalom9>0)
fil3_$		FIL2 + BRANEF6 fil3_$=fil2_$ & (branef6>0) .
fil4_$		FIL3 +.STARTÅG6 fil4_$= **se nedan!**
inkfrä9		(pkt 26 t9 i dekl). inkfrä9 =v816+v874+v817+v809+v806+v820+v821+v801
pinkfrä9		Ink före räntefördelning ÄR POSITIV (pkt 26 t9 i dekl). pinkfrä9 =inkfrä9 >0.
inkfpe9		Ink f avs till perfond (pkt 31 t9 i dekl).inkfpe9 =inkfrä9+v822+v880+v828+v875
pinkfpe9		Ink f avs till perfond ÄR POSITIV (pkt 31 t9 i dekl).pinkfpe9 =inkfpe9 > 0.

inkfex9	Ink f avs till expansionsfond (pkt 33 t9 i dekl).inkfex9 = inkfpe9+ v831
pinkfex9	Ink f avsä till exp medel ÄR POSITV (pkt 33 t9 i dekl).pinkfex9 = inkfex9 > 0.
kod6	ko6 i decimalform
kod9	ko9 i decimalform
vm6	resultat före räntekostnader/ omsättningen rt6/kod6
vm9	resultat före räntekostnader/ omsättningen rt9/kod9
rkl6	RANK of KL6 kategorisering av de finansiella var. i 20 st 5% percentiler
rsg6	RANK of SG6 kategorisering av de finansiella var. i 20 st 5% percentiler
rko6	RANK of KO6 kategorisering av de finansiella var. i 20 st 5% percentiler
rvm6	RANK of VM6 kategorisering av de finansiella var. i 20 st 5% percentiler
rkl9	RANK of KL9 kategorisering av de finansiella var. i 20 st 5% percentiler
rsg9	RANK of SG9 kategorisering av de finansiella var. i 20 st 5% percentiler
rko9	RANK of KO9 kategorisering av de finansiella var. i 20 st 5% percentiler
rvm9	RANK of VM9 kategorisering av de finansiella var. i 20 st 5% percentiler
nkl6	NTILES of KL6 gruppering (Lowest thru 2=1) (3 thru 18=0) (19 thru Highest=2)
nsg6	NTILES of SG6 gruppering (Lowest thru 2=1) (3 thru 18=0) (19 thru Highest=2)
nko6	NTILES of KO6 gruppering (Lowest thru 2=1) (3 thru 18=0) (19 thru Highest=2)
nvm6	NTILESofVM6 gruppering (Lowest thru 2=1) (3 thru 18=0) (19 thru Highest=2)
nkl9	NTILES of KL9 gruppering (Lowest thru 2=1) (3 thru 18=0) (19 thru Highest=2)
nsg9	NTILES of SG9 gruppering (Lowest thru 2=1) (3 thru 18=0) (19 thru Highest=2)
nko9	NTILES of KO9 gruppering (Lowest thru 2=1) (3 thru 18=0) (19 thru Highest=2)
nvm9	NTILESofVM9 gruppering (Lowest thru 2=1) (3 thru 18=0) (19 thru Highest=2)

föavskr6 = v400+ v401+ v405+ v406+ v407+ v408+ v410+ v411
-v500- v501- v502- v503- v504- v505- v506- v507+ v509- v510- v511- v512-
v513- v514- v515- v516- v517- v518- v519- v520- v521- v522- v523- v524- v525-
v527+ v526- v528- v529- v530- v531- v532- v533- v534- v535- v536- v537- v538- 539-
v540- v541- v542- v543- v546- v547- v548- v549- v550- v551+ v552- v553+ v554+ v555- v556- v557

föavskr9 = v400 + v401+ v500+v501+ v509 + v510+v512 + v514+
v511 + v520+ v524 + v527+v526 + v528+v529+v531 + v536+v538 + v541+
v530 + v550 + v551 + v552 + v556 + v553

fil4_$=(balskil6 > 0) & (balskil9 > 0) & (pobalom6>0) & (pobalom9>0) & (branef6>0)
& (startåg6 =0 | startåg6 = 1)